

UZUN YÜRÜYÜŞ

AYLIK

SİYASİ

DERGİ

SAYI:
46 - 47 - 48

750.000 TL

EKİM - KASIM - ARALIK 2000

GÜNEŞİN ZAPTI İÇİN KENETLEN

ISSN: 1301-9163

9 771301 916284

Merhaba,

Devrimci muhalefetin gündeminde; sistemin politik tutsaklara yönelik başlattığı saldırı furiasını püskürtmek ve F tipi cezaevleri uygulamasına karşı çıkmak için başlatılan ölüm oruçları var. Devrimci tutsakların izalasyonu ve siyasal kimliklerini inkar üzerine oturtulan F Tip'leri, toplumun tüm katmanlarını hedefleyen bir adımı ve suskunluğun hakim kılınmasının da adıdır.

Ateşlenen bedenlerin ölüm maratonu, devrimci irade ve kararlılıkla sürüyor. Sistemin cezaevlerinden yükselen sesleri, kendi sesizliğinde boğma taktiği başta tutsak yakınları olmak üzere devrimci-sosyalist kamuoyu tarafından boşa çıkarılıyor. Işıyan güne ses verip, karanlığı yeryüzünden kovmak ezilenlerin inatçı ve sebatkar yürüyüşleriyle mümkün. Gıdasını devrim ve sosyalizme olan inançtan alan devrimci irade yine kazanacaktır. Yeter ki; can bedeli yürütülen mücadeleye omuz verelim.

Üç aylık bir aradan sonra sizlerle buluşmanın coşkusunu ve heyecanını yaşıyoruz. Derginin yayın periyodundaki aksaklıkların giderilmesi ve düzenli olarak yayın hayatını sürdürmesi, yaşadığımız yetmezlikleri aşmamızla olanaklı hale gelecektir. Ekonomik sorunlar dergimizi bir hayli zorla-

maktadır. Bu sorunun üstesinden ortak çaba ve emekle geleceğimizi bir kez daha yineliyoruz. Geçikmeli olarak sizlere sunduğumuz bu sayıda elimizde biriken yazılardan bazılarına yer veremedik. Yayınladığımız kimi yazılar da ise gündeminden bir zaman sonra yayınlama fırsatı bulduk. Dahası derginin düzenli çıkmamayışi kimi okurlarımızda ve yazarlarımızda yayın periyodunun bittiğine dair çeşitli sesler kulaklarımızı çınlatmıştır. Zorlu ve onurlu olan bu çalışmayı süreklileştirmek, aksatmadan sizlerle buluşturma çabasındayız.

Dergimiz sayfalarında yer alan kimi kültür-sanat çalışmalarını bir ad altında toplama ve giderek bir platforma kavuşturma çabasını verdiğimiz ve bir önceki sayımızda duyurusunu yaptığımız Kültür sanat bölümüne bu sayımızda yer vermeye çalıştık. Şunu belirtelim ki bu bölüm oldukça dağınık bir çalışmayla sizlere sunuluyor, özellikle görsel anlamdaki yetersizlikler göze çarpıyor. Daha verimli bir çalışma, siz okurlarımızın ve yazarlarımızın ve de bizlerin daha ısrarlı, kolektif katkılarının sonucu olacaktır.

Bir önceki sayımız yine toplatıldı. Baskılar ve toplatılmaları kınıyoruz. Yabancıları olmadığımız bu uygulamalar karşısında susmayacağımızı bir kez daha haykırıyoruz.

Ve bir sonraki sayımızda buluşmak dileğiyle...

UZUN YÜRÜYÜŞ

EKİM-KASIM-ARALIK 2000 SAYI:46.47.48

Fiyatı: 750.000TL (KDV Dahildir)

İÇİNDEKİLER

Kenetlenmeli Ellerimiz	2
Işığa Doğrulum/Umut ŞENGÜL.....	4
Çelişmeler Büyüyor Gelişmeler İyi/Can CEMAL.....	7
Devrim Koşusunun.../Mehmet EŞİL TEPE.....	10
Kapital'in Kavramları/ Ayseme BİLEN.....	14
Washington Pro.../Cynthia PETERS.....	20
Dünya Ekonomik.../ Bertal KAHRAMAN.....	23
Prag'da Moreller.../Julie LIGHT.....	24
Prag Deklarasyonu.....	26
Felsefe Üzerine/ Dinar KAYMAKÇI.....	27
Orak ve Çökelek.../ Muzaffer ORUÇOĞLU.....	32
Rüzgarın Yönü/ A. İBRAHİM.....	33
Selahattin Çelik ile.../Oturam ADAM.....	35
Kadın Sorununda.../ Elvan YILDIZ.....	42
Eleştiri, Siyaset ve Sanat.../Ali CAN.....	45
Bir Emek ve Direniş Kadını/Zelal ZEL.....	48
Karşılaştırılmalı Mito.../Haşmet ZEYBEK.....	52
Kültürü Öldürmek/Sibel ÖZBUDUN.....	57
Kalp "kalp"(mi?) oldu/Temel DEMİRER.....	64
Bir Çiğ Tanesinin Serü.../D. Ali ÖZCANDAN.....	70
Sokak Öyküleri/ Düş GEZGİNİ.....	72
Fırat Dicle ve Munzur/ Ozan VELİ.....	73
Benim Adım Kırmızı/Bayram KAYA	74
Ateş/Gökhan KAYA	76
Mektup.....	77

TOHUM BASIM YAYIN, GÖSTERİ VE ORGANİZASYON LTD. ŞTİ. ADINA

Sahibi ve Yazışmaları Müdürü: M. Ali Varış
Adres: İstiklal cad.

Turnacıbaşı sok. Çeşme han
No: 21/3 Beyoğlu / İSTANBUL
TEL/FAX: (0212) 245 43 70

Dizgi : Tohum Basım Yayın
Baskı: Berdan Matbaacılık

Avusturya İrtibat:

B. KAHRAMAN
Enns gasse 21/33
1020 Wien
AVUSTURYA

Almanya irtibat:

NURİ ASLAN
Florstadter Str 16
60385 Frankfurt am
Main ALMANYA
Tel: 0049 6946999206

ABONE KOŞULLARI:

Bir yıllık

Yurtiçi: 7.500.000
Yu dışı: 100 DM

Altı aylık

Yur içi: 3.500.000 TL
Yu dışı: 50 DM

Banka Hesabı: Hayati GÜNGÖREN T. İş Bankası
TL Hesabı/ Galatasaray Şubesi: 736293
Pound(İngiltere) Hesabı/Beyoğlu Şub. : 3179665
Mark(Almanya) Hesabı/ Beyoğlu Şub. : 3179670
VAKIFBANK/Şilin Hesabı/BeyoğluŞub(026):4025512

Kenetlenmeli ellerimiz

Sermayenin top yekün saldırıları alabildiğine yoğunlaşırken; halklarımızın devrime olan ihtiyacı da kendisini dayatmıştır. Kirletilen, yok edilen yer kürenin yaşadığımız coğrafyalarında, toplumsal dalgalanmalar giderek artmaktadır. Gümbürtülerle gelen bir dalganın sarsıntılarını aza indirmek için, dalga kıranlar inşaa etmekle uğraşan sistemin her yanı dökülüyor. Her yerde hayali soygunlar, batık banka operasyonları, vurgunlar, çeteler, çatlaklar ve IMF'nin acılı reçeteleri, talimatları ve kulak çekmeleri.

Uğuldayan kalabalıklar hali hâzırda, tehditkar söylemler kuşanarak kendisini dayatabilmiş değil. Uğultular, sisli ortamlarda görünmeyen silüetlerin sese dönüşen gizemiyle sınırlı. Öne çıkan, bedenini açık hedefler durumuna getirerek bilinçli bir eylemi zaruri sayan netlikler yok henüz. Canhıraş meydana dalan bir avuç insanın sesi soluğu anında boğulmakta. Bu yağma ve talan ortamında; kararlar, kararnameleler gırla gitmekte. Sermayenin kendi içinde yüzeye vurmuş, gözle görülür keskin çatışmaları

yok. Daha ziyade IMF'nin ve ABD'nin direktifleri önünde en iyi uşaklığa soyunma yarışı öne geçmekte ve ezilen halklar ile uluslar üzerindeki baskının uygulanmasında aynı safı güçlendirmekteler.

Sermayenin kıyasıya saldırıları yanında, emekçilerin, işçilerin ve tüm ezilenlerin sessizliği; tehditkar pusular gibi zulalanmaktaysada; onu biriktiren, yeteri yetkinliğe ulaşmış örgütlü muhalefet kendisini tanımlayabilmiş değil. Halkın gelişen tepkilerini doğru yöne kanalize edebilecek devrimci etkinliklerin gelişimi; yağmurlu havada yere inen güneşin ışıltıları olacaktır. Devrim pusatlı günlerin, karanlıkların, kaosların çevrelediği atmosferde beslenecektir. Devrimciler bu koşulları uygun sorumluluk, bilinç ve bece-

riyle yanıtlamalıdır. Bu yanıt; halkın devrimci öfkesini, bir okyanus dalgası gibi coşturacak, kıyıları dövdürecektir.

Ellerimiz, halkın acılarıyla kavru- lanan iklimlerin sinesinde birleşmelidir. Halkın muhalefeti birleşmelidir. Çığlık nereden geliyorsa kulağımız oraya yönelmeli, ışık nereden sızıyorsa bakışlarımız oraya çivilenmelidir. Hayatın devinimi hızla gelişiyor. Kendiliğinden gelişmelerin momenti, devrimci gelişmelerinde itilemini geliştirecektir. Toplumsal kalkışmalara hazır hale gelebilmek için, çatışmaları, çelişkileri yakından takip etmek gerekiyor. Sürecin öne çıkan karşıtlıklarını doğru saptamak ve ona yüklenmek gerekmektedir.

Siyasal iktidarın, 'F' tipi girişimleri ve IMF reçeteleri paralelinde geliştirilen iktisadi ve politik saldırıları

karşısında en başta devrimci-

demokratik ittifak ve

cephe birlikleri

geliştirilmeli-

dir. Öne

çıkaran

güncel

öğeler

bu-

larıdır.

Öncü-

lerin

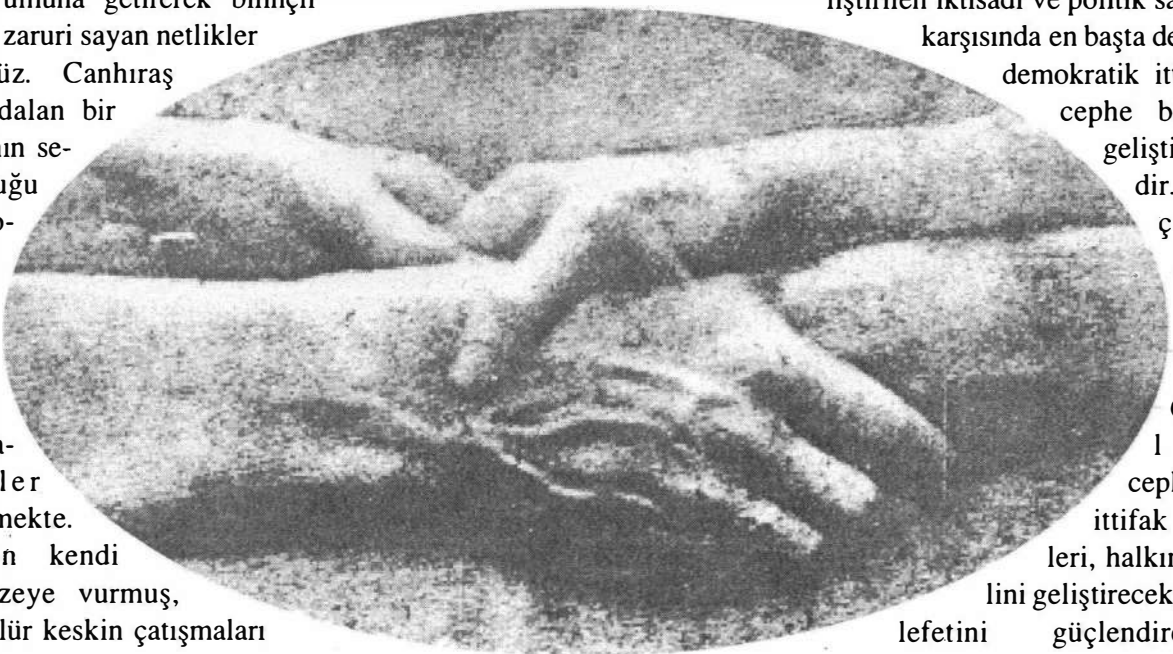
cephe ve

ittifak birlik-

leri, halkın mora-

lini geliştirecek, muha-

lefetini güçlendirecektir.

di yaşamın maneviyatını görmezden gelemeyiz. Emperyalist ablukanın manevi yaşam alanındaki etkileri, insanı her yönüyle teslim alma eksenlidir ve bunda önemli başarılarla sağlamıştır. Alıklaştırma ve ehlileştirme, yaygın iletişim araçları ve teknolojik avantajlar kullanılarak hemen her yere empoze edilmiştir. Bu saldırıların karşısına güçlü donanımlarla çıkılmadıkça ve halkın kendi değerlerinin devrimci gelişimi aşıyane edilmedikçe bu alanda ablukaları dağıtmak olanaklı olmayacaktır. Ablukaları kırmak için ateş gücünü bir ve ya birkaç noktada yoğunlaştırmak zorundayız.

Gözünü ufuk çizgilerinden ayırmayan, hayatın karmaşasına inatla saldıran, yürekli insanların tarih karşısındaki duruşlarına öykünüyor hareket. Gelecek sorumluluğu olan hemen herkesin yerini alması gerekiyor. Çocukların dilendirildiği bir ülkede yaşamak istemeyen herkesin duyarlılıkları kanamalıdır. Toplumun ve doğanın bağrındaki hareketin sesini dinlemek ve ona yönelmek; insan olmanın gereğidir. Suskunluklar, ancak insanın kendi varlığının yadsınmasında olağan sayılabilirler ve sistemlerin temel karakteri de bunu koşullamaktadır.

Cilalanmış yalanların tümü, basit hesapların ürünleri olarak çıkmışlardır piyasaya ve burjuvazi bunlarla pek ala yol alabilmektedir. İşte Cottarelli emirlerini açık verdi diye köpüren Ecevit, ikinci gün; petrol fiyatlarının ayarlanacağı, -yani zam yapılacağını- özelleştirmelerin hızlandırılacağını, IMF programının taviz verilmeden uygulanacağını beyan etti. Uşaklığa soyunan bu bayların gayretkeşliği, sadece halkın nabzını elde tutarak uygulamaları tedricen ve toplumsal dalgalanmalara meydan vermeden hayata geçirmeye

ilişkindir. Bununla da efendilerinden iyi puan alacak, sırtı sıvazlanacaktır. Sistem tam bir psikolojik ve etik yıkıntıyla sürerken; yığınların duyarlılıklarını yok eden kültürel ablukanın önemi görmezden gelinemez.

İnsanlığı kurtaracak bilinçli insan eylemi, yeni Ekim fırtınaları yaratmak zorundadır. Ekim'ler dünyayı kasıp kavuran emperyalist yağmanın yanıtı olacaktır. Sosyalizm, insanlığa armağan edilmiş en olgun, en gelişmiş toplumsal projedir. Yeni şiar ve tanımlamalarla, yeni ifade biçimleriyle sosyalizmin gerçeklikleri tanıtılmalıdır. Sosyalistler, etkinliklerini birleştirebilmeli, siyasal iktidar perspektiflerini daha yoğun ve anlaşılır biçimde söylencelere dökmelidir. Düşsel dünyası kötürümleşmiş insanların, geleceğin güzel günlerini yaratmak için dövüşmeleri zorlaşır. Devrimci etkinlikler, bu yerleşik statükoları kırmak zorundadırlar.

Hazan zamanı; hüznün yüklü senenatlarıyla sarıyor ülkelerimizin

yoksulluktan ağarmış alınlarını. Dinenişin kılğısal senfonilerini yazmaya hazırlanıyor güneşin çocukları. Kanatları kırılğan bir atmaca gibi vuruyor anaların kanayan yüreği. Bütün kainat acıyacak bu acıyla. Bu ateş kendisini yakmakla yetinmeyecek. Bu zulüm zindan kapılarının ötesiyle yetinmeyecek. Biraz yürek, biraz gayret, biraz umut etmek düşünüyor sana. Bir olmak, gür çıkarmak için sesini, insanca olandan yana olmak nedenindir senin. Hayatın hiçbir kuralı sensiz değildir. Barbarların hiçbir oyunu seni iç edinmeden yürümez. Sen ki bu sessiz ölümlerin ülkesinde yaşıyorsun; sen ki insan-sın, bu haykırışa yanıt ver.

Birleştirmekten başka seçeneğimiz yok ellerimizi. Belki kesip kopacaklar etimizi kemiğimizden ama yaşamaksa, onurluca olmalıdır. Yaşamaksa, 'bir ağaç gibi tek ve hür bir orman gibi kardeşçesine' işte öyle olmalı özgürlük için kavga etmenin tadı.

İŞİĞA DOĞRULUM

Umut ŞENGÜL

Topluşsal mücadeleler tarihi, aynı zamanda bilinçli insan faaliyetinin tarihidir. Toplumsal gelişmenin maddiyatına bağlı olarak, bilinç ve bilinçli faaliyetin kendisi de gelişti, olgunlaştı. Her toplumsal eylem bir üst fikrin ebesi her üst fikir yeni bir eylemin göbek bağıni kesen keskin ağızlı bıçak oldu.

Evet her program, bir bilinci eyleminin projelere ve formülasyonlara ulaşmış somut soyutlamalarıdır. Keskin bıçak ağız gibi bakar toplumsal ilişkilerin karanlığına.

Programlar; bir dizi insanın bilinçli eyleminin dünyaya topluma, yaşama, manevi hayata dair dünyaya bakışın kriterleridir. Her toplumsal eylem kendi içeriğini ifade eden ideolojik-politik özce nitelendirilir. Dolayısıyla programların önemi, salt içerdikleri toplumsal projelerin güzellikleriyle değil; yaşamın realitesi karşısında nesnel olabilmek ölçütleriyle değer kazanırlar.

Devrimci geleneklerimiz içinde devrim programları ve yeni toplumsal projeler üretmek, kendi tarihsel koşulları babında anlam kazanarak gelişmiştir. Uluslararası komünist hareketin etkilerinin her yanı kasıp kavurduğu dönemlerde, çeşitli yerel ulusal devrim programları bu etkilerle biçimlenmiş, hatta bu genel dalga kimi özgünlükleri yeterince irdelememeyi de beraberinde getirmiştir. Fakat pratiğe dökülen her program, ya kendi yollarını döşeyerek özgünleşmiş gelişmiş, ya da kendi gerçekleri karşısında uzun süre tutunamayarak gerilemiş, yenilmiştir.

Komünist Manifesto'dan bugüne, Ekim ve Çin devrim programları birer dönemeç ve tarihsel bir evre olarak ka-

lıcılaştı; bu evreler kendisine paralel çeşitli gelişmelere kaynaklık etmiştir. Proletaryanın sınıf mevzilerini yitirmeye başladığı dönemlerde; doğal olarak programlara karşı duruş yeni programsal sıçramalar da sarsıntılar yaşanmıştır. Çin'deki Büyük Proleter Kültür Devrimi, Maoizmin sosyalizmde sınıflar mücadelesine kazandırdığı en nitel program ve toplumsal pratik eylemdi ki; bunun eğitici ve öykündürücü anları dünya sömürgelerindeki devrimci gelişmeleri belirgin biçimde etkiledi. İç devinimiyle gelişen bu etkinlikler kimi yerlerde özgün programlara dönüştüler.

İşte bu dönem -1968'lerden sonra- Türkiye coğrafyasın da İbrahim Kaypakkaya ve Mahir Çayan başta olmak üzere, devrimin programatik düşünceleriyle uğraşan bir dizi önder -militan insanın bilinçli eylemi teoriye yansıdı. Kaypakkaya yoldaş; dünya devrim programlarını kavradıkça o'nu özgünleştirmede çüretli adımlar attı. Henüz işin başındayken katledildi. İbrahim'in direnişi ve eylemdeki yürekliliği çoğu kere O'nun politik düşüncelerinin önünde gitti. Bir komünist önderin şanına yaraşır pratik bir duruş ifade etmesi, O'nun kendi görüşlerine olan güvenini ve düşünce ile eylemin tutarlılığını yansıtmaları açısından anlamlıydı.

Kaypakkaya'nın düşünceleri bütünlüklü bir program formülasyonu olmadıysa da, Türkiye devrimci hareketinde öngörüsü yüksek ve özgünlüğü ile farklılaşan ve programa zemin hazırlayan önemli niteliklerdi. Kemalizme ve Kürt sorununa yaklaşım; bu coğrafyanın özgünlüklerine verilen en büyük anlamdır. Devrimin stratejisi, parti ve mücadele anlayışları kapsamlı bir düşünsel bütünlük içermektedir.

İbrahim'in düşünceleri daha ziyade PDA ile polemikleri dahilinde açılmış, bunlar düzenli bir program halinde formülasyonlara ulaşamamıştır.

Kaypakkaya sonrası süreç; kimi yanlarıyla sığ kalmış, kendi sağlam ideolojik zeminini geliştirememiştir. Ve bu süreç neredeyse 28 yıla varmış olmasına rağmen, Kaypakkaya ardılları bir program kongresi yapamamışlardır. Bu yapamama süreci, 95'te TKP/ML'den ayrılan 96'da Örgütlenme Konferansı yapıp, burada bir tartışma süreci başlatan TKP/(ML)B güçlerinin 18 Mayıs 2000'de tamamladıkları evreyi, 'Program Kongresi' olarak ilan etmeleriyle kırılmıştır. Bunun kendi koşulları içindeki olumluluğu; devrimci -komünist bir programın asgari ölçüler içinde de olsa- tamamlanmış olmasının mutluluğu yadsınamaz. Programlar, programsız süreçlerin kırılması için değildir elbette. Onlar toplumsal devrimlerin ve onların hedeflediği yeni projelerin somut formülasyonlarıdır. Ve hiçbir program tam doğru ve eksiksiz değildir. Aksine her programın doğruluğu, yaşamla uyumunda ve toplumsal eylemde sınanacak; burada kendisini daha doğru biçimde tanıtlayacaktır.

18 Mayıs 2000'de tamamlanan 'Program Kongresi' 24 Nisan 72'yi 'İdeolojik Kuruluş Kongresi' olarak tanımlıyor. Yani Kaypakka'nın ideolojik özünü kendi ideolojik temeli olarak ele alıyor. Bu sadece Kaypakkaya'yı anlamlandırma, ona bir tür değer atfetme değil, tam anlamıyla kendisini bu sürecin tohumlarından türetmekle bu özün özgün bir ifadesi olarak ortaya koyuyor. Biz konumuza dönelim 'program kongresi' en başta programı yerel ulusal sosyalist projelere dayan-

dırmayı amaç edinmiş; aynı devlet sınırları içindeki ulusların ideolojik-politik birliğinin tam hak eşitliğine ve özgülüğüne dayalı karakterlerinin olacağı örgütsel biçimleri tanımlamaya çalışmıştır. Bu da en başta parti olgusunun Leninist özünün, çok çeşitli ulusal bileşenlerden proletaryanın birliği ve ulusal hak eşitliğinin halkların kaynaşmasının zorunlu ön gereği olduğundan hareket ederek; partiyi buna göre örgütlemiştir. Birleşik tek parti kendi içinde, yerel ulusal komünist partileri kapsıyor ve iki asgari devrim programı, bir azami programda birleşiyor.

Türkiye ve Karduk Demokratik Cumhuriyetler Birliği bu günden adım adım yaşama uygulanmasıdır. Birleşik Komünist Parti programı, parti programları, sadece partinin örgütsel modeli ve politik içeriğini belirlemekle sınırlı değildir. Başında da değindimizi gibi, kapsamlı toplumsal-iktisadi-soyal projeleri de ifade ederler.

Yaşadığımız coğrafyada partileri karakterize eden kriterleri belirginleştiren toplumsal argümanlar bu tür programlarda ifadesini bulur. Çünkü her program; nesnel dünya karşısında ki duruşuyla anlam kazanır. Parti ve program bir bütünlük oluşturur. Partisiz bir devrim programının yaşamı kazanması ne kadar olanaksızsa, programsız bir parti eylemi de zafere kilitlenemez. Maoist güçlerin programatik düşüncelerinin, derli-toplu programlar haline gelmiş olması iyi iken, bunun yaşamla uyum içinde olabilmesi ve pratiğe aktarılması asıl önemi içermektedir.

Halklarımızın devrimci süreçlerini betimleyen, özgün toplumsal çelişkileri tespit ederek her alanda öne çıkan çelişkiye yüklenen, toplum ve devrim stratejilerini saptayan, güç dengelerini çözümleyerek politikasını özgünleştirebilen, her evreyi bir alt taktikle cevaplayan ilkelerine sadık, kararlı esnek ve tutarlı bir parti programı ve buna uygun örgütsel motivasyon geleceği yanıtlamanın adımları olacaktır.

Program, kendi eksiklerini süreç ve pratik içerisinde dayatacaktır. Hayatın nesnel yasalarını kavrama gücüne ulaşan bir parti, bu eksiklerini tamamlama, geliştirme değiştirme gücüne de erişecektir. Çok laf edip hemen hiçbir şey üretmeyen, küçük çabaların çatlaklarına sızarak kendisine yer açmaya çalışan bireysel duruşları bir yana bırakıyor, devrimin aktif ve tutarlı işçilerinin süreçleri yanıtlama pırıltıları olmalarını bekliyoruz. Devrimcilerin devrimi yeniden üretmeleri ancak devrimci eylemin içinde olanaklı olacaktır.

Programlar, sadece teorik kimi formülasyonları oluşturmakla sınırlı kalmaz, aynı zamanda teori ve pratik uyumu içinde yeni insanı biçimlendirme donatma görevlerini de icra etmelidirler. Böyle olmalıdır ki, insanın tutarlılığı hayatın tutarsızlıkları karşısında ayakta durabilmelidir. Ya da tersi durumda, kalemi eline alıp, çala kalem geçmişine sallamak, üstelik bunu öz eleştirel bir tutumla yapmayıp bilgiçlik satarak her şeye 'nalet' okumak, bunun yanında da bir tek fikir tutarlılığı üretmemek gibi olgular kaçınılmaz olur.

Program kongresi teorik sorunları asgari ölçüde çözmüş olsa da, programın toplumsal eylem içerisinde güncelleştirilmesi, ve buna uygun politik üretimin süreklileştirilmesi zorlu süreçleri daha yoğun çabaları gerektirecektir. Bir de üretmekten yana en ufak çaba harcamayıp gelişmenin, üretimin keti olmayı benimsemiş, bundan yararlanırsın aykırılıkların kol gezdiği günlerde, devrimin politik gerekleri daha da hayati anlamlar kazanacaktır.

Program Kongresi sonuçları, yeni örgütsel parti modelinin getirdiği örgütsel görevleri zorunlu olarak öne çıkarmıştır. Profesyonel kolektif mekanizmaların yaratılması yönünde adımların atılmadığı, bunun geliştirilmediği yerde, programların yaşama geçmesi olanaklı olmayacaktır. Geçtiğimiz sürecin tahribatlarını da giderecek, nitelik ve nicelik genişlemeyi yaratacak,

yoğun ideolojik ve örgütsel bir çalışmayı layıkıyla yerine getirmek, günün gerekliliği olarak öne çıkmaktadır. Devrim teori ile eylemin birliği çatışması ve ileriye doğru sürekli sıçramasıyla güncelleşebilir. Genellemelerden ancak bu şekilde kurtulabilir.

PROGRAM VE PARTİ MODELİ

Leninist parti kriterleri, proletaryanın ideolojik ve politik birliğinin örgütsel birlikle taçlandırılmasına dayanır. Uluslararası proletaryanın ideolojik-politik birliği hepsinden önde gelir. Örgütsel birlik ise daha farklı özgünlükleri gerektirir. Aynı devlet egemenliği altında bulunan farklı uluslardan proletaryanın mücadele birliğini örgütleyebilmek devrimde tayin edici bir faktör durumundadır. Bura da genellemelerden ziyade, özgün çözümler girer devreye. Yani her bir coğrafyadaki devrimci gelişme bir diğeriyle birebir aynılık taşımayabilir.

Programın parti modeli genel Leninist ilkelere dayanırken, SBKP modelini özgünleştirerek, 'devrim sonrası araçları' yaklaşımından sıyrılmış ve geleceğin kurumlarını bugünden ifade etmeyi benimsemiştir. Komünistler proletaryanın uluslararası ideolojik-politik birliğini esas alacak, aynı zamanda sınır olan ülke proletaryasının örgütsel, devletsel birliklerini de gözeteceklerdir. Bu, dünya emperyalizmine karşı güçlü kaleler oluşturabilme ve devrimi kıtalara yayarak dünya devrimine dönüştürmenin zorunlu gereğidir. Aynı devlet egemenliği altındaki proletaryanın birliğinin ancak; ezilen-sömürge ulus proletaryasının ve halkının tam hak eşitliğine dayalı özgülüğünün kazanılması perspektifi yüklenerek elde edileceği yadsınmaz. Yaşadığımız coğrafyanın özgünlükleri, buralardaki devrimci gelişmeler, ulusal başkaldırı vb. özel yanlar, bu gerekliliği çok bariz hale getirmiştir.

Program iki ayrı ulustan proletaryanın ideolojik-politik birliğinin kriterini birinci bölümünde ifade ederken, ve bunun ana temasını Marksizm-Leninizm-Maoizm olarak tanımlarken, ikinci bölümde Birleşik Parti'nin kendi içinde yerel ulusal KP'leri ve bunların örgütsel mekanizmalarını tanımlamaktadır. Halkların birliği; devrimin öncü gücü proletaryanın birliğine dayanacaktır. Bunun içinde özgün, yerel ulusal devrim programlarını açığa çıkaran ve alternatif toplumsal modellerini somutlamaya çalışan programlara ihtiyaç duyulmaktadır. Program buna yanıt olabilme çabalarının ürünü olma yolundadır.

Yerel komünist parti iradelerinin ideolojik-politik birliğin ötesinde örgütsel birliğe erişmesi, 'birleşik parti' modelinde somutlanmıştır. Komünistler açısından şu alanda, bu alanda olmak; şu ülkenin ya da diğer ülkenin proletaryasıyla birlikte dövüşmek ideolojik birlik içinde anlamsızlaşır. Her bir üye bulunduğu coğrafyada var olan örgütün üyesidir. Marksistlerin kendi gerçeklikleri bir yana, örgütleyecekleri işçi sınıfı ve halkların somut gerçekliği bir yandadır. Halkın talep ve duyarlılıklarını önemsemeyen bir KP asla onların dünyasında yer edemez. Ayrıca toplumsal realiteyi doğru analiz etmek ve bunun üzerinden yığınlara gitmek marksist felsefenin temel gereğidir.

Aynı devlet egemenliği altında bulunan halkların sınıfsal, ulusal istem ve taleplerini, var olan realiteyi somutlamak ve bunları uygun çözümlemelerle anlamlandırmak programların ana temasını oluşturacaktır. Örgütsel modeller; içerik açısından aynı, işlerlik, biçim ve konumlanış açısından farklılıklar taşıyabilirler. Burada da yerel ulusal KP'lerin; kendi özgün devrim programları mevcuttur. Her iki devrimin özsel niteliğini karakterize eden ideolojik bütünlük; Marksizm-Leninizm ve Maoizmdir. Aynı devlet ege-

menliği altında bulunan halkların hedefleri -genel anlamda- aynılaştırmış, yerel bazda kimi farklılıklara da taşıyarak belirginleşmiştir. Gelişmelerin tümü emek-sermaye çelişkisinin o büyük tomruğunun ifadesidirler. Ulusal olanla olmayan ancak yerel bazda ayrışma uğramıştır. Buna rağmen, hedefleri aynılaştıran özgün çelişmelerin çözümü aynı karakterdeki mücadele biçimleriyle ve çeşitliliğiyle de birleşik bir mücadeleyi zorunlu hale getirmiştir.

Parti modeli, egemen devletin örgütlenmiş zorunu alt edebilmede ve yığınların siyasal iktidar mücadelesinde öncülük görevini yerine getirebilmede Leninist normlara dayanmak zorundadır. Birleşik parti'nin hiyerarşisi, disiplini, ademi merkeziliği, demokrasisi, irade birliğinin oluşturulması, yöntemleri ve azınlığın çoğunluğa tabiliği gibi temel argümanları Leninist parti ilkelerine dayanmaktadır. Bu alanda yeni keşfedilen bir şey yoktur ve hali hazırda partinin bu karakteri zorunludur da. Yerel ulusal halkları ve proletaryayı aynı ulustan komünistlerin ve onun örgütlerinin eğitip, örgütlemesi ve sınıfsal temelde olduğu kadar ulusal alanda eşitliği tam olarak talep etmesi birliğin de Marksist olmanın da gereğidir.

Tam hak eşiliğine dayanan ulusal bütünlük, geleceğin demokratik ve sosyalist cumhuriyetlerinin temel özelliği olacaktır. Bu gün parti modelinde bunu somutlayarak, halkın iktidar organları ve devlet biçimleri açısından da işler kılmak bu projeleri anlaşılabilir ve güvenilebilir duruma getirmek doğru olanıdır.

"Nasıl olsa devrim her şeyi çözecek, bunları devrim sonrası düşüncemiz" klasikciliğinden sıyrılmak, Kar-duk gerçeğini kavramak gerekiyor. Halkın kendisini ezen-egemen ulus halkıyla ve ulusuyla eşit sayabilmesinin kimi maddi verilerinin olması gerekir. Yıllarca süren zulmün politikalarıyla yakılıp yok edilen bir halkın ön-

yargılarını komünistler görmezden gelemezler. Tabi sadece Kürt halkını kazanmak değil; doğru ve geçer yönetim ulusal bazda, devletlerin ve onun varlığı olan halk iktidarlarının federatif birliğinin tek gerçek doğru olduğundandır.

Program; Kürt ve Türk proletaryasının öncü gücü olarak birleşik bir mekanizmayı örgütlerken, bunun ulusal (yerel) bazda kurumsallaşmasını ve kendi özgün yanlarıyla donanmasını bu alanı özgürleştirerek birliği daha kalıcı hale getirmesini benimsemektedir. Birliği önemseyen bir yaklaşım; özgünlükleri ve ayrılıkları önemseyen bir yaklaşımdır aynı zamanda.

Programın diğer konularda olacağı gibi, bu yöne dair de kimi eksiklikleri içeriyor olması, hatta yaşam içinde kendisini yenilemesi gereken tezat yanları da taşıyabileceğini yadsımak bilimsel olmadığı kadar gereksizdir de. Yaşamla bütünlüğü ve pratiğe yön verebildiği ölçütler içerisinde ele alınıp değerlendirilirse; gelişmesi ve kalıcılığı daha bir olanaklı olacaktır.

Yerel KP'lerin işlerlikleri sorunu ve birleşik kolektif etkinlik olarak düzenleniş biçimleri, direk uygulama içinde kendi realitesini tanımlayacaktır. Belli deney ve tecrübelerin, kimi önceki modellerin pratiklerinden yapılan çıkarsamaları içeren bu olgu, asıl kendi pratiğini kalıba dökmeye başladığında kendi gerçek biçimini aşçıyane edecektir.

Devrimci bir eylem için devrimci teori gereklidir, önceldir. Bir kez belli düzeyde bir devrimci teoriye ulaşılabilmişse artık söz hakkı uygulamanındır. Bu nedenledir ki, gerçek eleştiriyi ve dolayısıyla gerçek doğruları hayatın akışı ve onun acımasız tarihi verecektir. Kendi düşüncelerine inananlar, kendi toplumsal eyleminde tutarlı bir yönelim içerisine gireceklerdir. Bu gerçekleşmeden hiçbir devrimci patlama kendiliğinden gelip kapımıza oturmaz.

Çelişmeler büyüyor; Gelişmeler iyi

Can CEMAL

Abluka giderek daralıyor. Kemerleri sıkı sıkı delikleri tükendi emekçilerin. IMF'nin reçetelerinin uygulayıcı olan siyasal erk, 'program tıkırında' diyerek yalvarıyor. Dünya emperyalist yağmanın, tekelciliğin, rantiyeciliğin girdabında kıvranıyor. Tek elde toplanan sermayeler; sadece dünya emekçi sınıflarını değil, geri ülkelerin milli burjuvazisini de giderek sık boğaz ediyor. Küçük yerli esnaf, büyük uluslar arası sermayenin ayakları altında eziliyor. Sermayenin giderek daha yoğunlaşması ve giderek daha az bir zümrenin elinde birikmesi, dağılım dengesizliğinin aşıyane hale gelmesi, daha geniş çevrelerde homurdanmalara neden olmaya başlıyor. Toplumsal çelişmeler büyüyor; gelişmeler iyi.

Türkiye bu genel kabustan payına düşeni fazlasıyla alıyor. Sadece özelleştirmelerden dolayı, daha şimdiden on beş bine varan işçi işinden olmuş durumda. Devletin elindekini emperyalist efendiler çekiyor, geriye kalanı da soyguncu yerli efendiler yağmalıyor. Her gün yeni bir banka batıyor ve hemen faturası ücretlilere kesiliyor, yurt dışına kaçırılan trilyonlar, ellerinin altındaki emekçilerden çıkarılıyor. çeteler devlet içinde devlet kurup, iplerin en yağlı olanlarını onlar kontrol ediyor. Hak arayanlar meydanlarda coplanıyor, işçilerin grev dalgaları, yürüyüşleri, protestoları artıyor, köylüler giderek daha çok yoksullaşılıyor, göç ediyor, öğrenciler sokaklarda sürüklenmeye devam ediliyor, zindanlar giderek ısınıyor yeni katliam planları kuruluyor vs. vs.

Ülkelerin kaderini belirleyen esas koşullar bunlar. Bu koşullar geliştikçe, devrim ve sosyalizm umutları daha da artacaktır. Toplumsal çelişkiler bunlar-

la da sınırlı değil. Kürtlere vaat edilenlerin 'v.' sinden eser yok. Olmasını beklemekte ham hayal. Her ne kadar emperyalistler belli kriterler sunup, TC'yi Avrupa için hazırlamaya çalışıyorlarsa da, bu türden burjuva demokratik kırıntıların dahi bu ülkede yaşam bulma şansı yok. çünkü demokrasi; alt yapıya -yani iktisada- bağlı olarak gerçeğe dönüşür. Toplumsal adaletsizlikler, iktisadi adaletsizliklerin ürünü olarak ortaya çıkar. ölkede elbette ki bir demokrasi var, ama bu tamamen, iktisadi ve siyasi erki elinde tutanlara dönük bir demokrasi. Birkaç yüz trilyonu olanla, ikiyüz milyon maaşı olanın yasal karşılarında, yada demokrasi alanında eşitliği olabilir mi? Demokrasi-nin maddi zemini olmadığı gibi, bu ülke insanın demokrasi kültürü ve ya bu yönlü bir alışkanlığı da söz konusu değil. Bu durumu egemen olan güçler gayet iyi kullanmakta ve 'vatan, millet, sakarya' edebiyatıyla bir hayli yol almaktadırlar. Bu kültürün esaslı bir yanı da, barbar ırkçılığa dayanan 'bir türk dünyaya bedeldir' söylemlerinin altındaki gerçektir. Bu gerçek, zayıf olan milletlerin ezilmesini, gadre uğramasını başından gerekli bir görev durumuna getirmiştir. Ve bu barbarlık, tarih adına, bilim adına hiçbir mantıksal argümana bağlı kalmadan her şeyi kolaydan ret edebilmektedir. İşgal ve ilhakla ele geçirilen topraklar, 'şanlı' bayraklar altında zafer diye afişe edile gelmiştir.

Kürtler hala kendi ülkelerinde sürgün ve mülteci durumunda yaşamaktalar. Daha dün Lolan, Hakkari, Dersim, Botan kırımları, yarın ona yenileri eklenecektir. Resmi ideolojiden medet umanların ne yazık ki hayalleri daha şimdiden suya kapılıp gitti bile. Ateşin birkaç yıl külleşmesi olanaklı olsa da, söndürülmesi imkansız olan bu realite,

toplumsal gelişmelerin esaslı yönlerinden birini belirlemeye devam edecektir. Bu halk demokrasi lapasıyla fazla uyutulamaz. Eğer böyle olsaydı, geçmişin o daha geri olan isyanları sonrası bu gelişmeler yeniden filizlenmezdi. Kadınların en demokratik talepleri ve Birleşmiş Milletlerin organizeleri olan kadınların yürüyüşüne dahi tahammül edemeyen bir sistemin, esneyerek kürtlere demokrasi tanıyacaklarını vaat edenler daha dünden çuvalladılar bile.

Yerleşik sistemin mayası inkar ve riyakarlıkla örülmüş. Bu gerçeği tanıtlamak için bizim yırtınmamızın bir anlamı yok. Gözlerine bilerek perde çekmeyenlerin hepsi bu gerçeği biliyor. İktisadi, kültürel, siyasi alanda ünitercilik, bu sistemin barbar ve ırkçı karakteriyle bütünleşmiştir. Ermeni sorunu gündeme geldiğinde görüldü ki, emperyalistlerin cenderesinde görece hareket alanı bulabilen tek yan bu olsa gerek ki, hep birden ırkçı isterilere girildi. Neredeyse ikinci tehcir kanunu çıkarılıp Türkiye de yaşayan Ermeniler bir bir sürülecekti.

Toplumsal çelişkiler bunlarla da sınırlı değil. Devlet kendi yetiştirdiği şeriat canavarına 'cumhuriyetçi' ordusuyla savaş açmış durumda. Sermayeler arası çatışmaların yanı sıra; kürt devrimine karşı her ücra köye cami yapan, kürt çocuklarını dindar yapmak için çırpınan devlet, Amerikalı patronların işaretiyle aşırı islama karşı harekete geçiyor. Silahlı islama ağır darbeler indiriliyor, sermayeler denetime alınıyor, legal alanda balans ayarlarına gidiliyor. ABD'nin İran ve diğer islam ülkeleri üzerinde etki icra edebilmesi için, Türkiye'deki ılımlı ve ABD'ye tamamen bağlı ılımlı islama yeşil ışık yakılıyor.

Uluslar arası alanda, İsrail'in bölgedeki barbarlığına karşı gelişebile-

cek tepkileri denetleme işlevidir Türkiye'ye biçilmiş durumda. Saddam, İran, Taliban, vb. tehditlerin ön savunusu mevzisinde Türkiye. ABD'nin boy çukuru kısacası.

Toplumsal çelişkiler büyüyor. Bu durum devrim için daha uygun veriler sağlıyor. çelişkileri doğru anlamak, devleti elinde tutan esas belirleyici iktisadi ve siyasi gücü saptamak ve mızrağı buna yöneltmek, Maoizmin esasıdır. Hiçbir akli selim demokrat dahi, talibanın yönettiği bir ülkeyi, TC'ye tercih etmez. Ama böyle bir tercihin söz konusu olmadığı yerde, ve bu tehdidin var olan egemen tehdidin önüne geçemediği durumda, çelişkilerden yararlanma adına, ve demokrasi için orduya yamanmak, -kelimeye uygun düşerse ve malum hayvan maruz görürse- eşeklikten başka bir şey değildir. İktisadi erki korumakla ve bunun siyasi icrasında yer alan militarizmin demokrasi dağıttığı nerede görülmüştür. Kimse kendini aldatmasın! Demokrasi bu tip ülkelerde, siyasal iktidar sorununa sıkıca bağlıdır. Kimi dönem bazı kırıntıların sınırında genişlemenin olması mümkün ama bu günün Türkiye'sinde bunun koşulu dahi yok. Yirmi yıldır cuntâ yasalarıyla yönetilen bir ülkenin sosyal yaşamında sn ufak bir esneme olmaması; aksine, daha barbar yasal düzenlemeler ve daha vahşi uygulamalar sisteme eklenmiştir.cunta yönetimi altında yaşama kültürü, meziyet olarak sunulmuş bunda önemli başarılarla sağlanmıştır.

Çelişkilerin önemli ve en belirgin, en uzlaşmaz yanlarından biri de, dünyayı güzelleştirmek, insanlığı özgürleştirmek uğruna savaşa atılmış ve esir düşmüş devrimcilerle, sistem arasındadır ve bu çelişkiler bu günlerde sıcak çatışmalara dönüşmüştür. Devlet ceza içinde ceza kesmeye, devrimcileri kişiliklerinden ve toplumsal etkinliklerinden soyutlamaya, insanal değerlerini öldürerek teslim olmaya zorlamak amacıyla, yeni oyunları stratejik düzeyde planlayıp uygulamaya geçmiştir. Ceza evleri üzerinde devletin egemenliğini sağlamayı amaç edinen bu saldırı furiası; çe-

teler harekete geçirilerek, ve bunlar çeşitli çatışmalara yöneltilerek, 'bakın burası kanayan yara, bunu tedavi etmeliyiz' söylemlerine sarılıp, kendilerini haklı çıkarmaya çalışırken; esas mesele olarak siyasi tutsakların hizaya getirilmesi düşünülmektedir. 'AF'ın esaslı bir yanı da bu stratejik planı uygulayabilmek içindir. çünkü şu anki siyasi mahkumların yoğunluğu, yeni uygulamalar karşısında direnişinde büyüklüğü demek olacaktır. Böylesine büyük bir direnişi ezip geçmenin, dış koşulları da uygun olmayınca; tutsakların bir kısmını bırakmak, kalan azınlığı ise hücrelere doldurmak hedeflenmektedir.

Böyle de olsa, bu planların kolayca yaşama geçirilemeyeceğini onlarda biliyor. Dışarıda her ne kadar aktivitesi yüksek ve kitleselleşme boyutu sınırlı olsa da, belli bir duyarlılık var ve bu, ölümcül yolculuklarla daha da gelişecektir. Duyarlı çevrelerde çetelere yaklaşım ile devrimciler üzerinde estirilen terörün ayrımı giderek daha da artıyor. Fakat bunun yanında sistemin militarizmi hızını daha da artırmakta ve dışarıdaki tepkilerin kitleselleşmesini baskı biçimlerini, şiddeti yoğunlaştırarak engellemektedir. Bunda önemli kazanımlarda edinmiş durumda. Hücreleri protesto eden demokratik girişimleri dahi, yardım ve yataklık suç kapsamında ele alarak, tutuklamalar çıkarmaktalar. Buna rağmen sokakları terk etmeyen tutuklu yakınları, coplanmaktan sırtları nasırlanarak devam ediyorlar. Gelişmeler karşısında gücümüz dağınık. Kitle inisiyatifimiz zayıf. Birde buna, cezaevlerinde ki parçalı tavırlar eklenince, durum daha da hassasiyet kazanmış oluyor. Süresiz açlık grevlerinin ve ölüm oruçlarının bir dizi eylemi takiben, son kertede gündeme gelmesi daha anlamlı iken, zamanlama açısından, ve birlikte hareketi gözetme açısından, başlayan süresiz açlık grevinin başarı ivmesi zorlanacaktır. Tabi bunun yanında, af'la birlikte gelecek sorunlar, fili direnişlerden sonra hücrelerde ölüm oruçlarını sürdürebilmenin dinamikleri, direnişlerin ve ölümlerin dışa-

rıdaki etkilerini düşünmek, daha derin ve çok yönlü analizlerde bulunmak gerekiyor. Bu stratejik beyaz planlar mutlaka güçlü karşı çıkışlarla bozulmalıdır. Hücreler yapanları başına geçirilmeli, tarihin hafızasına bu direnişler kazınmalıdır. Bütün bunların yanında hesaplarımızı iyi yapmak zorundayız.

Yakın dönem açısında bu alanlarda ki çatışmalar toplumsal dalgalanmalar yaratacaktır. Direnişleri kitleselleştirmek, mümkün olan en geniş kesimlerle birlikte hareketi gözetmek gerekmektedir. Her toplumsal çelişki bir başka çelişkiyi etkiler, büyütür, ya da yeni çelişkilerin yolunu açar. çelişkinin toplumsal boyutunu doğru ve zamanında ifade etmek, bunu mümkün olan en geniş alana yaymak gerekmektedir. Sefaletin giderek arttığı bir ülkede, sokakların çeşitli biçimlerde ısınması iyidir. Egemenler arası dalaşın keskinleşmesi, siyasal kaosu gelişmesi, -yaşananlar baz alındığında- daha da gelişeceğe dair işaretler veriyor. İkibin Türkiye bütçesinin karikatüründen de anlaşılıyor ki, yakın zaman açısından IMF'nin borazanı 'vatan, millet, sakarya' edebiyatı yapanların kulaklarında çınlamaya devam edecek. Ve bu borazan aynı zamanda dünya halklarına olduğu gibi, bu coğrafyadaki halklara da 'kalk' borusu olacak. Emperyalizm kendi vampirce saldırılarıyla kendi sonunu hazırlayacak. Bu toplumsal iktisadi yasaların kaçınılmaz sonucudur.

ÇELİŞKİLERİ VE GELİŞMELERİ NASIL KARŞILAYACAĞIZ?

Çelişmeler hayatın kendisidir. İlerlemedir. Evrimdir. Devrimci zemindir. gelişmeler, görme kabiliyetinin sıçramaları kazanmasıdır. İnsanın şaşkınlığıdır. Hayretlerle uyumak, ihtiyaçlarla uyanmaktır. Birleşmekte karşıtı, karşıt olanda birliği görmedir. çelişkiler yenilenmedir, müdahaledir, donanmadır, hazırlanmadır. çelişkiler, her doğumun kapı bekçisidir. Gecenin gündüze inadı, gündüzün kaçınılmazdır.

Devrimciler, sosyalistler çelişkilerden korkmazlar. Aksine, çelişkilerden ustaca yapı taşları yaratırlar. Sınanma ve eylemselleşmenin arenalarını oluştururlar. Her bir çelişkinin dehlizlerinden geçip, insanı yeniden yaratırlar.

Umutsuzluğu yıkıp karşı siperler kurmak işin başında geliyor. Bu halkla bir yere gidilmez mantığını ve kolaycılığını bir yana savurup, iğneyle kuyu kazan proleter edasıyla işe başlamak, günü ayakta karşılamak ve emek harcamak zorundayız. Düşünmek zorundayız. Hangi çelişkiden, nasıl bir gelişme yaratacağımızı kurgulamak, onun pratiğine kararlıca girmek zorundayız. Sokağa çıkan yanında bir kişi taşısa, eyleme giden her keresinde bir nefer eğitse, her hareket bir insanı etkilese, ve bütün bunlar bir kanala doğru yönelse, orada gelişmelere gelişme egemen olur. Binlerce tutsağın yakını varken, her gün aynı on tane ana dayak yiyorsa, insan olanlar kendini sorgulamak ve durumundan rahatsız olmak zorundadır. Her ananın tutsak olmaya aday bir kızı/oğlu varsa, uykularımız kaçmak zorundadır. Bu ülkelerde yaşayan herkesin insanca olanın peşine takılması gerekiyor. Kurtarıcılarımız ay'da, uzayda, avrupada değil; kurtarıcılarımız kendi kollarımızın sızlayan damarlarında.

Çelişmelerden bireysel medet umanların sayısı azalmak bir yana artmaya devam edecektir. Kapitalizmin mentalitesinde biçimlenen kültürün yansımalarıdır bu. Bireysel kapmaca, bu yerleşik sistemlerin en güçlü albenisidir. Herkesin zararına gelişme! Bundan payını alanlar sadece sisteme endekslenmiş güçler değildir. Toplumsal kurtuluş perspektifiyle donanmamış hemen her bireyde bu kült güçlüdür. Aydınlar her zamanki ikircikliklerini devam ettirecek. devrimci gelişmelerden etkilenenler, kendilerini ifadenin araçları olarak yararlanma yanında, tutarlı devrimci fikirler kuşananları da geliştirecektir. Biz kendi doğrultularımızı karrantmadan, dostça ve içten ve açıkça bir eleştiri ortamı oluşturmalıyız. Bu kesimleri demokratik çabalara katmak

yararlı olacaktır. öte yandan bu kesimlerin, devrimi ehlileştirme alt bilincine karşı da duyarlı olmak gerekiyor.

Çelişmeler yeni gelişmeleri kaçınılmaz kılıyor. Yeni gelişmelerin iradi olanlarını belirlemekte devrimcilere, sosyalistlere düşüyor. Dağınıklıkları gidermek gerekiyor. Toparlanmalıyız. çelişmeleri doğru kanalize edebilmek için, toparlanmak, güven oluşturmak şart. çelişmelere biz yön veremezsek, muhalefet başka kanallara akar. Bu yaşamın akışına ters değildir. Hoşnutsuzluklar içinde olan hemen herkesin bir tür arayış potansiyeli taşıdığı yadsınmaz. Sorun bu arayışa yanıt olabilmektedir.

Devrimci ittifakları daha duyarlıca ele almak gerekiyor. Kendini Maoist gören güçlerin, aynı ad altında bir cephe birliği oluşturmaları en doğru politiklardan biri olacaktır. Daha ileri düzeyde birlikler, Birleşik komünist parti programı çerperinde ele alınmalıdır. Program daha da geliştirilebilir, ama Maoizmin kaçınılmaz yakın perspektifi bu olacaktır. Bu gün olduğu gibi, yarın daha fazla, tc'nin yarı feodal olduğuna kimseyi inandıramayacaksınız. Kürt realitesi ve iki ülke proleteryanının ve halkların birliğini, bu gün olmazsa yarın, yarın olmazsa devrim arifesinde, mutlaka tam hak eşitliği bağlamında, -bu aynı zamanda kurumlarında eşitliğidir- somutlamak zorunda kalacaksınız. Silahlı devrim ve halk savaşının özgüle uyarlanmış biçimi temel birlik noktalarını oluşturacaktır. Bütün bunlar için henüz olgunlaşmış bir bilinç seviyesine ulaşabilmiş değiliz. Ama gelişmeler bundan yana. Var olan çelişkiler yeni gelişmelerin yolunu açacaktır. Birlik sorunu, bir örgütsel birlik olarak değil, program ve politik stratejinin yenilenmesi ve yeniden düzenlenmesi babında ele alınmayı gerektirir. Ayrıca marjinalleşme ve pratik sorunların aşılması yanı sıra, -yani pratik kolaycılık şeklinde- gündeme alınan birlik anlayışları diyalektik gelişmenin yasalarından uzaktır.

Devrimci ittifak, eylem ve cephe

birliktelikleri; devrimci dayanışma kültürünün dejenere edilmiş ortamında yürütülmeğe çalışılırsa başarı sağlanamaz. öncelikle bir kültür devrimiyle devrimci değerlere karşı ortaklıkları ve dayanışma, birlik ruhunu geliştirmek gerekiyor. Birlik, dayanışma ve ittifaklardan öcü gibi korkanların küçük ve kendine güvensiz dünyalarını anlamak zor değil, ama buna karşıda eğitim programları uygulamak gerekiyor.

Hayatın akışına kim hangi araçlarla yön verecek? Temel mesele bu gün budur. Sınıf bilinci kuşanmış proleteryanın tarihi yazacağına olan inanç, onun somutta uygulanmasından farklılıklar içerecektir. İkincisi, yaratılan araçların niteliğine bağlı olarak gelişecektir. Hayatın değişimi için yaratılan araçlar, yığınları etkileyen temel faktörler olacaktır. Devrim ve sosyalizm halkların tek kurtuluş seçeneğidir. Emperyalist yağmanın, adaletsizliğin, dengesizliğin devasa boyutları bu gerçeği daha yakından tanıtıyor. Gerçekleri yığınlara götüren araçlarımız zayıf ve bunları güçlendirmek zorundayız. Devrim ordularını, güçlü kültürel değerlerle donatmak temel görevlerden biri. Her alanda alternatif olanı yaratabilme becerisi; derinlik, bilgi, inceleme, daha yoğun çalışma ve emektir. İşin kolaycılığı, devrimcilere yabancı olandır. Yabancı ve yerleşik alışkanlıklardan arınmak zorundayız. Tüm gelişmeler, devrimci olanı daha da olgunlaştırıyor. Riyakarlığa, inkara, pasifizme ve her türden burjuva bezirganlığa kapılarını aralamış bilgiçliklerle uğraşarak zamanı öldürmenin, tartışmanın ve yaşamın lüksüne kapılmanın devrime ve devrimci mücadeleye yararı yoktur. Hayat kendi gerçekleriyle yüzleşmeyi emrediyor. İşte siperlerin en önünde bedenlerini ateşe yatanların, bu gerçeklerle barışık olmaları, bu yüzleşmenin parlılarıdır.

Gelişmeler gösteriyor ki; sosyalistler -yani komünistler ve devrimciler- bir kere daha ezilenlerin ve tüm insanlığın kurtuluş şiarlarını haykırmaktalar ve son derecede haklılar. Gelecek, haklı olanlarındır: "Sese kulak verin!"

Devrim Koşusunun özneleri, güzellikleri kaynağından içer

Mehmet YEŞİLTEPE

*Bugüne dek
üzerine leke düşmemiş
öyle çok gözbebeği
uğurladık ki sonsuzluğa;
yıldız yerine
yoldaş gözlerin parladığı
bir gökyüzü örtüyor
dünyamızın üzerini...*

Devrim uzun, yorucu, soluk soluğa geçen bir koşudur. Bu koşunun gereklerini yerine getirenler; düzenin isli, sisli, puslu atmosferinden, **soluklarını kirletmeden** geçerler. Her iç çekişte devrimin yudumlandığı, böyle bir koşuda; **devrimci normlar, en mükemmel filitredir.**

Devrimci yaşam, gerekleri yerine getirilerek ve karşılıklı gıdalanma imkanı çoğaltılarak sürdürülüyorsa; içinde ancak devrimcileşerek barınma şansı olan bir atmosfer oluşur. Yaşanan güzellikler, örnek oluşturup, çekicilik sağlarken; aşılması gerekenin geride bırakılması çabasına, maddi bir zemin sunmuş olur. Örgütlü zeminde yaşanan çoğalma, farklı kültür ortamlarından gelen ve değişik karakterlere sahip olan kişilerin bir araya gelmesi anlamına gelir ki bu, işin ikinci ve zorlu etabını başlatır. Bu etapta, ortak bir doku için gerekli olan ilmik uyuşması sağlanmaya çalışılır. Bu

aşamada, hareketin normlarını kendi yaşamında somutlamış yeterli kadroya sahip olunması halinde, bütünleşmek ve katılanların büyük çoğunluğuyla ilmik uyuşması yaşamak mümkün olur. Aksi takdirde, eğer yeterli sayıda örnek ve eğitici kadro yoksa, hareketin oluşturduğu genel görüntünün yapacağı miknatıs etkisiyle yetinilmek durumunda kalınır. Aslında bu, bir tarz olmaktan çok, bir zorunluluktur ve doğaldır ki kendi içinde çeşitli sorunları barındırır. **Taşıyıcı kadro** sayısının yeterli olması halinde, çok kolay aşılabilecek sorunlar, daha uzun süre varlık gösterme imkanı bulur ve bu bazen, zorunlu olmayan kayıplara (kitle kaybı) veya ayrışmalara sebep olur. Gerçi bu içinden geçilmekte olan tarihsel kesitte, insanların kirlenebilirlik oranı ile beraber düşünüldüğünde, anlaşılabilir bir yan taşımamaktadır.

Sürecin doğru ve yeterli karşılanabilmesi için, taşıyıcı öznelerin tüm zamanını “problemlili kişiliklerle uğraşarak” tüketmemesi de bir zorunluluktur. Bu nedenle gerektiğinde neşter kullanılır veya üzerine basarak geçilir.

Örgüt diyalektiği; alınan mesafe, edinilen gıda, oluşturulan kültür, vb. çevresinde bir düzenlemeye imkan verir. Böyle bir düzenlemede, içinden geçilen süzgeç bir turnikeden çok öte şeyleri ifade eder. Or-

ganlaşma, bir “taş dizme” ile sınırlı basit bir düzenleme değildir. Aksine, önünde hiç de basit olamayan sorunlar bulunan bir “devrimciler toplamı”nın ellerindeki olanakları, amaca yönelik olarak en verimli biçimde organize etmesidir. Bu tür bir “düzenleme”nin, örneğin bir işyerindeki düzenlemeye benzememek için çokça sebebi vardır.

İfadesini, örgüt kimyası olarak bulan ruh ve yürekteki hareket, devrimci örgüt denen dokuyu, diğer başka teşkilatlanmalardan hiç de biçimsel olmayan niteliklerle ayırır. **Devrimciler bastıkları yere sığmayan insanlardır. Bu ağırlık etrafındakilerin yükünü arttıran değil, hafifleten bir ağırlıktır.** Ne var ki, bu hafifletme, devrimcilerdeki mütevazilik ve beklenti doygunluğu; etrafındakilerde, kendinde sorumluluk hissetmeyen bir “hafiflik hali”ne sebep olmamalıdır.

Düzenin, yalan söyleyen ağızları öpüştürerek, güzellikleri kirlettiği bir ortamdan, hızlarını kesmeden geçen devrimciler; kendilerine ancak finali ve final anını paylaşanların berraklığını yakışık görürler. Kirli soluğun pek çok çeşidini atmosfere karıştırarak, kendi zehrini herkese bulaştırmayı amaçlayan düzenden korunurken; tercihler karşımıza iyilik-kötülük, cesaret-korku gibi **net kılıklarla** çıkmaz. Korku, bazen karşımıza bir “gene-

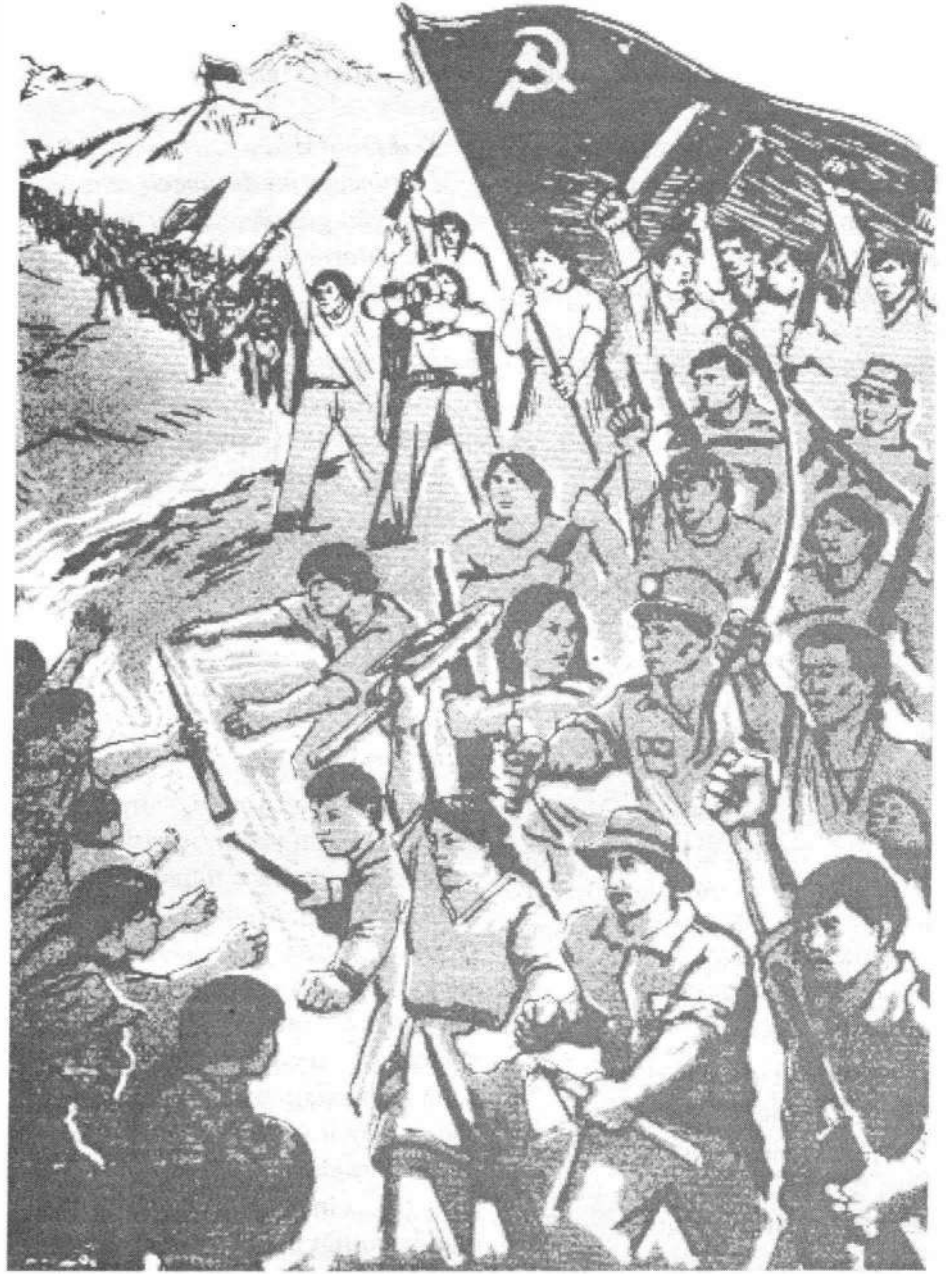
ral”; güzellik, ancak ustaca tercihler yapılarak ulaşılabilen bir “engelli hedef” olarak çıkar. Bu nedenle devrimciler, her şeyi, yaşamın bağrında aldığı somut biçimler dahilinde irdeleyebilme; **ismarlama sonuçlara, ezbere güzelliklere** değil, o sıfatların yaşam içinde yüklendiği işleve göre değerlendirebilme ustalığına sahip olmalıdır.

Korkunun yenilebilmesinden, güzellik ve sanata kadar, yaşamın çeşitli doku öğelerini kendi ipliği ile ören devrimciler, içi boş tanımları da ucuz göstergeleri de geride bırakır.

Korku, insani bir özellik olsa da alt edilebilir, yönlendirilebilir ve biri tarafından, bir başkası için kullanılabilir türden bir olgudur. “Moskova Önlerinde” kitabından hatırladığımız Bourdcan Momış-Uli, “General Korku”dan söz eder. Korkunun derinleştirilip hakim kılındığı durumlarda, bunun sebebi olan güce, pek çok araçtan daha büyük avantajlar sağladığı bir gerçektir. Bu bağlamda, savaştaki rolüne “generallik” yakıştırmaları yapmak, bir abartı değildir.

Dünya’ya adeta kan kusturarak, Moskova önlerine dayanan faşist Alman ordusunun durdurulması, yenilmesi ve “General Korku”nun komutasındaki güce korkunun tattırılması, çok önemlidir. O süreçte Hitler’in radyodan dünyaya “Kızıl Ordu yok edilmiş; Moskova yolu açılmıştır” şeklinde seslenmesi, nasıl bir tehlike ile karşı karşıya olunduğunun bir göstergesidir. Bu başarının bir diğer önemli yanı, **sosyalizm gıdası** almış olan kitlelerce gerçekleşmiş, korkunun da böyle bir gerçeğe çarparak kırılmış olmasıdır.

Güzellik, her zaman korunması ve gözetilmesi gerektiği halde, savaşta bazen, yanıltıcı görüntüler

oluşabilir. 1871’de Paris’te, kimi yerleri ateşe veren **Komüncü Kadınlar**’ın gerçekte ve son tahlilde bunu, güzellik için yapmış olmaları dikkate alınmaz ise, o noktada kadınlar, bir takım maddi değerleri benzinle tutuşturarak zarar veren birileri olarak anılacaklardır. Böyle bir yaklaşım, ancak savaş gerçeği gibi tarih gerçeğinden de haberdar olunmaması durumunda mümkündür. Ama eğer, gelişmelerin önceli olan sebeplere karşı “üç maymun”u

oynamayacak isek; gelişmelerin içerdiği birden çok boyut; nedenler, zorunluluklar, görelilik gibi pek çok faktör, değerlendirmemize konu olacaktır. Tabur için ayrılmış olan 7 kilometrelik sahayı, **coğrafi güzellikler** açısından değil, **askeri gereklilikler** açısından değerlendirilen Teğmen Bourdcan’ın, örneğin bir nehri, görseiliği açısından değil, düşmanın geçebileceği sıklıkta olup olmamasına göre değerlendirilmesi, bırakalım başkasını, nehir ta-

YOLDAŞLIK, KAVGADA EL ELE YÜRÜMENİN ADIDIR.

YOLDAŞIMA

*Düşüncelerini düşüncelerime
yüreğini göğsüme yasla.
Kaygıların, hafif bir soluk;
korkuların,
gözle anlatılan
bir sessizlik olsun.
Boğazındaki düğümle beraber
tüm acı ihtimallerini
gömlek yakamdan
içeri bırak.
Nabzındaki hızlanma
tenimde ter olsun.
Biz yoldaşız ağlama...
Gözyaşındaki ihtimaller
dudaklarımda tuz olsun.*

İçindeki çocuğu henüz doğarken katletmiş; çocuk yerine, safra biriktirmiş olanların yaşam içerisinde insana ait avantajlara tutunarak yükselme, güçlü ve özgüvenli olma şansı yoktur. Çünkü onlar halk değildir; güçlerini haktan ve haktan alamazlar. Onlara asalak, onlara harami, onlara zorba denir. Yüreklarının, kan pompalamaktan başka, insaninkine benzer hiçbir özelliği yoktur. Onların aralarındaki ilişkide yoldaşlık, kardeşlik olmaz. Onlar, dayanışsa bile, **insanlığı boğan çamur deryalarını** arttırmak için dayanışırlar. Bu nedenle, solukları hep çamur tadında olur. Ve gerçekte birbirini de sevmeyizler. Bunu bilmek; devrimciliğin yoldaşlığın, insanlar arası temiz ilişkilere dayalı kardeşliğin önemini daha da artırıyor. Bunun bilincinde olan devrimcilerin, direngenlik ve mutluluk ölçütlerindeki seviye, bu yüzden, başka kesimleri şaşırtacak yükseklikte olur. İçinde bir çocuk bahçesi barındıran; güldüğünde, yüzünden lunapark coşkusu yayılan ve dokun duğu yere pozitif elektirik

rafından bile hoş görülmelidir... Bu konuda yaşanabilecek çelişik duyguları ve hangi durumda neyin ağır basarak öne çıkabileceğini gösteren, güzel bir örnektir; Bourdcan, ormanı nehirle oluşturduğu yakınlasmadan, yine askeri sebeplerle rahatsızlık duyar.

"Nehrin öteki yüzünde geniş bir düzlük yayılmıştı. Ondan sonrası sık bir ormandı. Orman sadece bir yerde, Novlansko köyünün biraz yanında suya kadar uzanıyordu. Belki sonbaharda bir Rus ormanını çizmek isteyen bir ressam için onda her şey vardı. Ancak bu çıkıntı bana tiksindirici göründü. Düşman orada bizim ateşimizden saklanabilirdi.

Cehennem dibine gitsin bu çamlar. Kessinler; orman uzaklaşsın nehirde" (Moskova Önlerrinde, s:22)

Ormanın, yeşil silüetini nehire düşürdüğü, nehrin ormanı yıkadığı bir güzelleşme ve güzelleştirme fiiline; bu fiilin konu edildiği sanata ve daha pek çok yürek ve akıl ürünü yaratıcılığa, ne Momış-Uli, ne de genelde halk savaşçıları yabancıdır. Kaldı ki devrimcilerin, hiçbir şeyi "oluruna" bırakmama ve her şeyi güzelleştirme niyet ve çabaları, taşıdıkları kimliğin, uluslararasılaşmış ortak niteliğidir. Tapon sevgiler, içi boşaltılmış değerler, ucuz hesaplar, azla yetinmek; hiçbir koşulda ve hiçbir nedenle devrimcilere yakışık düşmeyen olgulardır. Bu çıta düşüklüğüne rıza göstermektir. **Gerçekte ise devrimcilik, çıtayı sürekli olarak yukarı çekme eylemidir. Ve insanlık tarihi boyunca bu çıta, devrimcilerin elinde öyle çok kez ve öyle çok yerde yükselmiş ki, "düşürücü" çabalar, ancak kendi kendini alçaltma imkanı bulabilir.**

yükleyebilen devrimciler; halkla aralarındaki güçlü bağı; kendilerinin halk yanını, halkın devrimci yanını bilir ve bu nedenle kendini güçlü hisseder.

Yoldaşlaşmanın, elleri birbirine kenetleyen niteliği, yaşamın her an'ında kendini gösterir. Örneğin, tutsak edilerek, yokluklara yenik düşürülmek istenen kişinin, bu oyunu bozmak için, en önemli anahtarı; yokluğu varlığa çevirebilmektir. Bu, aynı zamanda özgürlüktür; imkanlarını, yoldaşlaşmadan alır. Gözaltına alınıp, 40 gün süreyle bütünüyle dışardan tecrit edilen **Sotiri**, serbest bırakıldığında kendisine *"Técrit edilmek dokunmadı mı sana? İnsanı deli eder derler..."* diye soran eşine *"Ne tecridi? Seninle beraberdim. Elli ile beraberdim. Belayannis'le beraberdim, sürekli olarak onların güzel mücadelelerini düşündüm durdum."* (Buyruk, Dido Sotiriu, s: 187, abç.) diyerek, işkencehanede bile içsel özgürlüğünü korumanın, insanın değerleriyle ve sevdikleriyle olan bağın gücü ile ne kadar ilintili olduğunu anlatmıştır.

Sınıflar mücadelesi, üzerine oturduğu çelişkinin uzlaşmazlığına dayanan bir sertlik, bir acımasızlık içerir. Bu mücadelenin tüm alanları anlamlı; tüm görevleri, belirli oranlarda zorludur. Ne var ki, kavgada yoldaşlığın, acıyı da sevinci de paylaşıcı etkisinin doğrudan hissedilebildiği alanlarda, sorunların oluşturduğu yük hafiflerken, kişinin kendini yalnız hissettiği veya yoldaşlarından fiili olarak koparılıp, düşmanın tehdit öğeleriyle doğrudan muhatap edildiği durumlarda, hissedilen yükün ağırlığı artar. Böyle durumlarda, fiziki dayanaklar kadar moral dayanaklar da önemlidir. **Bir devrimci, kapatıldığı işkenceli hücrelerin en zifiri karanlığını delip, yoldaşlarına ulaşabiliyor, onların yürek ve**

avuç sıcaklığını hissedebiliyorsa; düşmanın “yalnızlaştırma” çabası ona vız gelir. Kişiye, zindanların en kalın duvarlarını aşkırtan bu nitelik, hareket tarafından kazandırılıyor ise de, girilen işkenceli sınavların kişisel bir yanı vardır. Kişi ilk defa düşmanla bu denli yakın temas halinde olacak ve irade gücüyle sağlayabildiği “yoldaşça iletişim” dışında, yanında kimse olmayacaktır. Bu sınavı başarı ile geçen kişi için kavganın diğer alanları daha az engelbeli görünecektir.

“*Polis'te tek başına savaşım vermek zorundasın. Yenilgi ya da yenginin sorumluluğu tümüyle sana aittir. Orada başını dik tutarsan, sonra da başın dik durur. Hapishanede ise durum değişiktir. Orada artık yalnız değilsin. Arkadaşlarının sevgisini ve ilgisini de bulacaksın hapishanede. Bu dayanışma böyle anlarda son derece önemlidir.*” (age. s:218)

AŞK; YOLDAŞLIK BAĞINI GÜÇLENDİREN BİR FAKTÖRDÜR.

“Sevgili” tanımlamasını hak edecek kadar birbirine yakınlaşmış iki insan arasındaki paylaşıma hile, yapaylık, vb. yabancı öğeler karşımamalı; böyle bir paylaşım mümkün olan en **şeffaf** ve **akışkan** biçimde gerçekleşmelidir. Mutluluk gösterisi gibi, mutsuzluk gösterisi de ilişkiye yapaylık gölgesini düşürür. Çünkü böyle bir ilişkide mutluluğun zaten kendisi vardır. Ve bu durum, yapay istemleri anlamsızlaştırır. Buna rağmen bu tür eğilimlere rastlanıyorsa; sevgi öncesi yaşanmış sağlıklı ilişkilerin, mutsuzluğun, ruhsal reflekslere bir alışkanlık halinde sinmiş açlığın etkileri vardır. Bunlar, sevgiyi doğru ve yeterli kaynaktan içme fırsatı veren ilişkide

kolay aşılır. Böyle bir maddi zemin oluştuktan sonra, pek çok iyileştirici, ruhsal dinginlik yaratıcı, mutluluk çoğaltıcı imkan oluşur. **Öyle ki, ellerinizi avuçlarının arasına alan bir sevgilinin gözlerinde tüm acılarınızı yıkamak mümkün hale gelir.**

İki kişilik mesafesiz yakınlaşma, güçlenmeyi de mutlanmayı da artırır. Örneğin **mutsuzluk anında birbirine sarılmak, mutsuzlukların toplanmasına değil; mutsuzluğu kendi içinde eriten bir ılıkliğa sebep olur.**

Yoldaşlığı zayıflatan değil, güçlendiren bir faktör olan aşk, doğru bir rotada geliyorsa, vereceği ek moralle, kavgı görevlerine daha sıkı sarılmayı sağlar.

Solunan yaşamın tüm hücrelere nüfuz etmesinde **gözenek açıcı** bir etki yapan aşk; yaşamda verimi ve kaliteyi artırır. “*Koşullar ne olursa olsun savaşıcağız*” sözü, aynı ağızdan ve aynı yürekten çıkıyormuşçasına verildiğinde, taraflarda motivasyon artışı yaratır. Kavganın düşe-kalka illerlenen engelbeli zemininde, birbirine aşkla tutuşan eller, acıyı bal eyleme şansını arttıracaktır.

Yaşamı dondurmak, beklemeye almak, bir çürümeye sebep olur. Hücrenin canlı olması demek, yaşaması demektir. Bu nedenle yaşam, hiçbir yerde bekletilmeye gelmez. Yaşamın en yoğun ve heyecan verici biçimlerinden olan aşkta da “beklemek”, yaşatılmakta olana aykırı bir tanımlamadır. Aralarında bir sevda bağı kurmuş olanlar, ayrı düşürülseler de bu bağın gereklerini, sahip oldukları ortaklaşmayı sürdürürler/yaşarlar. Bu, “beklemek” değildir. Taraflar devrimciyse, karşılarına çıkan her engebe, beraber aşıyor demektir.

Mücadelesi de sevgisi de tarihe

geçen, **Niko Beloyanni**, kendisi de tutsak olan **Elli**'ye “bekle beni” demez. “*Çünkü o da çıkmaya başladığı dik yokuşta izliyordu onu. Aşkta da beraberlerdi, savaşımında da... ‘Şu anda istediğim tek şey, beraber, el ele yürümek. Ama önemi yok, başkaları yürüyecek yerimize.’ diye yazmıştı bir gün, kaldığı hücreden Elli’ye.*” (age. s:266 abc.) Bunun nasıl bir paylaşım, nasıl bir sevgi olduğunu, yoldaşlıkta aşkı yaşayanlar bilir.

Aşk, bir anlamda yaşamın kendisidir. **Beloyanni**'ye annesi “*Çok yükseklere çıktın(...) seni yaşatmazlar*” diyordu. Ama **Beloyanni**, **alçaklarda yaşamaktansa, yükseklerde ölmeyi tercih ettiğini**, yaşamın her anında gösterdi. İşte, yoldaşlıkta aşk, bu nedenle bir sevgide doruklaşma durumudur.

İÇİMDEN BİR YOLDAŞ GEÇTİ.

İçimden bir yoldaş geçti.

Ak bir alanla

buluşturdu perçemini.

Gözlerinde,

Mayıs sabahlarının doğumu müjdeleyen buğusu vardı.

O konuşmadı ama gözleri, bir adres tarifi gibiydi.

İçimden bir yoldaş geçti.

Bir şiirin başlığı atıldı.

Yoldaş sözcükler dizildi alt alta.

Hepsi kendinden emin. hepsi yerlerini bilincinde.

Burunlarında dağ kokusu tenlerinde kekiği kışkırtan bir ferahlık.

Bir vücudun parçaları gibi canlı ve uyumlu.

Hepsi ayağa kalkıp yürüdü ve içimden bir yoldaş geçti.

Kapital'in kavramları

Ayseme BİLEN

Ayдын çevrelerin genel tutkusu güçlü teorik düşünme yeteneklerini ortaya koymaktır. Oysa güçlü teorik düşünme biçimi ancak gelişen yeni sınıf ve yeni insanlara özgü bir beceridir. Gericileşen sınıflar arasında geçerli olan düşünme yeteneği ise teorik sığlık, şablonculuk ve kavramsal bağlamda içi boş kuramsallıktır. Kapital'in, yayınlanmasıyla hızla beğeni kazanması ve kitleler içinde cisimleşmesi, sözde kültürlü burjuva sınıflar arasında güçlü düşünme yetilerinin ortadan kaybolması ve bunun tersine işçi sınıfı arasında güçlü teori yeteneğinin yeni bir canlılık göstermesidir.

Çünkü, toplumsal üretimin son biçim ve son bilimi Ekonomi Politik burjuva sınıfı için bir doğmalar demeti haline gelmiş; bu bilim, makro ve mikro safsatası adı altında ticaret ve fabrika aleminin terimleriyle özdeşleştirilmiştir. Oysa, "bilime giden düz yol yoktur ve ancak onun dik patikalarında yorucu tırmanmaları göze alanlar aydınlık doruklarına ulaşabilirler" (Marx). Burjuvazinin düzmece ideolog ve düşün insanları bunun "binçaltı rahatsızlığını", yazın alanlarında "allamelik" taslayarak ya da "kameral" bilimlerden denilen laf kalabalığıyla örtmeye çalışıyorlardı. İşçi sınıfının öğretmeni Marx ise teorik noktayı tam formüle etmek, yeni bilimsel gelişmeler katmak, tarihsel ve istatistik malzemeyi en son bilgilerle tamamlamak istiyordu.

Ekonomi Politik, kapitalist rejim evriminin görelî ve geçici bir tarihsel evresidir. Başka deyişle toplumsal

üretimin mutlak son biçimidir. Burjuva ideologları bilimin "görelî", "mutlak" ilişkisine de çok uzaktırlar.

Kapital'de söz konusu olan, kapitalist üretim hareketinin doğal yasalarının kendileridir. Kaçınılmaz sonuçlara doğru katı bir zorunluluğu işleyen, ama açık ama gizli yasalardır. Bu minvalde Kapital'in iskeleti şöyle çıkarılabilir: 1-Toplumsal üretimin meta örgütlenmesinin nasıl geliştiği; 2-Üretimin nasıl kapitalist örgütlenmeye dönüştüğü, 3-Ekonominin nasıl olup da toplumsal emeğin üretkenliğini geliştirdiği ve bunu kapitalist örgütlenmenin temelleriyle çözümlenemez bir biçimde çelişik bir öge haline getirdiği; 4-Toplumsal ekonominin uzlaşmaz karşıt sınıfları (Burjuva-proletarya) nasıl yarattığıdır. Başka bir ifadeyle, Kapital'in son amacı, modern toplumun ekonomik hareket yasasını ortaya çıkarmak ve onu alaşağı edip yeni bir dünyayı kurmaktır: Marksizm son tahlilde maddenin, doğanın ve toplumun yasalarının bilinebileceği ve değiştirilebileceği demektir.

Ancak, "Bir toplum kendi hareketinin doğal yasalarını ortaya çıkarmak için doğru yola girmiş olsa bile, bu toplum, normal gelişmesinin birbirini izleyen aşamalarının ortaya koyduğu engelleri, ne gözüpek sıçrayışlarla temizleyebilir ne de meşru yollarla ortadan kaldıracaktır. Ancak doğum sancılarını kısaltabilir ve azaltabilir. (Marx)

Marx, ekonomi biliminin tahlilinde ne çokça ölçüm aletlerinden ne de kimyasal analiz araçlarından yararlanmıştır. O'nun tek silahı güçlü teorik yeteneğinin gereği olan soyutlama becerisidir. Burjuva toplumda, başka deyişle burjuva toplumsal üretimde en soyut ekonomik hücre biçimi

meta metadır. Bu meta küçük bir ayrıntıdır ama tıpkı mikroskobik anatomi-de hücre neyse, Ekonomi Politik'te meta odur. Çünkü, "kapitalist üretim tarzının egemen olduğu toplumların zenginliği 'muazzam bir meta birikimi' olarak kendini gösterir, bunun birimi tek bir metadır."

META

Meta, şu ya da bu türden insan isteklerini gideren bir şeydir. Bu istekler ister mideden ister ruhtan ve hayalden gelmiş olsun birşey değiştirmez. İstek, ihtiyaç demektir. Ruhun ve midenin iştahı çok doğaldır ve şeyler bu gereksinimleri karşıladığı sürece değerlidir. Ancak, şeylerin çeşitli kullanımlarını bulmak tarihin işidir.

Bir şeyin yararlılığı, onu, "mutlak" bir kullanım değeri haline getirir ve bu her türlü servetin özünü oluşturur. Yararlılık, o nesneye harcanan gerekli emek miktarına bağımlı değildir. Doğada az emekle elde edilen, hatta hazır bulunan şeyler de yararlıdır. Değer, bir şey ile diğer bir şey arasındaki değişim oranından ibarettir. Ancak, değişim değeri kullanım değerinden farklıdır. Değişim değeri, rastlantıya bağlı, tamamen görelî bir değerdir. Başka deyişle değişim değeri, birbirleriyle değişilen değişik türden kullanım değerlerindeki oran olarak zamana ve yere göre durmadan değişen bir ilişkidir. Bu yüzden değişim değeri görünüştedir.

İnsan ile doğa arasındaki ilişkide, örneğin bir tarladan ürün olarak buğday elde etmek yaratıcı bir emek gerektirir, buğdayın bir kullanım değeri vardır, çünkü yararlıdır. Buğdayı pazara getirerek sattığımızda, buğday,

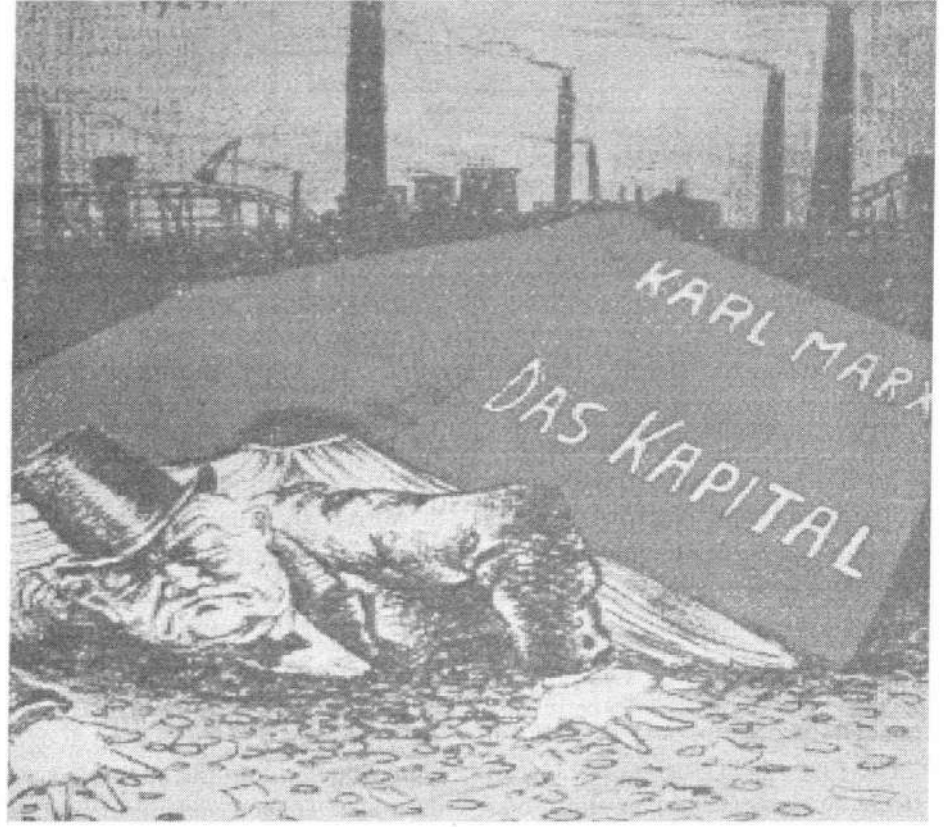
zamana, mekana, başka deyişle koşullara bağlı bir değişim değerine sahip olur. “Maddi servetin babası emek, anası topraktır.”

Buğdayın “kullanım değeri” içerdiği emeğin niteliğine bağlıdır. “Değişim değeri”nde ise nicelik hesaba katılır. Çünkü, metanın tahlili, onun metafizik inceliklerle dolu pek garip birşey olduğu üzerinedir. Başka deyişle meta, hem yararlılığın nesnesinin hem de değer taşıyıcısıdır. Biri si fiziksel yani somut, diğeri değer biçim yani soyuttur. Metanın değişim değeri, onun özünün kaba maddiliğinin tam karşıtıdır. Değer söz konusu olduğunda maddenin bir atomu bile bileşime girmez. İşte, metafizik incelikler de tam burada başlar.

Buradan da anlaşılacağı gibi doğada kullanım değeri olan birşey meta değildir. Yararlı bir şeyin meta haline gelebilmesi için kullanım değeri yanında pazara inmesi ve değişim değerine de sahip olması gerekir. Meta, bu iki karşıtlığın birliğidir. Bu bileşenlerden kullanım değeri mutlak, değişim değeri ise görelî, koşula bağlı birşeydir. Kullanım değeri olmayan birşeyin değeri de olmaz.

EMEK

Kullanım değerinin yaratıcısı olarak emek, yararlı emektir, insanoğlunun varlığı için zorunlu bir koşuldur. Doğayı işleyen, yararlı ürünün kullanılarak değerlendirilmesi ya da ürünün kullanım değeri haline gelmesiyle kendisini gösteren emeğe yararlı emek diyoruz. Bir başka ifadeyle emek, insanın doğayı değiştirmek için giriştiği bilinçli ve yararlı çalışmadır. İnsanlaşma emekle başlamıştır, yani emek süreci insanın biyolojik evrimini, biyolojik evrimde emek sürecini koşullayarak insanlaşma uzun bir evrim sürecinde gerçekleştirmiştir. İnsan, ev yapmasını bece-

remeseydi ev kavramına ve ev düşüncesine ulaşamazdı. Onun için emek insansal gelişimde, beyin ve bilincin oluşumunda birincil bir öğedir.

Genel olarak, emeğin üretkenliği ne kadar hızlı ve büyükse, bir malın üretim için gerekli emek zamanı o kadar kısa, o malda cisimleşen emek miktarı o kadar az ve malın değeri o kadar küçük olur. Bu nedenle bir metanın değeri, o metada cisimleşmiş emek miktarıyla doğru orantılıdır. Başka deyişle bir malın değerinin büyüklüğü, onun elde edilmesi için toplumsal bakımdan gerekli emek miktarı/zamanı ile belirlenir. Bunun için, eşit nicelikte emek içeren ya da aynı sürede üretilebilen metaların değerleri aynıdır. Örneğin 1 kg. şeker ile 1 kalemin değerinin eşitliği, birincisinin üretimi için gerekli emek zamanı ile ikincisinin üretimi için gerekli emek zamanı arasındaki eşit niteliktedir.

Bir şey emek harcanmadan da bir kullanım değerine sahip olabilir. Baş-

ka deyişle hava, işlenmemiş toprak, doğal çayırlar vs. bir değere sahip değildir, yani emeğe bağlı değildir ama kullanım değeri vardır. Demek ki bir şey meta olmadanda yararlı ürün olabilir. Hemde emek harcanmış olup olmadığına bakmadan. İhtiyaçlarını kendi emeği ile üreten kişi kullanım değeri yaratır ama meta üretmez. Meta üretmek için yalnız kullanım değeri değil, pazar içinde kullanım değeri üretmek gerekir. “*Ve salt başkası için üretmeside yetmez. Ortaçağ köylüsü feodal bey için ürün-rant-tahıl, papaz için öşür-tahıl üretirdi. Ama, ne bu ürün-rant-tahıl, ne de öşür-tahıl, bir başkası için üretilmiş olmaları gerçeğine karşın, meta haline gelmemişlerdi. Bir ürünün meta olabilmesi için, kullanım değeri olacağı bir kimseye, değişim yoluyla devredilmesi gerekir*” (Engels). Son olarak birşey yararsız ise onda içerilmiş emekte yararsızdır. Yararsız emek, emek sayılmaz ve bu yüzden değer yaratmaz.

DEĞER

Akışkan halindeki insan emek gücü ya da insan emeği değer yaratır, ama kendisi değer değildir. Emek, bir hammaddeyi işleyipte bir üründe maddeleştiği, yani cisimleşip somutlaştığı zaman donmuş durumda değer haline gelir.

DEĞİŞİM

Meta, sahibi için doğrudan değil dolaylı bir kullanım değerine sahiptir. Onu pazara getirmesinin nedenide budur. Pazara inen kullanım değeri ya da yararlı ürün başkaları içindir, başka deyişle değişim aracıdır. El değiştirmesi zorunludur.

Bir metayı sahibinden ayıran şey ne olabilir? Sahibi için bir değişim aracı olan meta bir başka metaya onun kendi değerinin görünüş biçiminden başka bir şey olmadığı gözüyle bakmasıdır. Bu sahte görünüş metafizik incelik taşır. Meta sahipleri arasındaki iradi ilişki bir kişiliğe bürünür ve ekonomik ilişkiden başka birşey olmadığını dışa vurur.

Değerin en basit ifadesi olan x kadar A metayı y kadar B metayı z kadar C metayı vs. eşitliğinde, özel bir metayı evrensel eşdeğer biçimini alır ve para biçimi halinde kristalleşir. Örneğin altın evrensel eşdeğer biçim olarak tüm öteki metaların değerlerini kendine ifade eder. Başka deyişle metaların değerleri başka bir meta olan altın yani parayla temsil edilir. Artık altın toprağın bağrından çıktığı haliyle bundan böyle bütün insan emeğinin dolaysız cisimleşmiş biçimdir. İşte paranın metafizik incelikleri ve gizemi buradadır. Meta üreticilerinden kurulu bir toplumun giderek bir metaya ayrıcalıklı para damgası vurması milyarlarca kez tekrarlanan haline kavuştumu ardındaki tüm bu ara adımları yok sayar. Başka deyişli belirleyeni bilinmez bir duru-

ma yükselir. Gözlerimizi kamaştırması da buradan gelir; belirleyeni bilmez gizemli birşeydir.

Oysa para da bir metadır. Para biçim, öteki bütün metalar arasındaki değer ilişkilerinin tek bir meta (altın, gümüş vs.) üzerinde toplanmış yansımasından başka birşey değildir. Değişim süreci, paraya dönüşen metaya değerini değil, özgül değer biçimini verir. Bir başka ifadeyle para, bir değer ölçüsü olarak, metalarda içkin değer ölçüsüne, emek zamanına bir zorunluluk sonucu verilmiş dışsal bir biçimdir. Yani, altın, öteki metaların değerlerini onda ifade etmesiyle para halini alması görünüştedir. Gerçekte ise altın paradır ve para, para olduğu için öteki metalar değerlerini ifade eder. Bu dışsal biçim olmasıdır ki yüzyıllar boyu egemen yönetici sınıflar para ayarını basmaları sonucu sikkelerin başlangıçtaki ağırlıklarından geriye yalnızca adları kalmış yerlerini başka maddelere bırakmışlardır.

FİYAT

Basit anlamıyla fiyat, bir metanın değerinin parasal ifadesidir. Değişim sürecinde belirli bir meta ile belirli miktar para arasındaki ilişkidir. Fiyat tezahürü olduğu değeri hiç bir zaman tam olarak ifade etmez, ya da ifade etmesi çok nadirdir.

Değer büyüklüğü pazarda fiyata çevrilir çevrilmez, bu zorunlu ilişki, bir metayla para arasında az yada çok raslansal değişim oranı biçimini alır. Ama bu değişim oranı o metanın değerinin gerçek büyüklüğünü nadiren tuttuğu için ancak koşulların zoruyla değer gerçek büyüklüğünden sapan para miktarını ifade edebilir.

Fiyatla değer büyüklüğü arasında ki nicelik uygunluğu ya da fiyatın gerçek değerden sapması fiyat biçiminin kendisindedir. Böylece fiyat

düzensizliklerin bir ortalaması halini alır, gerçek değeri ancak görünüşte ifade eder.

Fiyat bu haliyle görünüşteki değeri gerçek değer gibi göstermeye yarar. Başka deyişle, para metaların değer biçimi olduğu halde, fiyat değeri ifade etmez olur. Tıpkı egemen ideoloji gibi; ikisi de yanlış birşeyi ifade eder. Altınla oynayanlar bilinç ile de oynamaktadırlar. Marx Kapital'de ideoloji kavramını buralarda kurar ve meta fetişizmi bölümünde kavramı tamamlar. Fiyat, durmadan değere dönüşür. Ama aynı zamanda da durmadan gerçek değeri yansıtmaz, ondan sapar. Bu bir çelişkidir ama birliği de kendi içinde taşır.

PARA YA DA META DOLAŞIMI

Bir meta, kullanım değeri olarak işe yarayacağı bir durak noktası bulunca değişim alanından çıkıp tüketim alanına girmiş olur. Bu ürünün toplumsal bir dolaşımıdır.

Değişim süreci metaları, meta ve para meta olarak farklılaştırır. Böylece kullanım değeri olarak meta paranın karşısında değişim değeridir. Aslında her iki yan da metadır. Başka deyişle kullanım değeri ve değer birliğidir. Bu neden böyledir? Ekonomi-Politik Hegelsel diyalektiğin basit bir uygulaması değildir: Bir meta hem kullanım değeri hem de değer olmasından ileri gelen iç karşıtlık gereği bir başka metanın dış görünüşü olmaktadır, yani fiyatı. Örneğin bir üretici A metayı pazara getirir, fiyatını bulur parayla değiştirir.(Satış) Elde ettiği parayı kendisini maddi veya ruhen donatacak bir metayla değiştirir (satın alma). İkisinin birliği satın alma için satıştır. Bu süreç emek ürününün bir başkasının emek ürünü ile değişiminden başka birşey değildir. Meta-Para-Meta (M-P-M). Bu du-

rum, para meta yada aynı anlama gelen maddeleşmiş toplumsal emeğin dolaşımıdır.

Dolaşım aracının miktarı gerçekleşecek olan fiyatların toplamı ile belirlenir. Fiyatların toplamı ise dolaşımdaki metalar kitlesine bağlı olur. Para miktarı=meta fiyatları toplamı/ paranın devir sayısı.

PARA

Başlangıçta meta değişimi rastgele bir olaydı. Toplumsal üretim ve iş bölümünün yaygınlaşmasıyla değişim düzenli bir hal alır. Emek ürünleri de çoğalır. Ürünlerin çoğalması rastgele değişimi tarihe gömer ve en fazla aranan ürün genel eşdeğer olarak değişim aracı rolüne soyunur. Bu uzun bir evrim sonucudur.

Para, değer ölçüsü işlevini yerine getiren ve ister kendi öz kullanım değeri, ister bir temsilciyle dolaşım aracı olarak hizmet eden evrensel eşdeğer özelliğine sahip metadır. Genel eşdeğer olarak, kendi öz kullanım değeri diğer bütün metaların değerini ifade eder. Kapitalist sistemde genel anlamda paranın birçok fonksiyonu vardır: 1-Değerler için bir ölçü olmak; 2-Tedavül aracı olmak, 3-Satın alma gücü için bir rezervdir.

Dahili planda para, yasal bir ödeme aracı olarak tanımlanır: Bütün ödemelerde kabulü mecburidir. Harici planda dünya kambiyo kuralları geçerlidir. Ayrıca paranın iddihar (para yığma) aracı özelliği ve evrensel para (altın) özelliklerini de ilave etmek gerekir.

PARANIN SERMAYEYE DÖNÜŞÜMÜ

Pazara inen kullanım değeri olan ürün süreç içinde, değer, süreç içinde para ve böylece sermaye olur. Satmak için satın almak ya da daha pahalı satmak için satın almak (P-M-P') sadece tüccar kafasının icadı değildir, ama sanayi sermayesi de paradır. Yani para, metalara ve metaların satışıyla yeniden daha fazla paraya dönüşür. Sürecin sonunda ara aşama yoktur, yalnızca P-P' vardır: Para daha fazla değerde bir paradır artık (P'). Böylece P-M-P, gerçekte paranın sermayeye dönüşümü yanında sermayenin genel formülüdür de.

Paranın sermayeye çevrilmesi için, para sahibinin, emek gücünü satışa çıkarmış özgür emekçi ile karşı karşıya gelmesi gerekir. Emekçi, emek gücünü kendi öz metası gibi satar. Çünkü satmak için elinde başka bir metası yoktur.

ARTI- DEĞER

Kapitalist, emek gücünü, kullanmak için satın alır; kullanılan emek gücü emeğin kendisidir. Marx, emek yerine emek gücü kavramını kullanır. Emek gücünü satın alan kapitalist emek gücünü satan emekçiyi çalıştırarak bu emek gücünü tüketir.

Emek sürecinin basit öğeleri şunlardır: 1-İnsanın kişisel faaliyeti, yani işin kendisi; 2-İşin konusu yani doğa, 3-İşin araçları, faaliyetin ileticisi aletler. Burada doğanın sağladığı araçlar bir biçim değişikliğiyle insan gereksinmelerine uyarlanır. Emek kendisini konusuyla birleştirir ve konusunu dönüştürerek maddileştir.

İşçi, emeğini sattığı kapitalistin denetimi altında çalışır, başka deyişle iş sürecinde üretilen ürün, onu üreten işçinin değil kapitalistin malıdır. Kapitalist emek gücünü üretim araçlarıyla birleştirerek tüketir. Oysa, emekçi üretim araçlarına sahip değildir. Bundan dolayı "emek süreci" kapitaliste aittir. Emekçi, emek sürecinin asli unsuru olduğu halde sürece dışsaldır ve kendi ürettiğine yabancısıdır.

Kapitalistin iş sürecinde ürettiği şeyin değeri, serbest piyasada satın aldığı üretim araçları ve emek gücünden fazla olmalıdır. Amacı, yalnız

değer değil, aynı zamanda artı değer üretmektir.

Her metanın değeri, kendisinde maddileşen emek miktarıyla yani üretim için gerekli emek zamanı ile belirleniyordu. Özcesi, kapitalist canlı insan emek gücünü, ölü durumda olan cevherler (hammadde -üretim araçları vs.) ile birleştirip değere dönüştürür. İşin püf noktası burasıdır: patron, emek gücünü kendi kendisinin değerini arttıran bir değere, üreyip çoğalan canlı bir canavara dönüştürür.

Bunu örnekleyecek olursak: Bir günlük emek gücünün değeri asgari ücretin biraz üzerinde iki milyon TL. olsun. Marks'ın Artı Değer teorisinde, yarım günlük emeğin bu miktara denk düştüğü varsayılır. Başka deyişle işçi-yi yirmi dört saat süreyle canlı tutmak için yarım günlük emeğin gerekli oluşu, onun bütün gün çalışmamasına engel oluşturmaz. Bu nedenle emek gücü değeri ile bu emek gücünün emek süreci içerisinde yarattığı değer birbirinden tamamen farklı büyüklüklerdedir. Kapitalist emek gücünü satın alırken göz önünde bulundurduğu şey işte iki değer arasındaki bu farktır.

İşçi, işyerinde, bu nedenle yalnız dört saat değil, sekiz saat süre çalışmak için gerekli üretim araçlarını hazırlar. Emekçinin gerekli geçim araçları yani aldığı iki milyon ücretin dört saatlik bir çalışma süresini temsil ettiğini varsalım. Bu durumda, işçi her gün, burjuvaziye dört iş saati değerinde ürüne mal olmakta, fakat ona her gün sekiz iş saati değerinde ürün sağlamaktadır. Kapitalist yararına, işçi aleyhine dört saatlik karşılığı ödenmemiş artı-emek (fazla çalışma), artı-ürün, artı-değer üretilmiş, para sermayeye çevrilmiştir. Karşılığı ödenmemiş emek burjuva sınıfı burjuva sınıfı yapan değerdir. Karşılığı ödenmemiş olan bu emek toplumun çalışmadan yaşayan tüm üyelerinin geçinmesini sağlar. Kapitalist sistem bu fazla emek

üzerine inşa edilmiştir. Bu fazla emek, gerçek sahibine gittiği gün burjuva sistem yıkılmış olur, kapitalistlerin yaşam suyu kesilir. Kapitalistin tek çıkarı artı-değerdir. Kapitalist sömürü, karşılığı ödenmeyen sömürüdür.

Artı değeri sermaye yaratır. İlk sermayenin kaynağı nedir? Diye sorarsak, yanıtımız emek gücü olacaktır. Demek ki, sermaye bir nesne değil, emek gücünün sömürülme ilişkisi kapitalist sömürücü sınıfların sistemlerinin özüdür: Sermaye sistemi, üretim araçlarını ve işin konusunu işçileri sömürme aracı olarak kullanır. Sermaye, artı değer yaratan bir değerdir, yoksa sermaye olamazdı.

Son olarak ifade etmek gerekir ki Marks, kapital'de, felsefe ve ideoloji gibi konulara, özellikle özne-nesne ilişkisine, meta fetişizmi ve fiyat konularının geçtiği bölümlerden daha çok artı değer üretimi kapsamında (7. Bölüm) değinir.

DEĞİŞMEYEN VE DEĞİŞEN SERMAYE

Sermayenin (S) iki yönünü ayırmak gerekir: Üretim araçları (makine-ler, yakıtlar, binalar, hammadeler, vs.) için harcanan "değişmeyen sermaye" (s) ve emek-gücü satın almak için harcanan "değişen sermaye" (d)

Üretim araçları, üretime katılır ama hiç yeni değer yaratmazlar, yalnızca değerlerini ağır ağır ürüne aktarırlar. Asıl değer üreten ve artı değer yaratarak çoğalan değişen sermayedir ve artı-değer yaratarak çoğalır. Bu kısım değişen bir büyüklüğe doğru durmadan değişir.

ARTI-DEĞER ORANI

Öyleyse başlangıçta, sermaye (S), üretim araçlarına yatırılan para (s) ve emek gücü için harcanan para (d) olarak şöyle formüle edilir: $S=s+d$

Örneğin yatırılan sermaye 1 milyar TL ise, bölünüşü şöylele olabilir: 900 milyon değişmeyen sermaye+100 milyon değişen sermaye. Başka bir ifadeyle, sermaye bileşenleri içinde değişen sermayeye yatırılan para yani emek gücünün ücreti, oran olarak çok düşüktür. Oysa, binalar, makineler, patent, özellikle teknik bilgi sermaye bileşenleri içinde çok büyük paya sahiptir.

Üretim süreci bittiğinde, değeri $(s+d)+a$ olan bir meta elde edilir. Buradaki a, artı-değerdir. Üretim sonunda sermaye şöyle olur: $S'=(s+d)+a=900+100+100a$. Başlangıçtaki sermaye şimdi çoğalmış S' olmuştur. Yani 1 milyar, 1 milyar yüz milyon haline gelmiştir. Aradaki fark $a=100$ milyon artı değerdir. Bu 100 milyon a üretilmiş olan artı değer mutlak miktarını ifade eder. Üretilen nispi miktar büyüklük, başka deyişle değişen sermayenin artış yüzdesi, artı değer değişen sermayeye oranı ile belirlenir (a/d) . $a/d=100/100=\%100$ bir artıdır. Bu artı değer oranıdır. Aynı oranı şöyle de ifade edebiliriz: Artı-emek/gerekli emek $=a/d=100/100=\%100$ olur. İkisinde de emek söz konusudur. Birisinde maddileşmiş emek, diğerinde canlı emek. Artı değer oranı, bu nedenle, emek gücünün sermaye ya da işçinin kapitalist tarafından sömürülme derecesinin tam ve kesin ifadesidir.

MUTLAK ARTI-DEĞER NİSPİ ARTI-DEĞER

Artı değer çoğalması iki yoldan olur: 1-İş gününün uzatılmasıyla elde edilen artı değer mutlak artı değerdir. Örneğin, işgünü 1 saat uzatılsa, ek emek zamanı 4 saatten 5 saate çıkacaktır. Ve $\%100$ 'lük artı değer oranı bu defa, artı emek zamanı/gerekli emek zamanı $=a/d=5/4=\%125$ olacaktır.

2- İş günü süresi aynı kaldığı halde daha gelişmiş araçlarla üretim artırılır ve gerekli emek zamanı kısalır, ek emek zamanı artar. Emek üretkenliğinin artması sonucu

değişen sermaye yani gerekli emek zamanının azalmasından ve emek üretkenliğinin artması sayesinde, ek emek zamanı artar. Bu nispi artı değerdir. Ek artı değer, yeni araçlardan yararlanan kapitalistin fazla artı değer sağlamasıdır. Bu durum hem teknik ve teknolojiyi hem de rekabeti devasa boyutlara sıçratır. Ancak, mutlak ve nispi artı değer birbirine karşıt duruyormuş gibi görünse ve birbirlerini dışlasalar da, bunlar esasında aynı şeydir. Karşıtların birliğidir.

Özetlemek gerekirse, işgününün uzatılmasıyla üretilen artı değere Marx, “mutlak artı-değer” der. Buna karşılık, gerekli emek zamanının kısaltılması ve bunun sonucu işgünün iki kısmının uzunluklarındaki değişiklikten doğan artı değere nispi artı değer diyordu.

Üretilen artı değer kitlesi, yatırılan değişik sermaye miktarıyla artı değer oranının çarpımına eşittir. Aynı anlama gelmek üzere, kapitalistin aynı anda sömürdüğü emek gücü sayısı ile her emek gücünün sömürülme derecesi arasındaki bileşik oranla belirlenir.

Artı değer kitlesi A, bir işçinin sağladığı artı değer (a), tek bir emek gücü için yatırılan günlük değişen sermaye (d), değişen sermaye toplamı D, ortalama emek gücü değeri G, bu emek gücünün sömürülme derecesi e/e (artı emek/gerekli emek) ve kullanılan işçi sayısı n olmak üzere Artı Değer Kitlesini hesaplama denklemi şöyle kurulur:

METALARIN FETİŞİZMİ

“Metaların tahlili, aslında onun metafizik incelikler ve teolojik süslerle dolu pek garip birşey olduğunu göstermiştir. (Marx)

Emek ürünün gizemli, anlaşılmasız özeliği, kullanım değerine sahip olduğunda değil, meta biçimine bürünmesinde ortaya çıkar. Kuşkusuz bu biçimin kendisindedir. Çünkü, insan emeğinin toplumsal niteliği ürüne nesnel

bir nitelik damgalamış gibi görünür. Emek ürünlerinin niteliklerinin duyularla hem kavranabilir, hem de kavranamaz toplumsal şeyler haline gelmelerinin nedeni budur. Marx bunu Kapital’de uzun uzun açar ve fiziksel şeyler arasında fiziksel bir ilişki olduğunu ama metalarda bunun farklı olduğunu açıklar. Çünkü, emek ürününün kullanım değeri ile meta ve metaların varlığı ve değer ilişkisi ile bunların fiziksel özellikleri ve bunların yansıması maddi ilişkiler arasında mutlak olarak bağ yoktur.

“Burada, insanlar arasındaki belirli toplumsal ilişki, onların gözünde, şeyler arasında düşsel bir ilişki biçimine bürünüyor. Bu nedenle, benzer bir örnek vermek için, din aleminin sislerle kaplı katlarını dolaşmamız gerekir. Bu alemde insan beyninin ürünleri bağımsız cansız varlıklar gibi görünür ve hem birbirleriyle hem de de insanoğlu ile ilişki içine girerler. İşte metalar aleminde de insan elinin yarattığı ürünler için durum aynıdır. Emek ürünlerine, meta olarak üretildikleri anda yapışı veren ve bu nedenle meta üretiminden ayrılması olanaksız şeye, ben, Fetişizm diyorum.” (Marx Kapital 1. sf: 88)

YABANCILAŞMA

Kapital’de yabancılaşma, emeğin ürünlerinin onları üreten insanlardan bağımsız ve onlara hükmeden birşey haline gelmesiyle ilgilidir. Marx, yabancılaşmanın gayri insani yönüne vurgu yapar ki, aydınlanmacılardan hem Rousseau, hem Goethe ve hem de idealist diyalektikçi Hegel bu kavramı işlemişlerdir.

Hegel de, nesnel dünya kusursuz ideal dünyanın bir yabancılaşmasıdır. Yabancılaşmanın ortadan kalkması için nesnel durum ideal varlığa yükselmelidir.

Marx, ilk eserlerinde, özellikle

1844 El Yazmaları’nda yabancılaşmayı uzun uzun ele alır ve yabancılaşmanın ortaya çıkışını özel mülkiyet ile işbölümüne dayandırır. Mesele emeğin yabancılaşmasıdır: işçinin emek ürünlerine olan yabancılaşması, sosyal ilişkilerin maddi ilişkilere yabancılaşması ve insani güçlerin gayri insani güçler olarak yabancılaşması, işçinin ruhen ve ideolojik olarak yabancılaşması, vs. Marx’ın ilgi alanındadır. Marx, yabancılaşmanın aşılmasının gerçek yolunun kapitalist özel mülkiyetin son bulmasında olduğunu gösterir.

Marx’a göre din dünyası, gerçek dünyanın yansımasından başka birşey değildir. Gerçek dünyanın, dinsel yansıması, kaçınılmaz olarak, günlük yaşamın pratik ilişkilerinin insana, onun öteki insanlar ve doğa ile ilişkilerini tam anlamıyla anlaşılır ve akla uygun bir ilişki olmaktan öte birşey sunmadığı zaman, ancak o zaman yitip gider. Emeğin yabancılaşması da tam anlamıyla anlaşılır ve akla uygun ilişkiler aleminde, kurulacak olan yeni dünyada yitip gidecektir.

Toplumun yaşam süreci, kendisini saran mistik-tülü, üretimin, özgürce, gönüllülük temelinde bir araya gelen insanlar tarafından ve saptanmış bir plana uygun olarak bilinçli bir biçimde düzenlenmesi sağlanmadıkça, soyulup atılamaz.

Parasal sistemin yanılsamaları nereden gelir? Bu sistem için altın ve gümüş, para olarak iş görürken, üreticiler arasında toplumsal bir ilişkiyi temsil edemiyordu, ama garip toplumsal özellekileriyle doğal nesnelerdi. Metaların dili olsaydı şöyle derlerdi:.. “Birbirimizin gözünde, değişim değerlerinden başka birşey değiliz.”

Hegelsel “mutlak ide” kendine yabancılaşarak doğa olarak cisimleşiyordu. Marksizme göre ise “yabancı unsur” sömürü biçimi, devlet, hapis-haneler, vs, olarak cisimleşir.

Sürecek

Washington protestoları⁽¹⁾

CYNTHIA PETERS⁽²⁾

A kan bir kitle hayal edin-merkezi kontrolü olmayan, aynı istikamette hareket etmeyen, taktikleri aynı olmayan bu kitle IMF ve Dünya Bankası binalarını çevreleyen bloklar boyunca uzayıp gidiyor.

Bu, bizim pazar sabahının erken saatlerinde Pennsylvania Avenue ve 20. Cadde'ye vardığımızda edindiğimiz bir izlenimdi. Polis, IMF ve Dünya Bankası binalarına ulaşımı kapatarak eylemcileri daha geniş bir alana yayılmaya zorladı. Polis engeli, bizi hedef binalara yaklaştırmaktan alıkoydu ve protestocuların barikatları, delegelerin buluşmasına engel oldu (delegelerin çoğu sabahın erken saatlerinde protestocular gelmeden toplantı yerlerine ulaşmış olsa da). Kendi grupları içinde demokratikçe çalışan fakat diğer gruplarla pek de uyum içinde olmayan, küçük özerk gruplar, delegelerin yıllık bahar toplantısına katılımını engelleme çabası içinde, IMF ve Dünya Bankası etrafında anahtar kavşaklarda biriktirdiler. Yakın grupların bazıları 'kilitlendiler'-eller PVC borular içinde birbirine kenetlendi- ve kavşak noktalarını ele geçirme uğraşına girdiler. Diğerleri de onları çevreleyip kollarını kenetlediler. 'Yüzergezer' bazı gruplar ise, IMF ve Dünya Bankası binalarına erişim sağlayan geçit ve park yerlerini kapatmak üzere sokaklarda dolaşıyordu.

Bunun gibi tümüyle merkezden yoksun bir eylemde neyin olup bittiğini söylemek güçtür. İnsanlar, kendi yaptıklarına ve ilişkili oldukları gru-

bun ne yaptığını odaklanmıştı. İletişimi cep telefonu, radyolar ve bisikletli ulaklar sağlıyordu. Fakat herhangi bir yerden direktif gelmedi. Biri grupları dolaşarak hangi kavşakların otobüsleri başarıyla bloke ettiği ve polisin buna nasıl yanıt verdiği hakkında haberler iletliyordu. 'Bir başka delege otobüsünü durdurduk' diye haykırdı. "Polis biber gazı kullanmaya başladı. Tamam sakın olun, bol doktorumuz ve bol sevgimiz var."

Şu var ki, polis pazar günü neredeyse hiç biber gazı ya da göz yaşartıcı sprey kullanmadı; ancak bir çok kez protestocuları toksik, acı verici spreyleleriyle püskürtme manevrası yaptılar. Maskelerini indirdiler, patlayıcı gazları ellerine alıp kasten uzaklaştılar. Protestocular da bunu, kendi gaz maskelerini takıp sirkeye batırılmış bandanayla ağızlarını kapatarak yanıtladılar.(sirke göz yaşartıcıya karşı panzehir işlevi görür.) Kolkola girip sloganlarını yükselttiler. Doktorlar biber spreyinden zarar görmüş olanlar için şişelenmiş su ile gelmişlerdi, birisi mikrofonla spreye karşı neler yapılması gerektiğini hatırlattı. Haberciler ve kameramanlar geldi. Pek çok protestocunun yükselen gerilimden ve üzerimizde seyreden tehlikeden açıkça sarsıldığını gözlemledim. Bununla birlikte gerginlik genellikle giderildi. Polis tehditkar duruşunu yumuşatacak. O zaman da sirkeli bandanalar bel çantalarına yerleştiriliyor, zincir ve PVC'lerle birbirine kenetlenmiş geniş insan çemberleri yeni hamlelerinin koreografisine geçiyorlardı. 20-30 insanın hepsinin aynı anda oturup

kalkmasını sağlamak kolay değildir-kollarınız bükülmez bir biçimde uzandığında ve tıpkı bir yapı gibi düzinelerce başka insana bağlandığında, zamanlama son derece önemlidir.

Şiddetsiz sivil itaatsizliği benimseyen protestocular, polisle karşı karşıya gelme sorununda oldukça beceriliydiler. Polisle yaşanan bu gergin anlardan biri süresince, mikrofonuyla çizginin önüne fırlayan bir protestocunun doğrudan polise seslendiğini duydum: "biz şiddet taraftarı değiliz!" Ve onlara protestocuların anayasal haklarını kullandıklarını hatırlattı. "Fakat size direneceğiz." "Size direneceğiz!" diye tekrarladı. "Fakat size sevgiyle direneceğiz!" Birkaç polis kendini tutamayıp güldü ve öyle görünüyor ki kahkahalar yayıldı. Mikrofonlu adam da güldü: Polislere "sizi seviyoruz" diye haykırdı. Kahkahalar yayıldı; süre sonra herkes polise "sizi seviyoruz" diye bağıırıyordu. Eğlenceli ve gevşeticiydi ve insanlara orada polisle karşı karşıya gelmek için bulunmadığımızı hatırlattı. Bizler, IMF ve Dünya Bankası toplantısını engellemek veya son kertede uluslararası para kurumlarının ne olduğu konusunda insanların bilincini yükseltmek için oradaydık.

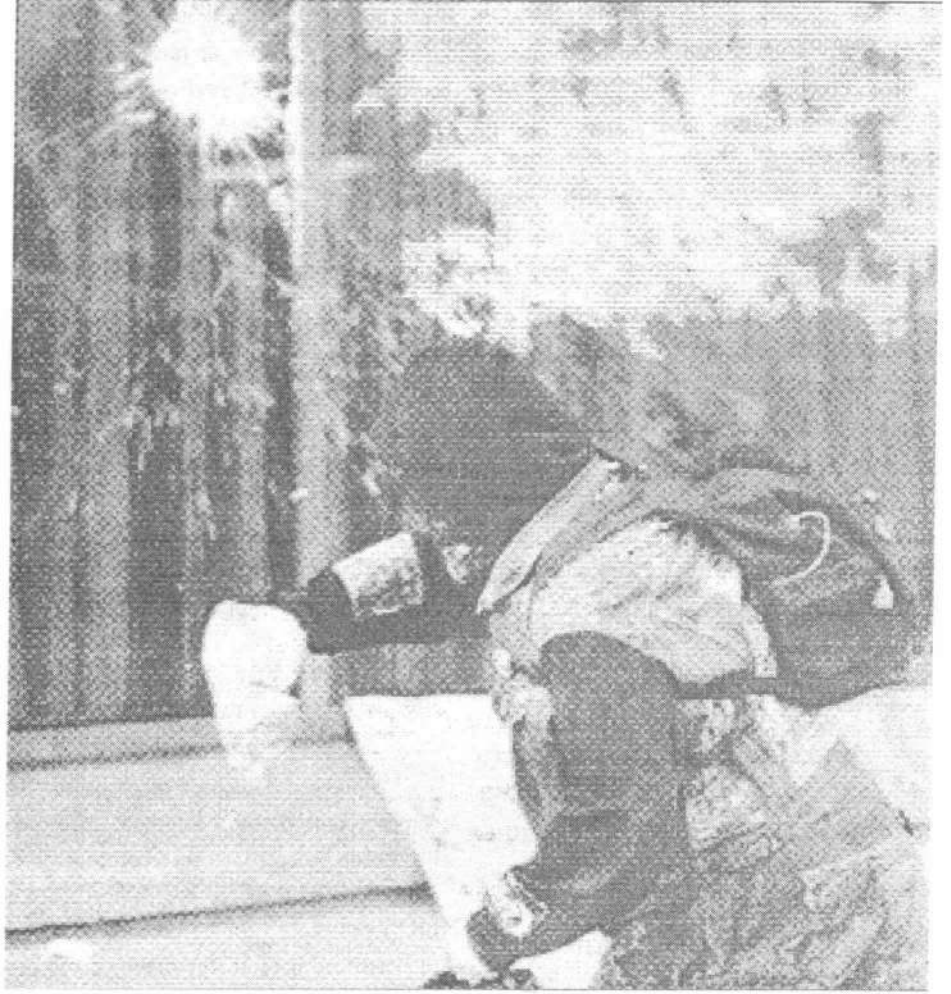
Küçük gruplar dakikası dakikası ne yapılması ve nasıl yapılması gerektiği konusunda kendi kararlarını alıyorlardı. Bir noktada, temiz görünüşlü bir adam H Sokağı'na açılan park yerini "kilitleyen" yorgun, ama hâlâ coşkulu grubun önüne gelip seslendi: "Bugünlük işimiz bitmiştir! Görüşmeler sürüyor. Yasal mitinge katılsak iyi olur." Bunun ardından

uzun bir alkış koptu. Kimse bu duyuruya kulak asmış görünmüyordu. Sonunda birisi bağırdı: "Hükümetin hangi acentesindensin?" Bu noktada duyuruyu yapan şunu ekledi: "Elbette ki herkes kendi düşüncelerini hayata geçirmekte özgürdür."

Ağızdan ağıza söylentiler dolaşıyordu. Bir noktada, öğlen civarında, bir televizyon muhabirinin toplantının henüz başlamadığı yolunda bir yayın yaptığını duydum. Muhabir yayını bitirdiğinde ona bu bilgiyi nereden aldığını sordum ve söylediklerinin aksinin doğru olduğunu duyduğumu söyledim. O da emin olmadığını söyledi. (Gelecek sefere haberleri izlerken bunu unutmayın.)

İletişim, zayıf olduğumuz bir noktaydı. Bu kadar cep telefonu, bu kadar az haber! Adem-i merkezîyetçi, demokratik karar alma mekanizması, küçük gruplarda pek çok yoldan gerçekleşiyordu; şöyle ki, insanlar hangi eyleme girecekleri, sonucun ne olabileceği, bu süreçte nasıl birlikte duracakları hakkında önemli kararlar alıyorlardı. Bu adil ve demokratikti ve insanların değişen durumları esneklikle cevaplaması anlamına geliyordu. Akan kitlenin amacının ne olacağı bir andan diğerine belli olamıyordu. Belki de tek bir oyun planına sahip olmak olanaklı, hatta arzu edilir değildi...Ancak bir kez delegelerin çoğunun toplantıya katılmayı başardığı ve toplantıların ilerlediği anlaşıldıktan sonra, şimdi ne olacaktı? Kalmak ve onları ortaya çıkarmaktan alıkoymak mı? Yalnızca hazır bulunmak için kalmak mı? Bloka-ji terk edip yasal miting ve yürüyüşe katılmak ve enerjini yarına saklayıp bugün yapılanları tekrarlamak mı?

Akşam ilerleyip de güneş, bazıları PVC boruları yüzünden ancak birilerinin yardımıyla bir şeyler yiyip içebilecek durumdaki, sabahın 6'sın-

dan beri banyoya girmemiş protestocuların üzerinde battığında, farklı gruplar, şimdi ne yapılacağına dair farklı kararlar aldılar. Bir kavşakta hazır durumda bir bölük polis, sokağa yatmış ve etraflarında geniş bir destek kitlesi bulunan protestocuları gözlüyordu. Bir ilerideki kavşakta polis, barikatını koruyordu, ancak ortada protestocu kalmamıştı. Bir sonraki kavşakta, o ana kadar orayı işgal eden gruplar devasa bir çember oluşturup el ele tutuştular, son bir kaç zafer türküsü söyleyip dağıldılar.

Örgütleyicilerin ne yapılması konusunda uzlaşmaya varamadığı Pazartesi akşamı yapılan 'sözcüler' (grup temsilcileri) toplantısında, bütünsel amaçlar konusunda belirsizlik egemendi. Toplantıya katılmadım ancak pazartesi sabah 6:45'te

Pennsylvania Cadesi'ne ulaştığımızda, grupların net bir talimatlarının olmadığı açıktı. Bir kere, neredeyse hiç kimse yoktu orada. Belki sabah-tan beri bardaktan boşanırcasına yağın yağmurun caydırıcı bir etkisi olmuştu veya haftanın olayları onları yorgun düşürmüştü. Sebep her ne ise Pennsylvania civarında yalnızca 100 kadar protestocu dolanıyordu.

Öte taraftan polis, ulusal muhafızlarla birlikte tüm gücüyle oradaydı. Kentteki hava, pek çok ofisin kapalı ve sokakların boş olduğu bir gün öncesine göre daha gergindi. Medya da tüm gücüyle oradaydı ve açıkçası daha fazla hareketlilik beklentisi içindeydi. Pazartesi sabahı bir araya gelen yüz kişi, bir otobüsle gelen ilk delege kafilesinin önüne oturduk. Medya da bizimle birlikte sokaktay-

dı ve sayımız iki kat görünüyordu.

Öğrendiğim bir şey de şuydu; otoritelerin büyük rakamlar bekleme- si, gerçekten büyük rakamlardaymı- şız etkisini yapmaktadır. 8:30 itiba- riyle, ancak 300 kadarımız h,1, ora- daydı, yine de iki metro istasyonu ka- patılmıştı, o bölgede ofiste çalışan fe- deral işçilere evlerinde oturmaları söylenmişti ve polis sayıca bizden çok üstündü, olay peşindeki medya her hareketimizi kaydetmeye hazırды.

Açığa çıkan bir başka şey ise kü- çük grupların pazartesi günü yeni- den toplanacak gibi görünmemesi üzerine, Kara Blok'un orada bulu- nan tek ve en güçlü grup gibi dav- ranmasıydı. O kavşaktan geçen de- lege kafilesini durdurduktan sonra, sokaklarda yürüyüşler düzenleme- ye, dağılan protestocuları bir araya toplamaya ve bir sonraki hamleye hazırlanmak üzere, sayımızı arttır- maya karar verdik. Enerji, itim ve sayımızı arttırmayı başardık; oluşan grup şiddet karşıtıydı. Tam dona- nımlı polisin önünden geçerken -ya- nınızda bolca doktor ve bolca sevgi- nüz de olsa, hatta sirkeye batırılmış bandanalarınız eksik olmasa da, iti- raf etmek gerekir ki hoş bir görüntü değil- protestocular barış işaretlerini patlattılar.

Ardından köşeyi dönüp Kara Blok ile buluştuk -baştan aşağı siyah giyin- dikleri, yüz maskeleri ve kırmızı A 'lı kara bayrakları olduğu için böyle ad- landırılmışlardı. Kısmen bir Washing- ton Post muhabirinin de belirttiği gibi, gittikleri her yerde "işler ilginçleştiği" için, polis helikopterleri bu insanları pazar günü boyunca bir gölge gibi ya- kından takip etmişti. Şiddet karşıtı taktikleri benimsemeyen, polise de si- zi seviyoruz diye bağıracağa pek ben- zemeyen, özel mülkiyete saygı duy- mayan Kara Blok protestocuları, ka- labalığın içine dalmak için kaşınan ve

bunun için yalnızca küçük nedenlere ihtiyaç duyan polisi tetikleyecek ge- rekçeleri sağlıyor görünüyordı. Ge- rekçeler kısa sürede oluştu. Çatışmayı ilkin neyin ateşlediğini görmedim. Ancak bir kez patlak verdiğinde, dur- madılar. Polis kauçuk coplar ve göz yaşartıcılar kullanarak saldırdı ve çok sayıda insanı tutukladı. Kaçtık ve ardından birkaç blok ötede bizi yine kısırdılar. Bu bir yıpratma savaşıydı ve bu savaşı polis kazandı. Şiddet kar- şıtı olanlar gruptan ayrıldılar ve son- rasında daha çok protestocu ile yeni- den bir araya geldiler. Grupla kalma- ya tercih edenler 'şiddetsiz protesto' diye haykırıyordu. Yine bazıları, so- kaklarda dolanıyor, arada bir de daha fazla göz yaşartıcı gaz, daha fazla tu- tuklama ve daha fazla şiddetin olduğu polis hatlarına dalyorlardı.

Göstericiler arasında yer alan bir- kaç sivil polisin aradan sıyrılıp insan- ları tutukladığını ya da protestoculara saldırdığını gördük. Washington DC'deki pazartesi öğlen haberlerinde protestocuların aralarındaki sivil po- lisleri teşhis edip yakınlarındaki zırh- lı polis araçlarına götürdükleri yolun- da haberler yer aldı.

Yine haber bültenlerine göre, po- lisin sabahın erken saatlerinde yürü- yüşçülere açtığı yıpratma savaşına karşı, protestocular yeniden birara- ya gelmişlerdi ve gün ortasına doğru sayıları 700 dolaylarını bulmuştu. Belki de gerilimin yüksekliği göz önünde bulundurulduğunda, o kadar insanın önemliydi. Protestocular ce- sur ve hırslıydılar ve pazar günü ina- nılmaz bir direniş göstermişlerdi. Pa- zartesi, gün boyunca sağanak yağmur altında saatlerce polisle çatışmaları ve tüm dağıtma çabalarına karşı, önemli bir kapanış gösterisinde bir araya gelebilmeleri, eylemcilerin güç ve kararlılığının kanıtıydı.

Yine de, Pazar'ın iki yönlü ça- basıyla (yüksek enerjili sokak işgalleri

ve yasal miting ile yürüyüş) Pazarte- si'nin düşük katılımı arasında neler olduğuna ilişkin öğrenilecek bir şey- ler var. Örgütleyiciler ve küçük grup- ların değerlendirmelerini dinlerken olayların nasıl geliştiğine ilişkin daha fazla bilgi sahibi olabileceğiz.

Önümüzdeki aylarda üzerinde dü- şünülmesi gereken bir başka konu da, yasal miting ve yürüyüşün sivil itaat- sizlik uygulamaya istekli olanlara ye- terli destek sağlayıp sağlamadığıdır. Miting ve sivil itaatsizlik eylemleri- nin aynı anda yapılması her ikisinin de enerji yitirmesine neden oldu mu? Seattle'da daha geniş bir katılım gös- teren işçiler Washington'da neden bu denli azdılar? Ya yerel cemaat grupla- rı? Washington bölgesinde örgütlen- me çalışmalarına katılan bir arkada- şım, bu olayın uzun süredir tanık ol- duğu en beyaz olay olduğunu söylü- yordu. (Oysa polislerin hemen tümü Afrika-Amerikalıydı.) Yasal yürüyüş şarkı ve işaretlerinde çeşitlilik ve ya- ratıcılık gösterse ve ("Bankayı tekme- le," "Şişko kedileri iğdiş edin; Fonu durdurun") Çelik işçileri, Fransiken rahibeler, Doğrudan Eylem, Siyah Radikal Kongre vb.nin katılımını sağ- lamış olsa da, kitlesel destek sağlaya- madı. İnsanların çoğunun katılımını sağlayabilecek en etkin taktikleri kul- lanma konusunda neler öğrenebiliriz?

Kaynak:

1) <http://www.zmag.org/ZSustainers/ZDaily/2000-04/18peters.htm>. Çeviren: Cahide Sarı.

2) Not: Ben pazar ve pazartesi günleri protestolara 'yüzgezer' bir birey olarak katıldım. Burada aktara- cağım izlenimler bundan ibarettir. Anlatacaklarım, olaylar süresince ki- şisel bakış açımaya dayanmaktadır; çaplı bir bilgilendirmeyi içermez. 16-17 Nisan 2000 notları, Washing- ton, DC.

Dünya ekonomik formu ve S-11

Bertal KAHRAMAN

11-14 Ekim 2000 tarihleri arasında, Dünya Ekonomik Forumu WEF (World Economic Forum) öncülüğünde Australya'nın Melbourne kentinde Crown Casino -ki güney kutbundaki en büyük kumarhanedir- bir uluslar arası toplantı düzenlendi. Kısaca S-11 (September Elewen) olarak anılan bu toplantının iki önemli yanı vardı.

Birincisi dünyanın 1000 önde gelen dev çok uluslu şirketinin yönetici ve sahiplerinin önümüzdeki dönemde Globalizasyonun nasıl ve ne yönde gelişmesi gerektiğine, özellikle güneydoğu Asyada nasıl yönlendirilmesi gerektiğine dair stratejik kararlar almak için düzenleniyordu bu konferans. Her ne kadar WEF bu konferansın ve bu örgütün, kararlar alabilen bir merci olmadığını söylesede, bilinen bir gerçek var ki, bu dev şirketlerin, tüm dünyadaki hükümetler, onların politikaları üzerinde çok büyük bir ağırlığı vardır. Katılanların en flaş ismi Microsoft firmasının kurucusu ve sahibi Bill Gate idi. Microsoftun, değil Amerikada, dünyanın birçok yerinde politik ve ekonomik etkisi bilinmeyen birşey değil.

S-11 adıyla bir araya gelen Sosyalist, anarsist, demokrat, çevreci, kadın hareketleri temsilcileri, ayrımcılığa karşı örgütler, dini örgütler, öğrenci örgütleri ve değişik bir çok gündemi bulunan küçük-ü büyüklü örgütlerin bir araya gelmesiyle oluşturulan organizasyon, son derece demokratik ve banşçı saldırgan olmayan (Non-violent) bir organizasyon olması ve kararını tavizsiz ve çok sıkı bir denetimle uygulaması, her tür provakasyonun önünü ta başından tıkamaktaydı. Aynı örgüt, bunun yanında protesto ve bloke etme eylemini çok iyi hazırlamıştı. Protesto alanında sağlık görevlisi, sağlık görevlilerinin çalışacağı seyyar karavan, yanında hem bir hukukçular gurubu, hem de tüm protestoyu baştan sona filme alan, kamera görevlileri organize etmişti. Polisin yasadışı davranışlarını anında tesbit edip, hukukçular eliyle yasal mercilere ulaştırabildikleri için, daha sonraları polisin

davranışı hakkında genel bir soruşturma başlatabildiler. Bunun yanında, bazı tek tek kişilere yapılan saldırı nedeniyle de bu organizasyon desteğinde, polisler hakkında davalar açabildiler.

Protesto konferansın süreceği üç gün boyunca Crown Casino'nun 24 saat bloke edilip giriş ve çıkışları engelleme taktiği üzerine palanlanmıştı. Bu yüzden emniyet Yarra nehri kıyısında bulunan gazinonun diğer üç yanını tel örgüler ve benzeri şeylerle ablukaya alıp buralara binlerce polis yerleştirmişti.

İkinci gün sabahın çok erken saatlerinde, göstericilerin en düşük rakamda olduğu bir anda, polis saldırı başlatıp, insanları topladı, yerlerde sürükledi, atlı polis kullanıldı, bu şekilde bir otobüs delegenin içeri alınması sağlanabildi. Seattle'den sonraki en önemli protesto sayılan S-11 Melbourne protestosu, hayli etkili oldu. Bill Gate'in iki toplantısını ertelemek zorunda kalması, Güney Avustralya başbakanının, arabası içinde iki saat, göstericiler arasında rehin kalıp, toplantıya katılmaması gibi sonuçlar alan göstericiler, ayrıca alternatif konferanslar düzenleyerek, insanları bilgilendirmeyi sürdürdüler. Böylece globalleşmeye, dünyadaki dengesiz ve adeletsiz ekonomik dağılımı, çevre kirliliği ve kaynakların tüketimi, gıdanın genetik yönlendirilmeyle, sonuçlarının insan sağlığı üzerindeki etkileri şüpheli olan bu gıdaları yemeye mahkum etmesi gibi, konulardaki rolleri halka ve kitlelere anlatıldı.

Hindistanlı Feminist Dr. Vandana Shiva hazırlanan bir mektubu, salondaki delegelere okuyarak, protestocuların neyi amaçladığını açıkladı. Hazırlanan mektup, katılan gruplarca ortak hazırlanmıştı.

Mektubunda Vandana Shiva şu konulara değinmişti. "Kontrol edilemeyen, güçlü firmalar giderek daha çok insanlığın hayatını kontrol eder hale geliyor. WEF karar mekanizması olmadıklarını söylüyor ama, biz bunun gerçek olmadığını biliyoruz. WEF, yalnız hükümetler üzerinde değil, aynı zamanda yediğimiz gıdalar, soluduğumuz hava, içinde yaşadığımız iklim, üzerinde muazzam bir etki imkanı olan, dünyanın en zengin firmalarından oluşu-

yor. WEF'in dünyanın her yerinde yaşamımızı yönlendirmek için bir "karar mekanizması" olmaya ihtiyacı yoktur. WEF çalıştırdığı insanların çıkarlarıyla değil, büyük şirketlerin kazançları ve menfaatleriyle ilgileniyor. Bu nedenle, bizler, öğrenci, ana, baba, işçi, işsiz çevrekorumacı, dini gruplar, yerli halklar, ve diğerleri olarak Crown Casino'yu bloke etmeyi bir sivil iteatsizlik hareketi aracı olarak kullanıyoruz. Çünkü dünyanın her yerinde insanlık ekonomik globalizasyon altında ızdırıp çekiyor. Bunların bir çoğu, askeri diktatörlükler altında ezildiği için, bu demokratik haklarını, sivil itaatsizlik hakkını kullanmıyorlar-ki bu tür rejimler dünyanın her yerinde bu büyük firmalarca destekleniyor. Bizim milyonlarca dolarımız yok. Büyük ilanlar ve reklamlar veremeyiz, halkla ilişkiler kuruluşlarımız yok. Propaganda yapamayız. Bizim inancımız var ve bunu protestolarımızla gösteriyoruz. Biz saldırgan olmayan protestomuzla devam edeceğiz. Ve siz burada oldukça bizz de burada olmaya devam edeceğiz."

S-11 protestosunun, dünya basınında da geniş bir etkisi oldu. Halkın ekonomik globalleşme hakkındaki bilgisi arttı. Bir anlamda bir eğitim işlevi yaptı. Protestocular, bu şirketlerin birer parçası olan basın tarafından yapılan tüm karşı propagandalara rağmen, genel olarak halktan büyük destek gördü. 3 milyonluk Melbourne'de 30 bin kişiye ulaşan katılımı yapılmış ender eylemlerden birisidir. Bu yönüyle de çok uzun sürecek bir etki yapmıştır.

Avustralya gibi çok kültürlü bir ülkede yapılan bu eylem, çeşitli gruplardan da, bu arada Melbourne'deki Türk-kiyeli Demokratik Toplum kuruluşlarından da hayli katılım sağlanmıştır. Bu yönüyle de bir başka olumlu yönü var bu protesto eyleminin.

Ekonomik Forumda ne konuşulduğundan çok, protestocuların, ne için orada oldukları ve neler yaptıkları basında yer aldı. Bu yönüyle başarılı olmuş bir eylem olarak değerlendirilmeyi fazlasıyla hakketi.

Prag'da moraller de gerilim de yüksek

JULIE LIGHT

Dünya Bankası/IMF toplantısında hafta boyu protestolar düzenleyen eylem koalisyonu hareketini Prag'ın şimdi lüks, turistik bir bölge olan eski mahallesi Stare Mestro'da yer alan bağışlanmış bir bürodan yürütüyor. Protesto karargahının karşısındaki Christian Dior parfüm mağazası cam vitrinini Salı günü için planlanan gösterilere karşı tahtayla kaplamış; ama Ferragamo ayakkabıları ve Paris Hermes'i alışveriş için açık. Caddede bakımlı turistler küreselleşmenin yararlarını devşiriyorlar. Tüm dünyadan küreselleşmenin adaletsizliklerini protesto için toplanmış eylemcilerin yanından, bakmadan geçiyorlar. Bu arada, kent merkezinin dışında, Ekonomik Küreselleşmeye Karşı İnisiyatif (INPEG) diye bilinen eylemci koalisyon yüzlerce kişiyi Toplantı Merkezi'nde sivil itaatsizlik konusunda eğitiyor. Prag'ın Libensky Köprüsü yakınlarındaki eski bir depodan dönüştürülen merkez, protestocular için iletişim ve strateji üssü görevi görüyor. Düzinelerle grubun temsilcilerinden oluşan bir "sözcü konseyi" daha önce hiç birlikte çalışmamış olan bu uluslararası geçici koalisyonun kararlarını uzlaşmayla almakta. Protestoların ayrıntılarını tartışırken görüşlerini ifadelendirmek için gelişkin bir el işaretleri sistemi biçimlendirmişler. Lojistik engeller göz önünde bulundurulduğunda, işler aksamaz yürüyor gibi gözüküyor. Yine de gerilim yüksek. Dünya Bankası/IMF yıllık toplantısının yapıldığı Kongre Merkezi, yalnızca resmi delege ve gözlemcile-

rin geçişine izin verme emrini almış polis tarafından çevrilmiş durumda. Praglılara programlanmış protestoların yapılacağı alanlardan uzak durmaları talimatı verilmiş. Resmi görevliler göstericilerin şiddetine karşı uyarılarda bulunuyor ve yürüyüş izni vermiyor. INPEG toplantıyı engelleme çabasında şiddete başvurmayaacağını tekrar tekrar açıkladı. Geçitleri için kuklalar,giysiler ve pankartlar hazırlayıp çalgılarını toparlıyorlar.

Prag'daki Dünya Bankası/IMF toplantıları, bir yıla yakın protesto dizisinin son vesilesi. Geçen Kasım'da Seattle'da düzenlenen DTÖ karşıtı gösterilerden esinlenen protestocular, Nisan'da Washington DC'deki Dünya Bankası toplantısında, Haziran'da Kanada'daki Amerikan Devletler Örgütü toplantısı ve Dünya Petrol Kongresi'nde, ve iki hafta kadar önce de, Melbourne'deki Dünya Ekonomik Forumu'nda bir araya geldiler. Şimdiyse Çek Cumhuriyeti bu büyüyen şirket-güdümlü küreselleşme karşıtı küresel protesto kültürünün bir parçası haline geldi.

Prag yakın bir geçmişte uluslararası protestolara sahne olmadığından ve her iki taraf da tam olarak ne bekleyeceğini bilmezken, Çek görevlileri sertliği benimser gibi gözükmekte -bunu kısmen Seattle ve başka yerlerden dersini alan Batılı meslektaşlarından öğreniyorlar. Şimdiye dek 200'ün üzerinde eylemcinin Çek Cumhuriyeti'ne girmesi engellendi. Kent merkezinin bir kesimi kapatıldı. Ve göstericiler polisin gözyaşartıcı bomba ve biber gazı kullanımına karşı hazırlık yapıyorlar.

DÜNYA BANKASI'NIN NESİ-YANLIŞ?

Çok sayıda eylemci onbeş yılı aşkın süredir Dünya Bankası ve IMF politikalarına karşı kampanya sürdürüyorlar. DTÖ kurulmadan ve küreselleşme kamunun dikkatini çekmeye başlamadan çok önce, eleştirmenler İkinci Dünya Savaşı ertesinde oluşturulan bu Bretton Woods kurumlarının adaletsiz ve sürdürülemez bir dünya ekonomisini desteklediklerine dikkat çekmekteydi. İnsan hakları ve çevre eylemcileri yıllar boyu, Dünya Bankası'nın Brezilya'daki Polonoreste Projesi ve Hindistan'daki Narmada baraj projesi gibi yıkıcı projelerine karşı mücadele etmiş ve bazılarını durdurmayı başarmışlardı. Yine de, kimi ilerlemelere karşın, potansiyel olarak felaketli projelerin listesi uzundur. Burada, Prag'da eylemciler, yalnızca bir kaçını saymak gerekirse, Guatemala ve Çin'deki barajlara, Kırgızistan'daki altın madenlerine, Çad, Kamerun ve Macaristan'daki petrol boru hatlarına, ve Nijerya, Benin, Togo ve Gana için önerilen kıyı doğal gaz boru hatlarına karşı çıkıyorlar. Eleştirmenler, Banka yatırımlarının meyvesini ülke yurttaşlarının değil, Chevron ve Exxon/Mobil gibi petrol devlerinin, Enron gibi enerji şirketlerinin ve rüşvetçi hükümet görevlilerinin devşirdiğini söylüyor. Cemaatlerin yerlerinden edildiği, çevreninse tehdit altında olduğu suçlamasında bulunuyorlar.

Eleştirmenler IMF ve Dünya Bankası'nın, bu özgül istikrar projelerine ek olarak, pek çok ülkede toplumsal,

çevresel ve iktisadi koşulları son derece olumsuz biçimde etkilediğini öne sürüyorlar. Senaryo, şöyle gelişmekte: Dünya Bankası yoksul ülkelere kredi açıyor, IMF ise bu krediyi "yapısal uyum programları" koşuluna bağlıyor. Bir başka deyişle, IMF hükümetlere sağlık, eğitim, ulaşım, çevre ve diğer kamu programlarında kesintilere giderek harcamaları kısıtlamasını ve piyasaları yabancı yatırımcılara açmasını söylüyor. İlkeler borçlarını ödemeye çalışırken daha fazla işsizlik, yoksulluk ve dış borç batağına batıyor. Durum, kredi veren uluslar, hatta Banka görevlileri bunu bilmediğinden değil, Dünya Bankası ve IMF'nin küresel köyde genellikle tek borç veren kuruluşlar olduğundan böyle süregidiyor.

PROTESTOCULARA KARŞI SİYASA YANDAŞLARI MI?

Dünya Bankası ve IMF'nin yarattığı sorunların büyüklüğü ve çokluğu göz önünde bulundurulduğunda, iş bu sorunlarla nasıl baş edileceğine geldiğinde, küreselleşme karşıtları arasında bildik, ancak çözümsüz gerilimler ortaya çıkmakta. Gerilimler doğrudan eylem protestocuları ile, tedrici değişiklikler için banka görevlileri ve kendi hükümetleri nezdinde lobi faaliyetlerinde bulunan siyasa- yönelişli gruplar arasındaki farklarda görülebilir. Bu sürtüşme, iki koşut konferanslar dizisiyle sonuçlandı.

Sahne gerisinde, uzun erimli eylemcilerin bir köprü oluşturma gayretleri ancak kısmen başarılı oldu. Bazı eylemciler hükümet-dışı örgütlerle Dünya Bankası ve IMF görevlileri arasındaki toplantıları satış olarak tanımlarken, hükümet-dışı örgütler militan sokak gösterilerinin Banka görevlileriyle lobi girişimlerini baltalayacağından kaygı duymaktalar. Ne ki, Dünya Bankası'yla diyalog içindeki

pek çok eylemci de 26 Eylül'de sokağa çıkmaya hazırlandığını bildiriyor.

Bu arada, bu bölünmeleri kullanmaya çalışır gözüküyor. Bir yandan, şiddete başvurmamaya kararlı protestocuları saldırgan ve gayri-makul gibi gösterirken, bir yandan da STÖ'lerin toplantılara katılmasını sınırlandırıyor, akredite olmak için çırpınan siyasa savunucularını geriçeviriyorlar. Dahası, kimi katılımcılara göre, Banka görevlileri eleştirmenlerin gündeme getirdiği konuları kendilerine mal etme yolunda karmaşık bir strateji geliştirmekteler.

CEE Bankwatch Network'tan Budapestli Jozsef Feiler, "Bence Banka birşeyler yaptığını göstermek için yeni işlemler geliştiriyor, ama bunların tümü yüzeysel," diyor. Grubu bu hafta Dünya Bankası Başkanı James Wolfensohn'la görüşen Feiler, "Dünya Bankası'nın halkla ilişkilerini geliştirdiğini, ancak projelerinin pek az değiştiğini" gözlemliyor. Karamsar öngörüsüne göre Dünya Bankası/IMF serbest piyasa politikasına öylesine sıkı sıkıya bağlı ki, kalkınma stratejilerini yeniden gözden geçirmelerini ancak dünya ölçeğinde bir iktisadi kriz sağlayabilecek.

GÜNEYDEN SESLER

Wolfensohn Banka'yı eleştirenleri -hem siyasa yandaşları hem de protestocuları- "Berkeley mafyası" men-subu olmakla suçladı. Müreffeh Kuzey'deki eleştirmenlerinin değil, Çad gibi kalkınmakta olan ülkelerdeki yoksulların ihtiyaçlarını karşılamak için çabaladığını söyledi. Ancak Prag'a akan yüzlerce Avrupalı ve Amerikalının yanı sıra, Güney yarıküreden gelmeyi başarabilmiş bir avuç insan da vardı. IMF/Dünya Bankası siyasalarına yerinde direnen grupları temsil ediyorlardı. Bu eylemciler atölye çalışmalarına katılıyor ve öy-

külerini anlatmak, hareketlerine destek sağlamak için Toplantı Merkezi'ni ziyaret ediyorlar.

Örneğin, bu ayın başlarında Brezilya'da Katolik piskoposlar, sendikalar, köylü örgütleri ve diğer muhalefet grupları hükümetin, IMF'nin dayattığı kemer sıkma önlemleri üzerine bir referandum düzenlediler. Ezici çoğunluk, 5 milyon Brezilyalı IMF'den kopma, borç ödemelerini durdurma ve halen borçların ödenmesinde kullanılan parayı toplumsal refah programlarını desteklemede kullanma yönünde oy kullandılar. Referandum düzenleyicilerinden Topraksız Köylüler Hareketi'nden Rogerio Mauro "Bu kurumlar ekonomimizin yıkıma uğramasından sorumlu," diyor. "Sermayenin bu ikiye bölünmüş küreselleşmesine karşı savaşmak ve onun yerine, kendi ülkemizin geleceğini belirleme mücadelemizi küreselleştirmek istiyoruz." Topraksızlar hareketinin kalelerinden Parana'lı bir çiftçi olan Mauro, Başkan Henrique Fernando Cardoso'nun popülaritesinin, ülkenin iki yıllık iktisadi krizi karşısında IMF'nin kemer sıkma önlemlerini dayatmaya başlamasıyla birlikte, her zamankinden daha azaldığını ekliyor.

Bu arada, diğer Güneyli eylemciler Banka görevlileriyle görüşmelerde bulundular. Gana Yeryüzü Dostları örgütü program koordinatörü Noble Wadzah, "En azından görüşlerimizi yüzyüze ilettik," diyor. Banka görevlileriyle görüşmüş olsa da, Wadzah yalnızca akılla harekete geçmeyeceklerine inanıyor. "Protestolar bize taleplerimizi destekleme ve ciddi olduğumuzu gösterme olanağı sağlayacak," diyor. "Bu da Dünya Bankası'nı uykusundan uyandırmak için yeterli olmalı."

Çeviri: Sibel ÖZBUDUN

1)www.corporatewatch.org, "Corporate Watch" için özel, 25 Eylül 2000

Prag deklarasyonu ⁽¹⁾

Biz Prag'da toplanan ve bu bildirgeyi imzalayan, dünyanın farklı bölgelerinden gelmiş hükümet dışı ve yerel örgütler, Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Dünya Bankası'nın yıllık 2000 genel toplantısının şimdiye dek görülmedik biçimde erken sona erdirilmesine dikkat çekiyoruz. İptal edileceği belli olan hükümet-dışı örgütlerle toplantılar dahil, önceden programlanmış oturumların sayısı gözönünde bulundurulduğunda, işlerini bitirdikleri iddiası boş bir savdır. Toplantıların son gün programının iptalinin, kurumların kendi inandırıcılık yoksunluklarının itirafı olduğu görüşündeyiz. Bizimkiler gibi örgütlerin şiddetli protestoları ve onlarca yıllık iktisadi kötülüklerdeki sorumluluklarının kabulü karşısında, "yoksulluğun azaltılması", "borçların ertelenmesi" gibi boş retorik reddi karşısında, sonunda, daha fazla yalana baş vurmaktansa suskunluğu seçtiler. Bu kurumların ve onları denetleyenlerin, genellikle gayrimişru borçların sağladığı olanaklar aracılığıyla iktisadi politikaları dayatma haklarına ilişkin sorgulamamız, yanıtız kaldı. Bu kurumlar, dünya halklarına tek bir model dayatmayı pek çok seçenek sunan yepyeni bir iktisadi yapı talebimizi kabul edememekte, hatta anlayamamaktadır.

IMF ve Dünya Bankası'nın ayırmacı ve adaletsiz politikalarını son derece geniş, kapsayıcı ve uluslar arası bir biçimde protesto etmek üzere Prag'da toplandık. Her iki kuruluşun ve yaptıkları toplantıların demokratik olmayan ve seçkin karakterine karşıyız.

Aramızda çok sayıda genç eylemcinin yanı sıra, dünyanın bu bölgesinde şirketler küreselleşmesine karşı bir hareket başlatmış bulunan Orta ve Doğu Avrupalılar var. Aramızda ayrıca, Bangladeş, Güney Afrika, Arjantin, ABD, Fransa ve Hindistan dahil 30'un üzerinde ülkeden protestocular var, ve bunlar tüm hafta boyunca dayanışma eylemlerinde bulundular.

Prag'a, buraya gelemeyen milyonlarla dayanışmamızı göstermek üzere geldik: Afrika'lı yoksul çiftçi kadınlar, Asya'da işten çıkartılan işçiler, geçimlerini sağlamak için kendilerine kredi

verilmeyen Pasifik ve Karayip adaları, Latin Amerika'da kayıtdışı çalıştırılan genç kadınlar. Prag'da zamanımızı salt protesto ederek değil, aynı zamanda borç krizlerine, yapısal uyum programlarına, çürümüş ve çevreyi yıkıma uğratan altyapı projelerine, ve hem ekolojiyi, hem de Güney ve Doğu'daki insanların büyük çoğunluğunu sömürerek kalkınmaya yönelik iktisadi felsefelere karşı yapıcı, insan-merkezli alternatifleri de tartışarak geçirdik.

Aynı zamanda, Çek polis kuvvetlerinin, IMF ve Dünya Bankası konferansı öncesi ve sırasında uyguladığı psikolojik terör ve fiziksel baskıları da kınıyoruz. Eylemleri, birkaç protestocunun provokatif davranışlarını bir yana, düzinelerle masum insana zarar verdi ve özde barışçıl olan gösteriler sırasında ve sonrasında, yüzlerce haksız tutuklamayla sonuçlandı. Şu an cezaevinde olan yüzlerce insanla dayanışmamızı ifadelendiriyor ve tutuklulara insanca davranılmasını ve bir an önce salıverilmelerini talep ediyoruz. Özellikle, Çek cezaevlerinde bulunanlara kötü davranıldığına ilişkin haberleri kaygıyla karşıladığımızı bildiriyoruz.

Bizzat Dünya Bankası'nın bu ay politikalarının iflas etmekte olduğunu itiraf ettiğine dikkat çekiyoruz. Kurum tarafından sansürlenmesine karşın, Dünya Kalkınma Raporu, Banka'nın uzun süredir her soruya ısrarcı yanıtı olan büyüme-merkezli kalkınma felsefesinin anlamlı bir eleştirisini sunmaktadır. Ve eski Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa ülkelerinin geçiş ekonomileri üzerine raporu, yoksulluğun on kat artarak %2'den %21'e çıktığını ortaya koymaktadır; bu da IMF ve Dünya Bankası'nın savunduğu neo-liberal reçetenin dünyanın bir başka bölgesinde daha iflas ettiğinin açık bir göstergesidir.

Bizzat Dünya Bankası tarafından sağlanan bu kanıtlar karşısında, onun ve IMF'nin yanı sıra onları desteklemeyi sürdüren yorumcuların aynı ilacın, aynı koşulların daha fazla uygulanması yolundaki çağrılarının yetersiz kaldığına inanıyoruz. Ekonomide bir devrim gerekiyor, ekonomilerin denetimini, onu yaşayan insanlara devreden bir devrim. Tüm top-

lamları 20 yıldır başarısız kalan iktisadi modellerin hizmetine sunmak yerine, ekonomiyi insanların hizmetine sunma vakti gelmiştir

Melbourne, Okinawa, Cenevre, Chiang Mai, Washington, Seattle ve sayısız başka kentlerdeki ardından, Prag'daki protestolarımız, bir kez daha dünyaya şirketsel küreselleşme ile IMF ve Dünya Bankası'nın çelişki ve yetersizliklerini göstermiştir. Protestolarımız günümüzde çok sayıda sektörden insanların küresel ekonominin yerel tezahürlerine karşı ayaklandığı pek çok yerden biri olan Bolivya'da bugün süregiden mücadelelerin de bir yansımasıdır. Zengin ve güçlüler bu modeli dayatmayı sürdürdükçe, bizimkiler gibi örgütler de, protestolarını ve sistemin başarısızlıklarını sergilemek için elinden geleni yapmayı sürdürecektir.

Küresel ekonomi konusunda karar verme erkini üstlenenler nerede toplanırsa biz de tanıklık etmek, sergilemek ve protesto etmek için orada olacağız.

1) www.fiftyyears.org., Elli Yıl Yetti (Fifty Years is Enough!), 28 Eylül 2000, Son güncelleştirme: 4-Ekim-2000 03:55:31 PM, Çeviren: Sibel Özbudun.

2) İmzacılar: Küresel Güney İzerine Odak -Tayland (Nicola Bullard), Ekonomik Küreselleşmeye Karşı Girişim (INPEG) - Çek Cumhuriyeti (Alice Dvorska), 50 Yıl Yetti Ağı - ABD (Soren Ambrose), İşsizliğe Karşı Avrupa Yürüyüşü -Avusturya (Leo Gabriel), ATTAC Fransa (Christophe Aguiton), Jülide 2000 Güney Afrika/Jülide Güney - Güney Afrika (Dennis Brutus), Ekonomi & Politika Araştırma Merkezi - ABD (Mark Weisbrot), Haklar Eylemi - ABD (Annie Bird), Ulusal Özgür Öğrenci Birliği - Almanya (Stefan Bienenfeld), Zashita Sendikası / Alternativy Derneği - Rusya (Boris Kagarlitsky), Rede Brasil - Brezilya (Veriano Terto Jr.) İnsan Hakları Yasası Ağı - Hindistan (Raajen Singh)... Zaman ve mekan darlığı nedeniyle listedeki tüm örgütler bu bildiri yayınlanmadan önce onay işlemlerini tamamlayamamışlardır. Nihai onay beklenmesine karşın, Prag'da bulunan ve bildirge taslağının hazırlanmasında görev alan bireyler geçici imzacılar olarak verilmektedir. Bu bildirge önemi nedeniyle süratle yayınlanmıştır ve birkaç gün boyunca diğer imzalar için açık tutulacaktır.

Felsefe üzerine

Dinar KAYMAKÇI

Felsefeye ilgi duyan herkes felsefe öğreniminin başında ilk felsefi düşüncelerin doğu toplumlarında (Sümer, Mısır, Hint, Çin, İran vb.) boy verdiğini daha sonra Yunan felsefesinde ilk materyalistler ve diyalektikçilerin (Thales, Anaksagoras, Demokritos, Herakleitos vb.) görüşleri doğrultusunda geliştiğini öğrenir. Materyalist fikirler “barbar” toplumların “uygar” topluma evrildiği bir ara formun ürünü idi. Uygarlıkla birlikte sınıfların ortaya çıkışı ve dinin gelişimi gibi nedenler materyalist bilince karşı idealist bilgiyi öne çıkardı ve felsefi idealizm yükselmeye başladı.

Elea-Platon okulunun felsefi idealizmin kuruluşunda özel bir önemi vardır. Elea’lılar, herşeyin (sonsuz küçük parça) maddeden oluştuğunu savlayan materyalist öngörüye karşı, herşeyi kapsayan, sonsuza kadar değişmeyen tek Varlık’ı uydurdular. Okulun kurucusu Ksenofanen, hala eskinin maddeci ve diyalektik düşüncesine sahip çıkarken Parmenides vetilmişi Zenon’un görüşlerinde idealizm ve metafizik ön plana çıkmıştı. Maddi doğanın değişkenliği, çeşitliliği ve ilişkili birliğin ifadesi olan diyalektik düşüncenin tam tersine, Parmenides hareketsiz, ebedi varlık kavramını geliştirdi. “Varlık vardır, varlık olmayan yoktur.” deyişinde olduğu gibi varlık, yeryüzünden gökyüzüne çıkarılan soyut değişmez tek VARLIK’a doğru yükseltilir. Nesnel gerçeklikler tek, ebedi ve sürekli Varlık’ın yansımaları durumunu alır. Materyalistlerin nesnel gerçekliği hiçliğe dönüştürülerek dil aracılığıyla saptanan herşey boş bir isim sayılır. Bilgi edinmede duyumların önemi de inkar edilir. Ancak halk

felsefesinde derin bir etkisi olan somutun oluş diyalektiği tümünden rededilemezdi. Yani, düşünce ile duyulur varlık arasındaki ilişki ve nesnenin doğrudan doğruya kendi kendinde bulunan çelişkisi diyalektik, özellikle Zenon’un bazı tezlerinde geliştirilmekte idi. Zenon, ustası Parmenides’in metafizik görüşlerini kavramaya çalışırken temelinde ölçüm problemi olan ünlü paradokslarını ortaya koymuş ve bilmeden hareketin devamlılığını çelişik karakterini tanıtlayarak diyalektiğin gelişmesinde olumlu bir rol oynamıştı. (Zenon’da hareketi çürütmenin dört tarzı: Bir yolun önce yarısını, sonra onun yarısını giden sonsuza kadar ereğe ulaşamaz, aşıl kaplumbağaya sonsuza kadar yetişemeyecek, uçan ok hareketsizdir, yarım eşittir iki katı.)

Esasında, Zenon diyalektiği, hareketin çelişkisinden başka bir şey göstermeyen antinomilerdi. Herakleitos’un ⁽¹⁾ felsefi düşünce ve diyalektiği Elealılar’a göre daha üstün ve gelişkindir. Elealılarda düşünce kavramları içinde hareket halindedir. Herakleitos’ta düşünce somutun oluş kategorisinin tarihsel anlatımıdır ve daha gerçekçidir: Hareketsiz değildir kavramlar, sürekli hareket halindedir, birbirlerinin içinden geçer, akar, birbirlerine dönüşürler ve canlı hayatı böyle ifade ederler. Dolayısı ile eski çağ diyalektiği karşılıklı diyaloglarla somutun oluş kategorisinin tarihsel ifadesini yakalayabilme çabası içinde sürmüş ve gelişmiştir. Ne varki, ilk materyalist ve diyalektikçilerden sonra ilk idealist diyalektikçiler diyalektiği düşüncenin kavramaları içindeki saf hareketine indirgeyip idealizmin mistiğine çakıldıkları için ilerleyememişler, böylece felsefe, gittikçe somutun oluş’unda yani bilimsel nesnel açıklamalardan

uzaklaşmış soyut kavramlarla (tümmeller) iş görür duruma düşmüştür. Böylesi diyalektik Sokrates ve Platon’da doruğunu yakalar. O zaman idealist diyalektik ne anlam taşır? Bunu kısaca doğanın sonsuz çeşitliliği, sonsuz değişimi ve sonsuz çelişkili birliğini gözardı eden, yalnız tin, ide, kavram, ruh dünyasında olan çelişki ve değişmelerle yeni herhangi bir şey doğacağına inanan (güneş altında yeni hiç bir şey yok) görüş olarak yanıtlayabiliriz.

Bu tanım ışığında şöyle soralım: İlk materyalistler ile ilk idealistler arasında temel ayrım noktası nedir? İlk maddecilere göre realite nesnel gerçeklikten oluşur. Ve kavramlarımızın hareketi gerçek nesnel hareketin duyumdur. İlk idealistlere göre ise, tersine, ide adıyla tümlenen düşüncenin hareketi realitenin yaratıcısıdır. Her iki belirlemede, esasında, aynı şeye ilişkindir. Her iki görüşte varolanı konu edinerek işe başlar. Fakat bunlardan birisi vahaya bakıp çölüde yeşil sanır. Nedir varolan? Sonsuz madde ve sonsuz düşüncedir. Varolan düşünsel ve maddesel iki ayrı dünyaya sahiptir. Buradan çıkışla cansız, ruhsuz ve hareketsiz görünen bir nesnede can ve ruh olduğunu varsayabiliriz. Bilimsel olarak kanıtlanamasa bile felsefi olarak bu böyledir. Madde harekettir, duyarlılıktır. Hareket maddenin varlık biçimidir. Hiç bir zaman, hiçbir yerde hareketsiz madde, maddesiz hareket olmamıştır. Düşünce beynin bir ürünüdür. Ve beyin ile birlikte dahada gelişmiştir. Çünkü insan doğanın, beyin ise insanın yüksek bir ürünüdür.

Düşünce, can ve ruh gibi duyarlılık en açık ve seçik biçimde ancak maddenin üstün biçimleri ile (organik madde) ilintilidir ve maddenin bizzat yapısının temelinde duyarlılık

ğı andıran bir özelliğin varlığı varsa-
yılabilir. Çünkü, madde ilk veri, dü-
şünce ve duyum ikinci veridir. Dü-
şünceyi ilk veri alan felsefi idealizm
gerçekliği çarpıtır; Vahaya bakıp çö-
lüde yeşil görür. Felsefi materyalizm
doğa bilimleri ile uyum içinde mad-
deyi ilk, düşünceyi ikinci veri olarak
kabul eder. Yalnız, tarihi öğelerle ya-
ni maddenin tarihi özelliği ilede
maddesel gerçekliği oluşturabiliriz.
Bunda mümkün olmayan bir şey
yoktur; Özel idealistler (Berkeley,
Mach vb.) ve nesnel idealistler (Pla-
ton, Hegel vb.) varolanı duyumlarla
ve tinsel öğelerle açıklarlar. Ancak
oluşturulan yapı öznenin keyfi yapı-
sı yada daha büyük bir öznenin yan-
sısıdır. Ve tanrıcılık için sığınaktan
başka bir şey değildir. Gerçekliğin
çarpıtılması ve tek yanlılığın göster-
gesidir. Sorunun doğru konuluşu du-
yarlılık ve duyumu hareket halinde-
ki maddenin kendisi değil onun
özelliklerinden yalnız birisini kabul
etmektir.

Doğa çeşitlilik, karşıtlık ve deği-
şim içinde birliktir. Doğada ve top-
lumda sonsuzca çeşitlilik ve sonsuz-
ca çelişki vardır. Çelişkilerin pek azı
bizi ilgilendirdiği için dikkatimizi
çeker. Baş çelişki, temel çelişki kav-
ramları dönemseldir, sonsuz maddi
yaşamın akışı içinde temel çelişkinin
sıradan bir çelişki durumu alacağı
varsayılır. Dünyanın birliğini görüp,
çeşitliliğini ve karşıtlığını göreme-
mek, sürekliliğini bilip kesintiliğini
bilmemek tek yanlılıktır. Ters du-
rumda da insan dünyaya bütünsel
bakmaktan uzak düşer. “Dünyanın
varlık”ı birliğinin şartı da olsa, -çün-
kü “bir” olmadan önce “var” olmalı-
dır- dünyanın birliği varlık’ına da-
yanmaz.” Varlık, ufkumuzun bittiği
noktadan itibaren açık bir sorundur.
Dünyanın gerçek birliği özdekliliğine
dayanır.

Eleahılar okulunun “tek, hareket-
siz, değişmez, bir cinsten, sürekli ve
tümel varlık öğretisi” tikel nesnel
çoklukların tek varlık’ın görüntüsü

olduğunu ileri sürmekteydi. Çokluk-
lar, görüntüler, hareketler ve deęi-
şimler birer yanılmasaydı. Gözle gö-
rünen herşey tümel varlık’a özgüy-
dü. Kırmızı çiçek soyut kırmızılığın
bir yansıydı. Kırmızı çiçek somut o-
larak vardır ama kırmızılık idesi ve
kavramı uzay zamanda olmayan so-
yutluktur. Asıl gerçek somut olarak
varoluşu bulunanlar değil, varoluşu
olmayan soyut varlık’tır. Böylece
nesnel gerçeklik ters yüz edilmiş ol-
du. Gerçekçilik skolastik varlık ile
eşdeğ tutuldu; ve gerçekçilik kavra-
mı somut değil, soyut doğaüstü güç-
leri açıklamada kullanıldı: Soyut
varlık vardır. Somut varlık yoktur:
İde, kavram, ruh ve tin vardır, bunla-
rın yansıması nesnel gerçeklikler varlık
olmayandır ve yoktur. İşte metafizik
ve idealist uydurmaların bilinen tari-
hi -hem doğu hem batı düşüncesin-
de- böyle başlamıştır. Parmenides,
bir nesnenin temel yanlarını, dış
dünya ile bağlarını, gelişim yasasını
kısacası, oluş ve belirlenimine iliş-
kin ne varsa reddeder ve formel
mantığa özgü nesnelin yalnızca dış
karakter, görüntü imajını hesaba ka-
tan soyut bir belirleme ortaya çıkarır.
Buna göre, insan, gerçek olmayan
tekil çokluk görüntülerini duyumla
algılar, ebedi ve tek varlık’ı (asıl ger-
çeklik) duyumlayamaz, akıl ile kav-
rar. Halk içinde tanrı nerededir soru-
suna “An’dığın yerde” yanıtının ve-
rilmesi tek tanrıcılığın Parmenides
tarafından ortaya atılan ilkel ve kaba
biçimi ile ilgilidir. Ancak Parmenides
insanlığa büyük bir kötülük yapar,
önceki çok tanrıcılığın hatta önce-
sindeki mitosların yüksek dağlar ve-
ya doğal afetlerle açıkladığı “doğa
üstü” gücü daha da yücelterek yarat-
tığı soyut varlık’ın küre biçiminde
olduğunu ve gökyüzünde bir yerde
oturduğunu uydurur. “Yuvar” biç-
mindeki soyut varlık henüz madde-
dir; tanrılaşmamış ilkel bir tanrıdır.
Daha sonraları Platon’un idesi, İsa
ve Muhammed’in tanrısı olarak şe-
killenen bu ilk “ilkel ve kaba” biçim

epey geliştirilmiştir. Yalnız, her üçü-
de ide ve tanrının uzayda bir yerde
yaşadığını, yükselmiş yüce insan
ruhlarının onu görebileceğini söyle-
mişlerdir.

Platon, doğanın varlığını, nesnel
doğadan önce varolduğuna inandığı;
soyut bir doğa idesi ile açıklamıştır.
Buna göre somut doğa, soyut doğa
idesinin kusurlu bir görünümü ve
çokluğudur. Mükemmel olan doğa
idesidir. Daha sonra Hegel’de aynı
şeyleri tekrarlayarak Parmenides’i
geliştirir: Evrendeki her şey mutlak
idenin kendini açıklamasının bir gö-
rüntüsü ve yansımasıdır. Gerçek olan
mutlak ide’nin tarihte gerçekleşme-
sidir. Bildik nesnel idealist savdır
bu: Nesnel gerçeklikler vardır fakat
soyut bir yüce varlık’ın görüntüsü-
dür. Birde mutlak ideyi kendi bilinci
ile sınırlayan idealistler vardır. Bun-
lar, nesnel dünyanın düşündükleri
için varolduklarını sanırlar. Tüm fel-
sefi idealistler tekilin tümelin bir gö-
rüntüsü olduğunda hemfikirdirler.
Aristoteles’te tikelleri tümellere ba-
ğımlı sayar: Tümel (genel) olmazsa
bireysel tekil varoluşlar gerçekleş-
mez. Gerçek olan Tümel olandır; Ti-
kel çokluklar gerçek değil yansıdır.
Aristo, madde olmazsa varoluş ola-
maz görüşü ile Platon’dan ayrılır ve
tümellerin uzayda ayrı bir yerde de-
ğil, nesnelerin kendi içinde varolduğ-
unu söyler. O nun maddeden tümel’e
(form), tümelden maddeye ilkesi,
Platon’un ideler teorisinden ileridir
ama yine de herşey yüce bir kurucu-
nun hünerli ellerine bırakılmıştır.
Böylece ortaçağ Platon ve Aris-
to’nun etkisi ile girilir. Ortaçağ ide-
alizmi, “varlık tümel, tümel tek ger-
çektir” anlayışını savunduğu için
“gerçekçilik” adıyla anılır. Ama,
gerçekte ise temelleri Parmenides’le
belirginleşmeye başlayan, öncesinde
doğu felsefi düşüncesinde ucun
uçunda olsa rastlanan skolastik fel-
sefedir. Ortaçağ gerçekçiliği...

Ortaçağ⁽²⁾ felsefesi tümeller tar-
tışması üzerine yükselir. Tümel kav-

ramların tek tek nesneler, görüntüler ve çokluklarla ilişkisi farklı felsefi akımlara kaynaklık etmiştir. Bu akımları şöyle özetleyebiliriz: (1) Katolikliğin felsefeseli adı, Ortaçağ idealizmi yeni Platoncu “gerçekçilik”; (2) Ortaçağ Materyalizmi “adıcılık” (nominalizm); (3) Aristotelesci “kavramcı gerçekçilik.”

Gerçekçilik; tikel nesneleri (çoklukları) tümel kavramların (tinsel) cansızlığı olarak görür. Tümel kavramların nesnelerden önce başlı başına realiteleri olduğunu ileri sürer (Anselmus). Adcılar; tümel kavramın tikel nesnelerin adı olduğunu söyler ve tümeleri sınırlar. Esasında sınırlanan katolik kilisesi ve onun mensurudur. Buna göre tümel kavramın olma dışında bir anlam taşımaz. Tümel tikel nesnelerden sonradır. Nesnelere verilen insansal isimlerdir. Adcılar idealizmin ve metafiziğin alanını oldukça daraltmışlar Avrupa’da ilerici halk hareketlerine sağlam felsefi temel kazandırmışlardır. Bilginin duyumdan ve kıldıdan geldiğini savunmakla hem ilk materyalist ve diyalektikçilerin ardılları olduklarını, hemde Rönesans ampiristlerinin (görgücüler) öncülleri olduklarını göstermişlerdir. (Roscelin.) Kavramcı gerçekçilik; gerçekliğin duyulur olduğu noktasında adıcılık ile uzlaşıyor ama tümel salt bir ad denmesini yadsıyordu. Bunlara göre, tümel kavramlar tikel nesnel duyumlardan gelen zihinsel tasarımlardı: Tümel, ne tikel nesnelerden önce, nede sonradır, nesnelerin içindedir. Kavramcılık’ın başlıca temsilcileri Abelardus, Albert Magnus, Aguinolu Thomas’dır. Abelard, skolastiğin çelişkilerini çok iyi ortaya serip, çeşitli tartışmalara yolaçan sorunların çözümünde us’a başvuru yöntemini tercih ediyordu. Ortaçağda eski çağ diyalektikliğine özenip tartışmaya konu olan olgu üzerine bütün verileri topladıktan sonra, çatışan ve yakınlaşan kanıtlar üzerinde vargıyı belirliyordu. O, ne tümel ti-

kel nesneden önce gelir, nede tümel ad’dır diyordu; Söylediği şey tümelin tikelde varolduğudur. Bu yönüyle diyalektik materyalizme çok yakındır. Fakat diğer Aristotelesçiler klasik skolastisizmden kurtulamamışlardır. Özellikle, Thomas, Aristoteles’i maddeciliğinden soyundurur ve papazlaştırır.

Modern dönemde felsefe iki karşıt mecrada gelişme gösterdi. Deneyisel bilginin vazgeçilmezliğine vurgu yapan görgücülük, (Bacon, Hobbes, Locke) aklın önceliğini vurgulayan Rasyonalizm (Descartes). Deneycilik, olayları nesnel dünyanın hareketi ile açıklarken; rasyonalizm, olayların nedenlerini insan aklının işleyiş biçimi ile ilişkilendirir. Deneyci görüş bilgi edinmede özneye tarihi bir rol biçiyor, Rasyonalizm bilgiyi düşünen öznenin angajmanları olarak anlıyordu.

Aydınlanma felsefesinde rasyonalizmi geliştirenler, onun özde merkezi anlayışında ifadesini bulan metafiziğini attılar ve fiziğini alarak doğal bilimlerini geliştirdiler. Locke görgücülüğü ise doğrudan Sosyalizme uzanan sağlıklı damarlardan birisi oldu, aynı zamanda sosyal bilimlere temellik etti. İngiliz devriminin ürünü olan ütopya, ikari, falanster (sosyalizmin ilk isimleri) gibi kavramlar İngiliz materyalistleri aracılığıyla Avrupa’ya yayıldı. Aydınlanma felsefesi yalnız varolan siyasal kurumlara karşı, yalnız din ve teolojiye karşı savaşım vermekle kalmadı, tüm metafiziğe karşı açık bir savaşım verdi. Felsefe ilk kez metafiziğe böylesine cepheden tavrı alıyordu. 19. Yüzyılda da felsefi açık görürlük bir kez daha Hegel’de ifadesini bulan idealizme karşı çıktı.

Bu karşı duruştan sonra metafiziğin ve idealizmin, insancılık ile güçlendirilmiş materyalizm (Marxizm) karşısında tutunması çok güç olacaktı. Ancak, yaşadığımız dönem “yeni idealizmin” gelişmesine tanıklık etmektedir. Dincilik ve öznelcilik

“yeni idealizmin” görünen yüzüdür.

Felsefede bilgi bilimsel ve yöntem bilimsel ayrım, idealist diyalektik (Hegel), diyalektik materyalizm (Marx), idealist metafizik (Thomas) yaklaşımları ifade eder. Skolastik çizgi nesnelin bilgisine ulaşırken düşünsel bir ilkeden yola çıkıyordu: Bilgiyi insan zihninin yarattığı kavramlar gören salt idesel bir bakış açıydı. Platon, bilgiyi sonsuz ruhun ürünü a priori olarak varsayarken, Aristo ünlü ilkesi ‘Form’u maddenin içine yerleştirerek nesnellik ve bilimsellikten kopmuyordu. Ancak bilgiyi gerici ontolojik bağlamla sınırlayan idesel yaklaşımlar özde aynıdır. Bu yaklaşım Abelardus ve idealist metafiziğin altını üstüne getiren nominalistler tarafından aşılmıştır. Yeni çağda Abelardus’a yakın duran Kant vardır. Transandantal felsefesi ile salt uscu, mutlak ideci ve görgücü, duyumcu bilgi kuramlarının tek yanlılığını ortaya çıkardı. Bilginin duyularla başladığını ama duyu izlenimlerinden daha fazla bir şey olduğunu söylüyordu: “İçeriksiz düşünceler boş, kavramsız algılar kördürler. Akıl hiç bir şeyi algılayamaz, duyumlar hiçbir şey düşünemezler.” Buna göre bilgi doğuştan (A priori) düşünceler ile duyumsal tecrübenin birleşik eyleminden oluşuyordu. Yani önsel gelen uzay ve zaman ilişkilerini görüngülere uyguluyor ve duyumlar kavramlara değişerek bilgi ortaya çıkıyordu. Ancak Kant’ın skolastik kalıntısı A priori, Kant ile nesnellik arasına perde çekerek bilinmez “kendinde şey”e meydan veriyor. Öznelci bakış açısını güçlendiriyordu. Comte olguculuğu tam bu noktada doğdu. 20.yy’daki yeni Pozitivist akımlarda felsefi materyalizme karşı, bu, bilinemezci ve öznelci çukurdan beslendiler. Bunlar klasik olguculuğu terk ettikleri ölçüde “ultra öznelciliğe” yönelerek post-modern “yeni idealist” görüşleri ortaya çıkardılar. Aydınlanma düşüncesi ve Marksizm bilgiyi skolastik

anlayışla çözümlemeye son vermişti. Ama idealizm farklı biçimiyle günümüzde yeniden hortladı. Bugünkü idealizm Platon ve Hegel idealizmini değil daha çok ilk çağ kuşkucuları ile ruhçu Pascal'ın "olasıcılık" teorilerini kullanmaktadır. Artık bugün, bildik bir idealizm değil, onun farklı bir varyantı, mistik ve ruhçu bir idealizm ile karşı karşıyayız.

Kuşkucu Hume, Kant'ın tersine dış evrenin varlığını önsel ve öznel bilince bağlı olmadan kabule hazır. Çünkü o duyumlardan başka bir şey kabul etmez. Duyum tek nesnedir. Bize yaklaşan bir şeyi büyük, uzaklaşanı küçük görürüz. Oysa gerçek olan şey değişmez, demekki, biz sadece görgül olgunun imgesini algılarız, sadece duyum vardır. Ancak duyumların kökenine nesnellığe ne tanrıya nede ruha indirger, tam bir şüphecidir. Nesnel gerçekliğede idealizme de aynı derecede yakındır. Yalnız düşünceden nesnele doğru bir rota tutturduğu için objektif olarak idealizmi tercih eder. Bilinemezci olmasına karşın Kant'ın kendinde şey'inden nefret eder, kendinde şey'e metafizik der. Mesela bilme ile bilinci, görüntü ile görüneni ayırmaktır. Kant'ta bilinemez olan "öte" dünyaya aittir. Ernest Mach sistemini Hume ve Kant'a başvurarak, ama daha çok papaz Berkeley'den yararlanarak kuracaktır.

Günümüz felsefi idealizmi aşırı öznelci Mach ve dinci P. Duhem çizgisinde P. Feyeraband, T. Kuhn, Lyotard, Derrida vb. tarafından sürdürülmektedir. Felsefi materyalizm ise sönük ve cansız geçen on yılların ardından ucun ucun bir kıpırdanma sergilemektedir. Materyalizm ve idealizm arasında tırmanacak bir kavganın ön günündeyiz. Zira, felsefe tarihi, felsefi materyalizmin, felsefi idealizme karşı mücadele tarihidir.

Günümüz felsefi tartışmaların ağırlık merkezi pozitifizm ve onun dil felsefesi mantıksal görgüçülük gi-

bi dallarıdır. Paradigmasını yapısalci dil-bilim tartışmalarında ödünç alan mantıksal görelilikçi Kuhn, olgu ile kuram karşıtlığını uyumsuzlukları ile açmıyor-aykırılıkların yeni tür görgüçlere neden olduğunu kuramların ön koşulunun böyle doğduğunu söylüyordu. Yeni buluşların uzay ve zaman nosyonlarımızı değiştirdiğini kavrayamayan Kuhn, mantıksal çıkarsamalarla, bilimi öznenin olgusal aykırılıkları tespit girişime indirgemektedir. Böylece bilimlerde öznenin olgusal aykırılıkları tespit girişimine indirgemektedir. Böylece bilimlerde geçerli bir "yöntem yerine" tikel bir toplumun öznelliğini ortaya atıyor, bilimsel kuralları objektif anlamda doğru olmaktan çok toplumsal kültürel nedenlerden kaynaklı geçerlilik kazandırdığını ileri sürüyordu. Bilim, böylece, tikel öznelci bir yaklaşımla toplumsalın bir sonucu olarak ele alınıyordu. Çünkü, "farklı toplumlarda yetiştirilen bireyler çok farklı şeyler görür gibi davranmaktadır". Öyle ya nesnel uyarıları önsel duyum sanan Kuhn öznelci bağımsız nesnellığı reddetmekte gecikmeyecektir, yada üzerinde şüphe estirecektir. En büyük yanılgısı ise uyarılarla duyumları özdeş görmesidir. Hume gibi her ikisindedir eşit yaklaşıyor ama tercihini idealizmden yana koyuyor. İnsan görür ve bilir, doğru yansı yanlış yansı vardır, bilinebilir doğa sonsuzluğu sonlu şeylerden oluştuğu gibi, düşünce sonsuzluğunda sonsuz sayıdaki sonlu insan düşüncesinden bileşir. Maddesel haretten herkes farklı yansı çıkarır, farklı düşünür ama özne dışında varlığını bir belirlenimi ve nedeni olduğu atlanamaz. Kuhn bunları kavrayamıyor "ultra öznelci" ve "görelilikçiliğe" doğru yol alıyor. Kendine dönük "postmodern" nitelemelerde tam burada başlar zaten..

"Bilimsel Devrimlerin Yapısı" adlı eserin son sözü çağcıl yeni idealistlerin el kitabı olmayı hak eder. Bu bölüm aşırı görelilikçiliğin ucube

göstergesidir. Kuhn, sözgelişi, bir anne gördüğünde babadan farklı olduğunu algılar, onu yalnız algılar, öznel duyulardan bağımsız bir annenin varoluşunu kabul etmez.

Kuhn, evde bulunduğunu sandığı annesin şehrin merkezinde bir dükkana girerken görür. Görüngü üzerine bir süre durduktan sonra, birden herşey aydınlanır: "o annem değil ki, annemin saçları kızıldı" der. Böylesi ucube örneklerle duyu algıları ile duyu bileşenleriyle paradigmasını kurar, ve fenomenlerle oynar durur.

Bilginin ortaya çıkışını Kuhn, zaman içinde birden ortaya çıkan görüş değiştirme ile, Popper deneyin, eleştiri ve yanlışlama yoluyla açmıyordu. Kuhn'a göre yenilikler su yüzüne çıkarak eski paradigmayı sarsıyor ve sürtüşme bilginin temel arasında "yaratıcı" bir anlaşmanın ürünüydü (Konvansiyonist Kuhn). Bilginin biçim zaman doğrulanamayacağını ama eleştirel akılcılık olarak yanlışlanabilir olduğunu ileri süren Popper: "Bilimsel bilgi doğru ile özdeş tutulamaz, çünkü hem Newton'un hemde Einstein teorilerini bilim sayıyoruz, ama ikisi birden doğru olmaz, üstelik her ikiside yanlış olabilir. Bu yüzden bilim eleştirel akılcılıktan soyutlanamaz" diyordu. Tüm pozitivistler gibi Popper'de bir anlık olgudan yola çıkıyor, olayın virtüel gerçekliğin ve devamlılığını dikkate almıyordu. Oysa bilgi başlangıçta değil olayın devamındadır.

Bilgilerin doğruluğunun hiçbir zaman kanıtlanamayacağı sayıda, bilimsel olgularda yanlışlanabilirlik unsuru aranması gereği, gerçek bilgiye asla ulaşılmıyacağı, ancak yanlışları eleyerek yaklaşılabileceği anlamına geliyordu. Dolayısıyla Popper nesnel uyarıları ve duyu verilerini öznenin gözlem önermelerine çevirerek bilinebileceğini iddia eden klasik olgulara ağır bir darbe indirir. Ancak, yanlışları eleyerek bilgiye varan Popper aynı öznel keyfiliğini "eleme" işinde sürdürür. El-

de ettiği bilgi, gözlemden bağımsız dış yapıbilgisi değil, tikel toplumsal öznenin bilgisidir. Daha sonra post-modernler klasik olguculuğu elştirirlerken Popper ve Kuhn'un izini süreceklerdir.

POSTMODERNİZM NEDİR?

Post sözcüğü "sonra" anlamı taşıyor ve önüne geldiği sözcüğe yerine göre sonlanma, yerine göre hükümsüz kalma anlamı veriyor. Yani modernizmin sonu, büyük anlatıların sonu, tarihin sonu, ideolojilerin sonu gibi. Post modernistler, modernist kuramların hiç birini günümüz dünyasının ifade etmeye yetmediğini, kendilerinin de bu post türünü (bir dönemin sonu) tespit ettiklerini söylüyorlar. Sanayinin bütün dünyaya (eşitsiz) yayıldığı bir dönemde modernist kavramlar etki derecesini yitirebilir. Çünkü kavramlar çoğu kez, belli bir dönem kullanıldıktan sonra içerik olarak boşalır. Eski anlamından uzaklaşır ama insanlık tarihinin sarmal ilerleyişi kuramların, hiçte, kökten yadsımadığını ortaya koyuyor. Sonsuz büyük evren ve sonsuz küçük parçaçıklar hakkında yeni bulgular ortaya çıkıyor, insan bilgisi değişiyor ve derinleşiyor ama, hala bu konuda ilk çağ filozoflarının söylediklerinden çok uzak sayılmayız. Görelilik kuramı ve kuantum kuramının gelişimine rağmen newton mekanik'i halen yeryüzünde geçerliliğini korumaya devam ediyor. Bu yüzden Post modernlerin savları içi boş ve öznel savlardır. Sınıf savaşımının sonu, tarihin sonu söylemleri ve dinle cilveleşmeleri, eskiyi yüceltmeleri, doğu mistisizmine kaymaları bunların gerçekliklerini ele vermektedir. Postmodern duruş, ruhculuk, mistik gelenek, belirsizlik ilk çağ kuşucularının olasılıclık teorisini yeniden canlandırmış; bilimsel belirlenim ve nedensellik kategorisini, yadsımıştır.

Postmodern Lyotard, diğer öznelciler gibi bilgi kuramında bir öner-

menin doğruluğunu, öneren ve önerilen arasında uzlaşmaya bağlar; yeniliği çatışmasız bir ayrışmada görür. Buna göre, her öznenin bilgisi ve her gözlemcinin doğrusu ayrı ve aynı ölçüde geçerlidir. Bilimsel bilgi bir söylem türüdür. Bu Zenon türü bir paradokstur ve sorun anlama ilişkindir. Postmodernlere göre dünyada herşey belirsizdir. Doğru ile yanlış, iyi ile kötü eşdeğerdedir. Postmodern söylemde nesnel gerçeklik yok olur, sanal gerçeklik ve uzlaşmacılık geliştirilir. Bilginin nesnelin yansıması olduğu anlayış yerini bilincin kavramsal bağlamda mantıksal hareketine terk eder.

Marksizmin felsefesi diyalektik materyalizm bilgiyi yansı teorisiyle açıklar. Eski çağ maddeciliği ve moderen çağ mekanik materyalizmi, bilgi edinmede duyum önemini kavramıştır. Ne varki, metafizik bir şekilde hareketin gerçek ve somut etkinliğine uzak duruyordu. Bilgi, henüz, nesnesinin içinde ya da gerçekliğinin içinde kendi kendisi yani bilgi olarak bilgi değildir. Bilgi nesnel gerçeklik hareketini, zorunluluğu sayısız bağıntıları, kendi birliği (kendinde ve kendi için) ve çelişkili hareketi içinde vermek zorundadır. Mekanik materyalizm için bu etkin yanını gözden geçiriyordu. Etkin yan maddeciliğe karşıt olarak diyalektik idealizm tarafından geliştirildi, fakat soyut bir etkinlik açısından. Oysa nesnel bilgi nesnesinin hareketini somut etkinliği içinde verir, insanın bilinci bu hareketi yalnızca yansıtmaz...

Bilgi, nesnesinin hareketini, insan doğayı önvarsayımlar. Ancak bilgi nesnesinde insan doğada kendinde ve kendi için somut etkinlikte bulunmadan gerçekleşemez. "yani dünya insanı tatmin etmez ve insan pratiğiyle dünyayı değiştirmeye karar verir". "Nesnel dünyayı sadece yansıtmakla kalmaz insan bilinci yaratır aynı zamanda." "Filozoflar dünyayı sadece farklı biçimlerde yorumladılar, ama esas olan onu değiştirmektir." Bu alın-

tılar Marksist felsefe ve onun objektif bilgi teorisiyle gelmiş geçmiş bütün diğer felsefeler ve "epistemolojiler" arasında ki temel fark yoğunluğunu ifade eder. Demek oluyor ki gerçek ve somut etkinlik olmaksızın, bilginin nesnelliliğinin gerçekleşmesi mümkün değildir. Metafizik materyalizmin, diyalektik idealizmin bilgi teorisi tek yansıdır. Bilgi ne nesnelin basit bir yansıması ne de mantıksal üründür. Bilgi eylemdir. Nasıl öznel hali içinde insan eylemiyle dış dünyayı değiştiriyor; öznel hali içinde bilinçte dış dünyayı yansıtır ve yeniden yaratır. Esasında bunlar aynı şeylerdir. Postmodernlerin anlamadıkları nokta burasıdır.

Çağımızda felsefi düşünce insanın iç dünyasına yönlendirilmekte "için gücü" safsataları ortaya atılmakta, felsefe, ruhbilim ile özdeş görülmektedir. Oysa felsefe tarihi bize tam bir açıklıkla gösteriyor ki, insan pratiği ve yaratıcılığı objektif bilginin tek ölçütüdür.

Dipnot:

1) Efesli Herakleitos ilk çağ materyalistlerindendir. Bir suda iki kere yıkılmayacağı onun görüşüdür. Ünlü sözü "hep devinir, hiç durmaz hep akar" onun maddeci diyalektiğini açıklar. O, evrenin ve doğanın değişme yasasını LOGOS kavramı ile ifade ediyordu. Evrendeki düzeni, yasayı, uyumu, değişmez tek varlık tanrı ile değil, Logos ile açıklar. İsa'nın 12 havarisinden biri olan Saint Johan (Yuhunna) 'Meryem Ana'yı Kudüs'ten kaçırıp Efes'e (Bülbül dağında bir eve) getirdiğinde incile taşı: "Logos tanrı idi" diye yazar.

2) Evreni bir süreç olarak kesintisiz tarihsel gelişme yolunda bir madde olarak kavramada yetersiz kalan yaklaşımlar Ortaçağ'ı karanlık çağ olarak görür. Ortaçağdaki büyük ilerlemeler, Avrupa'da ve islam dünyasında uygarlık alanının genişlemesi 14 ve 15. Yüzyılın büyük teknik ilerlemeleri görmezden gelir. Orta çağ düşüncesi kış uykusuydu ama onu tümünden karartmak felsefe ve tarihin diyalektik kavranılmasına engeldir.

Orak ve çökelek kültürü

Muzaffer ORUÇOĞLU

Yoğurdu kuru soğanla birlikte mideye indirdikten sonra Eren Can'ın yazısını okudum. İşin biçimsel yanlarıyla çok uğraştığımı söylüyor. Ortaçağ sonlarının aydınlarına benzetiyor beni ve onların yanıldıklarına dikkati çekiyor.

Yanılabiliyorum. Ama hiç bir şey, hiç bir zaman kendisi değildir. Bugünkü kurumlar, yaşam tarzları, değer yargıları yarın var olmayacak. Sonsuza kadar savunacağımız hiç bir şey yoktur. Toplumsal kargaşalar biçim ve öz değiştirecek ama hiç bir zaman yerini edebi sükunete terketmeyecektir.

Sosyalizmin sağlam inşası sorunu, merkezileşmiş ileri ekonomi sorunudur. Ezici çoğunluğun derinlemesine mülksüzleştiği, lüks duygusunu yitirmeye başlayıp insan yaşamını ve yaşadığı rahmi esas aldığı bir tarihsel dönemde sosyalizmin işi çok daha kolaydır. Bu bakımdan biz kapitalist ekonominin gelişmesine, tüm çitleri ve kutsal sınırları çiğneyerek yeryüzünü tek bir ekonomiye doğru taşımasına karşı değiliz. Bizim karşı olduğumuz, günümüz kapitalizminin, bilimci, teknolojiye ve ekonomide ortaya çıkan gelişmelerin, atılımların ruhuna uygun bir gelişme seyri izlemediği bunları kâr hırsları ve tekel çıkarlarından dolayı, insanlığın ve doğanın çıkarları aleyhine zaman zaman kullandığı ve engellediğidir. Biz çekirdeğin parçalanmasına, atom enerjisinin yeryüzünü aydınlatmasına karşı değiliz. Çekirdeğin kitlelerin tepesinde parçalanmasına, geri ve kaba bir teknolojiyle çevreyi tahrip etmesine karşıyız. Her alanda devrim. Toplumda, insan bilincinde ve ruhunda, bilimci, teknolojiye devrim. Güçlü ve şaşırtıcı yeni, derin yıkışlardan doğar. Bilimde ve teknolojiye ortaya çıkan her devrim, toplumsal devrimin ve büyük ilerleyişin hanesine yazılır.

Bunun tersi de doğrudur.

Bugünkü kapitalist sistemde, sosyalist temelin en çok güçlendiği alan ekonomidir. Mülksüzleştiriyor, ortaya çıkan devasa tekelleriyle mülk sahibi olma hayallerini yıkıyor. Ücretin, devletin ve ailenin lehine işliyor her şey. Kapitalizm kendisini yıka yıka ilerliyor, büyük yıkılışa doğru.

Ben Marksizmin temel görüşlerinden birisini, ailenin gelecekte ortadan kalkacağına ilişkin tezi tekrarlayınca herkes kendi karısını ya da kocasını düşünüyor. Kadının doğurduğu babanın da keyifle bıyıklarını burduğu bir dönemin ailesizliğini hayal etmeye çalışıyorlar. Olacak iş değil. Ana olacak, doğuracak, bir de baba olacak ama aile olmayacak. Beni kuluçka makinası kurup civciv üretir gibi çocuk üretmekle kutsal analığı ortadan kaldırmakla suçlamalarının nedeni aileden vazgeçememe eğilimidir. Ülkemiz sosyalistlerinde güçlü bir eğilimdir bu.

Ailenin ortadan kalkması geleceğin sonudur. Ananın, babanın, doğurma olgusunun tarihe karşıtlığı bir dönemi düşünmek gerekiyor. Sınıflı toplumda, insanın insana köleliği en güçlü şekliyle aile kurumu içinde yaşıyor. Yaşam sahasında özgürlüğün nefes alamadığı bir yerdir aile. İnsanın insan üzerindeki sahiplik duygusu ve hakkı, aile hukukunun temelidir ve aile bu bakımdan antik köleliğin yaşadığı biricik yerdir.

Hiç bir kölelik ve hiç bir acı, çocuğun köleliği ve acısı kadar derin değildir. Her aile, çocuğu kendi dar, ceberut, çarpık anlayışına göre biçimlendiriyor. Çocuğun özgür eğilimleri bastırıyor. Çocuğu kendi dünyasının örsünde biçimlendirmeye çalışan aile, onun çok yönlü yeteneklerini açığa çıkarıp geliştiremiyor. Yetenekleri açığa çıkarılan, sınıanan; ihtiyaçları karşılanan, istek ve eğilimleri dikkate alınan; yaşitlarıyla içli dışlı olup, kollektiviteyi ve

güçlü bireylik duygusunu tadan; kültür, yaşam ve çevre çeşnisiyle tanışan, "benim çocuğum", olgusunun yerini "bizim çocuklarımız" olgusunun aldığı çok ileri bir ortamı düşünmeye çalışın. Emeğin, toprağın ve tüm zenginliklerin parsellenip paylaşılmasına karşı çıkan bir anlayış, çocukların paylaşılmasına da karşı çıkmak zorundadır.

"Hal böyleyken cenini, makinanın insafına bırakıp bir de kuluçka makinasını insana bindirmek. Aman aman!.... Oruçoğlu birşeyler önercekse işin kaçamağına varmadan sırtımızdakileri nasıl indirip, bizim onlardan nasıl çabuk kurtulacağımızı söylesin." (U. Yürüyüş, 1. kitap sf.64)

Kafadaki zillet, sırtındakinden daha ağırsa sırttakini atamazsın. Geniş ve doğru bir gelecek perspektifiyle donanmayan, katı ve sağır "gerçek"lere nasıl saldıracak? Eren Can arkadaş, ileri teknolojinin karşısında orağın, "soğuk ayranın, sıcak çayın, ekşi çökeleğin" ve çocuklu kadının özlemini çekiyor. Ben de çekiyorum ama hayat da bizi çekemiyor. Bilim, DNA'mız üzerinde sıralanan 3.2 milyar nükleotidin yani harfin haritasını çıkardı. Biyoteknolojide, gen mühendisliğinde, moleküler biyolojide, yaşananlar hiç mesaj vermiyor mu? Bizim bilim ve teknolojiye buluşları, atılımları teoriye taşıma diye bir derdimiz yok mu?

Dünyanın en ileri ülkelerinden birinde yaşıyorum. Türk bakkalından çökelek ve pekmez alıyorum. Hacı Şakir sabunu kullanıyorum. Herkesin bahçesi elektrikli makinalarıyla biçilmiş, tertemiz. Benim bahçemin otu göbeğimi aşıyor. İçerden dedemin sürekli dinlediği Aşık Eleskerden alınma nağmeler geliyor. Ormandan çıkan şerefsiz bir tilki hem de gündüzlerin iki tavuğunu.. Tüm ailesiz arsız kedilerin sevdiği bu otların arasında yılan bile gizlenir. Bir orak bulsam da biçsem.

Rüzgarın yönü

A. İBRAHİM

Altmışsekiz kuşağı Türkiye siyasi tarihinde, aydınlanma ve kitlesel mücadelelerin temelini oluşturan önemli bir kavşak noktası olarak kabul edilir. Dönemin koşulları ve ülke özelinde gelişen cereyanlara karşı duruşu, bugünün siyasal hareketlerine dahi ayna tutan bir süreç olarak kabul edilir.

Yetmişli yıllarda gelişen devrimci mücadelelerin tarihsel gelişimine bakıldığında ise, altmışsekiz kuşağının bıraktığı miras aynı zamanda bu dönemde ateşleyicisi olmuştur. Ne yazık ki bu süreçte kendi kuşağını yaratamamıştır. Etkileri süren bu dönemsellik hala 68 kuşağının yarattığı gelenekten beslenmektedir.

Bizimde temsil ettiğimiz 70 li yılların siyasal mücadeleler tarihi, iki ayrı devrimci tipolojisiyle kendini bu arenada gösterdi. 1. Grupta olanlar devrimci romantizmi ve popüleriteyle temsil olanağını buldu. 2. Grubu temsil edenlerse devrimci direnişler grevler, gösteriler, cezaevlerinde yükselen direnişlerle halk yığınlarını motive eden onları yaşamın içine katan, devrimcileri temsil ettiği görülmekteydi.

Burada Yunus Emre'nin şu iki dizesi bu dönemsellik çalkantısının aktörlerini en iyi biçimde tanımlar niteliktedir. "Az laf er'in yüküdür/ çok laf eşşek yüküdür"

Az laf edenler sanırım bu mücadelenin yükünü omuzlarında taşımaya devam edenlerdi. Devrim ruhu-

nun dayınılmaz ağırlığını bir yaka kartı gibi göğsünde taşımaya devam ettiler. Özel koşullarının zorunluluğu dışında, örgütsel kararlarla ükesini terk etmeleri gerekenler dışındakiler bu dayanılmaz ağırlığın altında ezilip yok oldular. Bir çoğunun bu dağlarda tabakası bile kalmadı. (Kore dağlarında tabakam kaldı şarkısına göndermedir)

Oysa 80 darbesi, yukarıda ve "aşağıdakilerin" tam ayıklanma süreci olarak gelişti. Devrimci duruşu bir popülerite olarak kazanma, saygın bir cemiyet üyesi olma kalkanı olarak kullananlar için hezimetler yılı olarakta adlandırılabilir. Bu ayıklanma dönemi artık geçer akçe olmayan devrimciliği inananların ve inanır gibi duranların da artık sahne rollerini oynama zorunluluğunu yarattı. Şairin dediği gibi "neler yapmadık şu vatan için / kimimiz öldük

kimimiz nutuk söyledik."

Bu bir analiz yazısı değil elbette. Sorun geçen sayı yayınlanan "Uzun Yürüyüş'e Devam" yazısına bir katkı sunma amacını taşıyor.

80 Sonrası yıllar bir dönemin değişken öznesi olmaktan çok aynı zamanda insan kirlenmesinde en yoğun yaşandığı yıllar olarak geçti aynı zamanda. Duvarların yıkıldığı, globalizmin artık elde silah ve joplarla değil, medya araçlarına kültür politikalarıyla, kapitalizm ruhuna uygun bireyci, köşe dönmeci, kimliksiz bireyler kendi restarasyonunu tamamlayamayan bu kuşağı bütünüyle kişilik erezyonlarına uğrattı. Bu süreci kavrayamamak, ya da görmezden gelmek için sadece uzaylı olmak gerektiği düşünülebilir ancak.

Bu her şeyin sonu mu? Elbette değil. Ama devrimin ruhunu marksizmin siyasal olanaklarını kullanarak vuran bu "evrimsel" geçiş bahsedildiği gibi "11. Tez, Birikim, Türkiye Gerçeği," gibi dergilerle ya da böyle bir politik bakış açısı bana askerde anlatılan bir fırkayı anımsatıyor. Yaptığı hata yüzünden komutanın 40 sopa ceza emri karşısında komutanına; "Komutanım ya siz hiç dayak yememişsiniz, yada sayı saymasını bilmiyorsunuz" cevabını hatırlatıyor. Kaldık sözü edilen dergilerin teorik ağırlığı bu dönemin hangi sorununa yanıt olabildiği. Kitle bilincini yaratmak böylesine yavan bir mantıkla çözülüyor olsaydı dünyanın her yerinde haftada bir devrim olurdu sanırım.

Yazarın, sağdan esen bu Uzun Yürüyüş(!) rüzgarının bir tamlayanı olmasıysa bir başka dram sanırım, Kısacık da olsa bu dergide yazan arkadaşlara yanıt yazma ihtiyacı duyuyorum. Bir Uzun Yürüyüş okuru olarak üretileni tüketen bireyler olduğumuz, yazan kişinin cephesinde bu biçimiyle görülmesi okuru bir koyun yerine koymakta. Bu bakış açısı sanırım uzaylılık fikrimin bir kanıtı olsa gerek. “Kılı kırk yararak yazmak” durumundasınız. Aksi halde yazdıklarınız size bir mizah olarak geri dönebilir. Bir okur olarak tüketen olmadığımızı göstermek için yanıtlanması gereken sorulara yüzeysel de olsa yanıt verilmek durumunda.

1) Bir yıla yakın bir süredir okuduğum bu dergi Kaypakaya fikirlerinin eskidiğini düşünmüyor. Dergi politik duruşu gereği, sözü edilen fikirlerin (yani Kaypakaya'nın görüşleri) dokunulmaz, eleştirilemez, bir kutsal kitap gibi düşünülmesini doğru bulmuyor. Sorunun çözümünün bu sihirli kütuda gizlidir gibi bir dayatmanın, böylesi bir bakış açısının doğru olmadığını düşünüyorum. Tarihimiz demokratik bir üslupla analiz edilmelidir. Bu süreç araştırma, sorgulama, yeni insanı kazanma ve bu yüz yılın ruhuna uygun stratejiler belirleme dönemidir. Burada Uzun Yürüyüş, tarihinede sahip çıkıyor, önderine. Ama siyasal atılımların kısır döngülerden çıkan özgürlükçü bir insan tipolojisinin yaratılmasını savunuyor. Dergilerde kendi yazılarınız dışındaki yazılarda okursanız sanırım bunun böyle olmadığını göreceksiniz.

2) “Marksizm ciddi bir kiriz içindedir” Uzun Yürüyüş okurlarında sözü edildiği üzere Marksizmi hayatın içine katmak gerektiğini kitlesel ihtiyaçlara yanıt veren dinamikler kazandırmak gerektiğine inanıyor.

Ülke koşullarına ilişkin stratejiler yaratarak kendi rönensansını yaratmalıdır. Bu yüzden Kaypakaya camiası gibi lokal ve evrensel olmayan bir bakış açısıyla bakmıyor. Elbette kendi kitlesinin bir tamlayanı olmakla beraber kitlelerin ihtiyacı olmayı hedefliyor. Sanırım bu yüzden uzun yürümek zorunda.

3) “Herkesin hoşuna gidecek bir dergicilik” yargısıysa ilginç bir sap-tama. Sanırım sözü kısır jargonlara sığdırarak vatan, millet, Sakarya nidalarından çok, çatık kaşlı bir dergi olmamaktan yana. Kitlenin sesi olmayı hedefleyen, demokrat olmadan sosyalist olunamayacağının bilincinde. Halkın nabzını tutmayı hedeflediği için herkesin sesi olmayı becerdiği ya da bunu yaratmaya çalıştığı bilinciyle kendini tanımlıyor ya da ben böyle anlıyorum. Görünen o ki, demir perde mantığını bir değişmezlik unsuru olarak görenlerin algılama zorluğundan olsa gerek ki, yazın etiğinin mantığı marksizmin kriz içinde olduğu izlenimini veriyor.

4) Vefa borcu cümlesi önemli bir ilginçlik olsa gerek, Dergi editörlerinin, 1 yıllık yazın sürecinde izlediğim politik duruşuna bakıldığında yukarıda sözünü ettiğim tavrını göz önünde tutarak, küfür içermeyen her yazıya ve devrimci bakış açısında göz özüne alınarak kendilerinden olamayanlara bile sayfalarını açmaya devam edecekleri izlenimini veriyor. Bireylerin devrimci sorumluluğu göz önüne alındığında vefa borcunun neyi temsil ettiğiyse nasıl bir bakma biçimidir oda anlaşılması güç bir çelişki.

Yazma eylemi öğreticidir.

Sonuç olarak kılı kırk yararak yazmaya devam edin. Vefa borcunuz olduğu için değil. Bu kavganın bir öznesi olarak. Servantes'lerin ülkesinde çağdaş Don Kişotlarla buluşmak dileğiyle.

Yolculuk

Uzun bir yolculuktan geliyoruz
bedenimizde aşk, acı
ve ölüm tadarak

bazen kış gibi soğuk
bazen yaz gibi sıcak
uzuyor yolumuz uzadıkça
bekleştikçe kim ilk bakacak

bazen bahar gibi ılık
bazen sonbahar gibi hüznü
derken bir gün
o beyaz güvercin
konar penceremizin dibine
yıllar geçmiş
hüzün aşk, sevdâ

ya unutamadıklarımız
tıpkı şiir gibi
solmaz
çürümez
eskimez
daha güzel
ne olabilir ki
belki tatlı bir aşk hikayesi

kent sokaklarının
çilingirleri
meddahları
yorgun ustaları
saz koğuşunda bir arada
tanıyla hesaplaşıyor

mızrağının ucu yorgun
her dereden su içmiş
garip hayalliler
bekleştikçe köy meydanında
bir avuc gökyüzü için

yolcuyuz ya
toplayalım herşeyimizi
kimimiz kıyamete
kimimiz özgürlüğe
kent sokaklarından geçerek
tilki öyküleri
çakal romanları
ölümcül şiirler
zor aşkların şarkılarını
okuyarak yürüyoruz

Metin

Selahattin Çelik ile söyleşi

Oturan ADAM

"...Türkiye partileşmesi neden gelişmedi, kesintiye uğradı dersiniz. Bundan kesinlikle çıkarmamız gereken sonuçlar olacak. Çünkü ben PKK'de aman-sız yaşadım.

Onların iddiası neydi sonuna kadar bilir misin? Bu Özal'ın katledilmesine kadar. Şimdi aslında adamlar verebilirim; ERSEVER, JİTEM sorumlusu biliyorsun, diyor ki öldürüldüğünde iki ajan Star Televizyonuna çıktı. 'Yukarıdan bize gelen emir şuydu' diyor. 'Apo'yu sağ isteriz.' Şimdi siz bunu nasıl anlayacaksınız, izleyenler bilir. Örgütü ele geçirmek istiyorlar. Ele geçirmek için benim sağ olmam gerekiyor. Benim tıpkı onları kullanarak örgütü geliştirmem gibi, onların da beni kullanarak PKK'yi ele geçirmeleri gerekir..."

"Adamlar alışmış sol'u kontrol altına almakla Türkiye tarihinden biliyorsunuz, adamı daha sonra korkuturlar, gerekirse öldürürler, gerekirse teslim alırlar ve bitirirler.

Türk tarihinde, Kürt isyanlarında bu yol denenmiş. Neden bana denenmesin. Öldüreceğimize dolayısıyla örgüt kontrolünden çıkacağına bunu sağ bırakalım örgütü tamamen ele geçinceye kadar. 1990'da ki tartışma budur. Ben kesinlikle Ersever'in taktiğini doğru buluyorum."

Abdullah Öcalan.

(Erkeği Öldürmek, Abdullah Öcalan ne diyor? isimli kitap. Toprak Ya-

yinevi sayfa 92, 97. Birinci Basım, Nisan 1997. abç. Mahir Sayın'ın Öcalan ile yaptığı röportaj.)

Bu sözler sanki günümüzde Apo'nun tavrını ve PKK'nin şu an içine düştüğü durumu anlatıyor değil mi? Apo birde vurguluyor; "Ben kesinlikle Ersever'in taktiğini doğru buluyorum" diye. Bu kendisine güvenmeyen bir insanın ruh halidir öncelikle. İmralı'da bu teslimiyetçi kişilik kendisini sergilemedi mi? Yirmisekiz Kürt direnişi aşağılanmadı mı? T.C'nin zindanlarında ölümü pahasına direnen (PKK'den örnek verelim) teslimiyeti reddedip ölümü seve seve kabul eden, bir Mazlum Doğan, bir Kemal Pir, Ferhat Kutay, M. Hayri Durmuş'un vs. yaptığı görkemli direnişler, bizzat Apo'nun ağzından "ilkel direnişçilik" olarak aşağılanmadı mı?

Başta Kürt ulusu olmak üzere Ermeni ve Türk halkının, Laz halkın... katili M. Kemal "Ata" türk (!!!) olarak kutsanmadı mı?

Apo dün Kemalizm hakkında şöyle diyordu:

"Öyle bir Cumhuriyet ki nevi şansına münhasır, yani örneği olmayan cinstendir. Kaskatı Kemalist Cumhuriyet, belkide bir Hitler, bir Mussolini cumhuriyetinden çok daha halk düşmanı bir rejim olarak varlığını sürdürüyor. Fazlası şudur; Kendini gizlemiş bir Cumhuriyettir. En anti-demokratik Cumhuriyet, en çapul kapitalizmiyle kendini yaşatmak isteyen Cumhuriyet, bu anlamda en gerici Cumhuriyettir. Doğarken kanlı, kendini büyü-

türken kanlı ve şimdi en kanlı Cumhuriyettir." (Savaş ve Ordu Klavuzu Say. 39 Weşanen Serxwebun Yayınları, birinci Basım Mart 1996 abç)

Apo, yine dün;

"Örneğin Kemalizm'de dil yasağına kadar gidiliyor, ki dil yasağı biliyorsunuz yani hayvanlara bile uygulanamaz..."

Bu anlamda Kemalizmin Miliyetçilik içinde en kötü bir Milliyetçilik olduğunu anlamak gerekiyor."

Evet, Apo yine dün;

"Faşizmin ilk (kapitalist faşizmin tabi) nüveleri burada gizli, Kemalizm de gizlidir. Hitler'in Mussolini'nin Mustafa Kemal'e 'bizim öğretmenimizdir' demesi boşuna değildir."

Daha yüzlerce alıntıyı buraya almaya gerek yok. Evet düne kadar Kemalizmi "en gerici", "en kanlı" hatta faşist" değerlendiren A. Öcalan, kendisinden farklı düşünen, her kişiyi, her örgütü, her partiyi "Kemalistlikle suçlayan" Öcalan, Dünyanın ve Kürt ulusunun gözlerinin içine baka baka şöyle diyordu İmralı'da;

"Türkiye Cumhuriyetinin zaferini iki halk için tarihi, ortak bir vatan ve devlet olarak değerlendirmek en doğru yaklaşımdır. Atatürk de ne özel bir demokrasi karşıtlığı, ne de Kürt aleyhtarlığı söz konusudur, ilerlemekten yana ve beklentisi vardır." (İmralı'daki "Savunma" Say: 14. abç)

Dahası, A Öcalan;

"Kürt toplumundan dağınık, örgütsüz ağa, şeyh, reis kuralına göre yürüyen bir toplumsal kesimden daha ileri bir gelişmenin çıkmamasının su-

çunu hep Cumhuriyete ve Atatürk'e yıkmak büyük bir haksızlık kadar, beraberinde bir çok yaklaşım hatasını da getiriyor, aşırı uç değerlendirmelere götürüyor." ("Savunma" Say: 14 Aktaran Selahattin Çelik "Ağrı Dağı'nı Taşımak" Say: 450. abç.)

İmralı öncesi A.Öcalan'ın söyledikleriyle, T.C.'nin elindeki A. Öcalan'ın bu söylediklerinin bir yorumu ihtiyacı var mı? Bu açık açık T.C'ye yapılan bir özeleştiri değil midir?

Gerçekleri halka açıklamaktan korkmamak lazım. Halk ne sanıldığı kadar aptaldır ne de yargısı olmayan bir sürüdür. Belki yazamaz bir gazeteyle derdini, beklentisini, belki yüksek bir yere çıkıp hamasi nutuklar atamaz teklemekten. O ağır ağır elini çeker istemediği hareketlerden, tavırları ve duruşu bir karşı duruştur gerçekten. Bir bakarsınız yapayalnız kalmışsınız teslimiyetinize, hatalarınıza medet beklerken.

Büyük bir okyanustur O, ama sağır hiç değildir.

SÖYLEŞİYE GEÇMEDEN

Sayın okurlarımız bilir ki, bu satırların yazarı ne PKK'lidir ne de PKK sempatanıdır. Ama, güzel olan ne varsa, olumlu olan değerler kimde olsa, onu alıp okur, arkadaş çevresiyle bu geliştirici özellikleri paylaşma diye, tartışma diye bir derdi vardır. Yine bilindiği gibi "Komünist'de değildir" bu satırların yazarı. Sadece komünistlere sempati duyan bir sempatan. Onun için her güzellik bizi etkilemekte, olumlu şeyleri ön plana çıkarıp onları okurlarla paylaşmak bizi sevindirmekte. Gözü kapalı bir hayranlıkla ya da sorgusuz güvenle hiç kimseye takipçilik yapmadık. Bu tavrımız PKK içinde böyle oldu. Başımıza birşey gelir korkusuyla

sözümüzü esirgemedik. Birisi bizi kaldırsın diye mahsus yere düşmedik. Birilerine şirin görünmek için çabamız olmadı. Doğaldır ki birçok gazete ve dergiden kovulduk.

Şimdi ise Selahattin Çelik ile söyleşiye geçmeden bir vurguyu kaleme alıp öne koymayı gerekli gördük. O da şu; "Çok mu olumlu bir örgüttü PKK?" Değil. Kazandırdığı güzel şeylerin yanında kaybettirdiği bir yığın değer vardı. Hatta öyle zamanlar oldu ki devletin katliamı mı yoksa PKK'nin eylemi mi? Bu kadar olaylar ve eylemler birbirine karşıtı. Bazen ve bu yüzden sık sık görüş değiştirmek zorunda kaldık, "Acaba PKK devrimci mi? Yoksa karşı-devrimci bir örgüt mü?" diye.

Özellikle 1976-1980 arası dönemde bu görüş TKP-ML kitlesi içinde yoğun tartışmalara ve siyasi dönüşlere neden oldu. Haklı mıydık bu siyasi dönüşlerde? Bu soruya net bir şekilde cevap verecek, ikna olmuş bir Partizancı daha çıkmadı, evet tam yirmi yıldır. Bu satırların yazarına göre de bu soru halen erken sorulmuş bir soru. Hani derler ya, "Bazı şeyler anlatılamaz ancak yaşanır" diye, işte öyle bir şey. Bugün bile PKK'nin gün ışığına çıkmamış, soru işaretleriyle dolu birçok yanı var. PKK adına bu sorulara bizzat A.Öcalan tarafından verilen cevaplar ise soruları daha da çoğaltmaktan başa bir şeye yaramadı.

Acaba 1976-1980 döneminde PKK neden hedef tahtasına Sol örgütleri koydu?

Herkesi ajan görme ruh hali paranoyak düzeyde neden bu örgütte var?

Bizzat kendi içinde kaç yüz, ya da bin tane "Faili Meçhul" Cinayet var. (Söyleşide ve adı geçen yazarın eserinde göreceksiniz bunu) bu örgütün safında?

Ya da.... Ya da....

Acaba dikatinizi çekti mi, yazımı-

za ilk başladığımızda A.Öcalan'dan bir alıntıyla başlamıştık ve orada bir yerde Apo aynen şöyle söylüyordu:

"Benim tıpkı onları kullanarak örgütü geliştirmem gibi, Onların da beni kullanarak PKK'yi ele geçirmeleri gerekir..." (Erkeği öldürmek. M. Sayın'le söyleşi. abç)

Apo'nun burada "onları" dediği T.C ve MİT'tir. Yani Apo burada ben T.C ve MİT'i kullanarak "örgütü geliştirdim" diyor. Es geçilecek ya da kolay yutulacak bir laf değil bunlar. Buna benzer sayısız açıklamaları var Apo'nun.

Acaba Apo, T.C ve MİT'e dayanarak nasıl geliştirdi örgütü? Gerek TC ve gerekse onun Milli İstihbarat Teşkilatı (MİT) neden destek versin devrimci bir örgüte?

T.C'nin ne gibi bir beklentisi olabilir böyle davranmakla? Dahası A. Öcalan "TC'yi kullanıp örgütü geliştirdiğini" iddia ederken nasıl sürmüştür bu ilişki? Kimler kanalıyla? Uzatmayalım. Apdullah Öcalan'ın Mehmed Ali Birand'la yaptığı ropörtajdan kısa bir kesit verelim burada ve biz söyleyişimize geçelim.

* * *

M. Ali Birand: *Bu dönemde hiç unutamayacağınız anınız var mı? 1978 veya 1979'da. Yani, "hiç unutamayacağım, benim için çok önemli an şuydu" diye.*

A. Öcalan: Mesela, ben Mardin'den Urfa'ya geçerken, biz bir taksiye bindik. Önümüzde askerler barikat kurmuştu. Benimle gelen üç arkadaş da silahlı. Yöntemimiz şu; silahın üzerine eğilelim, eğer bizi durdurmazsa öyle taksiyi kurtarız. Şimdi bu aslında son derece riskli bir şey. Görüyoruz, asker yolda barikat kurmuş...

M. Ali Birand: *Siz de geliyorsunuz.*

A. Öcalan: Tabii, bizde vurup geçiyoruz. Yani böyle dua edelim ki

adam bizi durdurmuyor. Öyle geçtik yani.

M. Ali Birand: *Durdurmadı?*

A. Öcalan: Tabii, durdurmadi. Eğer...

M. Ali Birand: *O sırada herhalde bir asker sağına bakıyordu...*

(Burada M. Ali Birand açıkça alaya alıyor, bu cevabı. Fakat burada durmuyor M. Ali Birand, bu sefer bir başka yakalanma "öyküsüne" geçiyor ve üzerinde duruyor. O. Adam)

M. Ali Birand: *"Yakalanmanın yanından geçtim" demişsiniz.*

A. Öcalan: Şimdi çıktığımızda yan yana yürüyoruz. Her an önümü-zü iki polis kesebilir. Haber gelmiş zaten. Elazığ emniyeti araştırma halinde, benim muhtemelen Urfa'da olabileceğime dair bilgi alınıyor. "İzin veriyorsanız gidelim onu da arayalım" diyor. Ama Elazığ emniyeti, "Ankara'dan yine takip gelmedi, bizim yetkimiz Elazığ'la ilgilidir, biz burayı halletmeliyiz" diyor. Bu tip haberler de geliyordu." (abç)

M. Ali Birand: *Peki siz dolaşırken, hiç kendinizi kamufle etme ihtiyacını hissetmiyor muydunuz? Ne bileyim, şapka giymek vb.*

A. Öcalan: Yok

M. Ali Birand: *Böyle olduğu gibi duruyordunuz?*

A. Öcalan: Fazla dışarı çıkmıyordum. Geceleri karanlıkta gezerdim.

(*"Ortadoğu'nun Çehresini Değiştireceğiz" Abdullah Öcalan Seçme Röportajlar Cilt 1 Say: 99. Say. 102-103 Weşanen Serxwebun yayınları*)

Bu Röportajın tarihi Haziran 1998 (Yayınevinin notu kısmı) Eğer A. Öcalan'ın bu söylediklerine inanacak olursak, Elazığ polisi Şahin Dönmez (PKK, MK Üyesi, itirafçı, daha sonra PKK tarafından ölümle cezalandırıldı bu şahıs)in itiraflarına dayanarak Apo'nun ifadesiyle Ankara bu operasyona izin vermiyor?

Hem de hemen her gün burjuva gazetelerinde o günlerde boy boy fotoğrafları yayınlanmasına rağmen?

Yine Apo'nun ifadesiyle yolda asker barikat kurmuş ama Apo'nun bindiği taksi aranmıyor? Gülermeniz yoksa ağlarmısınız? Eğer bu şekilde bir "senaryoyu" bir başkası Apo'ya anlatsaydı hali nice olurdu kimbilir. İşte bir soru daha; acaba Apo, Elazığ Emniyetiyle Ankara arasındaki bu "yetki" tartışmasını kimden öğrendi? Bu bilgileri Apo'ya kim veriyor?

Sorular çoğaldıkça çoğalıyor. Aslında A. Öcalan konuştuğunda kendisi kafalardaki soruları çoğaltıyor.

Bu sorular bu satırların yazarından daha kapasiteli ve yetenekli ve de cesur araştırmacıları bekliyor.

Bir Afrika atasözü der ki, "insanların en çok korktuğu rüzgarlar gizli yerlerini açan rüzgarlardır."

NEDEN SELAHATTİN ÇELİK?

Sanıyorum bu soruyu bütün Uzun Yürüyüş okurları sormasada Kaypakkaya'cı yoldaşlarımın büyük bir bölümü soracaktır, "Neden bu insanı ön plana çıkartıyorsun" diye. Bunun birçok nedeni var, bir kısmını alalım buraya. Birinci neden: Yakın Kürt Tarinde çok önemli bir yeri olan 15 Ağustos 1984'te Eruh'a saldırı emrini komutan büyük Mahsun Korkmaz(Agit)a veren oydu.

İkinci neden: A. Öcalan'ın İmralı'dan başlatmış olduğu, tasfiye ve inkar politikasına ilk tavır alanlardan biriydi S. Çelik. Bu yüzden gerek A.Öcalan gereksede PKK "Başkanlık Konseyi" tarafından bizzat isim ve adres verilerek hedef durumuna getirilmeye çalışılmış, teşhir ve tecrit çemberine alınmaya çalışılıyordu ihanete "evet" demediği için. Üçüncü

neden: Selahattin Çelik, yalnız bir dava adamı, kavgada adamı değil, aynı zamanda bir düşünür, bir yazardır da. "Türk Kontrgerillaları" (bu kitabı Serdar Çelik olarak yayımlandı), "Çete Devlet" (bu kitap birkaç yazar tarafından yazıldı) adlı kitapların yazarıydı. Bununla kalmamış PKK tarihini etraflica ele alan üçüncü kitabı "Ağrı Dağını Taşımak" adıyla yeni çıkarmış ve bu satırların yazarında dikkatini üzerine çekmişti. Hani hep söyleriz ya, "bırakın sonsözü dövuşenler söylesin" diye, şu bir gerçek ki ülkemizin son onbeş yıllık tarihi hakkında en fazla söz söyleme hakkı olan onlardı. Hiç bir Parti ya da örgüt onlar kadar bedel ödemedi. Hiç kimse onlar kadar dövüşmedi, onlar kanlarıyla imza attılar bu tarihi kesite. Evet onlar Marksist değillerdi, Ulusal bir örgüttüler ama kendisine Marksist diyen onlarca örgütün cüret edemediği kavgayı göğüslediler. Bir milyonluk orduyu çoğu yerde dize getirdiler.

Tarihte yenilmemiş Altın Ordular yoktur, tek düze bir seyir izlemez insanoğlunun ilerleme tarihi, yenilgi ve zafer atbaşı gider bazen, bozgunları zafere dönüştürmek çok zordur.

Devrimlerin sigorta şirketi yok. Yeniden ayağa kalkmamız için ise gerekçemiz çok. Haklıyız her şeyden önce, güçlülüğümüz, güçlenmemiz zorunlu. Sınıf düşmanlarımız önümüze iki seçenek koymuş; "Ya dövüşeceğiz yada düşmanımız dediğimiz faşizmin çizmelerini öpeceğiz" Devrimciler tercihini yaptı, bize daha çok devrimler gerek diyerek. Danton'un dediği gibi "şimdi bize üç şey gerek, yeniden ölü toprağını silkip atmak için ezilenlerin üzerinden, Cüret! Cüret! Cüret!" PKK'den öğreneceğimiz çok şey var. Ne demişler; Akıllı insan yalnız kendi başından geçen olaylardan dersler çıkarmaz, başkalarının

başından geçen olaylardanda dersler çıkaran ve hatasını en aza indirgeyen adamdır akıllı olan.

KISA BİR ŞAŞKINLIK

Kendisini MED TV'deki "Yorum"larından birkaç kez izleme fırsatı olmuştum, fakat yakın bir tanışıklığım yoktu. Haber bıraktığım yerdeki arkadaş telefonda "Selahattin Çelik'in geldiğini ve benimle görüşme yapabileceğini" söylüyor.

Avrupa'nın ortasında "İllegal" görüşüyoruz sanki, hayır devletin baskısından değil. Çağırdığım evin kapısını açtığımda karşımda kır saçlı kısa boylu bir adamla karşılaşıyorum, şaşırıyorum; "Yahu kirvem ben seni MED TV'de seyrederken sanki daha uzun boyluydun ve daha gençtin, bu ne hal yoksa kafana vura vura kısalttılar mı ne?" Gülüşüyoruz. Önce hoş-beş ediyoruz, güncel olayları konuşuyoruz. Zaman zaman tartışma yoğunlaşıyor bazı konular üzerinde, (tam bu sırada benim el teyibim bozuluyor) derken notlar alıyorum.. İşte bunların bir kısmı.

-Sayın S. Çelik, isterseniz önce sizi tanımakla başlayalım konuşmamıza. Avrupa'da tanınan bir insansınız ama ülkemiz kamuoyu sizi çok az tanımıyor, sanırım kitaplarınızın da dağıtımı ülkede yapılmadı.

-Ben PKK'nin kuruluş aşaması kadrolarındanım. 1980-1986 döneminde PKK, MK (Merkez Komite-si)sında bulundum.

-PKK ile çalışmaya ne zaman başladınız?

-1975 yılında başladı. Ankara'da. Ben bu tarihte öğrenciydim. A. Öcalan'la o zaman tanışmıştım. Ben, M. Hayri Durmuş, Muzaffer Ayata, Mazlum Doğan, Şahin Dönmez, Dilaver Yıldırım... daha birçok arkadaş-

la birlikte Hacatepe Üniversitesinde okuyor ve yurtta kalıyorduk.

-Ne etkiledi sizi böyle bir çıkışı yapmaya.

-Ecevit dönemi, o dönemlerde bayağı yaygın bir sol hareket vardı. O dönemde MHP'ye karşı yoğun bir tepki vardı. Süreç içinde bu militanlar örgütsel birliğe yöneldiler. Temel güdü olarak anti-faşist olmak yeterliydi. Bazen hemşerilik, bazen arkadaş ilişkileri şu veya bu örgüte girmek için vesile oluyordu. Benim etrafımda anti-MHP olan bir grup vardı.

-İyi hoşta, siz örgüt olarak kendinizi ilan ettikten sonra hedef tahtasına sol örgütleri aldınız neden?

-Yalnız PKK değil, az çok bütün örgütler birbirleriyle çatışmışlardır. Belki PKK bu çatışmalara fazla eğilim duydu, amacı Kürdistan'da otorite tek güç kalmak olabilir. PKK, devlete karşıda çatışmıştı aynı zamanda.

-PKK'de Kemalist taktikler neden fazla? Kendi dışındaki örgütlenmelere yönelmesi olsun, muhalefete tahammülsüzlük olsun. Bunlar Kemalizm'den alınmış şeyler değil mi?

(Burada S. Çelik'le yoğun bir tartışmaya giriyoruz Kemalizm üzerine)

-Öncelikle PKK devlet dışı, meşru olmayan bir örgüttür. Sizde ifade ettiğiniz gibi M. Kemal Osmanlı Devleti'nin bir adamıydı. Taktiklerde benzerlik olabilir ama aynı pozisyona sokamayız bunu. Eğer PKK Partizan'a veya başka bir örgüte karşı savaşırsa, MHP ve Devlete karşıda savaştı. Urfa'da Hilvan'da MHP'yi PKK bitirdi.

-Bu çatışmaları onaylıyorsunuz gibi bir mantık çıktı ortaya, öyle değil mi Sayın S. Çelik?

-Bence ülkemiz Sol'unun bütünü birbiriyle çatışıyordu. Bu bize Stalinist gelenekten kalmıştır. Stalin'in, Çekoslovakya'da Macaristan'da ya da Sovyetler Birliği'nde muhaliflerine karşı neler yaptığı biliniyor ne yazık ki...

Benim amacım Stalin'i mahkum etmek değil. Ama Doğudaki bütün devrimci liderlerde var bu, yalnız Stalin'de değil. Gariptir ama sosyalist ülkelerde çok fazla "insan hakları ihlalleri" var ama nedense kimse bunları ele alıp sorgulamıyor. Hep övüyoruz Sosyalist ülkeleri, neden

yanlışları ortaya dökülmüyor? Ben şunu geçte olsa kavramışımdır ki, "Bize, ekonomik refahtan daha çok demokratik özgürlük gerekli"

Hep beraber izliyoruz durumu; Örgütler kişinin özgürlüğünü kısıtlıyor, hatta kişiliğini yok ediyor, sonra da diyorlar ki, "Ben halk için yapıyorum" Halbuki, halk bireylerin yanına gelmesinden meydana geliyor. Sen bireyi yok ederek arkasından halka sahip çıkamazsın. Halka değer veremezsin. Sorarlar, bu insanlar halkın bir parçası değil mi? bu "Halk adına halka baskı uygulamaktır!"

-İyi ama PKK'de bu ihlaller biraz fazla değil mi? Siz bu olumsuzluklar karşısında hiç tavır takındınız mı? Kendinizi hiç suçlu hissetmiyor musunuz?

-PKK, TC'yi muazzam zora sokan çok büyük bir örgüt. PKK direndiği için insanlar PKK'yi istemiş, desteklemiş, bir halk hareketine dönüşmüştür. PKK, sadece olumsuzluk yapmamış ki olumlu yarattığı değerleri de görmek lazım. PKK, karşı güçten on binin üzerinde güç yok etmiştir. Kendi içindeki insan hakları ihlalleri en fazla ikibin.

-Peki bu "İkibin" insanın, insan hakları ihlal edilirken, "Ben şu olaya tavır takındım" diyebilir misiniz?

-Bu ahlaki açıdan cevaplanması gereken bir sorudur. Özellikle yönetici kesim için. Ama PKK'de yöneticiler sadece ihlaller yapmamış, devlete karşıda savaşmış. Eğer bir yanlış uygulamaya karşı çıkarsanız devlete karşı savaş konumunuzu da kaybediyorsunuz. Ama sonunda PKK'de artık yanlış uygulamalara karşı çıkamaz konuma geldik. Önceleri, yanlış uygulamalara karşı çıkarsak, bölünür-parçalanır devletin karşısında savaş dışı bir konuma düşeriz diye sesimizi çıkarmıyorduk ve buna örnek olarakta diğer sol hareketlerin bölün-

meler yüzünden bir türlü kendilerine gelemediğini kabulleniyorduk. Fakat sonra Abdullah Öcalan bu mantığı kurumsallaştırdı ve kimse sesini çıkaramaz hale geldi. Artık sen istesen de sesini çıkaramazdın. Korkunç bir durum ortaya çıktı.

Dediğim gibi, bu bakışımıza yol açan diğer sol örgütlerdeki bölünmeler ve bu bölünmeler sonucu devletin karşısında bir varlık gösteremeyişleri, bizi "ne olursa olsun bölünmelyelim" mantığına götürdü. Halk bölünmeye çok karşı çıktığı için bazı diktatörce davranışlar gerekliydi diye düşünüyorduk. PKK acaba kendi içinde sertliğe başvurmasaydı gelişebilecek miydi? Bugün bile kitleler bu soruyu açığa çıkarıp tartışmak zorundadır. Ben kitabımda (S. Çelik burada son yazdığı "Ağrı Dağını Taşımak" adlı kitabına gönderme yapıyor.) bu sertliğin "A. Öcalan tarafından suistimal edilip, politika haline getirildiğini düşünüyorum. Mesela Öcalan, "ben bu devlete karşı savaşmam için bazı sertliğe başvurmam gereklidir" dedi, halk ve parti buna destek verdi. Ama A. Öcalan öyle bir hale getirdi ki bu politikayı tamamıyla halka ve partiye karşı kullandı. Onun içindir ki bugünkü tasfiyeci politikasını İmralı'dan bile örgüte dayatabiliyorsa, bu etrafında oluşturmuş olduğu "evet efendimci" kurumlaşma sayesinde. Bir örgüt kendi insanını öldürüyorsa bu bir cinayettir. Bence bireyin hakkını inkar eden, toplumun hakkını hayda, hayda inkar eder. Her örgüt bu tür olumsuzlukları önce kendi içinde mahkum etmeli. Yoksa, salt PKK'yi eleştireyim ben böyle gelişirim demek doğru bir yol ve yöntem değildir.

-Peki, 1986 yılından sonra konunuz nasıldı sayın Çelik?

-1986 yılında yapılan 3. Kongre A. Öcalan'ında saltanatını ilan ettiği

kongreydi. "Stratejik önderlik", "taktik önderlik", tezleri bu kongrede atıldı. Ben bu kongre de parti tarafından tutuklanmışım. Nedeni ise; 15 Ağustos 1984 atılımını biz yapmıştık. A. Öcalan, bizim yaratmış olduğumuz otoriteyi boşa çıkarmak için oyunlara başvuruyordu. Hem bizi sanki suçluymuşuz gibi tutuklatmış, hem de Avrupa'dan gelen kadrolara; "Biz devrim yapacaktık bunlar engelledi" diyerek yaratmış olduğumuz olumlu imajı boşa çıkarmış oluyordu. Bu oyunlarla yeni bir nesil yetiştirildi.

-Peki, 1986'da yapılan 3. Kongreden sonra konumunuz neydi, bıraktınız mı faaliyeti?

-Bana Parti üyeliği önerildi ben kabul etmedim. 1987'de Avrupa yollandım. Partiyeye olmamama rağmen "Serxwebun" (PKK'nin Merkezi, siyasi ideolojik yayın organı) yazı kurulundaydım, Berxweban'ın ise tek sorumlusu bendim. Ondan sonra Türkiye sorumluluğunu da üstüme verdiler, yani Türkiye sorumlusuydum. ERNK Komitesinde de yer alıyordum. Bu faaliyetlerim 1987'den 1988'e kadar sürdü. 1988'de Alman Devleti tarafından Düsseldorf davasından dolayı tutuklandım. 1990'da bırakıldım.

Gazete (Ö. Ülke, Ö. Gündem, Ö. Politika'yı kastediyor yazar.) ve MED TV'de özerk bir statü ile çalıştım ve bu arada kitap çalışmalarım oluyordu. Örgüt için çeşitli kurumlara verilmek üzere araştırma raporları verdim, bu 1997'ye kadar devam etti.

-Sayın Çelik öyle görünüyor ki, kendi ellerinizle bir put yarattınız sonra dönüp ona taptınız, bu put dönüp sizlere de yönelince şaşırıp kaldınız. Bugün ise "İmralı PKK'nin mezarıdır" diyorsunuz "Ağrı Dağını Taşımak" adlı son kitabınızda.

-PKK'deki dönüşüm veya sorun-

lar A. Öcalan'ın Türk devletinin eline geçmesiyle başlamadı daha evvelde vardı. Ayrıca, biz PKK'nin miladını A. Öcalan'la ele almıyoruz. A. Öcalan gitti PKK bitti diye bir şey yok. Biz bu konudaki düşüncelerimizi örgütlü bir tarzda sunduk kamuoyuna. Ağustos (2000) ayında bir bildirge yayınlamıştık (*Masanın üzerinde duran broşürü bana gösteriyor.*) Orada daha teferruatlı olarak değerlendirmemizi görmek mümkün.

-Şimdi siz kendinize "biz bir örgütüz ya da biz PKK'yiz" diyebilirmisiniz?

-Biz kendimize bir örgütüz diemiyoruz. Biz bir inisiyatifiz. Konumu çok özgül, çok hassas bir inisiyatif. Nereden geliyor bu özgünlük ve hassasiyet? Çünkü biz PKK'liyiz. PKK'nin direniş çizgisine ve mirasına sahip çıkıyoruz.

-Gerçekten bu "güçlü" tasfiyeci dalga karşısında bir şeyler yapabileceğinize inanıyor musunuz?

-Eminiz! Niye bu kadar emin konuşuyoruz? Şimdi her PKK'lide iki tane beyin oluşmuş. Biri gerçeğin dili, diğeri de resmi dil. Herkesin kalbinde bizim "BİLDİRGE"de ifade ettiğimiz gerçekler var. Fakat, resmi dilde İmralı dilini kullanıyorlar. Biz, yaptığımız müdahale ile gerçeğin dilini daha da gürleştirmek istiyoruz. Bunun çok büyük sancılar yaşanmadan ve kansız olmasını istiyoruz. Bu konuda PKK Başkanlık Konseyinden çok daha sorumlu davranıyoruz. Konumuz açısından çok daha sorumlu davranmak zorundayız. Eğer koşullar zorlarsa inisiyatifimizi kuşkusuz örgütlenmeye dönüştüreceğiz.

İmralı'nın tasfiye ve inkar konseptini aşacağız! Yalnız değiliz bu konuda, iki inisiyatif daha var. Gerillalardan oluşan "özgürlük inisiyatifi" ve 'Cezaevlerinde yoldaşlarımızın oluşturmuş olduğu diğer inisiyatif, ki

biz bunlarla bir bütünü, bu yoldaşlarımız bizim bir parçamız. Biz bunlara sahip çıkıyor, bu inisiyatifleri İmralı'ya karşı-çıkış olarak selamlıyoruz.

Biz bekliyoruz, önümüzdeki süreçte bu inisiyatiflerin çoğalacağını bekliyoruz. Hatta eminiz bundan! Farklı inisiyatiflerle parça parça çıkış zayıflık olarak görünebilir ama biz bunun daha sağlıklı bir birliğe yol açacağını düşünüyoruz.

-Öyle anlaşılıyor ki bu inisiyatiflerle aranızdaki ortak nokta...

-Biz İmralı'yı, Genelkurmay'ın inkar ve tasfiye kansepti olarak değerlendiriyor ve reddediyoruz! Abdullah Öcalan'da bu konseptin bir eri!

-Siz son kitabınızda (*Ağrı Dağını Taşımak*) "Abdullah Öcalan TC'ye karşı suç işlememiştir, Apo başta Kürt halkı olmak üzere PKK'ye karşı suçludur." diyorsunuz. Kürt halkı ve PKK'nin Abdullah Öcalan'a nasıl bir ceza biçmesini istiyorsunuz?

-Kürt Halkı ve PKK önce kendi tarihini ele alıp değerlendirmeli, PKK'yi değerlendirmek ise Apo'nun pratiğini ele almaktan geçer. Bu tarih eleştirisi süzgecinden geçirilirken gerçekleri daha net göreceklardır sanıyorum.

Kürt halkı ve PKK'nin Apo'ya vereceği en güzel cezanın ise, İmralı çukurunda Apo'nun tasfiyeciliği inkarcılığı ve ihanetiyle başbaşa bırakılmasını istiyoruz. İlk etapta verilecek ceza bu olmalıdır.

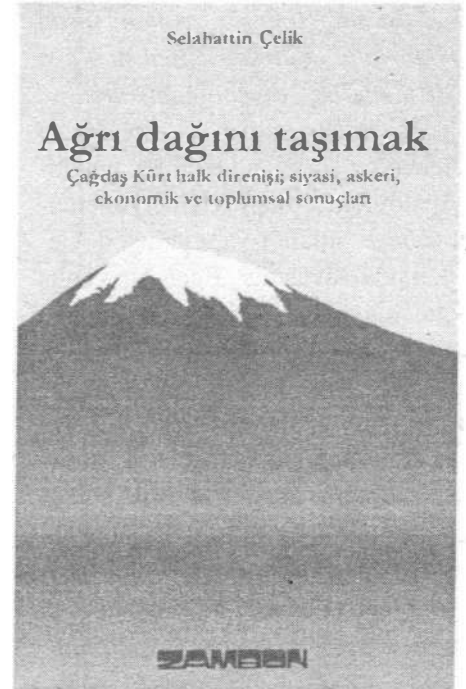
-Sayın Çelik, altı saattir bir yandan tartışıyoruz, bir yandan notlar tutuyor sesinizi ve düşüncelerinizi, beklentinizi kamuoyuna duyurmaya hazırlanıyoruz. Sizinle yaptığım bu sohbette "Sorular"ım dışında kendi duygu ve yorumlarıma özenle yer vermemeye çalıştım ama iki sorum kaldı, sizden ricam bu iki soruma toplu bir cevap vermenizdir. Birinci-

si; kitabınızın dağıtımı nasıl gidiyor, herhangi bir zorluk ya da baskıyla karşılaşmıyorsunuz, çünkü bir bütün olarak PKK'nin tarihini ele almışsınız bu kitapta... İkinci sorum; Türkiye Devrimci örgütlerden herhangi bir beklentiniz var mı şu kritik dönemde? Pardon, üçüncü bir soru geldi aklıma, bildiğim kadarıyla bu kavgada aile olarak çok şehitler verdiniz, bunları dinleyebilmiyiz?

-Önce şu kısa soruları aradan çıkarayım: Ailemin beş şehidi var. İki özkardeşim, bir tanesi ablamın oğlu bir tanesi teyzemin oğlu ve birde hem amcamın hem teyzemin oğlu bu kavgada şehit düştüler.

Kitabıma gelince; kitabımı dağıtanlar engelleniyor, tehdit ediliyor. Yoğun bir karalama kampanyası var. Kitapçılar bile (şu çokça basın yayın hakkından sözeden kitapçılar) onlar kitaplarını alıp raflarına koymaya korkuyorlar, (İkimizde kahkahayı patlatıyoruz burda, "ne ekersek onu biçeriz" lafı geliyor aklımıza) durum bu.

Son soruya gelince, Türkiye Devrimci hareketlerinin "Nasıl olsa PKK'nin başarıya ulaşma şansı yok-

41

Kadın Sorununda Feminist-Sosyalizm Çözüm mü?

Elvan YILDIZ

Herhangi bir olguyu ele alırken, onu tüm yönleriyle incelemek gereklidir. Ayrıca sorunun konuluş tarzı kadar ulaşılan sonuçlarda önemlidir. Sorunu koyma tarzımız eksik ve yanlış bir bakış açısı içerirse ulaşılan sonuçlar da ona göre biçimlenir. Çoğu zaman kimi doğruları ifade etmek, çözüm açısından yeterli değildir. Bir sorunu değerlendirirken, ona karşı geliştirilen çözüm yöntemlerini incelemek gerek. Ulaştığımız sonuçları alternatif hale getirip pratiğe girmemiz zorunludur. Komünistler bunu diyaletik-materyalist yöntemi kullanarak yaparlar. Dünyayı değiştirme güçleri de buradan gelir.

Kadın sorununa baktığımızda; kadın, sınıflı toplumların ortaya çıkışıyla var olan ezen-ezilen çelişkisinin içinde ezilenin de ezileni olmuştur. Tüm sömürücü egemen sistemler de en ağır sömürüye maruz kaldığı gibi aynı egemenlerce kadının konumu kutsanmıştır. Ancak kendine biçilen bu misyonu kabul etmeyen kadınlar her toplumda var olmuştur. Köleciler toplumda, bu toplumsal sistemin yıkılmasında, ön ayak olan “Spartakistler köle ayaklanmasında” feodal toplumun yıkılmasında, 1789 Fransız Devrimi vb. gibi burjuva devrimlerinde aktif rol almışlar. Yine kapitalizm çağında ulusal kurtuluş (bağımsızlık) savaşlarında, sosyal kurtuluş mücadelelerinde aktif yer almışlar, almaya da devam etmektedirler.

Günümüz kapitalist-emperyalist dönemde kadın sorununu çözme iddiasına sahip çeşitli akımlar vardır. Her düşünce akımı kandidate çözüm yöntemi

sunmaktadır. Bu akımlardan bir de feminizmdir. Feminizm en genel anlamıyla toplumda kadının haklarını çoğaltma ve erkek ile eşit konuma gelmek amacını güden düşünce akımı olarak bilinir. Feminizm de her akımda olduğu gibi, kendi içinde çeşitlilik arzeder. Bizim ele alacağımız feminist-sosyalizm de bu akımın parçalarından biridir. Her ne kadar feminist akımları kadın sorununun köklü çözümünden uzak görüyorsak da onların özel istemlerini gözardı etmiyoruz. Biz özel istemlerin çözümünden yanayız ama bununla yetinmiyoruz. Genel istemlerle bütünleştirilmesini hedefliyoruz.

Feminist-sosyalizm, kadın hareketi tarihinde, 1965-1970'lere denk düşen bir zaman diliminde sahneye çıkar. Feminist-sosyalizm; tüm insanlığın ezilmişliğinin ve kadının özgürleşememesinin nedeni olarak erkek egemenliğini gören radikal-feminizme tepki olarak ve onun içinden doğmuştur. Genel olarak radikal-feminist hareket içerisinde yer alan aydınlanmış ve ekonomik olarak bağımsızlığını elde etmiş yani üretim içerisindeki kadınlar kendi anlayışlarını dönemin koşullarına cevap vermediğini, geçersizliğini görmüşlerdir. 1960-1970'lerde sol-sosyalist dalgaının dünya çapında yüksek olduğu bu süreçten etkilenmişlerdir. Dolayısıyla bu süreç, onların söylem ve istemlerinde de bazı değişimlere yol açmıştır. Kendini sosyalist tanımlamaları, sol söylemleri kullanmaları böylesi bir dönemin ürünüdür.

Feminist-sosyalistlerin çıkışından bu yana neyi savunduklarını değerlendirmeye çalışalım. Bu akım genel olarak “yazılan tarihin erkeklerin tarihi olduğundan kadınların tarihinin şimdi-

ye kadar boşlandığından” kadın sorununun çözülmesinin gerektiğini söyler. Kapitalizm koşullarında kadının durumunu incelemişlerdir. Kadının kurtuluşu için sosyalizmin gerekliliğini “sosyalizm kadının kurtuluşu için ön koşuldur ama garanti değildir” (A. Meulenbelt Fenizim ve Sosyalizm sf.80) sözleriyle ifade ederler. Dolayısıyla yürüttükleri mücadelenin erkek egemen ideolojinin yanı sıra kapitalizmi de karşısına alan bir mücadele olması gerektiğini söylerler.

Düşüncelerini bu şekilde ifade etmelerine karşın, mücadelelerinin esas noktasına yalnız kadın sorunları için mücadeleyi oluşturuyorlar. Ve örgütlenmeleri de bu temelde feminist gruplar içinde olmaktadır. Kadın sorununu devrimin çözmesi gereken sorunlardan biri olarak kabul etmemektedirler. Yani devrim için mücadeleyi, reformlar için mücadeleye feda etmemektedirler. “Genel” talepler için mücadele etmenin, kendi çıkarlarının, taleplerinin öne çıkarılmasında engel olduğunu söylemektedirler. Kısacası sınıf mücadelesini yadsıyorlar. Çünkü onun kurumlarını, örgütlerini reddediyorlar.

Örneğin, bir KP'nin gerekliliği anlayışı yoktur. Sömürücü egemen sistemi hedef almayan bir KP olmadan, kapitalizmin kurum ve kuruluşlarını yıkmak söz konusu olamaz. Bizi iktidara taşıyacak aygıt olan KP olmazsa olmazdır. Bu kadın sorununun çözümüne giden yolu açan araçtır aynı zamanda. Ancak feminist-sosyalist'ler bırakalım KP'yi herhangi bir partide (belirttikleri yasal sol partilerdir) bile örgütlenme anlayışını reddediyorlar. Çünkü “yalnızca sol gruplarla birlikte kapitalizme karşı mücadele edersek,

ezilişimizin en ağır yanının, tam da en güçlü biçimde hissettiğimiz yanın, yani ev kadınlığımızın, ev içindeki insanı ilişkilerimizin dokunulmadan kalması gibi bir riskle karşılarız” (age.sf.8) diyorlar. Yine sol hareket içinde örgütlenmenin yeterli olmadığını söylüyorlar. Onlara göre kadın sosyalizm mücadelesinde yer almasına rağmen kadının kurtuluşu mümkün olmamıştır. Sol-sosyalist mücadele vermenin kadınları eve bağımlı kılma ve meşru görme durumu vardır. Bunun için de sosyalistlerle birlikte toplumu değiştirme mücadelesi verme perspektifleri yoktur. Zaten, “sosyalistlerle ittifak yapmanın **kendi mücadeleleri** (abç) için gerekli, zorunlu olduğunu” ancak sosyalistler içinde mücadeleye kesinlikle hayır diyorlar. Sosyalistler eşittir erkek olarak görüldüğü için net bir şekilde sadece kadınlar için mücadeleyi savundukları açıkça görülüyor. Starejileri, taktikleri, alternatif çözümleri bu bakış açısına göre şekilleniyor. Sosyalistler onlar için **dayanışma** içinde bulunacakları insanlardır. Kapitalizm koşullarında yaşayan toplumun durumunu değiştirmek için her hangi bir mücadele fikirleri yoktur. Bu da “kapitalizmi de karşısına alan bir mücadele” anlayışları ile çelişmektedir.

Feminist-sosyalistler yeni yapılmış bir sitede oturan kadınlar için evlerinin yakınında bir alışveriş merkezlerinin olmasını, bazı kadınlar için bir hafta sonu yalnız gezmeye gitmesini vb. gibi günlük yaşama dönük bazı istemleri stratejilerine koyuyorlar. Ve bunlara karşı ayrı ayrı mücadele edilmesi gerektiğini söylüyorlar. Sorun birey olarak ya da grup olarak kadının sorununu çözmekten ziyade, kadınların tümü için aynı talepte bulunmaktır. Ayrıca sorunun diğer bir yanı da, her ayrı sorun için tek tek çaba yerine ortak talepler etrafında kenetlenmek daha doğru olmalıdır. Diğer bir yön ise bizler kadının yaşamını kolaylaştıracak talepleri destekleriz ancak onu stratejiye dönüştü-

rüp herşeyi ona endeksleyemeyiz. Esas mücadele biçimi olarak onu alamayız. Ayrıntılarda boğulmadan hareket etmeliyiz. Yeri geldiğinde bir emekçi kadınla, bir burjuva kadının talebini özenle ayırt edebilmeliyiz. Bir sosyalist için alışveriş merkezi nasıl strateji haline getirilebilir?

Feminist-sosyalistlerin kadın sorununun çözümü konusundaki alternatif duruşları, kadınlardan oluşan konuşma gruplarıdır. “Dalgalar halindeki” bu kadın konuşma gruplarının işlevini bir pasajdan aktaralım: “... çalışma yaptığımız her yerde, deneylerimizi birbirimize aktarmak, bilinçlenme sürecimiz üstünde konuşmak ve birbirimizle nasıl çalışabileceğimizi saptamak gerektiğine uzun süren tartışmalar yapıyoruz. Böylece kadın konuşma gruplarının işlevi, kadın örgütleri tarafından üstleniliyor. Ayrıca olabildiği ölçüde de hiyarsel bir yapı kurmamaya ve sadece konuşmaya yatkın kadınların söz alabileceği büyük toplantılar düzenlemeye özen gösteriyoruz. Bir liderlik yada yönetim oluşturmaktan kaçınıyor, işlerin yürümemesi halindeyse, bu işi dönüşümlü yapıyoruz. (..) her halükarda bu tür sorunlar, sol grupların ya da partilerin çalışma biçimlerini taklit etmemize yol açmayacaktır. Çünkü şimdiye kadar ki deneylerimiz bu çalışma biçiminin, bizim ihtiyaçlarımıza cevap vermediğini ortaya koydu.” (age, sf.94-94)

Kadınların kendi sorunlarını gruplar olarak birbirlerine aktarmaları elbette iyi bir şeydir ancak bir amacın hizmetindeyse. Aksi halde tartışma hem kadınların kendi içlerine kapanmalarına neden olur, hem de kısırlaştırır. Sorunlar özünden kopuk ve çözümden uzak olursa yararlı sonuçlar vermez. Toplumsal sorunların çözümünde bireysel tutumların değiştirici rolü yoktur. Gerçek anlamda dönüşümün sağlanması için merkezileşmiş bir iradeye gereksinim vardır. Bir yapının içinde olabilecek kimi sorunlardan yola çıkarak örgütlülüğü yadsı-

mak, onu kötü ilan etmek sonuç alıcı çalışmalara zarar verir. Yukarıdaki anlayış sahipleri sistem değişiminden çok, küçük iyileştirmelerle kendilerini sınırladıkları için merkezi tutumdan uzak duruyorlar. Kadın şöyle hareket etmemelidir; ben bir partide yer alacağım ve orada istediğim her şey olacak. Hayır, zorunluluklar dünyasında yaşıyoruz. Özgürlükler dünyasına zorunlulukların farkına varmayanlar ulaşamaz. Eksik ve hatalar uzaklaşmamıza yol açmamalı, tersine daha ısrarcı davranmamıza neden olmalı.

Oluşturdukları konuşma gruplarında tartışılan konuları ise “genellikle ilişkiler, çocukların eğitimi, dış görünüş, güzellik, cinsellik, kadınlararası rekabet vb. oluşturuyor.” (age, sf. 94) Bu sorunlar tartışılmaz değildir ancak amaç haline gelindiğinde kadını güdükleştirceği, daraltacağı açıktır. Kapitalizmin kadınları mahkum ettiği güzellik ölçülerini, cinselliğini ölçü olarak neden tartışsın? Eğer yeni insan, yeni kadın, yeni yaşam diyorsak, buna uygun kendi ölçülerimiz olmalıdır. Ve biz neden kapitalizmin sınırlarına boyun eğelim. Kapitalizm zaten bunlardan başka bir şey tartışılmasını istemiyor. Tam da kadının, kadınlığını öne çıkarıyor. Bahsi geçen konular da budur. Fikir jimnastiğinin ötesine geçmez. Kollantai’nin deyişiyle ‘sihirli formüller’in sonu mu olur. Tam da burada Kollantai’nin “Sol feminist”lerin görüşlerine ilişkin bir pasajı aktaralım: “Feministlere başvurunuz, aile boyunurdunun bütün yükünü geçmesin diye kadının şimdi ne yapması gerektiğini sorunuz onlara, size, hep bildiğimizi nasihatları vermeye koyulacaklardır: ‘daha kolay boşanma isteyiniz’, ‘evliliğinin dış şekillerini görmezlikten geliniz ve gönül eğilimlerinizi çekinmeden izleyiniz’; ve feministlerin bütün bu arzulan şeyler çağlayanı önünde proleter kadın, kollarını şaşkınlıkla iki yana açacak, ‘sizin bütün bu reformlarınızın işçi sınıfı kadınla-

rının en acil ve en dolaysız çıkarları üzerine zayıf bir yansıması olur ancak' diyeceklerdir" (Marksizm ve Cinsel Devrim, sf. 50-51)

Sırası gelmişken, değinmek istediğimiz bir diğer nokta da A. Kollantai'nin "sosyalist-feminizmin en başta gelen önderlerinden" olduğu iddiasıdır. Bu iddia bütünüyle yanlıştır. Yazının başında da belirttiğimiz gibi feminist-sosyalistler 65-70'lerde akım olarak ortaya çıktı. Kollantai ise 1925'de yaşamını yitirmiştir. Kollantai yaşadığı dönemde feministleri "sağ" ve "sol" feministler olarak niteledi. "Sağ" feministleri tartışmaya değer bile görmez. "Sol Feministler"i ise oldukça ciddi şekilde eleştirir. Kollantai'nin feminizmle bir önderlik bağlantısı kurulacaksa, bu ancak feminizmi eleştirel değerlendiren bir önder olarak kurabilir.

Feminist-sosyalistler, kadınların kurtuluşu sorununda Marksizmin çözüm sunmadığını, Marksizmin kadının geçmişten bugüne gelen toplumdaki durumlarını incelediğini inkardan gelmektedirler. Sosyalist teorisyenlerin kadın sorununu görmediklerini ya da görmek istemediklerini söylerler. Bu anlayışları, diğer feministlerin değerlendirmeleriyle çakışmaktadır. Feministlerin genel olarak "kadının toplumsal rolünün kuruluşundaki yabancılaşmayı çözümlemek için Marksist kategorilere başvurduğumuzda çokcası elimiz boş dönüyoruz" şeklindeki düşünceleri, feminist-sosyalistlerin görüşleriyle aynıdır.

Marksizmin materyalist tarih anlayışına baktığımızda, özellikle Marks'ın, Engels'in Babel'in kitaplarında kadınların durumu ilkel kommünal, köleci, feodal toplumdan kapitalist topluma kadar incelenmiş, ekonomik, sosyal vb. tüm yönleriyle değerlendirilmiştir. Feministlerin iddialarının tersine kadının durumu esas olarak ve ilkin Marksistler tarafından konmuştur. Yine sosyalist toplumda kadın sorununda te-

orik belirlemeler yapılmış pratikte de uygulanmıştır. Lenin, Stalin, Mao gibi önderlerin yanı sıra Kollantai, Zetkin, Krupskaya gibi bir dizi kadın önderlerimizin teorik-pratik çalışmaları mevcuttur. Bu ürünleri yok saymak, objektif bir bakış açısını içermez. Sorunun anlaşılmasını ve çözümü erteler. Sosyalist oldukları iddiasını taşıyan feministlerin bu yaklaşımı sosyalizm karşıtıdır.

Sosyalizmin yaşandığı ülkelerde kadın sorununun "çözülmediği" iddialarını taşılar. Feminist-sosyalistler de dahil tümünün bu iddiasına yanıtımız şöyle olacaktır. "evet, kadın sorunu sosyalist ülkelerde çözülmüştür." Feministlerin tüm talepleri de dahil bir çok reform yapılmıştır. Henüz kadın sorununu, sosyalist sistemden daha iyi çözen bir sistem yoktur, gösterilemez. Sosyalist sistem kadın sorununu gerçek anlamda çözmüş müdür? Hayır, sosyalizm tam olarak çözememiştir. Sosyalizm kadın sorununun yanısıra birçok sorunu tümünden çözememiştir. Ancak sosyalizm, sorunun çözüm perspektifine sahiptir. Çözüme giden yoldur. Diğer taraftan Feminist-sosyalistler bir paradoks içindeler. Hem sosyalizmin kadın sorununa çözüm olmadığını iddia ederler hem de kendilerine feminist-sosyalist derler.

Bu akımda özellikle SSCB'ne yüklenme vardır. Genel olarak anti-Stalinist olmalarından kaynaklı, her türlü sorunu "Stalin diktatörlüğüne" bağlamaktadırlar. 1934'te Sovyetler Birliğinde KP tarafından Jenotyellerin gerek kalmadığı gerekçesiyle kaldırılışını, "kadın hareketinin yasaklanması" şeklinde değerlendiriyorlar. Bu yasaklanmadan dolayı hiçbir ilerleme kaydedilmediğini söyleyerek inkar yolunu seçmektedirler. jenotyel'lerin dağıtılması istemi, öncelikle 1929'larda partili kadınlar arasında -Jenotyel başkanı da dahil- yükselen bir talep olarak ortaya çıkıyor. Daha sonra 1934'te Konferansta karar altına alınıyor. Bunun doğruluğu yanlışlığı ayrı bir tartışma

konusu. Ancak Jenotyel'lerin dağıtılmasından sonra kadınların durumunda "hiçbir ilerlemenin kaydedilmemesi" yanlıştır. Partinin kadına yönelik çalışmaları bu karardan sonrada devan ediyor. Buna bir örnek verecek olursak, 1939'larda Parti'deki kadın üye oranı yüzbinleri aşkınken, 1952'de bu oran 1.318.968 (Rusya'da Kadınların Kurtuluşu, F. Özgür sf. 149) oluyor. Hem Jenotyellerin dağıtılmasından sonraki çalışmaları, hem de bir bütün olarak Sovyetlerdeki kadın çalışmalarını belgeleri ile incelemek isteyenlere iki ciltlik bu kitabı okumalarını öneririz.

Çin Halk Cumhuriyeti, Arnavutluk gibi ülkelerin sosyalist dönemlerine baktığımızda devrimin ilk ele aldığı sorun, kadın sorunudur. Seçme-seçilme, analık durumu, evlilik-boşanma yasası, çalışma alalınındaki durum vb. birçok reformu öncelikli çözmüştür.

Sosyalizm dün olduğu gibi bu gün de kadınlar için önemini koruyor. Bu gerçek yaşamın bağrında binlerce kez ispatlandı, ispatlanmaya da devam ediyor. Kadınlar devrim ve sosyalizm mücadelesinde ısrar ederek kurtuluşlarına giden yolu açabilirler. Günlük-dönemsel talepleri gözardı etmeksizin ama tüm enerjisini ona sarfetmeden yürümelidirler. Tüm enerjimizle komünist (bu tanım sadece erkeği değil kadını da kapsıyor) saflarda olalım. iyi bir komünist, iyi bir kadın hakları savunucusudur.

Ve A. Kolantai'nin şu sözleri bizlere bugünde yol gösteriyor: "Feministler bir fetişe karşı doğuşuyorlar. Yasal ve kilisece kutsanmış evlilik fetişi; proleter kadın ise evliliğin ve ailenin bugünkü biçimini belirleyen nedenleri ele alıyor. Ve bu koşulları kökünden değiştirmek için var gücüyle çalıştığı zaman, cinsler arasındaki ilişkilerde bir reformu da kolaylaştıracığını biliyor. Karmaşık aile sorununa yaklaşımda, burjuva ve proleter tutum arasındaki köklü fark işte burada yatıyor." (Marksizm ve Cinsel Devrim, sf. 41)

Eleştiri, siyaset ve sanat üzerine!...

Ali CAN

Hemen herkesin üzerinde fikir birliğine vardığı şey, birşey okurken, ya da bir olguyu ele alırken, eleştirel olmak gerektirir. Durum böyle olunca, eleştirinin nasıl ele alınacağı sorunu ortaya çıkar.

Genel olarak eleştiri, yaşam içinde çok zengin bir alanı kapsıyor. Aynı zamanda, sürekli zenginleştirilerek, kapsamı genişletilebilecek, derinleştirilebilecek içeriği olan bir konu olmasından dolayı da oldukça önemli.

Biz burada eleştiriye ya da eleştirel olmayı iki açıdan ele almaya çalışacağız. Birincisi; insan ilişkileri karşısındaki eleştirel tutumumuzun hedefleri, ikincisi; sanat ve edebi eserler karşısındaki eleştirel tutumumuzun hedefleri.

Öyleyse, eleştiri nedir? Ve bununla birlikte, eleştiri doğru kullanıldığında ne sonuç verir? Yanlış kullanıldığında ne sonuç verir? Bu sorulara doğru yanıtlar verebildiğimiz ölçüde, yaşama yön verecek irade birliğini ortaya çıkarabiliriz.

En kısa ve özlü biçimiyle eleştiriye tanımlarsak: eleştiri; bir insanı, bir konuyu, bir yapıtı, tarihsel-sosyal-siyasal objektif koşullarıyla birlikte o'na etkide bulunan tüm faktörleri gözönünde bulundurarak, her yanıyla inceleyip doğru ve yanlış yönlerini bulup çıkarmak ve alternatifini üretmek ereğiyle yapılan incelemedir diyebiliriz.

Dolayısıyla da eleştiri, alternatif üretme, alternatif duruşun iradesini ve irade birliğini ortaya çıkarma ereğiyle yapılmalıdır.

İNSAN İLİŞKİLERİ AÇISINDAN ELEŞTİRİ

Öncelikle belirtmekte fayda görüyoruz... Eleştirinin insan ilişkileri açısından ele alınması sorununda örgütlü, parti insanları arasında ele alınmasını anlıyoruz. Ele aldığımız ya da alacağımız her konuda öncelik kriterimize yön veren anlayış budur.

Dolayısıyla da bizim açımızdan eleştiri silahının amacı mücadelenin aksayan yönlerinin, eksikliklerinin neşter altına yatırılıp, bu yönlerin alternatifini üretip giderilmesini hedefler. Eleştiriye, partinin ve onun yan örgütlülüklerinin aksayan yönleriyle, eksikliklerinin giderilmesi irade birliğinin ortaya çıkarılmasıyla, uyum ve kararlılığın partiye hakim olmasıyla birlikte mücadele gücünün artırılması için yapmayı ilke edinmek önemlidir.

Unutmamak gerekir ki, eleştirinin temel görevi, siyasi ve örgütsel hataları ortaya çıkarmaktır. Çünkü hedefimiz, siyasi ve örgütsel hatalarımızı gidererek mücadelenin geliştirilip güçlendirilmesidir. Bunu prensip olarak benimsemediğimizde, ya da bu temel gözden kaçırıldığında, ayrıntılarda boğulma, kişisel esiklik ve yetersizliklerde yoğunlaşma başlar. Arkasından, siyasi ve örgütsel hataları giderme iradi birlik içinde hareket etme koşullarının dinamitlenmesi gelir.

Böylece, mücadelenin pratik görevlerini omuzlayacak siyasal ve örgütsel hataları giderme yerine, sorunları kişiselleştirme başlar. Bu durumda insanlar birbirinin açığını gözlemeye, yürürken adım atmadan, masa üstündeki kalemin alınışına, yemek yerken lokmanın çiğnenmesine, bir bardağın yer değiştirmesine kadar,

yaşamda birkum tanesi kadar yer kaplayan onlarca küçük ayrıntı üzerinde dünyayı döndürmeye başlar. Bu durum siyasi ve ideolojik kavrayıştaki gerilemeye, yaşamdaki devrimci duruşta, daralmayı işaret eder.

Söylediklerimiz, kişisel hata ve eksiklikleri hiç eleştirmeme, bunların giderilmesi uğraşından feragat etme olarak anlaşılmamalıdır. Kişisel eksikliklerin niteliği eleştirinin dozajını belirlemelidir. Kişisel eksiklikler, siyasi ve örgütsel hatalarla ilgili değilse ölçüyü kaçırmamaya özel önem göstermek gerekir.

Eğer, kişisel eleştiriler üzerinde gereğinden fazla durulup denge tutturulamaz ve ölçü kaçırılırsa, insanların eleştiri almamak için hataları görmezden gelme eğilimi başlayacaktır. Böylece kaçınılmaz olarak, hata ve eksikliklerle uyuşarak birarada yaşamayı, giderek de çürümeyi, yozlaşmayı bü yütecek zemine yer açılmış olacaktır.

Mücadele içerisindeki her insanın, kavganın gerektirdiği fiilleri daha iyi yerine getirebilmesi, kişisel hata ve eksikliklerini gidermesi gerektiğini bilince çıkarması gerekir. Bunun içinde eleştiriye ve eleştirilmeye açık hale gelmek önemlidir. Siyasi ve örgütsel hatalarda olduğu kadar, kişisel hata ve eksikliklere düştüğünde sözlü yada yazılı öz-eleştirel tavır takınabilmek önemlidir. Bu tavrı alabilmek, kibirlilikten uzaklaşılabilirdiği ve mütevazı bir kavga işçiliğinin açık yürekliliğinin kazanılabilmesi oranında mümkündür. Elbette böylesi bir işçiliğe ulaşmak da kolay değildir. Bunun ne oranda başarılı olduğunun ölçütü pratik süreçtir.

Öz-eleştirel tutuma anlam katan ve onun en önemli ayağını oluşturan

tavır, pratikte aşmanın ilkeselleştirilmesinden geçtiğini bilmek, onu derinleştirme çabasını süreklileştirmek gerekmektedir. Bizim açımızdan bunun bir yaşam tarzına dönüştürülmesi hedeflenmeli, bu yönde zorlayıcı olmalıyız. Ülke haline getirmeye çalıştığımız bu durumun kavranması, kavga içindeki her bireyin azami ilgi göstermesi gereken bir görev olarak algılanmasına çalışmalıyız.

Toparlarsak; eleştiri silahının doğru kullanılmasında hedefimiz, siyasi ve örgütsel noktalarda yoğunlaşmaktır. Çünkü bunu yapabildiğimiz oranda iradi birliğe ve bükülmez kolektif hareket tarzına ulaşabilir, mücadelenin geliştirilip büyütülmesine hız kazandırabiliriz.

Eleştiri silahı yanlış kullanıldığında, siyasi ve örgütsel noktalardan uzaklaşıp, eleştiri kişiselleştirildiğinde ortaya çıkacak vahim tabloyu şöyle ifade edebiliriz. İnsanlar, mücadelenin gereklilikleri, ya da mücadelenin geliştirilmesi üzerine değil de, kişisel davranışları hata ve eksiklikleri eleştirme üzerine kafa yormaya başlar. Bu durum insanların ürkekleşmesini, açık vermemek için ihtiyatlı davranmasını doğurur. Dolayısıyla da, insanlarımızdaki samimiyet, paylaşımcılık, duygu, düşünce ve kaygılarında açık davranma, fedakarlık, cüret, kavgada yoldaş sevincinin sıcaklığı kalacak, bireysel alanlar aranmaya, içe kapanmaya başlayacaktır.

Bunların ortaya çıktığı yerde, siyasi ve örgütsel pratik görevlerden kaçınma söz konusu olacaktır.

Eleştirinin kişiselleştirilmesinin bir tarz haline gelmemesine dikkat etmek gerekir. Bu tarzı ya da eleştiriyi kendine karşı, boynunda kılıç gibi hissetmeye başlayan insanlardan bir şey beklemek hayal olur. Böylesi bir tarzın insanlarımızın, partinin siyasi çizgisinin rehberliğinde, insiyatifli davranmalarını, sorumluluk yüklenme cesaretini engelleyeceği açıktır.

İnsanlar da, partinin siyasi çizgisinin rehberliğinde, tek başına kaldığında bile, yeniden örgütlülük(ler) yaratma özgücüne körelir. Parti çizgisini uygulamada, kendisini partinin öznesi gibi görme özsaygısından uzaklaştığı içinde, kararlılığın kırılması ve kendine güvensizlik gelişecektir. Böylesi bir tarz kişilerin kaybedilmesi kadar partinin de zarar görmesini getirecektir.

Dolayısıyla bu kriterlerle yöneltilen bir eleştiri ya da yönelttiğimiz bir eleştiriyi ele aldığımızda, eleştirinin mücadelenin siyasi ve örgütsel görevlerini yerine getirip getirmediğine, bu bağlamda insanları geliştirip geliştirmediklerine bakarız. Menzili işaret eden kriterler hedefi ve sonuçlarını da kaçınılmaz olarak günyüzüne çıkaracaktır. Çünkü pratik, hiçbir şeyi karanlıkta bırakmayacak kadar güçlü bir ışıktır. Bu ışık altında hiçbir şey gölgede kalmaz.

SANAT VE EDEBİ ESERLER KARŞISINDAKİ ELEŞTİREL TUTUM

Sanat ve edebiyat eleştirisi, sanat ve edebiyat dünyasında başlıca mücadele yöntemlerinden birisidir. Aynı zamanda sanat ve edebiyat eleştirisi özel incelemeyi gerektiren karmaşık bir sorundur. Bizler açısından bu sorunun nasıl ele alınacağı, hareket noktalarımızı belirleyen esasları belirlemek önemlidir.

Sanat ve edebiyat eleştirisini belirleyen iki temel nokta vardır: Siyaset ve sanat. Bizler açısından da, burjuvazi açısından da, siyaset, sanat üzerinde belirleyicidir. Bir sanat eserinin iyi mi, ya da kötü mü olduğu esasını da bu yaklaşımla ele almamız gerekir. Her koşulda, biçimsel farklılıklar taşısa da öz olarak belirleyici esaslar bunlardır.

Dolayısıyla, bir sanat eseri siyasetten, proletarya ve ezilen halk kitlele-

riyle, sömürge ulusları; emperyalizme, bürokrat- komprador kapitalizme ve sömürgecilğe karşı, tek bir yürek haline gelme bilinci uyandıran her sanat eseri iyidir. Tersine olan sanat eseri kötüdür. Ezen sınıflar içinse, iyilik ve kötülük ölçütü tam tersidir.

Ezilen sınıflar ve sömürge uluslar iyiyi, kötünden ayırt etmede bu yöntemi kullanır. Değerlendirmemize yarayacak kriterler bunlardır. Kişinin, sanat eserinin sahibinin, öznel niyetini yansıtan amaçla mı, yoksa sosyal pratiği yansıtan sonuçla mı ilgileneceğiz? Devrimci siyaset, amaç ve sonuç arasındaki diyalektik bağa, aralarındaki birliğe ağırlık verir.

Bir sanat eserini eleştirmede, eserin kitleler üzerinde yarattığı etkiyle birlikte, öznel niyeti, ya da amacı değerlendirme ölçütü, sosyal pratik ve onun sonucudur. Diğer taraftan, edebiyat eserlerinin geliştirilebilmesi için eleştiri gereklidir. Eleştiriler karşısında sekterliğe düşmemek de önemlidir. Akıldan çıkarılmaması ve önemle alınması çizilmesini gerektiren bir şey daha var ki; devrimci mücadeleye ve ona önderlik eden örgütlülüğe (KP'ne) karşı olan sanat eserlerini, en sert şekilde eleştirmeli, reddetmeliyiz. Tersine biçimde bir sanat eserinin eleştirilmemesine de karşı olmalıyız.

Sanatsal açıdan bir sanat eserinin eleştirilmesine gelince. Sanatsal açıdan, siyaset ve sanat aynı şeyler olmadığı gibi, ideolojik-politik duruşun, sanattaki yaratım ve eleştiri dili de bir değildir. Soyut, değişmez, sınıflar üstü bir siyaset ve sanat ölçütü de yoktur.

Çünkü, sınıflı toplumlardaki bütün sınıflar, her zaman edebi eserin siyasal değerine (yönelimine) ikinci olarak edebi değerine bakarlar.

Çok iyi biliyoruz ki, ezen sınıflar, proleter sanat ve edebiyata kapılarını sınıksız kaparlar. Onun gelişmesini engellemek için her türlü olanağı seferber eder, tüm yöntemleri kullanır. Pro-

leter sanat ve edebiyatın değersizleşmesi için hiçbir şeyden kaçınmazlar.

Aynı şekilde; proleterya da edebi eserleri sınıfı tavrıyla incelemeyi ve tavrı almayı bilmeli, bu yönlü geliştirmelidir. Proletaryanın siyaseti açısından gerici olan bir eserin değeri yoktur ve olamaz. Bazı durumlarda gerici bir eser estetik ve edebi bir değer taşıyabilmekte. Örneğin Hitler, Franco, Musolini gibi faşist gericiğin en koyu olduğu dönemlerde halk kitleleri ve proleterya'yı yanıltabilmek için estetik ve edebi değeri yüksek eserler ortaya çıkabilmiştir. Bu eserlerin faşizmin en koyu biçimde uygulanabilmesini ve kitle tabanı oluşturmaya hizmet ettiğini görebilmekteyiz. Bu durum, böylesi eserlerin proleteryanın siyaseti açısından ele alınmadan özdeki değersizliğini ortadan kaldırmaz. Tersine halk kitleleri ve proleteryanın yanıltılmasında bir araç olarak kullanılmasından dolayı şiddetle reddetmeyi teşhir etmeyi gerektirir.

Çünkü bir eserin siyasal özü ne kadar gerici olursa, sanat değeri ne kadar yüksek olursa, proleterya ezilen halklar ve sömürge uluslar için o kadar zararlıdır. Dolayısıyla reddedilmeleri de o kadar kesin ve zorunludur.

Bu bağlamda, sanat ve siyaseti ele alırken; siyaset ile sanatın birliğini, öz ile biçimin birliğini, eserde devrimci siyasal öze, olabildiğince yetkinleşmiş sanat biçiminin birliğini savunuruz. Bunun çabasını veririz.

Biliyoruz ki, siyasal özü ne kadar proleter devrimci çizgide olursa olsun, sanatsal değerini yaratmayan eserler güçsüz kalırlar. Bundan dolayı, bu iki yanın diyalektik birliğine önem vermek, bunun geliştirilebilmesinin uğraşını vermek gerekiyor. Elbette ki, bunun için sanat tekniğinin ve düzeyinin yükseltilmesi özel bir önem taşımaktadır.

Eleştiriler de bu bağlamda olduğunda geliştirici, güçlendirici olacaktır. Eleştirilerimizi bu minval üzere yer-

leştirmeye çalışmalıyız. İnsana olan yönle, sanat ve edebiyat eserleri karşısındaki yönü ifadelendirmeye çalıştığımız eleştiri arasında, diyalektik bağ kurabilmek önemlidir. Bu aynı zamanda, niyetlerin ve amacın açığa çıkarılmasında da önemli bir işleve sahiptir.

Örneğin, Uzun Yürüyüş dergisinin Nisan-Mayıs-Haziran aylarını içeren sayısında "Dostlarıma Söyleyeceklerim Var" başlıklı bir mektup yayımlandı. Mektup 'Gaban' romanının eleştirilmesi üzerineydi.

Eleştiri, siyaset ve sanat bağlamında ele aldığımız bu makale üzerinden, somut bir örnek olarak değerlendiresek...

Mektuptaki eleştiri, hangi kategorisine dahil edilmelidir? Eleştiri yöntemi, kriteri ve amacı neye dayanıyor? Siyaset ve sanat bağlamında eleştiri hangi zemin üzerine oturtulmuştur? Geliştirme ve güçlendirmeyi hedef alan eleştirel bir tutum mudur? Yoksa başka amaçlar mı taşımaktadır? Soruları çoğaltmak mümkün. Sorulara verilecek cevaplar da bir o kadar uzun.

Uzatmamak, ayrıntılarda boğulmamak için bu soruları okura bırakalım. Mektubu çok kısa değerlendirip konumuzu bağlayalım.

Mektuptaki "eleştiriler" iç içe geçmiş üç biçim üzerine şekillenmiş. Birincisi; eleştiri adına, deşifreye girilmiş. Bahse konu olan roman kullanılarak, roman yazarının afişesiyle, polislik ya da zehir hafiyelik yapıldığı görülmektedir. İlginçtir, bu polisiye tarzla ifşa edilen yazara karşı sözüm ona eleştiri adına kişisel saldırılara girilmiş. "İçimizdeki düşman" olarak gösterilme ve "deşifre edip vurma" kışkırtması/tavrı benimsenmiş. Bunun içinde öncelikle eleştiri kişisel olarak ifşa edilen yazarı değersizleştirme, gözden düşürme planlanmış. Öte yandan yazarın devrimci duruşunda manevi sarsıntı, azim kırılması, inatçılığında, ısrarında aşınma,

şevk ve verimliliğinde düşme hedefiyle kişiye saldırılar ikinci yönü oluşturmuş. Bu ikisinin üzerinden üçüncü olarak; romana konu olan ve yön veren ideolojik-politik ve örgütsel duruşa yönelme, örgütlü olmaya, örgütlü mücadeleye karşı olmanın teorisi yapılmış. Alternatif yönelim ve umut olarak da romanda geçen "bay sorun ve baş sorun" gösterilmekte. Ortaya çıkan bu tabloda da görülebileceği gibi, pratiğin ışığı altında hiç bir şey sonsuza kadar karanlıkta kalmıyor. Bu "eleştiri" masumiyetiyle olsa bile.

SONUÇ OLARAK

Bir örnek olarak ele aldığımız bu mektupta amacı çok açık olan eleştiri ve eleştiri yöntemlerini şiddetle reddetmeliyiz. Eleştiri adına yapılan kimin çıkarına olduğunu, ne sonuçlar doğuracağını tartmadan, iyi niyetle yaklaşamayız. Kavga böyle bir lükse izin vermeyecek kadar acımasız. Böylesi bir iyi niyet saflığı, olsa olsa proleterya ezilen halklar ve sömürge ulusların ceheneme giden yoluna kendi elleriyle dizdiği taşlar olabilir.

Eleştiriyi, amacına uygun iyi kullanmayı öğrendiğimizde, o, elimizden muazzam bir silaha dönüşecektir. Ve kaçınılmaz olarak mücadelenin geliştirilip, büyütülmesinin yolunu açacaktır.

Siyaset ve sanat bağlamında da, eleştiriyi amaca uygun doğru kullanabildiğimiz ölçüde daha iyi sonuçlar alabilecek, kitlelerle bilinç ve yürek bütünlüğünü sağlayabileceğiz.

Genel olarak eleştiri silahını; partinin ve kitlelerin iradesinin açığa çıkarılması ve onları tek bir yürek, tek bir bilinç halinde birleştirip halk savaşına kanallı edebilmek için, iyi ve doğru kullanmasını öğrenecek, becerecek ve kavgayı büyüteceğiz. Bunu yapmak öncelikle de bizim elimizde. Bunu yapacağız. Başka yolu da yok.

Bir Emek ve Direniş Kadını

Zelal ZEL

Onu en iyi tanımlayan kelimeler bulmakta zorlanıyorum doğrusu. Tükenmek bilmeyen enerjisi, emeğe olan saygısı ve öğrenme aşkı, onun bir eylem kadını olmasının yanında, bu öğrenme evresini yalnız kendisiyle değil, etrafındaki tüm insanlarla paylaşması ve yeni bir şey öğrendiğinde çocuklar gibi sevinmesi de onun en önemli özelliklerinden.

Kürt illerinin birinde, onbir çocuklu yoksul bir köylü ailesinin ortanca kızı olarak doğdu. Yokluğu ve açlığı on yaşında, babasının ölümü ile tanıdı. Mele Rıza, alevi olan bu kürt köyünün tek imamıydı. Dini yönünün yanında, bilgeliği ve insancıl yanı ile köyün sevip sayılan yaşlılarından biriydi. Mele Rıza çocukları nıda tıpkı kendisi gibi yetiştirmiş, yaşamları boyunca insanı ve insana saygıyı en büyük değer olarak görmele ri yönünde öğütler vermiş. Çocukla rını okutmak en büyük arzusu iken, parasızlık nedeniyle beş oğlunu ve bir kızını okutabilen Mele Rıza, evin ve çocukların bütün yükünü karısına bırakarak aniden ölür.

Bu ölümü on yaşının çocuk gözüyle şöyle anlatır sonraları;

“Bir sabah uyandığımda evin damında kargalar hiç durmadan bağı rıyor. O zamanlar büyükler kargaların ötmesini uğursuzluk olarak görürlerdi. O gün mutlaka kötü bir şey olacak gibi hissederlerdi. İşte o sabah, kargaların ötmesi beni çok korkutmuştu.

Kötü bir şeyler olacaktı. Ve o gün babam öldü.”

Babasının ölümü ile, annesine duyduğu yakınlık daha da artmış, annesinin tüm bu acılar ve yokluklar içinde bir şeyler yaratması, direnci ve soğukkanlılığı onda annesine karşı sarsılmaz sevgisinin köklerini atmıştı. Okul özlemi bu dönem içerisinde artmış, fakat abileri okuduğu için, annesinin evde gerek ev işlerine yardım etmesi, gerekse kızların okumasının o dönem içerisinde çokta önemli olma yacağını düşünerek okula gönderme mesi, onda sonraları oluşacak okuma ve öğrenme ateşini körükleyecekti.

Köyün diğer kızlarına göre, girişken, hareketli, çalışkan ve güzel olması köyün delikanlılarında ilgisini çekiyor, ondört yaşında olmasına rağmen hergün eve istemeye gelenler oluyordu. Ne kendisi nede ailesi, henüz bir evliliği düşünmüyor, en büyük abisi ise, eve istemeye gelenleri adeta kovuyordu. çocukluk döneminden daha yeni çıkmış, çocuk denebilecek bir yaşta evlenerek, diğer yaş tılarıyla aynı kaderi paylaşmak istemiyordu. Çünkü bir çoğu, erken yaşta evlenerek çocuk sahibi oluyor, gerek sağlıklarını gerekse yaşamlarını bile rek prangaya atıyorlardı.

Bu duygular içindeyken başına gelen bir olay tamamen yaşamını altüst edecek, istemediği bir evliliğe adım atacaktı. Amcasının oğlu kendisini istemeye gelmiş, abisinin cevabı ise oldukça sert olmuş, bunun üzerine aylarca sürece kavgalar ve çatış-

malar başlamıştı. Taki, bir gün odun toplamaktan dönerken, amcasının oğlu tarafından zorla kaçırılana kadar. Amcaoğlu onu sevdiğini söylemekte, o ise böyle bir evliliğe hazır olmadığını söyleyerek karşı çıkmaktadır. Ailesi o istemezse vermemeye kararlıdır. O ise hem ailesinin başına bir şey gelmemesi için, hemde dedikoduların önünü kesmek için, bu evliliği kabul eder. Ve apar topar kıyılan bir imam nikahı ile köyünü, o çok sevdiği köyünü arkada bırakarak taşı toprağı altın olan İstanbul'a gelirler.

İstanbul onun için kocaman bir açık hapishanedir. Memleketini, insanlarını, ailesini özliyor, günlerce hiç konuşmadığı dönemler oluyordu.. Dilini, geleneklerini bilmediği bu insanlarla nasıl anlaşacak, nasıl iletişim kuracaktı. Bazen özlem öylesine büyüyordu ki, otuzbeş metre kare evdeki eşyalarla konuştuğu bile oluyordu. Gündüz fabrikada çalışan eşi gelince, yalnız onunla konuşabiliyor, eğer o dışarı çıkarsa oda onunla çıkıyordu. Bu dönem içerisinde arnavut göçmeni olan ev sahibi, çevresinde anlaşabildiği, kendisini yakın hissettiği tek insandı. Türkçeyi öğrenmesinde, buranın yaşam tarzına alışmasında, bu yaşlı kadının büyük emekleri olacaktı. İstanbul'a gelişinden bir yıl sonra ilk çocuğu, kızı dünyaya gelmiş, yaşamını dolduran bu bebek onun adeta dili, yüreği, sırdaşı olmuştu. 69 yılın da doğan bu bebek, bir dolu sorunlarla birlikte gelecekti.

70'lerin yükselen toplumsal mu-

halefeti toplumun bütün tabakalarında bir rahatsızlık belirtilerinin varlığını yansıtıyordu. Egemen yapı, kesesini daha çok doldurmak ve emperyalist efendilerine yaranmak için emekçi halkın üzerine daha çok baskıyla gidiyor, demokratik kanalları kapatıyor, bir darbenin hazırlığını yapıyordu. İşçi eylemleri, grevler, öğrenci eylemleriyle bir toplumsal kabarış yaşıyor. Ülke büyük bir toplumsal patlamanın arifesini yaşıyordu.

Bu gelişmeler onun dünyası için yeni şeyler değildi. Yokluğu ve acıyı ülkenin başındaki bir avuç azınlığın yarattığını kavramıştı. Günlük yaşadığı gerçeklikler, evine, çocuklarına birşeyler alamaması, onun bu toplumsal durumu algılamasını kolaylaştırıyordu. Eşi sık sık iş değiştiriyor, uzun süre bir yerde çalışmıyordu. Sonradan gelen ikinci çocuk, varolan ekonomik sorunları daha çok arttırmış, tek kişinin maaşıyla zar zor geçinebiliyorlardı.

Eşi ile arasındaki soğukluk evlilikleri boyunca devam etmiş, bunu gelenekler ve toplum istediği için yürütmeyi bir zorunluluk olarak kabul etmişti. Eşi ise, onu sevdiğini söylemesine rağmen feodalizmin katı kurallarını içinde yaşayan, ve bunu her defasında, gerek zor kullanarak gerekse yaşamını çevrelediği kurallarla gösteren bir tutum içerisindeydi. O dönemin asimilasyon politikalarında etkisinde kalarak, karısı ve çocuklarına kendi dillerini yasaklamış, evde dahi konuşmayarak devletin bu yönlü politikalarını adeta desteklemişti.

Çocuklar büyüdükçe, oda onlarla birlikte türkçe konuşmayı öğreniyor, böylelikle çevresindeki insanlar ile arasındaki ilk engeli kaldırarak yaşamındaki ilk devrimi gerçekleştiriyordu. Artık insanlarla iletişim kurabiliyor, olayları algılayabiliyor, tek başına alışverişe çıkabiliyordu. Bir süre sonra köydeki ailesinin de İstan-

bul'a gelmesiyle büyük yalnızlığı sona erecekti.

70'li yılların ağır ekonomik koşullarında, köylerden kentlere doğru bir göç başlamış, bir çok köylü tarlasını, sabanını, öküzünü satmak zorunda kalarak kent yaşamının o çok şaşalı, insanı yutan, kişiliक्सizleştiren kapitalizme bağımlı köleler haline getiren toprağına gelmişlerdi. 72 askeri darbesi ile, işçi ve emekçiler, öğrenciler, yazarlar, aydınlar, kısacası muhalif olan ne kadar insan varsa yoğun bir işkenceden geçiriliyor, tutuklanıyordu.

Kahramanımız bu çalkantılı dönemde, kendince safını çoktan belirlemişti. Ezilenden, sömürülenden yana olmak çocukluğundan beri taraf olduğu bir şeydi. Bu düşüncelerle birlikte devrimcilere daha çok yaklaşıyor, o dönem öğrenci olan kardeşleriyle birlikte onların mücadelelerini destekliyor, evlerini bu gençlere açarak kendilerince en büyük desteği sağlıyorlardı. Kocas da bu dönemde sol düşünceye yaklaşıyor, yaklaşımayla birlikte kendisine karşı olan tavrıda gün geçtikçe değişiyordu.

Göçlerle birlikte, kentte yoğun bir istihdam sorunu ortaya çıkmış, zaten elinde avucundaki her şeyi satarak yaşamını idame ettirmeye çalışan

yoksul halk için gecekondu, ev sorununu çözecek tek çare olmuştu.

Kendileride bu konuda biraz borç para ve devrimcilerin yardımlarıyla başlarını sokacak kadar bir gecekondu yapabilmişlerdi. Borçların ödenebilmesi ve çocukların okul ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için, kendisinin çalışması gerektiği konusunda eşiyle tartışıyor sık sık kavga ediyorlardı. Eşi ise, feodalizmin etkisi ile kadını çalıştırmanın geleneklere ters düşeceğini, ve çevrenin dedikodusu olacağını söyleyerek karşı çıkıyordu. Bu arada dünyaya gelen bir bebek tüm yaşamını ve amaçlarını altüst edecektir. çalışma isteğini bir süre daha erteler.

Uzun bir mücadele evresinden ve eve gelip giden devrimciler sayesinde, kendisinin de bir işte çalışması konusunda eşini ikna ederek bir fabri-

kaya işçi olarak girer. Artık kendisi için yeni bir dönem başlamıştır. Yeni yeni insanlarla tanışıyor, onlarla ortak bir şeyler üretiyor, haksızlıklara karşı birlikte tavır alıyorlardı. sendikanın önderliğinde sınıf nedir ? emek nedir? grev nedir ? bütün bu sorulara cevaplar bulmaya çalışıyordu. Bu arada kadın olduğu için yıllardır neden ezildiğini, kadına bakış açısının aslında sistemin insana bakış açısının bir ürünü olduğunu, ve sistemin erkek ege-men ideolojiden beslendiğini öğrenmiş, bu ve bunun gibi daha birçok soruyu çözecek gücün aslında emekçilerin kendi öz gücünde olduğunu kavrayacaktı. Yine bu dönemde, sonraki mücadele yaşamında belirleyici olan partisinin görüşleri ile tanıştı.

Şimdi çok önemli bir sorunla karşı karşıyaydı. Bütün bu düşünceleri formüle etmek ve insanları örgütleyebilmek için, okuma ve yazmayı öğrenmesi gerekiyordu. Gerek fabrikada, gerekse toplantılarda anlatılanları dikkatle dinliyor, oldukça çabuk kavırıyor fakat iş okuma ve yazmaya gelince bocalıyordu. Gerçi okula giden çocuklarıyla birlikte çat pat öğrenmişti, ama tam okuyamıyordu. Ve büyük bir gayretle, İlkokula giden kızından, dersler almaya başladı. Her gün işten eve gelince, öğrendiklerini tekrarlıyor, yazıyor ve eline ne geçerse okuyordu. Artık gazeteleri okumaya başlamıştı bile.

Fabrikada işçiler arasında sevilmesi, kararlılığı, ve cesur olması nedeniyle işyeri temsilciliğine aday gösterilmiş ve kazanarak profesyonel sendikal yaşama ilk adımını atacaktı. Bu arada ev yaşamında da değişiklikler olmuş, eşiyle sık sık ev işlerini paylaşım konusunda tartışmaları başlamıştı. Önceleri her işi kendisi yaparken, artık eşide bir yerlerden tutarak ona yardımcı olmaya çalışıyordu. Kendisinin olmadığı zamanlarda çocuklarla ilgileniyor, yemeklerini ye-

diriyor, evi topluyordu. Artık yavaş yavaş feodaliteden uzaklaşıyordu.

Bu dönem toplumsal muhalefeti yavaş yavaş toparlanıyor, ezilen yığınlar devletten artık umutlarını keserek, devrimci örgütlere karşı bir sempati oluşturuyordu. Sık sık kitlesel eylemliliklerle yığınlar sokağa dökülüyor, ekonomik ve sosyal talepleri için mücadele ediyorlardı ülke yeni darbe söylentileriyle çalkalanıyordu.

Temsilci seçilmesinden kısa bir süre sonra fabrikada işten atılmalar başlamış, toplu direniş örgütleyerek işten atılmalar protesto edilmişti. Fakat bir iki gün içinde patron en başta sendika temsilcilerini, daha sonra ise büyük sayıda işçinin işine son vermiş. Böylelikle bir işsizlik dönemi başlamış oluyordu kendisi için. Sık sık arkadaşlarıyla görüşüyor, ne yapılması, nasıl tavır alınması gerektiği noktasında tartışıyorlardı. Bu arada kendisini geliştiriyor, oturduğu mahallenin kadınlarıyla ev toplantıları yaparak, onların kendi yaşamları üzerinde, kendi bedenleri üzerinde kendilerinin söz sahibi olduğu, ve tüm kadınların aynı ortak sorunlar ışığında kendileri üzerindeki bu sömürüye karşı birlikte hareket etmelerinin zorunluluğunu vurguluyordu. Bu ev toplantılarına devrimcileri de çağırıyor, onların yönlendiriciliğinde bir kadın çalışması yürütüyorlardı.

Bir süre sonra bir kamu kuruluşunda çalışmaya başlar. Burası onun için değişik bir ortamdır. Devletin bir kurumu olması ve amirlerinin devlet olması onda değişik bir mücadele biçiminin ihtiyaçlarını gerekli kılar. Buradaki çalışanlar, devletin kapıkulluğunu yapmalarından kaynaklı, devletten daha çok devletçi bir anlayış ile hareket ediyor, kendilerine biçilen ücrete ses çıkarmıyorlardı. ülke yeni bir darbeye gebe iken, aniden bir 12 eylül sabahında, binlerce devrimci yeniden bir toplu

kıyımdan , işkence tezgahlarından geçiriliyor, hapse atılıyordu. ülkede yeni bir dönem başlamıştı. İnsansızlaştırma ve kişisizleştirme hareketi. Sendikalar, dernekler, partiler kapatılmış bir o kadarına davalar açılmıştı. Kahramanımızın artık alışık olduğu bir siyasi ortam olmasına rağmen, arkadaşlarının ve daha nice devrimcinin hapse atılması onun için büyük bir üzüntü olmuştu. Uzun yılları kapsayacak bir ayrılığı getirecekti bu durum.

Bu uzun ayrılık dönemini, kendine ve çocuklarına daha çok zaman ayırarak, onların iyi birer devrim insanı, örgütleyicisi olmaları için harcar. Devletin solculara karşı başlattığı ideolojik ve fiziksel savaş, herkesi etkiliyor, ses çıkarmayan, hakkını dahi aramayan bir kitle yaratılıyordu. Sosyalizme karşı yoğun bir propaganda dönemi başlamıştı. Tüm bu saldırılara karşı çocuklarının bilinçlenmesi tek isteği idi. Devletin ve medyanın propagandalarına karşı, çocuklarını okutması oldukça zor bir işti. Çocukların o dönem yeni çıkan televizyon aletine karşı ilgilerinin olmasına, hemde ısrarla istemelerine rağmen, o bunun çocuklarının hem sistemin propagandalarından etkilenceklerini düşünerek hemde ders çalışmalarını etkileyeceğini düşünerek, uzun süre bu isteğe karşı direndi. Yine ev içinde işlerin paylaşımı noktasında artık çocuklarada özel görevler, işler vererek onların sorumluluk duygularının ve güvenlerinin gelişmesi için harcadığı emek o dönem içinde hiçbir annenin, kadının yapamadığı bir olaydı. Tek olan oğlunun, hastalıklı büyümüş olması nedeniyle onun üzerine o dönemde gidememiş, ama bir süre sonra kızların yaptığı işleri onada yaptırarak kendince ev içinde gelişen cins ayrımcılığına son vermiş oldu.

Hiç düşünmediği bir dönemde ise,

gebe kalması, zorlaşan ekonomik koşullar içinde düşünmediği bir şeydi. Kürtajı sevmiyordu. Nihayetinde bir canlının yaşamına kendi elleri ile son vermek istemediği bir olguydu. Arkadaşlarının ve çocuklarının yoğun istekleri sonucu bu bebek 80'nin sonbaharında merhaba diyecektir yaşama.

87-88'de öğrenci ve işçi hareketleriyle ülke de yeniden bir devrimci uyanış yaşanmakta, emekçiler yılların suskunluğu ile alanlara dökülerek yıllardır üzerlerindeki ölü toprağını atarak sınıf mücadelesinin sonraları oluşacak devrimci dinamiklerini yaratacağı. Öğrenciler ekonomik ve özgürlük hakları için, YÖK'e karşı mücadele ederken, işçi sınıfı işten atmalara, sendikasıylaştırma çabalarına ve tıkanan toplu iş sözleşmelerinin gerçekleşmesi için alanlardaydı. Bu dönem yeni toplumsal dinamiklere de gebeydi. Kamu emekçilerinin sendikal talepleri her geçen gün büyüyen bir sınıf hareketini doğuruyordu.

Bir kamu kuruluşunda çalışan kahramanımızın karşısına, yıllar süren sessizliği bozacak bir mücadele alanı çıkmıştı. Yeniden canlanması, dayanışmayı ve kavga geleneğini sürdüreceği bir alanın açılması her zaman istediği ama bir türlü koşullarında oluşmadığı bir gerçeklikti. Tamda bu dönemde lisede okuyan oğlunun geliştirdiği ilişkilerle, karı koca öğretmen olan bir aile ile tanışması onun devrimci yaşamında önemli bir ayrıntıdır. 80 sürecini en ağır koşullarda cezaevinde yaşayan bu iki insan, ona göre bir karşı duruşun ve mücadele azminin örnekleri olmuşlardır. Ailecek kurdukları bu ilişki ağı, kendi ailesi ve eşi üzerinde de olumlu bir etki yaratmış, eşininde bu mücadele içinde yer almasını sağlamıştır.

Eşinin fabrikadan emekli olması, hem onun ev üzerindeki yükünü azalt-

mış, hemde eşini ev yaşamının paylaşılması noktasında, bazı görevler almasını sağlamıştır. Önceleri fabrikada çalıştığı için, ev işlerinin sadece kıyısından tutan eşi, artık evde olduğu sürede yemek yapıyor, bulaşıkları yıkıyor, çocukların ihtiyaçları ile ilgileniyordu. Önceleri koyu bir alevi kültürü ile şekillenen ve kürt realitesini kabul etmeyen kahramanımızın eşi, bu dönemde devrimci düşüncelerle tanışan çocukları ile tartışarak, Kürtlerin de ayrı bir ulus olduğu gerçeğini kavrayarak, bilincinde yeni ufuklar açmıştı.

Kamu sendikalarının fiili olarak kurulması ile birlikte, kahramanımız sendika içerisinde önce kurucu üye sonra işe şube yönetiminde görev alır. Artık bütün eylemliliklere eşi ile birlikte gidiyor, kimi zaman birlikte dayak yedikleri bile oluyordu. Bu ilişkilerinde yeni bir dönemin başlangıcı idi. Artık daha az kavga ediyorlar, evde bir karar alınacaksa birlikte karar veriyorlar, daha çok şeyi paylaşıyorlardı. Sınıf mücadelesi onları aynı noktalarda birleştirmiş, kendilerini her iki cins olarak ezen, sömüren ve birbirine düşüren mantığa karşı birlikte mücadele etmenin zorunluluğunu öğretmişti.

Şimdiye kadar anlatılan ve bu yazıya konu olan bu kadın benim anem. Onu olduğu gibi anlatmaya çalıştım. Bu belkide ona karşı bir borcun ifadesi. Yaşamım üzerinde, gerek devrimci kimliğimi kazanmamda, gerekse özgür kadın bilincine ermemde bir kadın ve bir insan olarak emekleri büyük. Bu kadın sıradan bir ev kadın olabilirdi, bu kadın sıradan bir çalışan kadın olabilirdi ve bu kadın sıradan bir ane olabilirdi. Ama o, bütün bu kendisine dayatılan rollere karşı çıkarak, belkide hiçbir feministin bile gerçekleştiremeyeceği bir cüretkarlıkla sıradanlığı redederek, kendi yaşamı

üzerinde söz sahibi olabilmiş, yaşamın her alanında 'bende varım' diyerek kadın kimliğinin yeniden oluşmasına önayak olmuştur.

O aynı zamanda iyi bir devrimci çisidir. Kendinde yarattığı bu devrimi yeterli görmemiş, ezilen diğer yığınlarla kurtulmayı amaç edinmiştir.

O aynı zamanda iyi bir aydınlanmacıdır. Sürekli bir öğrenme, sürekli bir eğitim ile devrimin sürekli ilerleyen dönüşen bir aygıt olduğunu düşünür.

O aynı zamanda iyi bir sosyalist-feministtir. Feodallizmin kabuklarını kırarak, aile yaşamında ve kendi bedeninde söz sahibi olabilmiş, özgür kadın kimliği ile toplumsal yaşamda kadınlarında var olduğunu kanıtlamıştır. Kadının kurtuluşunun sınıflı toplumun ortadan kalkması ile ortadan kalkacağı gerçeğini görerek kendisinde bu mücadelede var olacağını kanıtlamıştır.

Evet, içimizden birinin, bir kadının anatomisinde özdeşleşen, yeni ve özgür kadına ulaşma aşaması görüldüğü kadar kolay olmuyor. olmayacak ta. Bizleri çevreleyen bağlar oldukça kuvvetli. Geçmişin derinliklerine sıkıca tutunan gelenekler ve davranışlarda tartışılan...Bunu kültürel bir şekillenme olarakta görebiliriz. Kapsamadığı hemen hiç bir alan olmadığı için 'kültür' zorlu bir kavramdır. Bir toplum yaşamının tümüdür diyebiliriz. Bir toplumun kimlik bilinci onun kültürü ile bağıntılıdır. İçinde yaşadığımız toplum büyük oranda feodal kültürün etkisi altındadır. Bu gerçeklikle karşı karşıya olduğumuzu bilerek, yaratacağımız toplumun yeni bir kültürel şekillenmenin devrimine ihtiyacı olduğunu görmeliyiz. Öyleyse 'bende varım' diyenlerle bu kültürel yapılanmayı başlatalım. Önce kendimizde gerçekleştirecek yola koyulalım

Karşılaştırılmalı Mitoloji (47'liler Meddahı)

Haşmet ZEYBEK

Hak dostum hak!..
Halk dostum halk!..
Bir çuval altın bırak!..
Hamal parasını ayrı bırak !..
İsim isme!..
Kisim kisme!..
Semt semte!..
Memleket memlekete benzer,
Benzemezse benzetirler
Yanlış doğru söylenir,
Dinleyenler eğlenir,
Okuyanlar satır aralarından öğrenir.

Atalım ele kulağa, bakalım ne var sadırda (havuza) yani beyinde. Ne demişler; önce sadra gelir, sonra satıra Beyin boşsa, kalem yazmaz... kırk katır mı kırk satır mı? Satır yaman, satır zaman, satır kahraman, satır hain. satır çaresiz, satır çilız. satır yalnız, satır doyulmaz, satır inanılmaz. satır dayanılmaz! her şey satır satır oluyor, satır satır doğranıyor, satır alevleniyor. satır yanıyor, her baş bir satır altında. Düşman satır dost satır, kahrolsun düşman satır, yaşasın dost satır. dostlarımıza ulaşacağız satır satır! Gönülden gönüle hal-hatır.... soruyoruz

Onlar yani dünyanın gerçek sahipleridirler. Herkesden çok Türktürler. Milliyetçilerdir, muhafazakardırlar. Vatan onlarındır, diledikleri gibi satarlar. Onların dışında herkes bölücüdür, yıkıcıdır, zararlıdır.

Kontrespiyonajın ustalarıdır. Psikolojileri, en iyi savunma saldırıdır. Gehlen'in felsefesi, tez zamanda geleksel söylemimizi, geleneğimizi, göreneğimizi değiştirir.

Gericilikle dincilikle bütünleşen; emperyalizm vahşi kapitalizm, ülkemize kurtarıcı olarak yerleşir.

ÖLÜMSÜZ KAHRAMANLARIMIZI ANLATACAĞIZ...

Korku, zulüm, baskı, şiddet, dehşet, vahşet, tekme-tokat, dayak, İŞKENCE YASAK. Gözlemaltı, falaka, elektrik cop, filistin askısı, domuz kapanı, yargısız ceza, operasyon, faili meçhul KAYIP.

Kurşun, silah, tüfek bomba. Nefret. kan, kin. Öfke, sa-vaş, ölüm odalarımızı işgal etti, kafalarımızı kirletti. Bu yargısız infazları, ağır idamlıklar gibi fındık-fıstık yiyerek otu-

rup seyrediyoruz. Artık herşey bize yabancı; zevk veriyor başkalarının çektiği acı. Ahlaksız haber, olur olmaz moda defile. Gündelik hayatı sarmaladı.

Bu uğurda gerçekten yurtseverler, sömürgeleşmek isteyenler, solcular, sosyalistler. öğrenciler, işçiler, yazarlar çizerler seçilmiş hedeflerdir.

Milletimiz necip; bunların katli vacip...

Millet adına milletin geleceğine kıydılar.

Kan döktüler, devlet adına iş gördüler.

Devlette onları besledi, korudu, savundu!...

Hür dünya diye diye; enternasyonal faşizm kuruldu Amerika mandacılığı geldi, oturdu. Lozan'ı yani bağımsız T.C içine sindiremeyen ABD 2. Tanzimatı yeni hayat tarz olarak başlattı. Cumhuriyetin hesabını ağır sordu.

Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde... Eşek tellal iken, deve berber iken... Bir varmış, bir yokmuş Allahın kulu darıdan çokmuş... Çok demesi günahmış. Var varanın sürürenin... Destursuz bağa girenin sopa yemesi çokmuş.

Kimse anasını, babasını, dinini, dilini, ırkını seçmiyor, herkes bu doğal arsaya doğal olarak doğuyor. İdeolojik mima-risini kendi örüyor. Olan da 47'li yıllarda doğanlara oluyor.

Kimdir bunlar?

Sinan-Sirin-İnan-Yeşim-Yusuf-Elif-Deniz-Sevda-İbrahim-Emine-Mahir-Muzaffer-Cihan-Nigar-Cevahir-Ülkü-Ulaş-Lale.. Ve yüzbinlerce.

Bunlar bir çırpıda dilimize gelenler. Unuttuklarımızı da siz hatırlatın. Bağ dedimse öyle güllük gülistanlık, bağlık bostanlık değil. Çünkü içi yılanlarla, çıyanlarla, börtü-böceklerle dolu. Altta Gladio'nun kılıcı, üstünde hürriyet ve demokrasi yolu. Bu yol kuşak içi çatışmaya girecek olanlarla dolu.

Halktan yana görünen halk düşmanları. Kuşak içi çatışmaya girecek olanlar da doğuyor.

Bay Pipo, Ağır Çekirge, Reis, Mösyö

*"Biz gerçekten kukla sahnesindeyiz
Kuklacı felek usta kuklalar da biz
Oyuna çıkıyoruz birer ikiye
Bitti mi oyun sandıktayız hepimiz."*

BİZ 47'LİLERDEN DENİZ

Çocukluğunu anlatmış, görelim ne anlatmış.

"1947' de doğmuşum Ankara'nın Ayaş ilçesinde

*Daha Ankara ne, Ayaş ne anlamadan
Babamın tayini çıkmış Sivas-Yıldızeli'ne"*

Deniz ile ilkokul ve ortaokuldan ve de en önemlisi "Yedibela Çetesi"nden arkadaşı olan Aydın Çubukçu bu konuda şunları anlatmıştır:

"YEDİBELA ÇETESİ DESTANI"

"Deniz'le çok yakın arkadaştık.
Birlikte yedik birlikte uyuduk birlikte savaştık.
Yedi Bela Çetesi içinde
Yedi bela Çetesi uğruna
Hepimiz birer nefer
Henüz dokuz on yaşlarımız
Yedi kişi değildi toplamamız
Ama yedi düvele ulaşırdı Deniz önderimiz
Başka mahalle çocuklarını dövmek
Ve top oynamaktı en büyük eylemlerimiz
Ailesi DP'li çocukları döverdik.
Biz ailesi CHP'li çocuklar
O günler şimdi bizim için mizahtır
'68'de başlayan bizim ve halkımızın en şanlı kavgasıdır"
Görelim bakalım babasını gözünde ne imiş Deniz
Herbabaya göre evladı akıllıdır, zekidir.
Bana göre de Deniz yeteneklidir, zekidir.
Anasıyla benim enbüyük sevgimizdir...
Toramandı oğlum
Dokuz aylıktan yürüdü
ilkokulu birincilikle bitirdi
Teste soktum üstün zekalı çıktı.
Abisi ve kardeşiyle iyi geçinirdi.
Hayvanları ve çocukları çok sever, yaşlılara yardım ederdi.

Deniz oğlum

"Anne tarafından deden Balkan Savaşına askeri ile öğrencisi olarak katılmış, Kurtuluş Savaşında yaralanmış ve İstiklâl Madalyası almış şerefli bir subaydır. Baba tarafından deden şimdi seni Ermenilikle itham eden zibidilerin varolması için Sibiryâ ormanlarında işkence çekmiştir. Sen bilirmisin, Gezmişoğulları birinci dünya savaşında 16 şehit vermiş bir ailedir. Babanın üç dayısı Erzurum'un geri alınmasında Ermeniler tarafından şehit edilmiştir..."

Deniz'in Erzurum'un Öznü ve Ovacık bucaklarında oturan akrabalarından Deniz Gezmiş'in dedesinin kardeşi olduğunu söyleyen Ali Rıza Gezmiş. Gezmişoğulları konusunda şu bilgileri vermiştir. "Gezmiş ünvanı aslında öz de-

de-babam olan muharebe zamanında fedakarlık ve gaziliğiyle, evcinde mert ve hanedanlığı ile tanınan Mustafa Ağa'nın lakabı idi."

Evet izleyenlerin cin gibi gözleyenlerim
47'li yıllara gelmişken burada bir mola vermişken
Tek fidanla bahçe olamaz.

68 FİDANLARINI DİKELİM

Sabırla, azimle büyütelim. KOL KOL DESTANLAŞTIRALIM!.. Siz söyleyin hangi koldan başlayalım...

...
Sarp, çetin, engebeli yollar aşalım.
Güçlülere göğüs gerdikçe destanlaşalım.
Anlatalım, anlaşılalım!.. Anlattıkça anıtlaşalım.
Bir varmış, bir yokmuş
Allahın deli deli kulları pek çokmuş
Bizden daha delisi hiç yokmuş
Çok demesi pek günahmış...

Azdan çoktan
Hoppala hoptan
Sana bir mintan yaptırayım çöreden çöpten
İlikleri karpuz kabuğundan, düğmeleri turptan...

Ali Kaypakkaya'nın dedisi Halil Ağa, uzun yıllar Çorum'un Sungurlu ilçesine bağlı Karakaya köyünde muhtarlık yapmıştır. Köyün bir dönem muhtarlığına da daha sonra Ali Kaypakkaya devam ettirmiştir.

Ali bey 1948 yılında doğan çocuğuna ölmüş babasının anısına İbrahim adını koyar.

Böylece başlar İbrahim Kaypakkaya kolu.. Özveri-Cesaret-Sır dolu.. Çocuk doğar.

(Kulağını radyo düğmesi gibi çevirir. Çeşitli dalgalar ve frekanslar taklidi yapar. Alman ve Rus sesleri)

Ohoooo!... İkinci Dünya savaşı açlık, kıtlık, kıyım yılları, KIRKLI YILLAR... Bayılıyorum böyle yıllara...

Onar onar yuvarlanmaya, oysa değil bir günü, bir saati, bir dakikayı o var olduğu bir anı anlatmaya ömrü yetmez... Hepimiz anlık ürünler değil miyiz? Bir çemberin etrafında dolanıp duruyor. Ne önümüz belli, ne sonumuz. Kimbiliyor nereden gelip, nereye gidiyoruz... Doğuruyoruz, yaşıyoruz, ölüyoruz. Kimimiz dokuyu, kurguyu önceden hazırlanan örgüyü biliyoruz. Yine de ölüyoruz. Ağlanacak halimize gülüyoruz... İnsan arada bir demez mi? Durun yahu ne oluyoruz? Pis havada boğuluyoruz. Ama ele değen, saman haranına değer. Yuvarla gitsin... Kırklı yılların başı, ortası sonu... Ayvaz kasap, hepsi bir hesap: Böylece ömrümüzü beş perde de özetleriz.

1. Perde; 1. Sahne, kırklı yıllar!... (Kulağını istasyonlar arar gibi çevirir. Arap, Acem, Rus, İngiliz, Fransız, Alman istasyonları bulur.)

Allah!... Allah!...

(Pirelenir, aranır, yoklar, bir pire tutmuş gibi yapar. Dik-

kati çeker, dösemeye geçer, dinleyenleri güldürür.)

Tutum pirenin birisini, öptüm ölüsünü, dirisini, çadır kurdum derisini, var sen hesap et gerisini: Bir yanında boyacılar bayo bayar, otu iki çeşit renk ilen, bir yanında Alman Rus kapışmış, top ilen tüfenk ilen, bir yanı yazlık samanlık bir yanı tozluk dumanlık, bir yanı bağlı bahçelik, bir yanı güllük gülistanlık...

Bizim için tozluk dumanlık yıllar. İsmet Paşa'nın 32 tilkiyi kuyruğu birbirinden değmeden dolandırdığı yıllar... Chuchill'ı yanına alıp Yenice'yi dolaştırıp dolaştırıp Adana diye yutturduğu yıllar. Köy kahvelerinde akşamdan akşama ajans dinlenen yıllar!... Çünkü; bir günde aküsü, dink beygirleriyle, olmadı eşekle döndürüle döndürüle doludurlan radyo günleri... Koca birgün uğraşılıyor, radyo ancak yarım saat yayın yapıyor!...

(Almanca olarak hitlerin ilerleyişini anlatır, kahvedeki herkes Almancıdır. Çünkü savaşın Alamancıların kazanacağı kesindir. Ajanların, casusların bilgileri bu yöndedir. Birdenbire Almanca yayını keser. Moskova'da Rusça yayına başlar. alaman cepheleleri çökmüş Hitler yenilmiştir.)

Alamancı olan halk birdenbire Ruscu olmuştur. İsmet Paşa'da politikasını değiştirip, Alman işbirlikçilerine ırkçılık yaptıkları gerekçesiyle tabutluklara tıkamıştır. Bunların içinde Meclis Başkanlığı yapmış Tekin Arıburnu, Başbakan yardımcılığı yapmış Sadi Koçaş, Alparslan Türkeş de vardır. Çünkü biz istemeden hayatımızı bunlarla birlikte yaşayacağız.

Neyse bir yan bıraktım şikayetlerimizi, sürdürelim hikayemizi... Yeni bir dünya kuruluyor.

Türkiye'de bu yeni dünya içerisinde yerini alıyor. "HÜR DÜNYANINI BEKASI" için demokrasi köylere giriyor ve bende dünyaya geliyorum. Anamın kucağında kendimi seçim ortamında buluyorum.

Halkçıların kazanması, Demirkıratların kaybetmesi, ananın oyuna bağlı!.. Demirkıratlar itiraz ediyor.

Bu kadın oy kullanmamaz. Çünkü rüştünü ispat etmemiş!.. Halkçılar diretiyor.

Rüştünü ispat etmemişse kucağındaki çocuk ne?...

Hal Çavuş Haçça'nın Kemal, gözünü güneşten kırparak ağzını açıyor.

O çocuk zina

Hal Çavuş'un Haççası söze giriyor.

Elin yetimine iftira etme günah!.

Kemal;

Bir karış yarığıyla herşeye karışma

Hal Çavuş Haçça'nın başına taş düşüyor.

Amanın komşular, boyun devrilsin Kemal! Benimki bir karış imiş.

Ölene kadar oğlunun bu aşağılanmasını kabul edemedi.

Kavgalar, döğüşler oluyor, kahveler ayrılıyor, isyanlar çıkıyor, birkaç kez seçimler yeniliyor ve bütün Toros'da ay-

nı oyun oynanıyor

Aslanköy'de oyun "İSYAN"laşıyor. Sandığa oylar atılıyor. Sayıma geçiliyor. Halk Partisinin oyu, DP'den fazla. Halk Partisi Muhtarı can dostum Osman Şahin'in babası. Tahir Şahin, Halk Parti Kahvesinde masayı kuruyor. Zaferini kutluyor. Kafalar çekiliyor, şişeler boşalıyor. Hemen Emmesi Hilmi, Kıl heybeyi başına geçirerek taştan taş sekerek Mersine ucuyor!.. Bakkaldan aldığı Rakı şişelerini bezlere sararak heybeye yerleştiriyor. Taştan taş atlarken kırılmasın diye...

Demokratların kahvesinde ise; sorgu sual Muhtar adayı sinirli sinirli dolaşılıyor. -Komşular!.. Adam mı oynatıyorsunuz?.. Kim bizim yüzümüze gülüp arkamızdan oyun çeviriyor.. Sen bize oy verdin mi

- Verdim..

- Sen

- Verdim..!

Bize yüzyetmiş oy çıkması gerek!... Halk Partisine seksen?.. Bütün köylü ayağa kalkarak - Evet!..

- Ama tersi oluyor?..

İtiraz edilir!.. Seçim yenilenir!.. Yine aynı muhtar adayı çıldıracak duruma gelir!... Halk parti muhtarı rahattır, valiyile konuşur.

Vali: Mührünü verme?

Muhtar: Mümkünü var mı Valim!..

İşin aslı şu: Seçim sandığı Halkevi sahnesine konuyor?.. Dikkatinizi çekerim köyde halkevi var?.. Muhtarın kardeşi sahnenin altından hem sahnenin tahtasını hem de sandığın tahtasını kesiyor, oyları değiştiriyor. Sandığı alıp, köy odasına götürmek istediklerinde muhtar valiyi arıyor.

-Köyde isyan çıktı. Jandarmalar köyü çeviriyor. Sandığı kurtarıyor. İsyancıları yargılamak üzere yaya Konya-Karaman'a gidiyorlar. Bu gidiş bir film öyküsün, zaten film öyküsü anlatanlar çağdaş meddah değil mi?.. Keman çalarak anlatanlar!... Dinleyenleri hüngür hüngür ağlatanlar vardır. İsyanbaşı yaşlı kadın Fadime ninenin sırtına jandarma manyeto telefonu yükler. Haberleşme böyle sağlanır. Dur!.. Deyince durdur. Telefonun kolu çevrilir. İşte dinleyenlerim, demokrasi manyetolu telefon ve dipçikle girdi köylere!...

Aslan köyü bunun en çarpıcı örneği; halkçılar, bürokratlar iktidarı verimiyor.

Bu ülkeyi Hassolar, Memolar mı yönetecek?..

Attan inip eşeğe binermiyiz.

Yukarıdakiler al gülüm ver gülüm. Aşağıya böyle yansıyor. Ama halk için için kaynıyor! Kadınlar oylar işliyor (Halk yattı, demir kalktı. Çiceklerin adı değişiyor. Arsız puşt oğlan çiçeğinin adı Demirkırat çiçeği oluyor. Kadınlar Demirkırat çiçeği oluyor. Köylere lambalı radyolar girmeye başlıyor. Radyoya göre ses de değişiyor. (Yine elini kulağına atar. İngilizce olarak burası Amerika'nın sesi) Senetör Makkarti, -komünstlerin ensesindeyiz. Nefes alışlarından haberimiz var."

GLADIO'NUN KUKLALARI

Efendi: Ey benim pehlivanım!..
İbiş: Burnunu ye kasabın!.. Nedir senin hesabın?..
Efendi: Bir koyup on almak!.. Dış yardım alıp, yan gelip yatmak!.. Köşeyi dönmek, iş bilmek, iş bitirmek!..
İbiş: Yapma efendi!.. Elden gelen öğün olmaz, o da vaktinde gelmez!..
Efendi: Dünya değişti İbiş!.. Yeni hayat başladı. Ürettiğin kadar değil, tükettiğin kadar adamasın.
İbiş: Ayağını yorganına göre uzat!..
Efendi: Atasözlerini bırak, Amerika'ya bak!..
İbiş: Yahu ne oldu sana!..
Efendi: Dur yaho sabırsızlanma sana! Yeni hayatın havası var. Herşeyin bir sırası var. Gladio'nun kuklaları adlı oyunun taklidini aldım!. Çal usul erkan ile seyredenler bizi dinlesinler!.. Okuyanlar ibret alsınlar!.. Nereden başladık, nereye geldik görsünler, öğrensünler!..
İbiş: Bunları söyle de seni sürsünler!..
Efendi: (Nihat Erim kuklası) "TÜRKİYE KÜÇÜK AMERİKA OLACAK"
İbiş: Bu kadar küçümsemek, Türkiye'ye ayıp olacak!..
Efendi: Türkiye küçük Amerika olacak!..
İbiş: Osmanlıya ayıp olacak.
Efendi: Türkiye'ye ayıp olacak.
İbiş: Bizansa ayıp olacak.
Efendi: Her mahallede bir milyoner olacak.
İbiş: Milli piyangodan mı çıkacak.
Efendi: Taksime cami yapılacak.
İbiş: Fabrikalar ne olacak.
Efendi: Her şey Amerika'dan gelecek.
İbiş: Yandık efendi yandık. Her ot kendi kökü üzerinde yeşerir. Çok yanlış yapıyorsun. Nesillere kıyacağına canına kıy daha iyi.
Efendi: Komünist yuvası olan köy enstitüleri kapatılacak.
İbiş: Eyvah Gazi'ye ayıp olacak. Kendi kendisinin efendisi olan köylü toprağından kopacak. Yuvarlanan taş yerinde durmaz. Taşları oynatmayın efendi. Nesillere kıymayın efendi.
Efendi: Halkevleri kapatılacak.
İbiş: Eyvah! Halk kültüründen kopacak.
Efendi: Sen yeni kültüre bak İbiş. Bırak bu eskimiş şeyleri. Amerikan filmlerine bak.
İbiş: Dönüşü olmayan yola girdiniz.
Efendi: Ezan türkçeden arapçaya çevrilecek.
İbiş: Ne söylediğini halk anlamasın diye.
Efendi: Görmüyor musun bre cahil, ipler allahtan alınıyor Gladio'ya bağlanıyor.
İbiş: Sen ruhunu şeytana satmışsın. Sen şimdi beni ko-

nuşturur konuşturur, gider efendilerine ihbar edersin.

Efendi: İhbarcılık, muhbirlik artık sayın vatandaşdır.

İbiş: Ben kodese sen parlamentoya.

Efendi: Orası yol geçen hanı mı, canı isteyen oraya girecek.

İbiş: Önce bir sırat köprüsünden geçilecek. Sorguya çekilecek.

Efendi: Ateşle test edilecek. ABD'nin çıkarları herşeyin üstünde tutulacak. Amerika hayranlığı Amerika ajanlığını aşacak. Ajan istifa edebilir ama hayranın böyle bir şansı yok.

İbiş: Sana olanlar olmuş.

Efendi: Devlet planlama teşkilatına girilecek. Sonra vара yoğa hür dünya üzerine nutuk atılacak.

İbiş: Yav köftehor nasıl da hazırla mışsın kendini.

Efendi: Fransız stili LÜKÜS HAYAT değişti İbiş. Şimdi Amerikan tarzı YENİ HAYAT başladı.

İbiş: Nereden belli.

Efendi: Aç gözünü İbiş. Rus salatası isim değiştirdi Amerikan salatası oldu. Missouri riri zırlıslı gelecek diye yapılan hazırlıkları görmüyor musun?

İbiş: Görmüyorum

Efendi: Kör müsün? Süslemişler mahalleleri, caddeleri, boyamışlar GENELEVLERİ.

Meddah: Açık biçim, seyirci oyuncu ayrımı olmayan, göstermeci bir genelev dekoru. Kim oyuncu, kim seyirci belli değil.

Müzik: Amerika, Amerika.

Dans: Tango

Aşık: Washington segiri Münir Ertegün

Göz yumdu hayata gurbette bir gün

Cihanda yurttta sulh diyen Türk'ün

Yurduna pek şarla döndü elçisi

Amerikalılar yamandır yaman

Karada denizde gökte kahraman

Hürriyet yolunda döktüler çok kan

Bilirler hangisi dost düşman sesi

Kırkaltıda düzen verdim sazıma

Nisanın beşidir günlerden cuma

Hoşgeldin ey misafir donanma

Yazdım size işte dostluk namesi

Müzik ve dans eşliğinde genelev temizlenir, badana edilir. Emniyet müdürü ve belediye başkanı sağa sola emirler verirler. Herkeste bir umudun bekleyişi, telaşı vardır.

Meddah: Hoşgeldin Missouri

Merhaba yeni hayat

Ver elini yeni dünya

Geliyorlar bize geliyorlar

Denizleri yarararak yalpalayarak

Gülüşleri sırnaşık gözleri aç

Yüzleri ablak

5 Nisan 1946'da Amerikan gemileri Missoori ve Providence İstanbul'u ziyaret etti. Dört gün sonra Türkiye Amerika'dan beş yüz milyon borç istedi. Amerika borç vermeyi kabul etti. Bir koşulları vardı. Parayı vermeden önce nerede harcanacağına dair heyet göndereceklerdi. Koşullar kabul edildi.

Jipleri copları kilotları
Denizcileri piyadeleri pilotları
Süt tozları jikletleri çikolataları
Amerika dedi Ertegün için
Donanmadan en büyük gemiyi seçin
Bütün dünya görsün bir daha niçin
Harbe girdi yeni dünya ülkesi

Serbestlikleri tikleri mimikleri
Taşkınlıkları bağırıkları çığlıklarıyla geliyorlar
Hoşgeldin Missoori merhaba yeni hayat
Ver elini yeni dünya

Aşık: İki yüz sekiz metre boyu. Otuz mil süratle yarıyor
suyu. Şakaya gelmez şertçedir huyu
Yekpare çeliktendir teknesi

Üç tarette dokuz namlu topları
Kırk ikilik namluların çapları
Yutturmuş Japon'a kurşun hapları
Düşmanına aldırmamış nefesi

Meddah: Siyasilerin yeni hayranlıkları
Genç kızların süslü düşleri
Fırçalı dişleri, yırtık gülüşleri
Bir düğün, bir şolen, bir bayram gelişleri
Kutu kutu biralar, naylon tabaklar konserveler
Antlaşmalar bağlar ipler
Solucanlar sosisler oltalar
Oltanın ucunda ülkeler
- "Oltayı yutan balık yem istemez."
Madalyonlar, yularlar, kaptıran yularlar
Karşılığı dolarlar
Dolar yükseldi, lira düştü
Ahlak düştü, kara bir leke düştü
Bütün düşleri, gülüşleri kirletti
Kirli, toplumun öz kaynağı

Aşık: Bu aşık kelamı sıtkı ile söyler
Selam size dost bayraklı gemiler
Hey cimiler, hey coniler, toniler
Her biri bir annenin ciğerparesi
Meddah: Tişörtler, künyeler, prezervatifler

Kısırlık hapları, hormon tüpleri
Üretim organları, üretim artıkları
Tıraş takımları, tıraş fırçaları, köpüklü sabunlar

Aşık: Pek güzelsin uzaklardan Missoori
Denizlerde ya meleksin ya huri
Bir kart bulup gezemedik deruni
Kim anar ki bizim gibi bikesi

Meddah: Önce barış gönüllüleri, Marschall planları
Hava alanları üsler tesisler
Savaş uçakları, rampalar radarlar
Denizaltılarını denizüstlerini kendilerine bağladılar
Atom bombaları eroinler kokainler
Amerikan barları Amerikan mutfakları
Aşık: Missooride bugünün bir efsanesi
Af diler Aşık Yetim biçaresi
Cahiliz ümmüyüz ilmimiz yoktur
Kafiye vezinde hatamız çoktur

Meddah: Tanrının, İsa'nın ve büyüklerimizin izniyle
yerleştikçe yerleştiler. Okadar yerleştiler ki yerlere yer kal-
madı. Güzel güzel anlaştılar. İtirazsız sözleştiler. Bağımsız-
lığı deldiler. Bütün pislikleriyle geldiler. Yöneticiler seçtiler.
Elleriyle eğittiler. Boş hayaller sahte cennetler vaddettiler.

"TÜRKİYE KÜÇÜK AMERİKA OLACAK!"

Küçük sözü çok küçümseyici; Türkiye'ye, Osmanlıya,
Bizansa ayıp olacak. Coğrafyanın siyasetini Amerika
yürütecek hem de Teodora doktriniyle, trübünalizmiyle,
gladyosuyla...

Arkadaşlar!.. Bu oyun kişisel tarihimizdir.

Anılarımızı bize yazın.

Amacımız, yaşamımızın söze gelip yaşama geçmesi.

Deneylemiz, birikimlerimizin sonraki kuşaklara
ulaşması.

Her ne kadar sürç-ü lisan ettikse af ola, gelecek sayıda
buluşmak üzere.

Haşmet ZEYBEK

DAVUL

Seyirlik oyun

Çıktı

Hasat Yayınları

P.K. 1384 Sirkeci/İstanbul

Kültürü Öldürmek

Sibel ÖZBUDUN

I- BEYAZLAR GELİNCE...

1500 yılı Avrupa'da Yüksek Rönesans olarak bilinen dönemin başlangıcı sayılır. Aynı yıl, Grönland Inuitleri (Eskimolar), ilk kez, kıyılarından Portekizli kaşif Gaspar Corte-Real'in Labrodor'a doğru seyretmekte olan gemisini görmüşlerdi. Corte Real, ertesi yıl, Kuzeydoğu Atlantik Kıyısı'ndan kaçırıldığı 50 kızılderiiliyi Lizbon'a getirecekti.

Corte Real'in kaçırdıkları, Yeni Dünya'dan kaçırılarak Avrupa kentlerinin sokaklarında sergilenen ilk yerliler değildi. 1492'de, Arawak'ların büyük reisi Guacanagari, Karayibler'de bir mercan adasına çarparak karaya oturan İspanyol gemisi Santa Maria'nın ekibini ve yükünü kurtarmış, İspanyol kaptan Christoph Columbus'u, barışçıl bir ilişki isteğini gösterir maskeler, tabakalar, bir kemer ve altın bir başlık dahil olmak üzere çeşitli altından yapıma armağanlarla karşılamıştı. Bu armağanları İspanya'ya bağlılık işareti olarak algılayan Columbus, İspanya'ya iki düzine kadar Arawak tutsağıyla dönecekti. Böylelikle İspanya kralından, yeni bir sefer için 17 gemi, 1200 yerleşimci, 300 asker, 34 at ve çeşitli hayvanlar kopartabildi.

"Eski Dünya"nın "Yeni Dünya"yı keşfi, daha ilk andan itibaren "Yeni Dünya"lılar için kırım ve tutsaklık anlamına geliyordu. Columbus'un, ilk seferinden dönerken Karayibler'de kurduğu sömürge, Hispaniola'da geride bıraktığı adamları, altın aramada ve dağlarda kurdukları maden ocaklarında çalışmak üzere Arawakları tutsaklaştırmıştı. Yerliler 1493'de buna bir ayaklanmayla yanıt verdiler ve Columbus'un Hispaniola'da inşa ettiği La Navidad kalesini yıkarak İspanyolları öldürdüler. Columbus adaya döndüğünde Guacanagari adamlarını "beyaz reis"e şikayet edecek, ancak beklemediği bir tepkiyle karşılaşacaktı. Columbus köylerin kuşatılmasını ve kızılderiililerin öldürülmesini, sağ ele geçenlerinse tutsak alınarak İspanya'ya götürülmesini emretti. Direnenlerin kulak ya da burunları kesilecekti. Kimileri diri diri yakıldı, kimileri asıldı. Columbus, 14 yaşın üzerindeki tüm Arawak erkeklerinin üç ayda bir, bir şahin kursağı dolusu altın haraç ödemesini buyurmuştu. Dönüş seferinde ise, gemilerinde, Sevil'deki köle pazarlarında satılmak üzere 500 kadar Arawak tutsağı bulunuyordu. Arawaklar, 20 yıl boyunca zırhlı ve atlı İspanyol askerlerine karşı direndiler. Bazıları tutsak olmaksızın ölümü yeğliyor, kendilerini, çocuklarıyla birlikte yüksek kayalıklardan aşağıya atıyordu. İspanyolların Arawak nüfusunu neredeyse toptan katlederek adaları boşaltması, 50 yıl sürdü. Bundan

böyle İspanyolların işlettiği madenlerde, boyunlarında zincirlerle Afrika'dan getirtilen köleler çalıştırılacaktı.⁽¹⁾

İspanyolları kıtalararası göçe yönelten başlıca itici güç, eski ticaret (özellikle baharat ticareti) yollarının İslam dünyasının denetiminde olmasıydı. Amerika kıtalarında baharat bulunamayışının Columbus'u derin bir düşünceliğe uğrattığı kaydedilir. Ancak İspanyol fatihler, çok kısa sürede baharat yokluğunu kat be kat telafi edecek bir servetin farkına vardılar: Amerika'nın yerli uygarlıkları altın zenginiydi -ya da ilk bakışta Avrupalı fatihler öyle sanmışlardı. Böylelikle Amerika'ların yağmasına girişildi.⁽²⁾ Yerliler yakalanarak tutsak alınıyor, maden yataklarına sürülüyor, Orta ve Güney Amerika uygarlıklarının görkemli kentleri talan edilerek bulunan altın ve gümüş eşyalar gemilerle İspanya ve Portekiz'e taşınıyordu. Cortes, "Biz İspanyollar," diye yazmaktaydı, "yalnızca altının tedavi edebileceği bir yürek hastalığından mustaribiz." Pizzaro ise, kendisini yerlilerin ruhlarının kurtarılması yolunda çaba göstermemekle eleştiren bir rahibe şu yanıtı veriyordu: "Ben buraya bunun için gelmedim. Altınlarını almak için geldim, o kadar."⁽³⁾

İspanyol sömürgecilerin "fethettikleri" toprakların yerli halklarına yaptıklarını, sömürgelerde geçirdiği 35 yılda gördüklerini Brevissima relacion de las Destruccion de las Indias occidentales (Batı Hint Adaları'nın Yıkımının Kısa Anlatısı) başlıklı bir raporla Prens Philip'e sunan Dominiken rahip Bartolomé de las Casas'ın tanıklığından izlemek yetecektir:

"İşledikleri cinayetler, gerçekleştirdikleri katliamlar arasında, otuz binden fazla haneli Cholula adlı büyük kentte yaptıklarını anlatacağım: ülkenin ve komşu bölgelerin efendileri, başını başrahibin çektiği rahipler geçidi önde olmak üzere, büyük bir saygı ve ciddiyetle İspanyolları karşılamaya geldiler, onları aralarına alıp kentteki konutlarına ve kentin efendisinin ve diğer efendilerinin sarayına götürdüler. İspanyollar durumu suistimal edip bir katliam (ya da kendi deyişleriyle) bir cezalandırma yaptılar ve acımasızlıklarını o ülkenin her yanında sürdürdüler."

Yine Las Casas'ın anlattığına göre 1525 yılında Yucatan'a atanan bir vali, "hiç kimseye zarar vermeksizin evlerinde oturan bu masum ve zavallı insanlara karşı" tam bir savaş açmış, sayısız kızılderiiliyi öldürüp evlerini yakmıştı. "Tüm bunların nedeni, ülkede altın bulunmayıştı, çünkü eğer bulunsaydı, aynı kızılderiilileri madende çalıştıracaktı: böylelikle Hazreti İsa'nın uğurlarında ölüme gittiği insanların beden ve ruhlarını altına dönüştürecek. Öldürmediklerinin çoğunu esir aldı ve gelen gemilere doldurdu."⁽⁴⁾

Meksika'nın yağmalanması⁽⁵⁾, kısa sürede kıtadaki altın kaynaklarını da tüketecekti. 16. yüzyıl sonlarına gelindiğinde,

tüm sömürge ihracatının yüzde 95 kadarını gümüş oluşturmak-
taydı; bu sayede Avrupa'daki gümüş miktarı, üçe katlanmıştı.
Kraliçe Elizabeth, İngiltere'nin tüm dış borçlarını ödeyebile-
ceği ve Levant Şirketi'ni finanse edebileceği miktarda gümü-
şü, Drake'in 34 aylık korsanlık seferinden sağlayabilecekti.⁽⁶⁾

Altın ve gümüşün bulunmadığı ya da tükendiği yerler-
deyse, sömürge kârının temel kaynağı şeker oldu. Bu, aynı
zamanda, İspanyol ve Portekizlilerin talana dayalı sömürge-
ciliğinden, diğer Batı Avrupa ülkelerinin tarımsal-sınai sö-
mürgeciliğine geçişe de denk düşmektedir. Kuşkusuz, bu
"yeni" sömürgeciler de, İspanyol ve Portekizlilerden daha
"insaflı" olmadıklarını kısa sürede kanıtladılar. İngiltere,
Fransa ve Hollanda, İspanya ve Portekiz karşısında yükselir-
ken, geniş sömürge toprakları kısa sürede üzerinde yerli
halkların yanı sıra Afrika'dan getirilen yüzbinlerce kölenin
çalıştırıldığı şeker kamışı plantasyonlarına dönüştürüldü. 16.
yüzyıl sonlarına gelindiğinde Britanya'nın denizaşırı toprak-
lardan elde ettiği gelirin beşte dördü Batı Hint Adalarından,
Fransa'nın dış ticaretinin üçte ikisiyse St. Dominik (Haiti)
adasından kaynaklanmaktaydı.

"Plantasyonları kim işletirse işletsin, yeni ve daha geniş
köle emeği tedariki gerekmektedir. Tüm bir kıta, Afrika ana te-
darik kaynağına dönüştürüldü. 36 milyon insan Amerika kıta-
larına ulaşmadan yaşamını yitirdi; helki oniki milyonu bura-
ya varabildi: toplam yaklaşık elli milyon kişi yerinden edilmiş-
ti. Bu süreç içinde Afrika'nın yerli ekonomileri yıkıma uğradı;
güçlü krallıklar parçalanıp köle avı aygıtlarına dönüştürüldü
ve yeni köle avcısı ve köle taciri devletler yaratıldı."⁽⁷⁾

Afrika'dan köle ihracının gerisindeki neden, büyük ölçüde
Amerika kıtaları nüfusunun kırılmasıydı. Bunda savaş ve kat-
liamların yanı sıra, yerli halkların bağışık olmadıkları hastalık-
larla ilk kez karşılaşmaları etken olmuştur. Avrupalı sömürge-
cilerin beraberinde getirdikleri çiçek, kızamık, tifüs ve difteri,
Afrikalı kölelerin Yeni Dünya'ya taşıdığı sıtma, sarı humma
ve bağırsak parazitleri kıtada tam bir kırıma neden olacaktır.
Dahası, Yeni Dünya'da beyazlardan önce bilinen, ancak öldü-
rücü olmayan tüberkülozun, beyazların dayattığı zorlu çalış-
ma, açlık ve nüfus yığılması koşullarında, ölümcül bir hastalık
haline geldiği kaydedilmektedir. Amerika kıtalarındaki nüfus
azalmasının diğer nedenleri arasında, istilacıların ürünlere el
koyması ya da yakmasının yol açtığı kıtlık, maden ve plantas-
yonlardaki zorla çalıştırma, savaşlar, evlenecek eşlerin sayı-
sındaki azalma, salgın hastalıkların yol açtığı panik, toplumsal
örgütsüzleşme ve moral çöküntüsü sayılmaktadır.⁽⁸⁾

II-) ETNOSİD YA DA KÜLTÜR KIRIMI

Avrupalı sömürgecilerin karşılaştığı yerli halklar, eşitlikçi
avcı-toplayıcı takımlardan, yerli tarımsal-yağmacı imparator-
luklara dek çok farklı toplumsal örgütleniş tarzları sergile-
mekle birlikte, genellikle kendine yeterli geçim örüntüleri iz-

leyen ve eşitlikçi geleneklerini ayinsel düzlemde de olsa sür-
düren topluluklardı.⁽⁹⁾ Bizzat Columbus, Amerika kıtasının
doğusundaki adalara ayak bastığında karşılaştığı insanları
şöyle betimliyordu:

"(Kızılderililer) son derece sade, dürüst ve eli açık insan-
lar. Herhangi birinden sahip olduğu herhangi bir şey istenin-
ce hemen veriyorlar. Kötülüğün ne olduğunu hiç bilmiyorlar,
çalmıyorlar, öldürmüyorlar. Komşularını, kendileri kadar çok
seviyorlar. Dünyada onlar kadar tatlı dilli insanlar yoktur. Her
zaman gülüyorlar. Elli adamla bu halkın hepsini boyunduruk
altına alabilir ve onlara her istediğimizi yaptırabiliriz."⁽¹⁰⁾

Yerli imparatorluklar, beyazlar tarafından "keşfedildikten"
kısa bir süre sonra göçtü. Fetihçi "Beyaz Uygarlık"ın hisşımın-
dan kaçınabilenler, yakın zamanlara dek sık tropikal ormanla-
rı, çöl bölgeleri ya da kutuplar gibi sömürgeleştirmeye değer
bulunmayan topraklara sığınan seyrek nüfuslu topluluklar ol-
du. "Yitik halklar"a ilişkin bu son kalıntıları, misyonerlerin an-
latılarının yanı sıra, aralarında alan çalışmaları yapan antropo-
logların tanıklıklarından tanıyabilmekteyiz. Örneğin Fransız
etnolog Eric Navet'nin Guyana ormanlarında yaşayan Amerika
yerlileri Wayana, Wayapi ve Emerillon'lara ilişkin anlattıkları:

"Amerika yerlilerinin toplumsal örgütleniş kısa sürede,
dışevlilikçi klan örgütünden güçlü biçimde içevlilikçi, boyutlu-
rı sınırlı yerel cemaatler sistemine geçerek çevre değişikliğine
ve demografik düşüşe uyarlanmak durumunda kaldı.

Ekonomik planda, Amerika yerlilerinin Guyana ormanları
mekanını geleneksel kullanımları dört kutup çevresinde dön-
mektedir: avcılık, balıkçılık, toplayıcılık ve yak-aç tarımı. Tü-
fek ok ve yayın yerini hemen tümüyle almıştır ve bol ve çeşitli
bir av sağlamaktadır.

Yağışlı mevsimde -Aralıktan Temmuz'a dek- Amerika yerli-
ler oltaıyla balık avlarlar. Kurak mevsimde, sular çekilince -
Ağustostan Kasım'a dek- ok ve yay, (yakın zaman önce tanış-
tıkları) kurşunlu serpmme ağı ve sarhoş edici bitkileri kullanır-
lar. Kaplumbağa ve iguanalar çekilen suların arta kalan, gü-
neşin ısıttığı kumsalda yumurtlamaya gelir. Kimi larvalar, ya-
ban balı ve yıl boyu toplanan bir düzine meyve çeşidi gibi, yu-
murtalar da gözde bir toplayıcılık ürünüdür.

Yak-aç ekimi beslenme için kendine yeterlidir. Ekim için
arazi açma işi erkeklerindir; kolektif çalışma ya da mayuri'yle
ağaçları devirip yakarlar. Ardından kadınlar 38 tür ve 131 çe-
şidi hulan ürünleri ekip hasadını gerçekleştirir. Bunlar arasın-
da acı manyok, hint patatesi, tatlı patates, şeker kamışı, muz,
mısır vb. yenilebilir bitkilerin yanı sıra, tütün, pamuk, kamış gi-
bi besin-dışı bitkiler de bulunmaktadır.

(...) Bir "holluk toplumu" olan Amerika yerli toplumu ay-
nı zamanda bir "boş zaman toplumdur da. Günde birkaç sa-
atlık bir çalışma, geleneksel olarak topluluğun geçimini sağ-
lamaya yetmektedir ve aşiret toplumları toplanmak, cachiri
(manyoktan yapılan düşük alkollü bir bira) içmek, şarkı söyle-
mek, çalgı çalıp dansetmek için bol zaman bulabilmektedir. J.
M. Beaudet Wayapilerin, J. Hurault ise Wayanaların lirik ve

enstrümantal repertuvarının zenginliğini sergilemiştir.

Wayana, Wayapi ve Emerillonların hâlâ, capcanlı bir sözel edebiyatta ifadesini bulan gelişkin bir kozmolojileri vardır. Mitoslar, insanların ortaya çıkışını ve ister Wayanaların Kuyulı'sı olsun, ister Wayapilerin Yaneya'sı, ister Emerillonların Wilakala'sı; Yüce Varlık'ın yarattığı tüm varlıklarla akrabalığını anlatmaktadır. Yüce Varlık, insanlara düşlerinde ya da sanrı-uyandırıcı bitkilerle ayrıcalıklı yurtları olan ormanlarda yaşayan ruhların dünyasına ayrıcalıklı bir erişimi olan şamanın kudretini öğretmiştir. Yalnızca şaman, sağaltıcı bilgisi, şarkıları ve malaka kudretiyle insanlar dünyası (köy, odun yığınları) ile "ruhlar" dünyası (orman, "öte") arasındaki bozulmuş dengeleri düzeltebilir; böylelikle hastalıkları iyileştirir, yağmur yağdırabilir veya durdurabilir vb.

Genel tablo, bir ruh ekolojisinin varlığını, ya da daha doğru bir deyişle, insanın doğal çevresiyle girdiği ilişkilerin ötekilerle ve kendisiyle girdiği ilişkilerden kopartılamaz olduğunu kabul ediyorsa, "ekolojik" olarak nitelenebilecek toplumları ortaya koymaktadır. Tüm bu düzlemlerde, bir denge ve uyum, dolayısıyla da bilgi ve saygı ilişkisi söz konusudur. Amerika yerli toplumları en geniş anlamıyla "doğal" dan her türlü kopuştan kaçındıkları, insan dünyasıyla alemin geri kalanı arasındaki "geçitleri" (Şamanizm, düşler, bayram, müzik vb.) tanıdıkları için temelde kendine-yeterli ve bağımsızdılar.⁽¹¹⁾

Amerika yerlilerinin -ve sömürgeleştirilme öncesindeki yerli toplulukların büyük çoğunluğunun- doğayla uyumu esas alan ve kendini doğanın bütünsel, kopartılamaz bir parçası olarak gören dünya görüşleri, Batılı fetihçilerin anlayabileceği bir şey değildi. Onlar, baskı ve tahakkümü Tanrı buyruğu belleyen bir kültürün⁽¹²⁾ Batı Avrupa'da yükselmekte olan kapitalizmi gereksindiği altın, gümüş ve hammaddelerle beslemeyi misyon edinmiş hırslı ve acımasız evlatlarıydı.⁽¹³⁾ Topraklarından ettikleri, geçim örüntülerini parçalayıp kendileri için üretmek ya da yok olmak ikilemiyle karşı karşıya bıraktıkları yerlilerin kültürlerini de parçalayıp yok etmek, bu "uygarlaştırıcı misyon"un asli unsuruydu. Keşfedilen toprakların yağmalanması ve sömürgeleştirilmesi sürecine, yoğun bir kültürel kırim (ethnocide) da eşlik ediyordu.

Kültürel kırimin birkaç boyutundan söz etmek mümkündür. Bunlardan ilki, yüzlerce, belki de binlerce yıldır içinde yaşadıkları ekosistemin yok edilmesi (ormanların yakılması, toprakta tuzlanma vb.) ya da bölgelerinden sürülmeleri/kaçmaları ile toplumsal yapılarında olagelen kırılma ve parçalanmalar, kültürlerinde bozulmalara yol açmaktaydı. Beyaz sömürgeciler milyonlarca yerliyi öldürür, sürer ya da köleleştirirken, onların bütüncü, kendine yeterli ve özsaygınlık üzerine temellenen benlik kavrayışlarını da yok etmekteydi.

Kültürel kırimin ikinci yolunu, beyazların yerli toplulukların yapı ve örgütlenişleriyle bilinçli oynamaları oluşturmaktadır. Beyazlar, yüzyıllar boyu yerli kabileler arasındaki düşmanlıkları bilinçli şekilde manipüle etmiş, yapay payeler, makamlar yaratarak aralarından kendilerine "yandaşlar" yaratmaya çalış-

mış, örneğin Güneybatı Avustralya'da sömürge yöneticileri Aborijinler arasında idari görevler yaratarak yerlileri 'kral' ilan etmiş ve boyunlarına takmaları için pirinç plakalarla donatmışlardı.⁽¹⁴⁾ İngilizlerin, Afrika güneyinde kendilerine karşı şiddetle direnen Xhosa kabilelerini kabileler-arası savaşları kışkırtarak birbirine kırdırdıklarını yerlilerin tarihleri kaydetmektedir.⁽¹⁵⁾ Yine İngilizlerin, 1607 yılında bugünkü Virginia topraklarına vardıklarında, "Jamestown'ı yerleşilebilecek bir duruma getirinceye kadar barışı güvence altına almak amacıyla, yerli kabile şeflerinden Wahunsonacook'un başına altından bir taç" geçirip Powhatan'ların kralı ilan ettikleri ve "beyazlara yiyecek sağlamak üzere halkını çalışmaya koşması gerektirdiğine inandırdıkları" aktarılmaktadır. "Wahunsonacook ilk önceleri kendi asi halkına mı, yoksa İngilizlere mi bağlı kalacağı konusunda bir hayli bocaladı, ama John Rolfe kızı Pocahontas'la evlendikten sonra, bir kızılderiliden çok bir İngiliz olduğu kararına vardı."⁽¹⁶⁾

Kültürel kırimin üçüncü ve en etkili yolu ise, sömürgeleştirilen topraklardaki yerli halklarının "Hristiyanlaştırılması"ydı. Yeni ülkeleri fethetmek için asker ve yerleşimci filolarına mutlaka Dominiken, Fransisken, Cizvit vb. misyonerler de eşlik ediyor, bunlar, bedenleri köleleştirilen yerlilerin "ruhlarını kurtarmak" için derhal işe koyuluyorlardı. Böylelikle fethedilen topraklarda on binlerce misyon kuruldu, kiliseler inşa edildi, yerli çocuklar ailelerinden kopartılarak yatılı bölgesel misyoner okullarında eğitildi, ve "iyi Hristiyanlar" olarak yetiştirilmelerine çalışıldı.⁽¹⁷⁾ Yerli kültürlerin asimilasyonunun araçları olan bu misyoner okulları, varlık ve etkinliklerini yakın zaman öncesine sürdürmekteydiler. Örneğin ABD'de yerli hakları savunucularından Winnebago'lu Reuben Snake, misyon okulunda geçen çocukluk yıllarını şöyle dile getirmektedir:

"1942 yılında annem Wisconsin'e geldi ve biz çocuklarını Neillsville adındaki küçük bir şehre götürdü. Orada Jacob Stucki adındaki göçmen bir Alman doktor ile 'İsa'nın Birleşik Kilisesi'nden bir papazın açtığı misyoner okulu vardı. Kız kardeşim, ağabeylerim ve ben Neillsville'deki bu yatılı okula başladık. Wisconsin'den gelen birkaç kuzenimiz de bu okuldaydı. Bu yüzden daha sonraları takdir ettiğim gibi, burada çocukları sıkı bir disiplin içinde yaşamaya hazırlıyorlardı. Sabahın belli bir saatinde kalkıp, temizlenip, daha sonra da uygun adım kahvaltıya gitmek zorundaydık. Kahvaltı masasında oturmak için hepimizin belli yerleri vardı. Bütün çocukların gün boyunca yapacağı belli görevleri vardı: tabakları yıkamak, sebzeleri soymak ve koridorları silmek gibi...

Okulun kurucusu kendi çocuklarını Winnebagolar arasında yetiştirdiğinden, çocuklarının hepsi Winnebago dilini çok iyi biliyordu. Fakat okuldaki kurallar ana dilimizi konuşmamızı yasaklıyordu. Hepimiz İngilizce konuşmak zorundaydık. Kendi kültürümüze ait her şey batıl inanç ya da putperestlik sayılıyordu; bu kültürümüze ait hiçbir şey yapamıyorduk. Ba-haannem bizi ziyarete geldiğinde okul müdürüyle Winnebago

dilinde neşeli sohbetler yapardı. O Winnebago dilini istediği gibi konuşurken biz çocukların bu dili konuşamaması, konuştuğunda suç işlemiş sayılması canımı sıkardı. Bu durum, beyazların iki yüzlülüğüyle ilgili ilk deneyimimdi; yaptıkları söylediklerinin tam tersi oluyordu.

Okulda hayat çok katıydı. Sekizinci sınıfa giden bir liderimiz vardı. Gerçek bir Winnebago'ydu; safkan bir Winnebago. Biz küçükleri etrafına toplar tenekelere vurarak bize davul çaldı. Daha sonra da şarkı söyler ve dans ederdi. Gerçekten etkileyiciydi; fakat yakalanırsak hepimiz bu yüzden cezalandırılacaktık. Hatırlıyorum da bir seferinde Winnebago şarkıları söyleyip, dans ederken yakalanmıştık. Bakıcı kadın beni merdiven korkuluklarına bağlayıp ustura bileme kayışıyla dövdü. Bu şekilde dayak atmak okulun standart cezalandırma biçimiydi. Ara sıra, okulda tanık olduğum şeyleri babaanneme ve diğer akrabalarım anlatırdım. Okuldaki durumu anlayıp bize acırlardı. Ama okul beyaz adama aitti. Eğitilmek için oradaydık, bu yüzden ailem bana 'Ne derlerse onu yap, başını belaya sokma,' derdi."⁽¹⁸⁾

III-) KIRIM SÜRÜYOR

Batı, bugün yerlilere karşı işlediği soykırım ve kültür kırımı suçunu, gönülsüz de olsa kısmen kabulleniyor. Kuzey Amerika'da yerlilerden geriye kalanların "toprak ve özyönetim hakları" büyük ölçüde kabul edildi ve ABD ve Kanada'da Anayasal düzenlemeler haline getirildi. Yerlilerin dinsel uygulamaları Kuzey Amerika'da artık yasaların güvencesi altında. BMÖ 1996-2005'i "Yerli Halklar Onyılı" ilan etti, Yerli Halklar Bildirgesi BM Genel Kurulu'na sunuldu. Yerli kültürlerle ilişkin sayısız çalışma yayınlanıyor, kültürlerinden geriye kalanlar korunmaya çalışılıyor. Bunda kuşkusuz yerlilerin yurtlarını, özsaygılarını ve kültürlerini korumak için giriştikleri silahlı-silahsız binlerce mücadelenin büyük payı olmuştur. Yeryüzü yerlilerinden günümüze kalmayı başaranlar, kimliklerinin ve kültürel haklarının tanınması, ellerinde kalan son yaşam alanlarında onurlu bir yaşam sürdürebilmek için dişe diş bir mücadele sürdürdüler. Barışçıl yürüyüşlerden resmi binaların işgaline, topraklarındaki baraj vb. inşaatlarına düzenlenen sabotajlara⁽¹⁹⁾ ve silahlı çatışmalara, her düzlemde sürdürdüler hayatta kalma savaşlarını. Kazandılar mı?

Bu soruya kesin bir "evet" yanıtını vermek, güç gözüküyor. Sömürgecilik, yerküreyi gerçekten de tek bir küresel pazara çeviren emperyalist girişimin ilk adımıydı. Kapitalizmin günümüzde vardığı durak, altın bulma umuduyla Atlantik Okyanusuna açılan İspanyol denizcilerin, uçsuz bucaksız toprakları geniş tarım alanlarına ya da otlaklara dönüştürmek üzere Avustralya'ya yelken açan İngiliz yerleşimcilerin düşlerinde dahi göremeyeceği bir küresel pazara denk düşüyor. Bu süreç içinde "onlar", sömürge imparatorluklarının dağılmasının ardından, yapay sınırlar içinde oluşan "devlet"lerin, "etnik azın-

lıklar"ına dönüştüler. Büyük bölümünün yaşam koşulları, birkaç kuşak içinde kökten dönüştü. Sahra-altı Afrika'da açlıktan kırılıyor, Avustralya içlerinde, kendilerine ayrılan rezervasyonlarda hayır kuruluşlarının sadakalarıyla karın doyurmaya çalışıyorlar. Giderek avcı-toplayıcılıkla, bahçe tarımıyla geçindikleri anayurtlarından, ata topraklarından kopup sömürge kentlerinin ya da metropollerin saçağında iş arayan, fahişelik, dilencilik ve yankesicilikle geçinmeye çabalayan, alkol-uyuşturucu bağımlısı, "marjinal" nüfus haline geldiler. Afrika'da, Güneydoğu Asya'da hâlâ sömürge siyasetlerinden artakalan yapay bölünmelerin acılı sonucu, birbirlerini boğazlıyorlar. Saçaklarında yaşadıkları "ulus-devletler"den bazılarında, askeri rejimlerin birincil kurbanları arasında yer almaktalar. Guatemala'da yürüttüğü Yerli ve İnsan Hakları mücadelesinden dolayı 1992'de Nobel Barış Ödülü'ne layık görülen Quicd yerlisi Rigoberta Mench'ın ağzından dinleyelim:

"Guatemala'da Quiche halkı yerlisiyim. Yaşamım uzundu. Olaylar tıpkı bir film gibi gelişti. Ebeveynlerim baskılar sırasında yaşamlarını yitirdi. Yaşayan akrabam kalmadı gibi. Bu, pek, pek çok Guatemalalı'nın paylaştığı bir yazgı.

Çok yoksul bir aileydik. Ebeveynlerim pamuk ve kahve toplamada çalışırdı. Erkek kardeşlerimden ikisi plantasyonda öldü. İçlerinden biri hastalanıp öldü. Diğeri, toprak sahibinin biz tarladayken pamukların ilaçlanmasını emretmesi nedeniyle öldü. Kardeşim zehirlenmişti, onu plantasyona gömdük.

Baham bir kateşitti; Guatemala'da kateşistler İncil ve zeden cemaat önderleridir. Katolik dinini öğrenmeye başladık ve kateşist olduk.

Büyüdük -gerçekten de mücadeleye kısa zaman önce başladığımızı söyleyemezsiniz; baham 22 yıldır toprağı için savaşıyor. Toprak sahipleri elimizdeki küçük toprağı da almak istiyorlardı, baham da toprak için savaştı. Guatemala'nın çeşitli yerlerinde valiler ve yargıçlarla konuşmaya gitti. Yıllar boyu, İspanyolca bilmediği için aldatıldı. Hiç birimiz ispanyolca bilmiyorduk. Böylece bahamı bir bölgeden bir bölgeye göndererek kağıtlar, mektuplar, telgraflar imzalattılar; bu masrafların ödenmesi için yalnız onun değil, tüm cemaatin özveride bulunması anlamına geliyordu.

Baham pek çok kez cezaevine konuldu. İlk halkı tahrik etmekle suçlanmıştı. O cezaevindeyken ordu bizi evlerimizden attı. Kil çömlüklerimizi yaktdılar. Bu durumu anlamamız gerçekten zordu. Sonra baham 18 yıl hapse-mahkum oldu; ama avukatlarla çalışıp salıverilmesini sağlayabildik. Bir yıl iki ay sonra, daha azimli ve öfkeli bir halde eve döndü.

Kısa bir süre sonra, toprak sahibinin korumaları ona işkence yaptılar. Silahlı kişiler onu evden alıp götürdüler; iki kilometre kadar ötede, bir yol kenarında can çekişir durumda bulduk. Rahipler gelip onu hastaneye götürdü. Altı ay kadar hastanede kaldı, sonra çıkartılıp öldürüleceğini haber aldık. Toprak sahipleri bunu aralarında yüksek sesle tartışmışlardı. İyileşmesi için özel bir kliniğe yatırmak zorunda kaldık.

1977'de baham yeniden cezaevine konuldu. Askerler onu

görmemizi istemediklerini, çok suç işlediğini söylediler. Avukatlardan idam edileceğini öğrendik. Çok sayıda sendikalı işçi, öğrenci, köylü ve bazı rahipler gösteriler düzenledi. Baham serbest bırakıldı ama bize komünist olduğu için öldürüleceği söyleniyordu.

1979'da yüzleri maskeli beş silahlı adam erkek kardeşlerimden birini kaçırdı. 16 yaşındaydı. Baham dışarı çıkamadığından, annem ve köyümüzden birkaç kişiyle orduya şikayette bulunmaya gittik, ama bir şey bilmediklerini söylediler. Vilayet binasına gittik, Guatemala'daki bütün cezaevlerini dolaştık. Annem altüst olmuştu. Kardeşimi yaşatmak çok zor olmuştu, bu nedenle kaybolmasını kabullenmek çok zordu.

O sıralarda ordu bazı gerillaların gözaltında tutulduğunu ve onları kamunun önünde cezalandıracaklarını bildiren bir bülten yayınladı. Annem, "Dua ediyorum ki oğlum oradadır," diyordu; "ona ne olduğunu öğrenmek istiyorum." Kente gitmek için bir gün bir gece yürüdük. Yüzlerce asker yapacaklarına tanıklık etmek üzere halkı toplamıştı. Bir süre sonra içinde çeşitli işkencelere uğramış 20 kişi bulunan bir kamyon geldi.

Aralarında kardeşimi gördük. Annemi, kendini ele verirse gerilla ailesi olduğu için oracıkta öldürüleceğini söyleyip yaşıtırmamız gerekti. Ağlıyorduk, ama orada bulunanların hepsi de işkence görmüş o insanların görüntüsüne ağlıyordu. Ordu kardeşimin turnaklarını sökmüş, kulaklarını, vücudunun başka kısımlarını, dudaklarını kesmişti, bütün gövdesi yara bera içinde ve şişmişti. Tutsaklar arasında bulunan bir kadının da göğüsleri ve vücudunun başka bölümleri kesilmişti.

Bir yüzbaşı uzun bir konuşma yaparak komünizme bulaşarak bizim de başımıza aynı şeylerin geleceğini söyledi. Sonra da tutsaklara uyguladıkları işkence çeşitlerini anlattı. Üç saat sonra birliklere tutsakları soymalarını emretti ve, "Cezaları daha bitmedi," dedi. Direğe bağlanmalarını emretti. İnsanlar ne yapacaklarını bilemiyorlardı; annem umutsuzluğa kapılmıştı. Gördüklerimizi yüreğimiz nasıl kaldırdı, bunu bilmiyorum. Subay tutsakların üzerine benzin dökülmesini emretti ve hepsini bir ateşe verdiler."⁽²⁰⁾

* * *

Yerlilerin son sığınakları, tropikal ormanlar, kutup bölgeleri ya da çöller, hidroelektrik santral, otoyol yapımı ya da zengin kereste kaynakları veya uranyum gibi son dönemlerde kullanıma giren maden yataklarını barındırdığı için "küresel korsanlar"ın iştahını üzerine yeni çekmeye başladı. Örneğin Brezilya Amazonları yağmur ormanlarının otoyol yapımı ve baraj inşaatları, kereste elde edimi vb. nedenlerle yok edilmesi, bugüne değin beyaz gözlerden gizli yaşamayı başarabilmiş Amazon yerlileri Yanomamileri yok olma tehdidiyle yüz yüze bırakmıştır. Dünyanın "uygar" efendileri ise, bir yandan "yerli halkların kültürüne saygı" vaazları verirken, bir yandan da çevreyi ve içinde yaşayan yerli halkları yok eden "kalkınma projelerini" desteklemeyi sürdürmektedir. Yanomami kültürünün korunması için bir kampanya sürdüren antropolog Shelton

H. Davies'in sözleriyle: "Amazon kalkınma programına teknik ve mali desteğin büyük bölümü Brezilya dışındaki kurumlardan geldiğinden, Brezilya kızılderililerinin durumunu uluslararası bağlama yerleştirmek önemlidir. Örneğin Dünya Bankası ve Amerikalılar-arası Kalkınma Bankası Brezilya hükümetine otoyol, liman ve hidroelektrik baraj inşaatı için kredi sağlamıştı. U.S. Steel, Bethlehem Steel, Alcoa Aluminum, King Ranch ve Georgia-Pacific gibi şirketler Amazonlarda geniş yatırımlar yapmışlardı. Bu yabancı yardım ve yatırımlar olmaksızın, Amazonlardaki bölgesel kalkınma programı ilerleyemezdi."⁽²¹⁾

Yerlilerin son sığınakları, dünyanın pek çok bölgesinde benzer tehditlerle karşı karşıyadır. Örneğin, ABD nükleer denemelerini, yerli rezervasyonlarının bulunduğu bölgelerde yapmakta, nükleer atıkları da yine buralara depolamaktadır.⁽²²⁾

Tüm "çokkültürcülük" söylemlerine karşın, yerli halkların kültürlerine yönelik tehditler ABD'de de ortadan kalkmış değildir. Günümüzde geleneksel geçim tarzlarından kopmuş, "yeni dünya düzeni"nin ise ancak saçaklarında yer alabilen yerliler, sözde "korunmak" üzere tıkdıkları rezervasyonlarında ya hayır kurumlarının insafına terk edilmişlerdir, ya turistik eşya imaliyle geçinmeye çalışmaktadırlar ya da asalaklaştırıcı, yozlaştırıcı "iş" alanlarına mahkum kılınmaktadırlar. Örneğin, ABD'nde eyalet yasaları, kızılderili rezervasyonlarını kumar yasağından bağışık tutmakta, ve günümüzde yüzlerce rezervasyon, kumarhane işleterek geçimini sağlamaktadır.⁽²³⁾

* * *

Eski sömürgeciliğin "Bize benze, ya da yok ol", siyaseti günümüzde Kuzey ülkelerinde büyük ölçüde, "Nasıl olsa yok oluyorsun, son demlerini sana bıraktığımız alanlarda, dilediğin gibi geçir"e dönüşmekte. Gerçekten de yerlilerden ve kültürlerinden geriye, etnografya müzeleri ve turistik pazarları dolduran "etnografik malzeme"den başka fazlaca bir şey kalmadı. Yeryüzünün büyük bölümünü kaplayan üç kıtanın (Afrika, Avustralya, Amerika) sakinlerinin çoğu, tamamlarını, ok ve yaylarını, hamaklarını, takılarını müzelere bırakıp göçüp gittiler. Onlarla birlikte, "dünyayı farklı kavramak" demek olan kültürleri de yok olmakta. Bu, yeryüzünün, ormansızlaşması, gölsüzleşmesi, denizsizleşmesine koşut olarak "dilsizleşmesi" anlamına da geliyor aynı zamanda. İşte bir haber:

IV-) "KÜRESELLEŞEN YERYÜZÜ DİLSİZLEŞİYOR"⁽²⁴⁾

Hızla küreselleşen dünya, ekolojik dengesinin bozulması, açlık ve savaş kadar vahim bir felakete sürükleniyor. Araştırmalar gelecek yüzyıl içinde yeryüzünde konuşulan 6 binden fazla lisanın çoğunun tarihe karışacağını gösteriyor. En yaygın konuşulan lisanlar olan İngilizce, İspanyolca ve Mandarin'in (Çince'nin bir diyalekti, b.n.) ekonomik ve demografik nedenlerle etkinliğini giderek arttırması, genç kuşakların ana dilleri-

ni hiç öğrenmeksizin bu lisanlara yönelmesini getiriyor. Çünkü 6 bin lisanın pek çoğu sadece birkaç bin kişi tarafından konuşuluyor. Bazılarını bilenler ise bir elin parmaklarını geçmiyor. Bu yüzden bir insanın ölümü, bir lisanın ölümü oluyor.

Dünyanın bu en görkemli kültürel hazinesini kurtarma çabasındaki dilbilimciler ise umutlu değil. Kaybolan sesleri dünyaya döndürmek için hazırlanan programlarda, kaynaklar da yetersiz. Oysa kaybolan sadece kültür mirası değil. 6 binden fazla dehanın hediye ettiği birer 'harika'. Örneğin Güney Amerika'daki Maya lisanını konuşan çocuklar, akranlarından yıllar önce sağı solu ve kuzeyi güneyi öğrenmiş oluyor. Çünkü Mayaca'da yön mefhumu ve coğrafi duruş, lisana içkin. Yani bir nesneden söz ederken, çok küçük tonlama farklılıklarıyla, onun yerinden de söz ediyorsunuz. Bazı bilim adamları, Mayaca'nın yok olmasının NASA'nın yok olmasından daha büyük felaket olacağı görüşünde.

Bazı başarılar da yok değil. Dilbilimcilerin 1970'lerde başlattığı çalışmaların ardından, Kanada'nın Quebec eyaletindeki Mohawk dili diriltiilmiş. Bilim adamları, Mohawkça'yı sadece kayda geçirmekle kalmamış, Quebec'in ilkokullarında seçmeli dil olarak okutulmasına önayak olmuşlar."

Dünyayı devasa bir tüketim pazarına dönüştürürken hayat alanlarını (ormanları, denizi ve havayı) yağmalayan kapitalist küreselleşme, insanlığı, tarihsel ve kültürel zenginliğinden soyarak ruhsuzlaştırıyor. Küresel yağmacılığa karşı çıkan bir duruşun, "Her şey bağlıdır birbirine / Herşey birbirine örülür. / Toprağın başına gelen, O'nun çocuklarının da başına gelir. / Yaşamın ağını ören, insan değildir. / O bir ipliktir yalnızca. / Ağa yaptığı, kendi başına da gelmektedir."²⁵ diyen anonim kızilderili bilgeliğe her zamankinden fazla gereksinimi var.

Dipnotlar

1) Judith Nies, *Native American History, A Chronology of a Culture's Vast Achievements and their Links to World Events*. New York: Ballantine Books, 1996: 69-75.

2) Orta ve Güney Amerika'nın yağmalanması için bkz. F. Başkaya, T. Demirel, S.Özbudun, *Dünyanın Balkonundaki ıyıncılar*, Ankara: Öteki Yay., 1996: 43-65.

3) Peter Worsley, "The Nation State, Colonial Expansion and the Contemporary World Order", *Companion Encyclopedia of Anthropology, Humanity, Culture and Social Life*, Tim Ingold (ed.), Londra ve New York: Routledge, 1999: 1046.

4) *Briefe or Chronicle of the actes and gestes of the Spaniards in the West Indies, called the newe World for the space of xl years, written in the Castilian tongue by the reverend Bishop Bartholomew de las Casas or Casaus, a friar of the order of S.Dominicke, and now first translated into English by M.M.S.Londra, 1583.*

5) Bu yağmalanma, yalnızca doğal kaynaklara yönelik değildir. Beyazların ülkeye ulaşmasından çok değil, yirmi yıl kadar sonra 25 milyonluk Orta Meksika nüfusunun 16.5 milyona düştüğü hesaplanmıştır. (Michael C. Howard, *Contemporary Cultural Anthropology*, Harper Collins Publishers, 1988: 397). 1519'da tüm Meksika'da 5.3 milyon, 1548'de de 1 milyon kişi yaşamaktadır. Peru nüfusu ise, beyazlar gelmeden 7 milyon iken, 1580'de 1.8

milyona düşmüştür. (Worsley, a.y. s.1047).

6) Worsley, a.y.

7) Worsley, a.y. s.1048.

8) Stephen J. Kunitz, "Disease and the Destruction of Indigenous Populations", *Companion Encyclopedia of Anthropology, Humanity, Culture and Social Life*, Tim Ingold (ed.), Londra ve New York: Routledge, 1999: 302.

9) Columbus'un Karayib adalarında karşılaştığı (gelişkin bir tarımsal ve ticari sistemine sahip) Arawakların kendisini çeşitli arınağanlarla karşıladığı yukarıda aktarılmıştı. J. Nies, "Arawaklar arasında," diyor, "ticaret ayınselleşmişti, dostluğun ifade edilmesi, tartışmadan kaçınma ve barışı sağlama yoluydu. Arıağanlar bir haraç değil, bir etkileşim biçimiydi." (J. Nies, a.y. 69)

10) H. Zinn, M. Marable, M. Davis, V. Yılmaz, *Fatihler Yargılanıyor. 500. yılında Karşı-Amerika*. İstanbul: Tümm zamanlar Yay., 1992: 54.

11) Eric Navet, *Ike Munanam, il Était une fois... Epinal: Nitasinan, 1990: 16-17*

12) "Ve Allah dedi: Suretimizde, benzeyişimize göre insan yapalım; ve denizin balıklarına, ve göklerin kuşlarına, vü sığırlara, ve bütün yeryüzüne, ve yerde sürünen herşeye hakim olsun. Ve Allah insanı kendi suretinde yarattı; onları erkek ve dişi olarak yarattı. Ve Allah onları mübarek kıldı; ve Allah onlara dedi: Semereli olun, ve çoğalın, ve yeryüzünü doldurun, ve onu tabi kılın; ve denizin balıklarına, ve göklerin kuşlarına, ve yer üzerinde hareket eden her canlı şeye hakim olun." Tekvin 1:26-28.

13) "Keşif" ten çok sonraları, 1880'de ABD Kongresi kızilderililere ait kamu topraklarının "özelleştirilmesi" ne ilişkin, Senatör Henry Dawes'in yasa önerisini görüşürken, Dawes, gezip gördüğü Cherokee kabilesini şöyle anlatarak savunmaktaydı önerisi: "(...) Bu milletin içinde kendi evi olmayan kişi yoktu. Bütün kabile, bir tek dolara bile sahip değil, ama yine de aralarında hiç yoksul bulunmuyordu. Kabile, kendi okul ve hastanelerini kendisi inşa ediyordu. Ama sistemin kusuru da gözler önündeydi. Varabilecekleri yere kadar ulaşmışlardı, çünkü üzerinde yaşadıkları topraklar hepsinin ortak malıydı. Kendi evini komşunukinden daha iyi ve daha güzel yapamıyorsa, ortada girişim ve atılım yok demektir. Böyle bir yaşam düzeninde uygarlığın temel dürtüsü olan 'hencillik' ögesini bulamazsınız." (Zinn, Marable, Davis, Yılmaz, a.y. 78-79).

14) Howard, a.y. 281.

15) Son derece çarpıcı tanıklıklar için bkz. Credo Mutwa, *My People, Writings of a Zulu Witch-Doctor*, Penguin Books, 1971. Bir Zulu hüycü-hekim olan Credo Mutwa'nın belki de en trajik anlatısı, genç bir Xhosa kızına, ata ruhları kisvesiyle görünüp, yakında ingilizlerin kırıma uğrayacağını, Xhosa'ların ise bundan böyle yurtlarında sonsuza dek holluk ve hareket içinde yaşayacaklarını, ancak kabilelerin hunun için ellerindeki tüm hayvanları öldürüp tüm ekinlerini yakarak beklemesi gerektiğini "muştulayan" ve höylelikle Xhosa'ların toplu kırımına yol açan Cape'in ingiliz valisi Sir George Grey'e ilişkin olanıdır (ss.293-319).

16) Zinn, Marable, Davis, Yılmaz, a.y. 31-32. Başka örnekler için bkz. Dee Brown, *Kalbimi Vatanıma Gömün*, İstanbul: E Yay. 1994.

17) Bir Hristiyan misyoner yatılı okulda Lacotal/Sioux öğrencilere dağıtılan duvar afişlerinde şu buyruklar yer almaktaydı: "1)

17) Bir Hristiyan misyoner yatılı okulda Lacota/Sioux öğren-cilere dağıtılan duvar afişlerinde şu buyruklar yer almaktaydı: "1) İsa seni kurtarsın. 2) Battaniyenden çık, saçını kes ve beyaz adam gibi giyin. 3) Yaşam boyu tek bir karın ve Hristiyan bir ailen olsun. 4) Beyaz kardeşininkine benzer bir evde yaşa. Sıkı çalış ve sık sık yıkan. 5) Zorlu bir çalışmayla kazanılmış doların kıymetini bil. Paranı sağa sola harcama. Dakik ol. 6) Mülkiyet ve servetin ilahi rızanın işaretleri olduğunu bil. 7) Barlardan ve sert içkilerden uzak dur. 8) Beyaz kardeşinin dilini konuş. Aynı şeyi yapmaları için çocuklarını okula gönder. 9) Sık sık ve düzenli olarak kiliseye git. 10) Yerli danslarına katılma, büyücü hekimlere gitme." (Aktaran: Mary Crow Dog, *Lacota Woman*, Harper, 19991.)

18) Jay Fikes, *Reuben Snake, Your Humble Serpent*.

19) "Filipinler'de Ferdinand Marcos hükümetinin desteklediği bir hidroelektrik projesi Igorot'ların taraçalı sulamaya dayalı yerli ekonomisini yıkma tehdidiyle yüklüdür. Igorot siyasal eylemi ve silahlı direnişi, projeyi durdurdu. Aksi durumda, harajlar, kuşaklar boyunca 90 000 kişinin geçimini sağlayan son derece verimli bir su ve toprak yönetimi mühendislik sistemini tahrip edecekti.

Sudan'daki silahlı direniş, bu satırların yazıldığı sıralar daha az etkin olabilmekteydi. 1974'de hükümet Sudan'ın güneyinde, Nuer ve Dinka'lar gibi Nil halklarının anayurdunda Jonglei kanalının inşaatına başladı. inşaat alanlarına silahlı saldırılar sonucunda, yapım çalışmaları 1984'de durduruldu. Kendilerine Sudan Halk Kurtuluş Ordusu adı veren direnişçilerin çoğu, kanalı Müslüman kuzeyin bir saldırısı olarak gören Nil lilerdi. Uzunluğunun 360 kilometreyi bulması planlanan Jonglei kanalı iddialı bir mühendislik projesiydi. Hedefi, 'su kaybı' nı azaltmak ve suyu, pamuk gibi ihrac ürünleri için kuzeye doğru akıtmak için Nil'deki büyük kıvrımı aşmaktı.

Jonglei Barajı kuzeyli çiftçilere yarayacak, ancak güneyli çobanları zarara uğratacaktı. (...) Güney Sudan halkları mevsimlik taşmalara bağlı otlatmaları yok edeceği gerekçesiyle projeye direndiler." (Conrad Philip Kottak, *Anthropology, The Exploration of Human Diversity*, McGraw Hill Inc. (6. Basım) 1994: 497-498.

20) Rigoberta Mench', 'Things Have Happen to Me as in a Movie,' *The New York Times*, 17 Ekim 1992, a25. *You Can't Drown the Fire: Latin American Women Writing in Exile*, Cleiss Press, 1989'daki özyaşamöyküsünden alınmıştır.

21) Shelton H. Davis, "The International Campaign on Behalf of Brazilian Indians" *Contemporary Cultural Anthropology*, ss.446-449.

22) Mescalero Apaçileri 1994'de federal hükümetle nükleer atıkların bölgelerinde depolanabileceğine dair bir sözleşme imzaladılar. Kabile başkanı Wendell Chino, federal hükümetin kendilerine vermeyi kabul ettiği milyonlarca doların, kabilelerine refah sağlayacağını söylemekteydi. Uluslararası yerli gruplarını bünyesinde toplayan Yerli «evre Ağı, kararı şiddetle protesto etti. (Nies, ay. s.393-394.)

23) Nies, ay. s.391.

24) Radikal, 1 Haziran 2000, s.10.

25) Anonim, *Nasıl Satabilirsin ki Havayı?* «ev: Sibel Özbudun, Ankara: İtopya Yay., 2000, s. 25

DEĞİŞİK MAVİ

Günler genişledikçe sen,
günlerce yol alan bir atının yorgunluğunu
yüklenirsin
ve dersin ki artık yolun adı yok,
yok günlerin sonu ve her şey bir toz bulutu
gibi aldattıcı.

Ama rüzgar bulutları savurur ötelerden,
Mavi bir akşam yaklaşmak üzeredir;
Öyle değişik bir mavidir ki bu
yepyenidir.

Birdenbire değişir bütün varlıkların rengi.
Yol, dağlar ve ağaçlar
bir duygusallık içerisinde
yoğrulup dururlar.

Bindiğin at at değildir, duygudur yalnızca,
gittiğin yol yol değildir, tutkudur yalnızca,
usulca gelen gece değil,
yepyeni bir mavidir.

Cemile ÇAKIR

Kalpler “kalp”(mi?) oldu

Temel DEMİNER

*“Bir şeye duyduğumuz aşkla
bir etkinliğe girmek,
o şeyle bir olarak yaşamaktır.”⁽¹⁾*

Eski ve yeni zamanların keşşip, buluştuğu bir “geçiş süreci”nden geçiyoruz... Her şey altüst olurken, “Chanson de Nuit”deki müthiş umarsızlıkla, “Ne bugün, ne de gelecek var,” demek “mümkün” olsa da, anlamlı değil... Malum ya: “*Seni anımsadım üzgünlere sarılıp/ Her zerresiyle anlamını bildiğim,*” diyerek uyarmaktadır bizi Pablo Neruda... “Yenilgilerimiz”, “yitirdiklerimiz” babında ise, karşılığı ve anlamı olmayan “ah”lar, “vah”lar yerine; doğru olan, hırsla ve vazgeçmeden Walt Whitman’ın dizelerini haykırarak terennüm etmek: “*Selam size yenik düşenler, saygı size! Denizde batıp giden gemiler! Saygı size dalgalara gömülenler! Saygı size, bilinmeyen ölümler!*”...

“Geçiş süreci” deyip geçmeyin... Öne çıkan yanıyla “Postmodern Durum”un kahredici umarsızlığını ve “mazeretleri”ni bağrında taşıyan bu kesit; bir aşksızlık batağı; veya “gibiler”le karakterize olan “sanal aşklar cehennemi”! Cehennemden kurtuluş, özgürleşmeye ve emek-başkaldırı demek olan aşka dair “vat”lerin “kaale alınmadığı” cehennemin ortasındayız! “Gibiler” dünyasının “ama”ları, “fakat”ları, “belki”leriyle süslenip püslenen “Modern Zamanlar”, Roma’nın “ekmek ve sirk” mantık(sızlığı)yla, vur patlasın çal oynasın kabilinden akıp gidiyoruz...

Bu kokuşmuş ve insana özgü olmayan çılgınlığın ortasında “Eski aşklar özlenir.”⁽²⁾ Bunda tuhaf olan bir şey yok ve olamaz da... Size; “nostalji” konusunda, “Modern Zamanlar”ın pragmatik diskuruyla saldıranlara, “Dinozor” diyenlere aldırma... Aldırma onlara; ve sadece, “Atılacak, atılması gereken safralar çoğalıyor, büyüyor,” diye bakın... Aşklarınıza sarılın, aşklarınızla sarsılın;⁽³⁾ bunda insana yabancı olan hiçbir şey yok...

Bir an düşünün: “*Ne çok susuyoruz aşka dair! Ne çok unuttuk aklın ve bedenini dilini! Şair en can alıcı yerini sinemiyor artık sevdanın, acının hançer söylemiyle şiir yazmıyor. Varlık nedenini sorgulamakta hulusuyor kendini, aşkın; yaşamın varlık nedeni olduğunu unutarak... Kavga ve dirilmenin aşk olduğunu ne çok unuttuk! (...)* Yakan, yaratan, yokeden aşk: Artık zor bi aşk! Yok bi aşk! Devinmiyorsa yaşam mevsim mevsim, aşkın iklimi kış olduğundan... Tükeniyorsa denizlerimiz, çekiliyorsa suları; kavga olmadığından, ses olmadığından... (...) Ve klinik insan... Ve şizofren toplum... Ve erozyona

uğranmış hayat... (...) Uzaklıkların kısalttığı her şeyin kolları... (...) Uzaklıkların kısalttığı çağda, onca artı zamana karşı aşka vakit yok... Ne kurtuluş, yanılısma bu! Ruhu yağmalanmış, içi boşalmış hallerimizle, hurdaya dönmüş iş makineleri gibi koşturmaktayız... Ne korkunç bir yanılısma! Aşkı ‘yedek parça’ gibi taşımaktayız... (...) Küreselleşen dünyanın yoksullar hanesinde yerini alıyor aşk... (...) Aşksız başlıyoruz her yeni güne... (...) Döne döne durduğumuz yere geliyoruz, fiziksel ve düşsel yoksulluğumuzu arttırarak... (...) Kimsesiz adımlarla yürüyoruz yolları, duygusuz resimler çiziyoruz ışıksız gözlerimizle! Hep varolan şeyleri ezberliyoruz! (...) Nefessiz, kaldırımsız, donuk bakışlarla yürüyoruz! Aşksız yürüyoruz! (...) Oysa aşta görmeliyiz kendimizi yeniden, kuşları ve gökyüzünü geri getirmeliyiz! Nedenli adımlarla geçmeliyiz sokaklardan, her yeni güne’ merhaba’yla uyanmalıyız! Gürültülü oyunlarına katılmalıyız çocukların yeniden, uçurtmalarını rüzgarlara ayarlamalıyız! İşte bahar, bir başına! Her bahar yeni bir aşk, her aşk yeni bir bahardır! Ve yoksulluk denizinde umuda çağrıdır: Yeniden kavga, yeniden aşk,”⁽⁴⁾ diyen Hüseyin Murat haksız mı?

Elbette değil! Aşksız (ve kavgasız) “Modern Zamanlar” barbarlığı; ya da “Postmodern Durum” açmazındaki insan(lar)ın aşka (ve kavgaya) olan ihtiyacının büyümesi, bunu yeterince kanıtlamıyor mu?

Ya da Ece Ayhan’ın, “*Aşk örgütlenmektir bir düşünün abiler,*” dizeleri; size, bir şeyler anımsatmıyor mu? Bakın bu konuda Yıldırım Türker ne der: “*Ece Ayhan’ın, ‘Aşk örgütlenmektir bir düşünün abiler,’ dizesiz aşkın tanımlamalarından biri. Hem de en hasından. Aşğın bir komitacı olarak yeraltının nabzında soluklandığı bir dünya önerisidir. Örgütlenme kelimesinin dilimizdeki tarihi elbette bu dizede ima edileni, herhangi bir alanda intizamı sağlamak için bir araya gelip işbölümü yapmak olarak almamıza izin vermiyor. Direniş, hücre; velhasıl gayri meşru bir hayatı işaret ediyor bu dize. ‘Külhani’ bir raconu dayatıyor. Aşkın kendinin nesnesi olarak, tek başına, bir çelişki olmadan mümkün olmayacak bir kurgu olduğunu hatırlatırken hayata da, okura da meydan okuyor. Aşk, ille de her şeye rağmen yaşanan, akıldışı bir kurgu değil mi? Ne kadar çok şeyi alırsa o kadar büyüyen bir söylence değil mi aşk denildiğinde bizi titreten o duygu vaadi? Aşk, olsa olsa bir suç ortaklığının ülküleştirilmiş adıdır. Dünyanın onayıyla kutsanmış olan duygusal birlikteliğin adı değil. Aşk huzursuzluktur. Kaçınılmaz olarak muhalefettir. Aşk, resmi olanın, meşru olanın uzağında kendimize kazdığımız bir dehlizdir. Ne kadar derin olacağı öncelikle kendi düş gücümüze hemen sonra*

da yaşamaya talip olduğumuz aşkın uğrayacağı saldırıların şiddetine bağlıdır. (...) Aşk, hiç de tekin bir şey değildir. (...) Aşkı ortalığa, halkın onayına açmak, onu evcilleştirmek, bùyük iktidarların denetimine hizmet etmektedir.”⁽⁵⁾

I-) İNADINA AŞK!

“Aşk bana yalın haliyle de yeter.”⁽⁶⁾

“Aşk kuşkusuz aşkı tanır.”⁽⁷⁾

“Aşk romanlarının maratoncusu” Barbara Cartland’ın “ucuz zırvaları”nı ya da “Divan Edebiyatındaki aşk kerametleri”ni⁽⁸⁾ bir yana bırakırsak; “Aşkın bir ölümsüzlük biçimi” olarak algılanması, ilk kez Platon tarafından tasarlanmış; Romeo ile Jülyet’in aşkı, insan(lar)ın bir gün uğruna ölünebilecek şeyleri olduğunu anlatmış; Anna Karenina, Madame Bovary ve ‘Aşk-ı Memnu’nun Bihter’inin intiharı, aşkın, bazen yok edici bir çaresizlik olabileceğinin de altını çizmiş; ve Karl Marx, “Erkek kadın ilişkisi, insanla insanın en doğal ilişkisidir. Bu yüzden bu ilişki insanın doğal davranışının ne dereceye kadar insanî olduğunu, ya da içindeki insanî özün ne dereceye kadar doğal bir öz olduğunu, insanî özelliğinin onun için ne dereceye kadar doğal olabildiğini gösterir. Bu ilişkide ayrıca, insanın gerekmesinin ne dereceye kadar insanî bir gerekseme olduğu da görülür.”⁽⁹⁾ demiştir...

Louis Althusser’in, “Sanırım sevmenin ne olduğunu öğrendim: Atılınca kendi duyguları üstüne ‘abartmalı’ iddialara girmek değil, karşıdakinin arzularına ve ritmine saygı göstermek; her armağanı yaşamın bir sürprizi kabul etmek; aynı sürprizi iddiasızca, zorlamaya başvurmadan, karşıdakine de yapabilmek. Hiçbir şey istememek ve verileni kabul etmek. Özetle yalın özgürlük”;⁽¹⁰⁾ N. Çernişevski’nin, “Bir insan, aşkın, bütün gücünü nasıl uyarladığını denememişse, gerçek aşkı tatmamış demektir. (...) Aşk yükselmek ve yükselmeye yardım etmektir. (...) Aşk olmadan, faal olmak için gerekli araçlardan yoksun olana, aşk bu araçları veriyor. Aşk olmadan da bu araçlara sahip olanlara, aşk bunları gerekli yerlerde kullanma gücünü veriyor. (...) Asıl seven insan, sevdiği kadını bağımsızlık seviyesine çıkaran insandır.”⁽¹¹⁾ (...) Yalnız düşüncesi aydınlanan ve emek için elleri güç bulan kimse gerçekten seviyor demektir.”⁽¹²⁾ “insanların birbirlerinin olmasına artık ortada hiçbir engel kalmadığında aşkın azalacağını uyduran acaba kimlerdir? Bu aptallar gerçek aşkı tatmamış olacak. Yalnız erotik bir hencillik veya erotik bir fanteziye sahip olmaydı böyleleri. Aslında gerçek aşk, insanlar biraraya gelince başlıyor.”⁽¹³⁾ “Sevmek, sevilen insan için iyi olan şeylere sevinmek, daha iyi olması için elinden geleni yapmaktan zevk duymak değil midir?”⁽¹⁴⁾ Agnes Smedley’in, “Sevgi, ruhta silinmez iz bırakan bir güçtür”;⁽¹⁵⁾ Ayşe Laçinel’in, “Aşk, tutkuya dönüşen o yoğun sevgi, insanı sarsarak yücelten derin bir duygudur. Uygarlığın, yaratıcı temel ögesidir. Birini aşkla sevmek... işini aşkla yapmak... gibi”;⁽¹⁶⁾ İskender Savaşır’ın, “Aşk ‘sınırdaki’ bir durumdur”;⁽¹⁷⁾ Ahmet Cemal’in, “Günün birinde

sevme gücüm tükendiğinde, yaşamım da noktalanmış olacak”;⁽¹⁸⁾ Ufuk Uras’ın, “Aşk, Che’den gelen siyasi bir romantizm anlayışıdır. Che ‘bir devrimci için en önemli kriter aşk duygularıdır’ demiş. Muhafazakarlar farklı düşünüyor tabii. Abdülhak Hamit örneğinin, ‘siyasetle iştiğal edenlerin ittihatla ilişkisi olamaz’ diyor. Siyasi romantizm, devrimcilerin solcuların önemli bir hedefleridir”;⁽¹⁹⁾ diye “tariflediği” aşkın; -eğer piyasanın meta fetişizmine kurban edilmemişse- insana özgü devrimci bir potansiyel olduğunun binlerce kanıtı vardır. Fidel Castro’nun, İspanya Bionos Hapishanesi’nden, “Sen kadınsın; kadın, bu evrendeki en üstün varlıktır.”⁽²⁰⁾ diye seslendiği Nati Rigovilta’ya, “Sesini duyabilmek için hayatımı verirdim,”⁽²¹⁾ diyen sesleniş;⁽²²⁾ veya Komutan Yardımcısı Marcos’un “Mar’a aşkı,”⁽²³⁾ bunlardan sadece bir kaçıdır.

Çünkü, Ahmet Telli’nin, “Büyük aşklar yolculuklarla başlar”; Atilla Birkiye’nin, “Rüzgar, aşkı söylüyordu... Senin adın aşk mıydı?.. Rüzgar, adı aşk olan seni, koyu karanlığın içinde söylüyordu”;⁽²⁴⁾ Yankı Yazgan’ın, “Aşk tehlikelidir... Ama aşka muhtacdır”;⁽²⁵⁾ Krishnamurti’nin, “Korkunun olduğu yerde aşk, aşkın olduğu yerde korku yoktur”;⁽²⁶⁾ Ahmet Özençi’nin, “Aşkı erteleyerek yaşamının dayanılmaz ağırlığı”ndan⁽²⁷⁾ söz ettiği “Aşk emek ister. (...) Sevgi vermektir. (...) Paylaşım, aşkı; aşk da paylaşımı çoğaltır. (...) Aşk, kapitalizmle bağdaşmaz. (...) Gerçek sevgide mülkiyet ilişkilerine yer yoktur. (...) Kapitalizm koşullarında gerçek aşk, sistemdışıdır; devrimcidir.”⁽²⁸⁾ Bunun içindir ki, “Sahi o eski günlerden kalan aşk... nerede?” sorusuyla uyarır Hikmet Çetinkaya: “Düşlerin ağırlaşmış dünyasında aşk... her şeydir, sakın unutma”!⁽²⁹⁾

Nail Güreli’nin, “Sevgiyi gerçek sevgi yapan bağlılığın güzelliği”nden⁽³⁰⁾ söz ettiği böylesi bir aşk konusunda; İrfan Cüre’nin, “Gerçek aşkların, platonik olması”;⁽³¹⁾ Ayfer Tunç’un, “Aşklar yaşanır yazılmaz”;⁽³²⁾ Doğan Hızlan’ın, “Aşk bir virüs müdür? Bu konuda yorum yapacak güçte birine rastlamadım”;⁽³³⁾ Reyhan Tutumlu Angi’nin, “Modern yaşamla birlikte aşk da biçim değiştirir. Şok algılamalar aşkta da kendini gösterir ve kalabalığın içinde ani bir bakışma deneyime dönüşür. Göz göze gelindiğinde artık aşk ve yitiriş aynı anda yaşanır”;⁽³⁴⁾ türü “saptama”ların -veya kelimelerin- fazlaca kıymet-i harbiyesi olmadığı kanaatindeyim... “Farklı” görünüm -ve sunumlarına karşın- birbirleriyle paralel özellikler gösteren bu “saptama”ların -veya kelimelerin- “ortaklığı”: “(Kimileri buna “platonik” dese de) “sanallığı”dır... Ve bir şey “sanallaştıkça”, insana yabancılaşan şeydir...

Bu tür bir yabancılaşmayla değil midir ki, aşk, artık “organik kimya” ile açıklanır olmuştur! Alın size birkaç örnek: “Aşk vücutta opioid peptidlerin bir alt grubu olan endorfinlerin salınımını sağlar. Bu maddeler morfine benzer etki gösterirler, ağrı duyarlılığında azalmaya ve gevsemeye yol açarlar. Fakültede bir hocam, ‘Aşık olmak bir hastalıktır. Çünkü hormonal dengeyi bozar,’ demişti!”⁽³⁵⁾ “Şiddetli aşk yaşayanların vücut kimyası kokain kullananlarla aynı. Uzmanlara göre, aşık olunca ayakları yerden kesilenlerin, uykusuz kalıp kendi-

lerini bulutların üzerinde yürüyor gibi hissetmeleri, vücutta meydana gelen bir dizi değişiklikten kaynaklanıyor. Araştırmacılar, aşık olmanın, 'kokain kullanmaya benzer bir kimyasal etkileşim süreci' yarattığını ve sonuç olarak uyuşturucu kullanmaya benzer hislerin ortaya çıktığını belirtiyorlar. ABD'nin, New York Rutgers Üniversitesi antropoloji profesörlerinden Dr. Helen Fischer'in araştırmalarına göre, aşık olan kişinin beyni bir dizi kimyasal maddeler salgılıyor. Bu nedenle de vücutta bir dizi değişiklikler ortaya çıkıyor"⁽³⁶⁾ "Duygular en yoğun biçimde aşıkta yaşanır. İnsan, sık olduğu zaman beyni 'feniletilaminin' adlı endorfinler salgılar. Aşık olduğumuz zaman, içimizi kıpır kıpır yapan duyguların oluşmasına bu salgı neden olur. Zamansız bir ayrılıkta ise insanın çektiği acıların nedeni bu salgının gereğinden fazla azalmasından kaynaklanmaktadır. ilaç kullanılarak bu salgıların dengelenip aşk acısının dindirilmesi mümkündür. Feniletilaminin yüksek düzeyde salgılanması birbirini düzenli gören çiftlerde 18 ay, deniz aşırı yerlerde bulunan aşıklar için 3 yıl sürer"miş!⁽³⁷⁾

Ne demeli? En iyisi sözü Türker Alkan'a bırakmak: "Meğer, 'Aşka Hudut Çizilmiyor Mihriban,' lafı da fasa fisoymuş. Aşkın hududu en fazla üç yıl. Sonra sizlere ömür. Karacaoglan'ın. "Nedendir de sevdiceğim nedendir./ Şu geceleri benim uyuyamadığım,/ Yaman derler ayrılığın derdini./ Ayrılık derdine doyamadığım,' sözleri de kimyasal bir yanılsamadan başka bir şey değilmiş. (...) İç dünyamızın zenginlikleri. Sizleri dolarlara, makinelere, bilime ve kimyaya feda ettik"⁽³⁸⁾

Bunlar böyle olunca; önce, "Hayat bir aşk, yaşa onu!/ Hayat bir şarkı, söyle onu!/ Hayat bir mücadele, ver onu!/ Hayat bir macera, göze al onu!"⁽³⁹⁾ gerçeği unutulup; sonra da, "Sanal aşk⁽⁴⁰⁾ ve sanal seks chat, psikolojinin konusu oluyor"⁽⁴¹⁾ Artık "Sanal aşklar o kadar yaygın ki... Maus'u sevgilinin eli sanıp okşayanlar, bilgisayarın bozulmasını gurbet acısıyla bir tutanlar"dan söz eden Şule Erden ekliyor: "Arkadaş toplantılarında, okullarda, işyerlerinde hatta haber bültenlerinde bile internette tanışıp evlenen ya da büyük aşk yaşayan çiftlerden söz ediliyor. Bu aşık ya da yeni evli çiftlerin bir zaman sonrakı durumlarını neden kimse araştırıp gerçeklerden bahsetmiyor merak ediyorum. Herkes internet aşklarını ballandırarak ve büyük bir heyecanla anlatıyor; ama 'her eve internet modasını' yaygınlaştırmak için, hiç kimse internet aşklarının trajikomik yanlarını anlatmıyor"⁽⁴²⁾

II-) YABANCILAŞ-MA! ŞEYLEŞ-ME!

"Başkasını anlayan insan zeki, kendisini anlayan akıllıdır."

"Başkasını yenen güçlü, kendisini yenen kudretlidir."⁽⁴³⁾

Türkiye'yi saran McDonalds/Fast Food kültür(süz-lüğ)ünün, "American way of life/ Amerikan yaşam tarzı" his-

terisiyle sarsılıp savrulduğu atmosferde Sultana'nın, "Kuşu Kalkmaz" şarkısındaki; "Bi zavallı Hatçe düşmüş bi kerel Çalılır pavyonda küsmüş feleğel/ Açmış kalçasını tefefçalar/ Sal-lar çalkalar her gece/ Sulunır hergele salyası akar/ Döndü'ye kalkmayanı Hatçe'ye kalkar/ Hergeleye baksanıza hergeleyel/ Maskesi düşmüş dönmüş keleğel/ Koca eşek hergele sen nere-yel/ Böyle telaşlı telaşlı acelece/ Çıkınca işinden her gece/ Koş koş meyhaneye/ Kerhaneye hoş hoş/ Sonra yine gelir evi hoş hoş/ Kuşu kalkmaz/ Kuşu kuşu kalkmaz/ Canın kuşu kalkmaz/ Kuşu kalkmaz,"⁽⁴⁴⁾ haykırışıyla betimlenebilecek yabancılaşmış aşksızlık bataklığındaki "Modern Zamanlar"ın "sanal"lığı, tamı tamına bir "meta fetişizmi" labirentidir.

Yabancılaşmada somutlanan "meta fetişizmi"nin⁽⁴⁵⁾ ürünü olarak "Şeyleşmenin özü, üreticilerin toplam emek ürünleri ile olan ilişkilerinin, onlara, emek ürünleri arasında kurulan bir ilişki olarak görülmesidir."⁽⁴⁶⁾ "Metanın gizemli bir şey olması-nın basit nedeni, onun içinde insan emeğinin toplumsal niteliği, insana bu, emeğin ürününe nesnel bir nitelik damgalanmış olarak görünmesine dayanmaktadır; üreticilerin kendi toplam emek ürünleri ile ilişkileri, onlara kendi aralarındaki bir ilişki olarak değil de, emek ürünleri arasında kurulan toplumsal bir ilişki olarak görülmesidir."⁽⁴⁷⁾ "İnsan, dünyanın dışında herhangi bir yere çekilmiş soyut bir öz değil. İnsan, insanın dünyası, devlet, toplum anlamına geliyor. Bu devlet, bu toplum, dünyanın tersine çevrilmiş bilinci olan dini"⁽⁴⁸⁾ oluşturuyor."⁽⁴⁹⁾ Metaların (nesnelerin) değerini artırırken insanları değersizleştiren kapitalist ekonomik işleyiş ile "İnsanlar arasındaki belirli toplumsal ilişki, onların gözünde, şeyler arasında düşsel bir ilişki biçimine dönüşür."⁽⁵⁰⁾

Bu süreçte insanlar metaların (nesnelerin) egemenliğine tutsak düşerlerken, özne (insan) olma bilinçlerini yitirir ve "Kendi toplumsal etkinlikleri, nesnelerin etkinlikleri biçimini alır ve onlar nesneleri yöneteceğine, nesneler onları yönetir."⁽⁵¹⁾ Şeyleşmenin en karakteristik özelliği, "İnsanların kendi faaliyetlerini, kendi emeğini insanların karşısına nesnel bir şeymiş, insandan bağımsız bir şey, insana yabancı olan yasalar çerçevesinde hükmeden bir şeymiş gibi koymakta oluşudur."⁽⁵²⁾

Bunların ortaya çıkardığı sonuç ise, "İreticinin kendi üretim araçlarından kopması, tüm dolaylımsız üretim birimlerinin dağılıp parçalanması vb... Modern kapitalizmi oluşturan tüm ekonomik sosyal koşullar etkilerini hep bu doğrultuda gösteriyor: insan ilişkilerini örtüsüz saklısız ve dolaylımsız olarak kendi özgüllüğüyle gösteren ilişki veya bağıntıların yerine, rasyonel olarak şeyleştirilmiş ilişkileri koymak"tır!⁽⁵³⁾ Bu durum ise, "Boyun eğmeye sığınmak durumunu yaratan güçlü eğilimler ortaya çıkar"mıştır.⁽⁵⁴⁾

Böylelikle de "XX. yüzyılın ortasında yetkenin niteliği değişmiştir; açık yetke değil, bilinmeyen, görünmeyen, yabancılaşmış bir yetkedir bu artık: Bizden 'kimse' bir istekte bulunmaz; ne bir insan, ne bir fikir ne de bir ahl,k yasası. Gene de hepimiz, çok yoğun yetkeci bir toplumdaki insanlar ölçüsünde

ya da onlardan daha çok uyarız yetkeye. Gerçekten de 'o' nun dışında yekte yoktur. Nedir bu 'o' denen? Kârâ ekonomik zorunluluklar, pazar, sağduyu, kamuoyu, 'insan'ın yaptıkları, düşüncükleri, duyduklarıdır. Bilinmeyen yetkenin yasaları, pazarın yasaları gibi görünmez ve aynı ölçüde dokunulmazdır. Görünmeyene kim saldırabilir? Kim başkaldırabilir 'Hiç kimseye' karşı?⁽⁵⁵⁾ İşte böylesi bir toplumda "Birey, kendi olmaktan çıkar; kültürel kalıpların kendisine sunduğu kişiliği tümüyle benimser, böylece tıpkı diğerleri gibi ve onların kendisinden beklediği gibi olur. 'Ben' ile dünya arasındaki tutarsızlık ve onunla birlikte de bilinçli yalnızlık ve güçsüzlük duygusu ortadan kalkar. Bu mekanizma bazı hayvanların kendilerini korumak üzere renk değiştirmesiyle kıyaslanabilir. Onlar da kendi çevrelerine o kadar benzerler ki, çevrelerinden neredeyse ayırt edilemezler. Kendi bireysel benliğinden vazgeçen ve bir robot haline gelen kişi, çevresindeki diğer milyonlarca diğer robot ile aynı olur ve artık kendisini yalnız hissetmez, kaygı duymaz. Ama ödediği bedel yüksektir, kendi benliğini yitirmiştir."⁽⁵⁶⁾ Özetle yabancılaşmış insan açısından yaşadığı trajedi ile ulaştığı "Sonuç uyarlanım değil ama öykünmedir",⁽⁵⁷⁾ "sanal"dır; "gibi"dir!

"Örnek" mi? "Tepeden turnağa silikon... Amerikalı erkekler nihayet 'ideal kadını' buldu! Tüm özellikleri sipariş edilebilen 'Realdoll' un (Gerçek Bebek) sadece göğsü, dudağı değil her yeri silikon. Şişme bebeklerin pabucunu dama atan 5 bin 250 dolarlık bu yeni bebekler ABD' de yok satıyor... Seks oyuncaklarına talep o kadar yoğun ki Abyss Creation adlı firma ancak 4-5 ay sonrasına teslimat yapabiliyor. Realdoll' lar hiçbir erkeğe 'seni seviyorum' diyemese de eski kauçuk kadınlara taş çıkartacak bazı niteliklere sahip. Bir kere üfleye üfleye şişirmeniz gerekiyor. Yalnızca e-postayla sipariş edilebilen ve eve teslim edilen bebeklerin göğüsleri yüzde 200 genişleyebiliyor... Realdoll' ların meşhur olma öyküsü San Diego' nun ünlü radyo yıldızı Howard Stern' ün Realdoll' ların Celine tipini denemesiyle başlıyor. Stern, denemesinin ardından, 'Hayatımda yaptığım en zevkli seksti,' deyince ve programlarına katılan Ozzy Osbourne gibi ünlüler bebeği tavsiye edince tüketim patladı... Bazı doyumsuz müşteriler 4-5 bebekle harem kuruyor. Realdoll' larını aralarında değiş-tokuş edenler de var"⁽⁵⁸⁾

"Örnek" mi? "ABD, fuhuşun yasak olduğu eyalet sayısının çokluğuyla dikkat çekse de, sayıları 100 hini bulan striptiz barlarında kesinkes fuhuş olmadığı kimseye inandırıcı gelmiyor... Kredi kartıyla yapılan ödemeler 150-300 arası oluyor. (...) Meksika, fiyatların ve estetiğin tabana vurduğu bir ülke. (...) Kadın nüfusun erkeğe oranla daha fazla olduğu Brezilya' da fuhuşun biçim değiştirdiği görülüyor. Tarife yok, kural yok, kadınların elle sarkıntılık etmesi serbest, erkeklerin değil. (...) Taylan'ın denize girilemeyen sahil kasabası Pattaya varlığını fuhuş geleneğine borçlu. Vietnam savaşı sırasında cephe gerisinin eğlence merkezi olarak, 'yankileri rahatlatma üssü' işlevi gören Pattaya, görevini o kadar iyi yapmış ki, savaş sonrası da niteliği değişmemiş. Son derece iyi kurumsallaşmış acenteler vasıtasıyla özellikle yaşlı ve dev göbekli Amerikalılar, minik

Tay kızlarıyla 'eski günleri anmaya' devam ediyorlar. Günlüğü 50 dolara, selesinde oturan mini blucin etekli kız fiyata dahil olarak, Harley Davidson kiralanabiliyor. (...) İspanya, Barselona' da Eva ya da Crystal gibi 'evler', işi mönüye dökmüş, pazarlığı ortadan kaldırmış. Evin Latin kökenli kızları tek tek karşınızda endam edip 40-150 dolar arası mönü seçenekleri sunuyorlar. Çek Cumhuriyeti, Prag' da Velvet isimli randevuevi lüks tutkunlarına hitap eden bir yer. Şampanya eşliğinde striptiz ile başlayan oturum, jakuziyle sürüyor. Burada altı dilde basılmış mönü, fiyatları belirliyor. Giriş 100 dolar, ilk içki fiyata dahil. Odaya çıkma maksimum 25 dolar; odada duş ve minibar bulunuyor. Jakuzi farkı 50 dolar; jakuziyi şampanyayla doldurmak ise 400 dolar. (...) Benzer bir ortamda Hollanda' nın Amsterdam' ındaki Yabyum adlı kulüpte var. Burada kredi kartı da geçiyor. içki bedava, tek bedava olmayan şampanya ve o da mecburi... 50-100 dolar arasındaki fiyatlara bahşiş dahil değil. (...) Avusturya' nın Viyana' sındaki Gurtel bölgesinde kürk manto içi mayolu ve çizmeli Slav dilberleri sunulurken, bu Paris' teki Bois de Boulogne' la benzerlik gösteriyor. (...) Fransa' da, kayıtlı 30 bin fahişe var ve bunların önemli bir kısmı da Bois de Boulogne ormanında. Bu ormanın farklı bölümlerinde farklı tercihlere hizmet veriliyor... Fiyatlar 30-150 dolar arasında değişiyor. (...) Azerbaycan' ın işleri kesatısa fiyatları da düşüyor, çok uçak inmişse artıyor"⁽⁵⁹⁾

Oysa herşey; Luise Nevelson' un, "Kadınlar özgürleştikçe erkekler de daha özgür olacaklardır. Çünkü birisini köleleştirdiğinizde siz de köle olursunuz";⁽⁶⁰⁾ veya Bernard Shaw' un, "Rasgele cinsel ilişki, köleliğin bir sonucudur, özgürlüğün değil. (...) Erkekler, kadınların ruhunu öldürürken, gerçekte kendi ruhlarını öldürürler,"⁽⁶¹⁾ dediği gibiyken örnekleri çoğaltmak mümkün... Ama bu kadarı bile yeterli! "Bu neden böyle" mi? Sadece kapitalizmden!⁽⁶²⁾ "Patriarka ve sermaye ortaklığı"na dikkat çeken Heidi Hartmann, "Patriarka, erkekler arasındaki hiyerarşiyi kurup meşrulaştırarak (tüm gruplardan erkeklerin, en azından bazı kadınları kontrol etmesine izin vererek), kapitalist kontrolü arttırır ve kapitalist değerler patriarkal doğrunun tanımlanmasına şekil verir"⁽⁶³⁾ Ve "(Kadın-b.n) Bedenim sizin çizdiğiniz sınırlarla bölünmüş halde. Sizin yüklediğiniz özel aidiyetlerledir,"⁽⁶⁴⁾ dedirtir Luce Irigaray' a!

III-) AŞKSIZLIK(VE KAVGASIZLIK) ÜSTÜNE

"71' in ortalarından itibaren üniversite dönemimle birlikte sol hareket içinde yer aldım. (...) O dönem devrimcilik daha farklı koşullarda, daha farklı biçimlerde yapıyordu. Ben de onun gereklerini yerine getirdim. Okulu bıraktım, fabrikaya girdim; işçilik yaptım.

Çok önemli,
unutamayacağım deneyim yaşadım.
Onun dışında
fabrikadan kalan bütün zamanımızı
mahalle çalışmalarıyla geçiriyorduk,
umutluyduk ve çok da coşkuluyduk...
12 Eylül geldi.
Kimilerini bir yerlere savurdu,
kimilerini cezaevlerine tıktı.
O süreci biraz zor geçirdim.
Bir daha 12 Eylül öncesinin
yaşanmayacağını anlamıştım.
Yani o coşkuyu yakalayamayacağımızı,
o ilişkileri bir daha bulamayacağımızı,
o kadar umutlu olamayacağımızı fark etmiştim.”⁽⁶⁵⁾

“Kalpler ‘Kalp’ (mı?) Oldu?” sorusuna; “Yabancılaş-ma! Şeyleş-me!” kararlılığıyla; “İnadına Aşk!” yanıtının verilmesinden yana saf bağlayan partizanlıkla, “Aşksızlık(ve Kavgasızlık) Üstüne” diyeceklerime; “Bir zamanlar” notu düşmem “olmazsa olmaz”!

Bir zamanlar yaratılan bir tarihin, aşkın ve zuladaki ölümün kıyısında dolaşmaya cüret etmiş yaşanmışlığın; -atlı karcının dön dolaş dön dolaş rutinini dahi aratan bir abartının!- samanaltı edilmiş akıldışıyla yerden yere vurularak yargılandığı... Ya da “kırılıp dökülmesi”nde sakınca olmayan “önemsiz eşya” gibi söz edildiği yol ayrımlarında; -aşkın dolarla “chage” edilebildiği bir “dünya”da iyi bir borsa tiyosundan daha “muhteşem” bir şey olabilir mi? diyerek!- yitip gidenlerle karşılaşmak kadar zor bir şey yoktur insan hayatında...

Yelkenlerimizi kızıl inanç, bilinç ve öfkenin doldurduğu isyancı bahar günlerinden taşan kadim rüzgarı hiç unutmayan ve hâlâ gerçeğin sanala, ölümün hayata, barışın savaşa, eşitsizliği adalete karşı zaferinden yana saf bağlayanlardan biri olarak; aşksız (ve kavgasız) zavallılar beni hiç şaşırtmadığı gibi, üzümüyor da...

Muamma dolu muallakı yaşayan onların seçtiği, -ucuz bir hile değilse!- aşksız (ve kavgasız) bir Y. A. L. A. N... Hiç kimse duymasını, bilmesini istemedikleri ve “gizli-saklı” kalmasını istedikleri “kocaman” bir Y. A. L. A. N... Onlar; Y. A. L. A. N’ı rasyonalize ettiler... Bir zamanlar; devrim üzerine kurulan aşkların adresini yitiren onlar, “Her aşk devrim gibidir,” gerçeğini unuttular... Oysa her sevda imkansızlıklarıyla gerçektir; ve aşka, imkansızlıklarıyla sevdalanmıştık...

Onların, telefon numaralarını defterimden sileli çok oldu; çünkü onlar “öleli” çok oldu... Ve onları, yalanlarını yüzlerine vurarak unutmak, bir kez daha öldürmek gibi bir şeydi... Çünkü onlar; “Biz” ve “Aşık Olmak”ın ateşini söndürüp, yangınlardan korkar, -hatta tiksindir- olmuşlardı... Ve artık onlar, hayatı Y. A. L. A. N’larıyla, bir röntgenci gibi yaşayıp, bir hirsiz gibi talan ediyorlardı...

Düşsüzdüler; inanmıyorlardı; aşksızdılar... Bunların yok

olmaya denk düştüğüne de aldırmıyorlardı... Yaşadıkları; tamına, kodları belirlenmiş bir ritüel; ya da çılgılık çılgılığa kanlı bir cinayet öyküsüydü artık... Öyküleri yalnızlıktı; yabancılaşmaydı; borsalardaki hisse senetleri krallığına biat etmekte; “her şeyin bir sonu olduğunu” unutan bir labirente kaybolmaktı... Onlar için artık, varsa da yoksa da tek şey: Sahip ve iktidar olmaktı. Bu noktada kararları alan/veya veren kendileri değil; yabancılaştıkça habis bir uru andıran kulluklarıydı!⁽⁶⁶⁾

Özetin özeti: “Aşkın (ve kavganın) elinizden yavaş yavaş kayıp gittiğini, artık yaptığınız hiç bir şeyin eski anlamlarını taşımadığını, hayattan beklediğiniz şeylerin (hiç olmazsa bir süre için, belirsiz bir süre için) hiç bir anlam taşımadığını,” düşünmeye başladınız mı? İşte o zaman her şeyden vazgeçebileceğinizi de tasarlamaya başlıyorsunuz demektir... Vazgeçmek, sevdasız “Elvedalar”la başlar hep... Ve çoğunlukla anlamazsınız neden ve nasıl geliştiğini bu otomatiğe-bağlanmış gidişatin...

Özetin özetinin özeti: “Elvedalar”la başlayan gecede önce ay doğar; sonra da vakti gelince güneş doğar... Bu yaşamın ısrarlı, vazgeçmeyen aşkıdır... Hepimize herkese bir şeyler öğreten...

Dipnotlar

- 1) Horace Kallen
- 2) Erol Özkan, Cumhuriyet, 30 Nisan 2000, s.6.
- 3) Sarıldığı aşkla, sarsılan Aydın Engin; bakın “Yenilmiş Bir Kentten...” nasıl haykırıyor: “Gece yarısını epey geç otelden çıkıp Kızıl Meydan’ın yolunu tuttum. Gören olsa saçmaladığımı düşünecek. O kızıl yıldızların benin için taşıdıkları simgesel anlamı bölüşemeyen kimse beni anlamayacak. Kızı Meydan... İssiz. Çar Nikola Kilisesi gene masallar çağrıştırıyor. Az ötesinde eskinin süngü gibi dimdik duran Kızıl Ordu nöbetçileri yerine, yaka bağı açık, cigara tüttüren ‘Putin askerleri’nin beklediği Lenin Mozolesi. Mozol, sırtını Kremlin duvarlarına yaslamış. Kremlin duvarların çizdiği dev boyutlu, dörtgenin dört köşesinde birer kule. Kulelerin tepesinde... Dört yıldızdan ikisi sönmüştü. Biri, görkem değil merhamet saçan cılız bir ışıqla kendini göstermeye çabalıyordu. Sonuncusu yanıyordu. Ama benim geldiğimi, kendisine baktığımı, saçtığı ışıktan anlamlar çıkaracağımı, çocukça umutlar devşireceğimi sezmış gibi sönmüverdi. İnanırsam, ‘ilahî bir işaret’ diyeceğim. Kızıl Meydan’ın göbeğinde üçü sönmüş, biri cılız ışıqla kendini hile aydınlatamayan dört kızıl yıldızla baş başa kalakaldım. Baş başa. Yenilgiyi bir kez daha başıma kaka kaka... (...)

İnsanlığa umutlar saçmış, yedi iklim dört bucakta haksızlığa, eşitsizliğe, üretim araçlarının özel mülkiyeti’nden kaynaklanan sömürüye başkaldıran ak, kara, sarı, kızıl derili milyonlarca insana esin vermiş bir başkentten, üçü sönmüş, biri sönmeye yüz tutmuş dört kızıl yıldızın ardından, sıcağı sıcağına ne yazılır ki? Haramilerin bastığı ve el koyduğu bir yenilmiş kentten, okuyucuyla kederden başka ne bölüşülür ki? Şair, 1917’nin bir Ekim sabahını Aurora (Şafak) zırhlısının toplarının ağzından anlatmıştı. ‘Dün erkendi, yarın geç! Aurora’nın toprakları bugün dedi bugün dedi...’ O ‘bugün’ den bu yana uzun yıllar geçti. Ukrayna Otel’i’nin lobisinde yorgun bakışlı gencecik ve çok güzel Rus kızları bekliyor. Ödemeyi dolar üstünden yapacak birinin kendilerini alıp odasına çıkarmasını uman ve umutla bekleyen gencecik Rus kızları...” (Cumhuriyet, “Yenilmiş Bir Kentten...”, 20 Haziran 2000, s.5.)

4) Hüseyin Murat, Edebiyat Gündemi Dergisi, “Yok Bi Aşk!”, No:5, Temmuz 2000, s.37-38.

5) Yıldırım Türker, Radikal iki, “Aşk Örgütlenmektir”, 14 Şubat 1999, s.3.

6) Banu İçöz, Yeni Binyıl Pazar Eki, “Aşk ve Bağışak”, 9 Temmuz 2000, s.14.

7) Agnes Smedley, Toprağın Kızı, s.270.

8) Metin Cengiz, Edebiyat ve Eleştiri Dergisi, “Divan Edebiyatımızda Aşk ve Ejinsellik”, Yıl:7, No:47, Ocak-Şubat 2000, s.31-46.

9) Karl Marx, 1844 Felsefe Yazmaları, Sol Yay., s.108.

- 10) Louis Althusser, *Gelecek Uzun Sürer*, Can Yay.
- 11) "Bir erkek, bir kadını kendine eşit gördüğü zaman, kadına artık malı mülkü gözüyle bakmaz oluyor. O zaman kadın, erkeği sevmek istediği için seiyor." (N. Çernişevski, *Nasıl Yapmalı?*, s.361.)
- 12) N. Çernişevski, *Nasıl Yapmalı?*, s.343.
- 13) N. Çernişevski, *Nasıl Yapmalı?*, s.339-340.
- 14) N. Çernişevski, *Nasıl Yapmalı?*, s.172.
- 15) Agnes Smedley, *Toprağın Kızı*, s.255.
- 16) Ayşe Laçinel, *Cumhuriyet*, "Uygarlığın Temeli: Aşk", 9 Temmuz 2000, s.2.
- 17) İskender Savaşır, *Yeni Binyıl Pazar Eki*, "Aşk 'Sınırdan' Bir Durumdur", 9 Temmuz 2000, s.17.
- 18) Ahmet Cemal, *Cumhuriyet*, "Sevgilerde", 10 Şubat 2000, s.15.
- 19) Ufuk Uras, 2000'de Yeni Gündem, "Aşk Olmadan Aşk Olmaz", 10 Temmuz 2000, s.7.
- 20) 9 Şubat 1954.
- 21) 7 Kasım 1953
- 22) Fidel Castro'nun Aşk Mektupları, aktaran: Faik Bulut, "Mektupların Olmadan Yaşamam!", *Yeni Binyıl Eki*, 11 Haziran 2000, s.15.
- 23) Yeni Binyıl, 13 Mart 2000, s.15.
- 24) Atilla Birkiye, *Cumhuriyet*, "Rüzgâr, Aşkı Söylüyordu", 14 Şubat 2000, s.5.
- 25) Yankı Yazgan, *Yeni Binyıl*, "Kimse Aşkta iyileşmek istemez ki...", 10 Mayıs 2000, s.4.
- 26) Krishnamurti, *Yeni Binyıl Kitap Eki*, No:18, 12 Mayıs 2000, s.13.
- 27) Ahmet Özüncü, *Yeni Binyıl Pazar Eki*, "Aşk Ertelenerek Yaşamın Dayanılmaz Ağırlığı", 28 Mayıs 2000, s.8.
- 28) Kadın, Sevgi ve Özgürlük Üzerine Değirmeler, *Devrimci Hareket Yayıncıları*, 5. 1999, s. 61-38-39-49-42-58.
- 29) Hikmet Çetinkaya, *Cumhuriyet*, "Şiir ve Aşk", 21 Mayıs 2000, s.5.
- 30) Nail Güreli, *Milliyet*, "Aşk Taneleri", 24 Mart 2000, s.21.
- 31) İrfan Cüre, *Özgür Bakış*, "Uzaktaki Ses", 15 Nisan 2000, s.6.
- 32) Ayfer Tunç, *Yeni Binyıl Kitap Eki*, No:18, 12 Mayıs 2000, s.8.
- 33) Doğan Hızlan, *Hürriyet*, "Aşk Virüsü Yalnız Bilgisayarları Vurmaz", 5 Mayıs 2000, s.27.
- 34) Reyhan Tutumlu Angı, *Edebiyat ve Eleştiri Dergisi*, "Walter Benjamin'in Gözüyle Charles Baudelaire'in Dünyası", Yıl: 8, No:49, Mayıs-Haziran 2000, s.10.
- 35) Ahmet Özüncü, *Yeni Binyıl Pazar Eki*, "Aşk Ertelenerek Yaşamın Dayanılmaz Ağırlığı", 28 Mayıs 2000, s.8.
- 36) Yeni Binyıl, "Aşkın Kimyası", 9 Temmuz 2000, s.2.
- 37) Melih Aşık, *Milliyet*, "Aşk Acısına İlaçla Tedavi", 16 Nisan 2000.
- 38) Türker Alkan, *Radikal*, "Leo Emmi", 16 Nisan 2000, s.5.
- 39) Rahibe Teresa.
- 40) Bak: Ayşe Tütüncü, *Yeni Binyıl Pazar Eki*, "internet Aşkları", 9 Temmuz 2000, s.17.
- 41) Filiz Koçali, *Radikal*, "Kalabalıktaki Yalnızlık", 24 Şubat 2000, s.19.
- 42) Şule Erden, *Yeni Binyıl Pazar Eki*, "Sanal Aşka, Hayır!", 28 Mayıs 2000, s.5.
- 43) Leo Tse.
- 44) *Radikal*, 13 Temmuz 2000, s.5.
- 45) Bak: Musa Sala, *Teori ve Politika Dergisi*, "Meta Fetişizmi Bilmece-i ve ideoloji", No: 18, Bahar 2000, s.73-87.
- 46) Metin Çulhaoğlu, *Bin Yılın Eşiğinde Marksizm ve Türkiye Solu*, Sarımal Yay., s.282.
- 47) Karl Marx, *Kapital*, C:1, çev: Alaattin Bilgi, Sol Yay., 1997, s.82.
- 48) İşte bu konuda kimi veriler: "Kadınlar aklın ve dinin aşağılık aşağı yaratıklarıdır." (Peygamber Muhammed.) "Allah'ın kimini kimisinden üstün kılmasından ötürü erkekler kadın üzerinde h.kimdirler." (Kur'an, Nisa Suresi, Ayet: 34.) "Namaz ka' eden (bozan-h.n.) şeyler kara köpek, eşek, domuz ve cadıdır." (Peygamber Muhammed.) "Erkeklerin onlardan (kadınlardan-h.n.) bir üstün dereceleri vardır." (Kur'an, Bakara Suresi, Ayet: 228.) "Sereşlik (itaatsizlik-h.n.) etmelerinden endişelendiğiniz kadınları dövün." (Kur'an, Nisa Suresi, Ayet: 34.) "İç kimse vardır ki onlara yumuşak davranırsan sana ihanet eder, sert davranırsan iyilik ederler. Bunlar da kadın, hiz-

met, r ve işçidir." (imam Şafii.)

- 49) Karl Marx, Hegel'in Hukuk Felsefesinin Eleştirisi, C:1, çev: Kenan Somer, Sol Yay., 1997, s.192.
- 50) K. Marx, *Kapital*, C:1, çev: Alaattin Bilgi, Sol Yay., 1997, s.82.
- 51) K. Marx, *Kapital*, C:1, çev: Alaattin Bilgi, Sol Yay., 1997, s.85.
- 52) György Lukacs, *Tarih ve Sınıf Bilinci*, Belge Yay., s.161.
- 53) György Lukacs, *Tarih ve Sınıf Bilinci*, Belge Yay., s.168.
- 54) Erich Fromm, *Özgürlükten Kaçış*, Payel Yay., s.44.
- 55) Erich Fromm, *Sağlıklı Toplum*, Payel Yay., s.143.
- 56) Erich Fromm, *Özgürlükten Kaçış*, Payel Yay., s.152.
- 57) Herbert Marcuse, *Tek Boyutlu İnsan*, İdea Yay., s.21.
- 58) *Radikal*, 13 Temmuz 2000, s.2.
- 59) İzzeddin Çalışlar, *Yeni Binyıl*, "Paralı Aşkta Devriale", 30 Nisan 2000, s.11.
- 60) Luise Nevelson, *Bahçe Dergisi*, "Kadınların Gözüyle Erkekler", No:19, Yaz 2000, s.26.
- 61) Bernard Shaw, *Bahçe Dergisi*, "Kadınlarla Erkekler", No:19, Yaz 2000, s.18.
- 62) Bak: Senem Çakmak, *İskenderiye Yazıları Dergisi*, "Kapitalizm, Patriyarka ve Kadınlar", No:25, Yaz 2000, s.47-51.
- 63) Heidi Hartmann, *Teori ve Politika Dergisi*, "Marksizmin ve Feminizmin Mutsuz Evliliği: Daha İyiye Giden Bir Birleşmeye Doğru", No:12, Güz 1998, s.142.
- 64) Luce Irigaray, Nietzsche'nin Deniz Aşığı, çev: İsmail Yergüz, *Kabalacı Yay.*, 2000, s.11.
- 65) Filiz Koçali, *Cemre Dergisi*, "Röportaj", No:1, 8 Mart 2000, s.12.
- 66) Yeri geldi, sorayım: "Ağzımı açmayacak" mısın? "Seni anlamama imk,n yok" mu? "Canın çok sıkılıyor" mu? Sıkılmak, asılsız, yani aşksız (ve kavgasız) bir yaşamın kaçınılmazlığı değil midir? Ve çoğunlukla bir şeye yaramayan sıkıntılarla, turnakları yemekten başka nedir ki?
- "Niye sustun"? Yaşamdan sürülmüş, yabancılaştırılmış bir fanusun sanal dünyasında; insan olma ve kalma ahl,kını, duygusunu, bilincini yitiren; veya gashbedilmesine göz yuman; ya da -seni rahatsız etmez olduğundan beri- dizlerinin üstünde yaşayan; insanca ayağa kalkmayı unutan sen değil misin?
- Bağışlatabilir mi suskunluğun seni? Zannetmiyorum...
- "Herşey çöktüldü" mi? "Tek başına elinden ne gelebilir" mi? Ne o her şey? Veya o her şeyi, bir zamanlar yaşatan-çoğaltan, insani cüret ve ısrarınla sen değil miydin? Ne oldu şimdi sana?
- "Minik seramda süs çiçekleri (mi) yetiştiriyorsun... Bayağı para (mı) ediyorsun... Kazandığın parayla da içki (mı) alıyorsun... Sol gözünde körleşme (mi) var... Vücut ısını (mı) kaybettin... Kalbin -"sol memenin altındaki cevahir"- düzensiz sinyaller vererek tekleme (mi) başladı... Artık hobilerin ve bir de internet bağlantılı bilgisayarın (mı) var... Network'e bağlı bilgisayarlarınla özgürce "çet"leşebiliyorsun (mu)... Vb'ler, vd'leri..."
- Ne diyeyim; ya da diyeceklerime nereden başlayayım: Öncelikle senin iletişim ve algılama sorunun var! Ve sen artık aşksızın (ve kavgasızın) bana sorarsan! "Kendi adına oluşturduğunu" zannettiğin şeylerin, "olağan" denilen aşksızlığın sana dayattığından başka bir şey olmadığını; ve bu oyunun bir tuzak olduğu anımsa... "Sağlıklı Toplum" un "steril bireyi" olmanın seni suçlar(ın)dan arındırmayacağını düşün... insan olmak ve kalmak için ödenmesi bedellerin, saçma sapan şeyler ya da hırsfeler olmadığını hatırlamaya çalış... Kaçarak, kurtulman mümkün değil... Cesaretin varsa eğer, hemen arkasını dönme, ellerini havaya kaldırma; pencereni aç; odaya temiz hava dolsun... Kutuyu andıran boyutsuz odanın (dünyanın) dışında bir yaşam olduğunu duyumsamaya çalış yeniden: kafanı kaldır, gökyüzüne bak... Hayır; yaşamdan özür dilemen gerekmiyor; ona ait ol yeter... Bunun için seni uyuşturan, ehli-leştiren ne varsa çöpe at: masanın üstündeki tozları temizle...
- "Offffff bu konuşmadan çok sıkıldım" mı? Yaşanan vahşetin sıkılma lüksüne tahammüllü olduğunu düşündün mü; hiç olmazsa bir an? İstesene de istemesene de yaşamın içindesin; sen de, her insan gibi, "O mahûler ki derya içredir deryayı bilmezler;" nitelemesine müstahak olmadan öykünü yeniden-kapitalizmin Sodom ve Gomoreleri'ni yıkarak!- yaratabilirsin...
- "Buna ne gerek var" mı? Al,metler yeniden belirirken ve s'runu bir kez daha üflemek üzereyken "Aşk"; bu sözcük sana bir şey anlatıyor mu?

Bir çiğ tanesinin serüveni

D. ALI ÖZCANDAN

Bir ormanın içinde, küçük bir yaprağın gamzesine düşmüş bir kabarcıkta buldu kendini. Yaprak terle-mişt i çığlıklar arasında, gecenin aymazlığında tek yankı, çiğ tanesi olmuştu. Ve günün aydınlığına doğru iller-lerken olgun bir damlanın bedenine erişerek hayata aktı...

Damla.

Vaktini sorarsan, bilmez. Orman bilir terli geceleri... bilir mi dersin, o da bilmez. Yitirir uğultusunda koca çiğ-lığı... Sadece toprak bilir.

Sonra öğrendi, mevsimin sonbahar olduğunu. Orman-da yapraklar birer birer sararıyordu. Yaprakların gülüşü solarken gamzeleri kapanıyordu. Rüzgarın uğultusunda direncini yitiren yaprağın yere düşmesiyle koptu yuvasın-dan Damla.

Bu, koca ormanın uğultusu arasında onun içini saran en büyük gürültüydü. Bir ceylanın ürkekliği sardı o zarif bedenini. Sıyrılmak istedi, ama yol bulamadı; henüz far-kettiği kalabalığın arasından.

Damla, savrulan yapraktan düşüp toprağın ılık teniyle buluştuğu an, hayatın ne kadar renkli ve de ne kadar gör-kemli olduğunu gördü. Benliğini saran basit tutkuların ca-zibesine kapılıp küçük yarıklarda oynayarak hayatın “bü-yük” tadını çıkarmaya çalıştı... Bazen, kendini dünyanın parlayan en güzel yıldızı, en büyük serüvencisi, en iyi ta-nığı ve en bilge ustası saymadı değil, Ama tanıdıkça haya-tı, içine hep bir kuşku düştü.

Ormanın her karış toprağında iri gövdeli ağaçlar yük-selmşti. Ve ağaçların gövdeleri birbirine karışmıştı. Birini diğerinden ayırmak olanaksızdı. Bölüşülmeyen bir nokta kadar yer bile kalmamıştı. Küçük boşlukları değerlendiren ince fidanlar ise bir sığınmacı gibi duruyorlardı koca or-manda. Gerisi, iri ağaçların gölgesinde kendine bir yer seçmişti. Hepsinin kaderi aynıydı; dört mevsim iri ağaç-ların gölgesini taşıyorlardı sırtlarında. Ve bir gün bile olsa güneşin şavkı değmedi tenlerine. Ormanın sahibi, güçlü ve yırtıcı olandı. Buydu onun yasası: Her ağaç daha çok büyüyüp serpmek, dallanıp budaklanmak ve mevsiminde meyveye durmanın tutkusuna sarılmıştı. Bu tutku, biri için sevinçle sonuçlanırken, bir başkası için acıyla bitiyordu.

Ormanın devinimine yön veren yasa, bazen yırtıcı bir kap-lanın dişlerindeki parıltıda işler, bazen bir çiçeğin çatlayan tomurcuğunda... ve bazen de “olmadık yere” devrilen ko-ca bir çınarın trajisinde haykırır!..

Damla, acı bir düş'ten uyanmışçasına şaşkınlı izliyor ormanın olağan akışını. “Ben mi küçüğüm, yoksa hayat sandığımdan daha mı büyüktü?..” Onu bekleyen sorular zincirini, en ağır halkasından yakalamıştı. “Şu koca or-mandan ötesi var mı ki... nerede başlıyor, nerede bitiyor hayat, benim buradaki yerim ne kadar? ...” Yaşamının şu kısacık kesitinde acemi; çocuksu adımlarla ilerlerken, keş-fettiği en basit olgular karşısında kanına hükmedemiyordu.

Her keşif, karanlık dünyasından bir perde aralıyordu. Ve daha büyük gizemli, yeni keşiflerin kapılarını zorlu-yordu. Ve bir gün, ormanın ötesinde sınırları görülmeyen koca bir derya olduğunu farketti. O vakit, zaptedilmeyen o koca orman gözlerinin önünde bir noktaya dönüştü, gök-boşluğu şemsiyesi altında.

Sonra; iki dağın arasında, bir yılan kıvrımında akan nehrin asi ve görkemli seyrine vuruldu.

Nehir çekiyordu onu, güneşte kavurulan toprağın yağ-mur bulutlarını çekip emmesi gibi. Damla ilkin nehrin dağ-lara, ovalara, zamana meydan okuyan o asi gümbürtüsüne ve serüven tutkusuna yenik düştü. Sonra umuduna kapıldı sanki tüm güçlerinin karşılığı nehrin ufkunda saklıymış ve oralara ulaşmanın tek yolu nehre karışmaktan geçiyormuş gibi, vazgeçilmez bir hal alıyordu. Nehre baktıkça kendi-ni güçsüz hissediyordu. Tek başına olmanın zayıflığını ve ezikliğini duyumsuyordu. Sığındığı o ince dalın gölgesin-den çıkarsa, birkaç dakika içinde sayısızca parçalara bölünüp buharlaşacak belkide. Hayat, birken bin olmaya doğru yol almakta, yok olmak değil. Tıpkı nehirlerin rakı gibi. Cesur adımlarla büyük serüvenlere çıkmak, büyük kavgalara gir-mek ve büyük denizlerde yüzmek. Ölümü de bu deryada karşılamak, ama sadece bedenlen. Gerisi sonsuz bir yaşam-dır. Hiçbir gücün koparıp alamayacağı ve yeryüzünden si-lemeyeceği bir yaşam...

Küçük damlacık, yıllanmış yatağından ardından bak-tığında ‘yol yüzyıllıktı, zaman yüz yıl...’ akıp giden bu deryada. Ve bu deryanın içinde sadece bir damla olmak... “Olursa ne olur, olmazsa ne olur?” demiyessin sakın. Çok

şey olur. Bendin zirvesini ilk aşan Damla'ydı, söküp atansa nehrin tamamıydı.

Bu senfonide her bir damlacık, ezginin bir notasıdır. Yanlızca biri eksildi mi -kimseler farketmesede- bazen ritmi bozulur ezginin. Nehir, yönünü bulamaz o zaman ve damlacıkları bekleyen o mavi okyanus soluksuz kalır kuşatılmış kıyıların arasında; bulamaz rengini. Ne Damla nehirde ayrı bir varlıktır, ne de nehir Damla'dan.

Nehir dediğin nedir ki zaten? Yuvasından kopmuş yurtsuz damlacıkların okyanus arayışı değil midir? Aktıkça çoğalan, çoğaldıkça çoşan duru suların dinmeyen özlemi. O özlem ki, yarasına neşter atıldığından beri kanar. Tuzlu sularla yeniden buluşmadıkça ne iyileşebilir ne de durdurulabilir. Ama yolu dağlarla çevrilidir, uçurumlarla örülüdür, kayalarla tıkalıdır... Bitmeyen engeller dizisinden sıyrılıp varılacak yere varmak, ustalık ister.

Nehir, ustalığını kaynağından ve deniz yolculuğundaki deviniminden alır. Nehir için durmak ölümdür. Bir bendin arkasına durmasının sebebi birikmek değilse ve aşamıyorsa bendi, çürür zamanla... Zamanın benliğinden alıp götürdükleri karşısında yitirir belleğini. Düşlerini sarmalayan ufkun tutkusunu hissetmez olur. Ve baş eğmeyen tüm asi gülüşleri, hırçınlıkları öfkesi törpülenir bu durağanlıkta. Uysal bir göle döner. Sonbahara doğru yosunlar bağlar kıyıların, kuru yapraklar kaplar yüzünü, bulanık sular karışır içine ve bir balçığa doğru yol alır... susar ezgisi. Hayatta; durmak ölümdür, yeryüzünde yaşayan her canlı için.

Damla'nın bir uçurumdan atar gibi kendini nehre bırakması bundandır. Yaşamın sırrını ormanın yasalarından edendi ve yaşamdan bir soluk daha koparabilmek için kendine bir ufuk çizdi. Ona uzandıkça büyüüp güzelleşiyordu. Serüveninde, tutkularını çağılayanlar sardı. Tüm öfkesiyle, özlemiyle haykırdı arzularını. Ve çatlayan toprağın yarasında bir çiçeğin solgun yüzüne dokunup onu kahkahalara boğmayı amacının bir parçası saydı. Zaten hayat delilen şey, birken bin olma serüveni değil miydi?.. Olur ya bir gün o mavi atlasın deltasında beyaz köpüklere karışması da ardına baktığında, "az eyledim" demiyecektir. Çırpındı, tutundu, taştı, vuruldu, çoştı, sevdi, okşadı, ateşin kızgın soluğunda ölüp ölüp dirildi, ama bu kavgada yitirmedik güzellik serüvenini... Ardında nice kurak topraklara yeşile boyadı, nice fidanları yapraklara boğdu, nice bahçelerde rengarenk desenli çiçekler gülmüştü... Yeryüzünü bir gökkuşağının renkleriyle süslerken, yeni bir tutkuya sarıldı.

Ve şimdi kabuğunu zorlayan bir gelinciğin tomurcuğunda kavgaya durmuş. Güneşin ilk ışıklarıyla yeni bir hayat taşıyacak yeryüzünde...

TOHUM'DAN ÜÇ YENİ ÜRÜN

ÇİĞLİK
Köy Enstitülerine
Eleştirel bir Bakış

ANI/ELEŞTİRİ

MUSTAFA ÖZ

247 Sayfa
3000.000

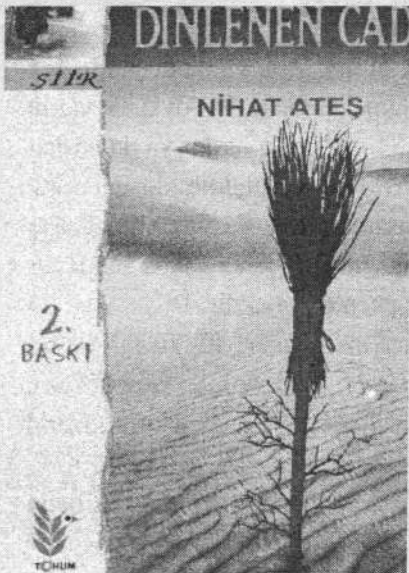

**DÜŞLERİN
GÖLGESİ**

OSMAN BOZKURT

ŞİİR

80 Sayfa
1500.000

DİNLENEN CAD

NİHAT ATEŞ

ŞİİR

64 Sayfa
1500.000

SOKAK ÖYKÜLERİ

DÜŞ GEZGİNİ

Bilinmez kentlerin, keşfedilmiş sokaklarının öykülerinin büyüyle yoğunlaşan gökyüzünün kederi, her geçen gün büyüyerek artmakta. Oysa bu değişkenliği, bu açmazlığı fark etmeyen tek canlı insan oğlu, ne gökyüzünün kaderini ne de bilinmez sokakların öykülerini duyumsamak istiyor. Yaşam durağan ve bir o kadar da sıkıcı olarak devam etmekte. Bir çok insana göre yaşamın işlevini, yemek yemek ya da para kazanmak hırsı ile hiçleştirilirken, kaybeden insani değerlerde günden güne eriyerek yok olmakta. İnsan değerleri en az inen bir birey, zaman içinde kimliksiz, dostsuz ve bir o kadar da yalnızlaşarak bulanımlar yaşıyor. Tıpkı kanadı olmayan bir uçak gibi, kanatların hareket mekanizmasına etkileri gibi, bir bütünün parçalarının eksikliğinin bütününe ne kadar zarar verdiği gibi, keşfedilmemiş kentlerin sokaklarında yaşayan insanlar mutsuz yalnız ve bir o kadar da yabancılaşmışlar. Kendilerinden kendisinden uzaklaşan birey ne kadar sağlıklı olabilir? Ya da yaşamı gerçek yüzüyle ne kadar algılayabilir? Ve ona göre hangi yöntemleri geliştirebilir?

Mavi gölde mor balık olmak gibi, ya da düşlerde gezgin olmak gibi her sokağın kendince bir öyküsü vardır. Öyküler bir başlangıçtır. Sonuçlarıyla başlar ya da başlangıçlarıyla biterler. Her öykü düş değildir, düşüncesinin güncesidir çoğu kere. Yaşanılmış ya da yaşanılmak istenendir. Her sokak kendi düşünüyü kurar, her sokak kendi gerçekliğini yaşar. Düş düşüncenin evresidir. Düş yoksa düşüncede yoktur. Herşeyden önemlisi ise düş kurmasını bilmektir. Düş kurabiliyorsa insan, gökyüzünün ve sokakların kaderini de dağıtabilir. Keşfedilmemiş sokakların gizemli ve bir o kadar da tılsımlı hareketini yaşar ve yaşatır.

Yaşamınız kurak bir yaz mevsimi gibiyse ve ilk baharın ya da sonbaharın tadlarını hiç yaşamamışsa önce düş

kurun. Düş dünyanızdaki güzellikleri keşfedin. İnsan olmanın tadını doyasıya alın beyin gücünüzden. Sonra düşlerin gerçek yaşamdaki izlerinin peşine takılın ve kendi sokağınızdan çıkın. Ve hayatı yaşamaya devam edin. Yaşıyor olmak değil tabi ki sorun. Sorun; “nasıl yaşıyoruz”da. Yaşamın doğal devrimin birey olarak katkılarımız nelerdir? İnsan olan yanlarımıza ne veriyoruz? Nasıl besliyoruz düşlerimizi? Hangi olumsuzluklara tavır alıyoruz? Kötü gideni olumlandırma için katkılarımız nelerdir? Öncelikle birey olarak bunu kendimize sormalı ve ona göre tavır belirlemeliyiz.

Her kentin bilinmez sokaklarının hüznü öyküleri vardır. Acıları ve sevinçleri vardır. Ama acının ve hüznün rengini değiştirmekte vardır. Acı ve hüznün tüten bacalarda, sevgi, dostluk paylaşım kahkaha melodileri dinlemek ve hissetmek. Bunun içinde değişimlerin özünde olmak, değiştirmek için emek sarfetmektedir. Emek harcamadan düşlerin izini sürmek boş ve anlamsız olur.

Gökyüzünün kaybolan sokaklarında öyküler, hep vardı ve hep var olacak. Öykülerin değişmeyen tek kahramanlarıysa insanlar; öyküleri değiştirecek öznelere yine onlar olacak. Öykülerine özne olamayanlar, ömür boyu figüranlık yapacak.

Gidişatı beğenmeyen bireyler, olumsuzlukları değiştirmek için çaba sarf etmiyorlarsa ve de bunu başkalarından bekliyorlarsa düşlerin yanlıgılar üzerine kurulması kaçınılmazdır. Her birey, kendi, özgül koşulları ölçüsünde, dur demeyi bilebilmelidir. Kötü gidişata dur demek için illada yetkili ve “etkili” olmak gerekmiyor. Okyanusun kum taneceklerine ne kadar ihtiyacı varsa, parça ile bütün arasında da öyle bir yan mevcuttur. Küçük bir katkı da olsa, her değişim bir etkidir. Her etki bir özgün öyküyü ortaya çıkarır. O zaman sokağımızın gizemli öykülerini anlamaya ve onları yaşatmaya geliştirmeye çalışalım.

Fırat Dicle ve Munzur

Ozan VELİ

Oturmuş Fırat'ın kıyısında, düş kuruyorum. Alnımı sabahın mağrur yelleri dövüyor. Tırnakları, gümüş tenli uçurum kayalıklarının tozunda bronzlaşmış atmacalar geçiyor; gölgelerini düşürerek Fırat'a. Üşüyorum. Oysa zaman, mayısın o delişmen canlılığında oynuyor. Zaman öyle uysal değil Fırat'ın kıyısında. Fırat bu, uçurumlardan dökülen bir barikat havasında. Fırat bu, Dicle kadar nazlı bakmaz dağlarına. öyle turaç iklimler gibi sevişmez kendi bahtıyla; gün onun üzerinde ağarmadıkça.

Sakalı ayak tırnaklarını süpüren, koca çınar gibi boynuzlarıyla, bir ihtiyar teke süzüyor vadiyi.

Öl desen, atacak kendini uçurumdan. Ne boynuzlarına, nede sakalının tarihine acımadan, atacak kendisini. Hüzünleniyorum. Akıp giden Fırat'ı mı dinlesem; dönüp tekeye mi yalvarsam; atmacanın kanlı pençelerini yıkayan güneşe mi sığınsam? Ya da diyorum; yangın yerinde dudakları küle banmış, esmer tenli çocuklardan mı öğrensem?

Dicle'yi hiç görmedim. Suyundan hiç içmedim. Oturup onunla düşlemlerde sevişmedim. O'nun suladığı toprakların ekini biçmedim. O mini minnacık avuçlarına yatırmadım gözlerimi. Dicle'nin kıyısında çatışmadım hiç. Hiç ağlamadım köpükleriyle Dicle'nin. Berivan kızlar için terlemedim. Yara yerlerimi yıkamadım ona. Ama onu hep dinledim, pusatlı gecelerin masallarında. Ne kadarda hiçe saymışlardı, onun o hüneri gizli ellerini. Tutsa koparacak yıldızları can evinden. Oysa ne kadarda mahzundu yıllardır Dicle.

Oturmuş düş kuruyorum kıyısında Fırat'ın. Havanlar dövüyor karşı yamaçları. Ben yoldaşlarımın yara yerlerine ağlıyorum. Oysa hiç ağlamamıştım. mermiler döverken bedenini nar çiçeklerimin. Ağla diyor Fırat, ağlamak insana mahsus. Belki böyle işler acılar içine de, bir tas çorbayla soysuzlaşmazsın, diyor. Bir bildiği vardır, seceresi nemrut kadar uzun bu ırmağın, diyorum; bunca çorba hırsızını gördükçe.

Munzur düşüyor yoluma, sırtımın ince sıcaklığını döven güney rüzgarlarıyla. öyle mecalsiz, boynu bükük değil bakışları. Kuşatıyor o bildik çalımıyla aklımı. öl de öleyim Munzur. Köpürüyor. Hiddeti bir okyanus kadar korkunç; bir o kadar deli. Ben, gök kuşağından örülmüş köprüler besledim, diyor. Adımı meyhane kapılarına yazanlar, davetsiz misafirlerin içime akıttığı lağımlardır; çekin alın beni oradan diyor. Beni kirllettiler, kirliliğe meydan okurken göz bebeklerim. Üşüyorum. Dicle'nin sesini Fırat'tan geçirip,

Munzur'a getiriyorum.

Kolları düşmüş Dicle'nin. Elleri kanıyorsa, yarenlik tutkusunun hala sıcak olmasındandır.

Ağlıyor Diclem. Oysa ağlamak ona yakışan değil. Oda biliyor bunu, ama ağlıyor yine de. Bir yaralı ceren geçiyor uçurumların gölge yerlerini izleyerek. Küçük bir ezgi takılıyor kulaklarıma. Gitme tumam vuracaklar/ kanadını kıracaklar/ beni yarsız koyacaklar. Ellerimin sıcaklığında buluyorum ülkemi. Sevip sevişiyorum onunla. Turnalar göç etti diye iklimlerinden, oturmuş ağlıyor oda.

Köpürüyor Fırat; bozguna vurmayın umarlarınızı. Kaç bozgun zamanı geçti bu yerlerden, ardında bir ağıt telaşı bırakarak. Bu ülkenin çocukları gürzdür, kurşundur, atımdır. Kadını tez gebe kalır, toprağı ongunur. Rüzgarda ekilen tohumları pektir. Sırtı üşüyen şahanın ardı güneştir. Kesin, diyor şu karmaşanın karışık tonlarını. öşüyorum. Ardımda bir atımlık namlu. Ve inanıyorum kudretine dağlarımın. Onlar bilir kadrini mazlumun. Onlar ki hiç eğmediler başlarını zorbaların önünde.

Oturmuş Fırat'ın yanı başında düş kuruyorum. ölkemin kaderine gülüyor, kara yağız bir dağ kırlangıcı. Söküp çıkarıyor kızılçık kökünü Fırat'tan. Munzur'un çalım yüklü zirvelerini okşayarak inen sabah ayazı, sırtıma vurup geçiyor şaplağını. İrkiliyorum. Bu kanlı tarihi kim unutabilir ki? Bu masallar kaç bin yıl, kaç kuşağa, kaç bin çocuğa anlatılacak? Kaç dedenin sakalı ağaracak, bu tarih yüklü masalların anlatımında? Koyakların sakladığı o adsız gömütleri kim yok edebilecek? Çevirip başımı kuzeye bakıyorum. Kuzeyde kararsar kar bulutları. Karadeniz dağlarında ıslak olurmuş çocukların azık torbaları. Susuyorum. Kendimi dinliyorum bir süre. Karıncanın biri tırmanıyor pantolonumun yırtık parçasını. Şaşıyorum doğanın bu hercümercine. ümal yelleri dövüyor anlımı. Ne kadarda unutmuşuz kendimizi, diye söyleniyorum ki; o geliyor aklıma. Eğitilmiş huyları, sevecen bakışları, eğilmez kurallarıyla o geliyor aklıma. Boğazım düğümleniyor. Kaç bin kez ölsem de umurumda değil kendime özel olan hayat, diyor gülümseyerek. Bir kılam mırıldansam diyorum. İçimden derin bir soluk kopuyor ve kırlangıcın kanadından akan rüzgara karışıp gidiyor. Umutsuzluğa düşmedi hiçbir zaman bu yokuşa tırmanan yolcular. Yol uzun biliyorum. Pencereimde bir acemi sevda çiçeği ve ben nehirlerime ve dağlarıma armağan ediyorum onu ve o yağız puşili kürt gençlerini.

Benim adım kırmızı

Bayram KAYA

Orhan Pamuk'un "Benim Adım Kırmızı" romanı, 1591 yılında İstanbul'un dokuz kış gününde geçen bir olayın ayrıntılarına postmodern bir yolculuk...

Padişahın nakkaşhanesinde, nakış ve tezhipler yapan müzehhipler arasında üstadlardan Zarif Efendi öldürülür ve kafası parçalanarak kuyuya atılır. Saray Nakkaşları, Enişte lakablı bir üstadın evinde Osmanlı Sultanı'nın gizlice yaptırdığı bir kitap için Rönesans etkisi taşıyan resimler çizmektedirler. Ancak Batıcı Frenk stiline karşı Doğucu gelenek içinde "Hoca Efendiler" etrafında toplanmış bazı siyasi akımlar bir baskı grubu oluşturmuştur. Bir gün Enişte'de siyasi bir cinayetin kurbanı olur.

Bütün bu olaylar ustaca bir kurgunun ve paradoksların ürünüdür. Her köşesi ve her insanı puslu bir alemin simgesine dönüşen İstanbul'da esrarlı cinayetlerin şaşırtıcı ayrıntılarına kadar inen Kara ve onun çocukluk aşkı Şeküre'nin hikayesi de ilgi çekicidir. Bundan sonrası ise Pamuk'un "Kara Kitap"ta anlattıklarının bir çeşit değiştirilmiş, üzerinde oynanmış biçimidir. "Kara Kitap"da Galip, çocukluk göz ağrısı Rüya'yı bir kış günü İstanbul'da arıyordu. Kara'da Şeküre'yi aynı kış günü aynı sokaklarda arıyor ve benzer olaylarla karşılaşılıyor; tarih tekerrür ediyor sanki. Köşe yazarı Celal'in yazıları Galip için bir işaret olurken, Kara'nın katili arayışında işareti Zarif Efendi'nin cebinden çıkan burnu kesik çizilmiş bir at resmidir. Her iki romanda da aralar tuhaf hikayelerle doldurulmuştur. Cellat hikayeleri, felaket anları her ikisinde de bolca var. Birisinde paşalar kılık değiştiriyordu, son romanda kılık değiştiren bir meddah. Karlı gecelerin aşk hikayeleri ve bel-den aşağı ilişkileri ise son romanda daha fütursuzca işleniyor. Ayrıca **Yeni Hayat**'ın, ölümü, kazaları, eşsiz anları'da son romanda önemli bir tema olarak geliştirilmiş. Kısacası, Pamuk, son romanında daha önceki eserlerindeki temaların

geliştirilmiş kopyalarının bir şablonunu sunmuş okuyucuya.

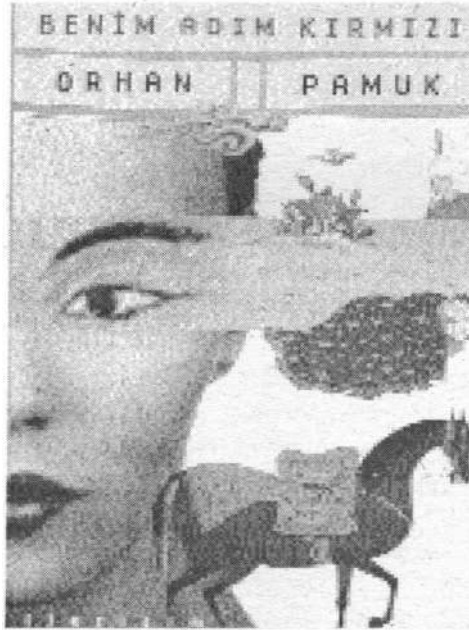
Bunlar dışında Kara'nın Şeküre'ye aşkının sonuçsuz kalmasıyla kendini Doğu ellerine atması ve on iki yıl sonra dönüşü, Şeküre'nin Safevi seferinden dönmeyen kocası ve iki çocuğu, kayını Hasan'ın askıntı olması, bohçasını toplayıp baba (Enişte) evine gidişi, Yahudi Ester'in meziyetleri, Katil Acem Velican Efendi (Zeytin) vb. hikayelerinde hüznü birer betimleme...

Orhan Pamuk romanlarının her birisi özel bir postmodern vaka. **Cevdet Bey ve Oğulları**, Vefa'da bir evde başlayan Abdülhamit'ten 1980'li yıllara uzanan bir yakın "tarih" romanıydı. **Sessiz Ev**, içinde fırtınalar kopan üç gencin ve aynı zamanda üç kuşağın hikayesi olup, bir tür geçmişten kaçıştı. **Beyaz Kale** ise postmodern yazarın pre-modern döneme olan tutkusunun paradoksu. Aynı paradoks **Kara Kitap** da tarihimizin unutulmuş ayrıntılarında bir arayışa dönüşür. Mistifikiye edilmiş ortamların bu arayışı hem **Yeni Hayat**'a hem de son romanına damgasını vurur.

Yeni Hayat'ın görece kısa olan mistik ve ruhçu felsefik bakışı son romanda 472 sayfaya içerilmiş durumdadır. Yazar, mistifikasyonu öyle çok seviyor ki, eskiyi yüceltmekten, toplumsal bilince belden aşağı alemleri taşımaktan öte hiç bir şey vermiyor. Cezmi Ersöz bir yazısında postadan gelen mahkeme çağrısı üzerine çaresizlikten ve boşvermişlikten dolayı mastürbasyon yaptığını yazıyordu.

Şaşırtıcı bir şekilde tıpkısını sık sık **Benim Adım Kırmızı**'da okuyoruz. Postmodernlerin esas sorunlarının kafalarında olduğu ve bunun bir tür cinsellik hastalığı olarak yozlaşarak kendini dışa vurduğu ortaya çıkıyor.

Burjuva medyasında göklere çıkarıldığı gibi romanın hayranlık uyandıran, renkli, iyimser bir yanı yok; tersine roman insana bir bitmişlik, sonluluk hissi veriyor. Geleceği

karartıyor, geçmişe özlemi arttırıyor. Yazar'ın İstanbul'da bir Hoca Efendi vaizin etrafında toplanmış çevreyi karşısına alması da çarpık bir ideolojikleşmeden kaynaklı. Yazar kendi yaşamıyla özdeşleştirdiği müzehhiplerin toplandığı, kadın kılığında bir meddahın belden aşağı hikayeler anlattığı mekana karşı bu çevrenin duyarlılığını çarpık ele alıyor, sahte bir çatışma tasarımıyor. Osmanlı'da ricalinin ve Hoca Efendi'lerin oğlancılık hastalığı bilinmeyen bir şey değil, ama Pamuk, konuyu mistifiye ediyor ve meşrulaştırıyor.

Çarpıklığın ana nedeni, yazarın geçmişe bugünün, bugüne ise geçmişin gözüyle bakmasıdır. Romanda günümüzle ilgili bir çok benzerlik ortaya çıkıyor. Sorunlar aynı, düşünceler aynı vb. Erzurumilerin saldırıları da günümüz satırlı saldırıları olmalı...

Yazar, öyle bir tarihi kesit sunuyor ki, tarihteki tüm gerçekliklerin üzerini örtüyor, pembeye boyuyor. Oysa, 1591'ler Osmanlı'da çok kanlı sınıf savaşlarına tanıklık etmektedir. Pamuk'un anlattığı Kazvin, Tebriz, İran'da aynı keskin sınıf karşıtlıklarını yaşamaktadır. Halkın üzerinde silahlı bir zümre durumundaki egemen sınıf Ehl-i örf tüm XVI. yy. boyunca başkaldırıyla yüzyüzedir. XVII. yy'da Koçi Bey, "*Reaye ata binip kılıç kuşanmaya alışırsa, o lezzet dimağında yerleşip, tekrar raiyyet olmaz. Sonradan eşkiya güruhuna katılıp pek çok fitne ve fesada sebep olur*" diyordu. Pamuk, günümüzde Osmanlı ideologu Koçi Bey'i temsil ediyor.

Romanda, Kalenderiler Osmanlı işbirlikçisi olarak nitelendiriliyor. Oysa, bunun yalnızca bir çarpıtma olduğu, Osmanlı'nın Bektaşilik, Bayramilik gibi tarikatlara görece müsamaha ettiği ama Kalenderiler ve Hamzaviler gibi kurulu düzeni devrim yoluyla yıkmayı amaçlayan ideolojilere karşı azgın bir terör uyguladığı; yüzbinleri işkenceye yatırdığı, astığı, kestiği zindalara attığı bir gerçektir. Roman 1591'de geçiyor. Aynı yıllarda Pir Sultan Abdal'ı Hızır Paşa asıyor ve Celali başkaldırıları en kanlı bir şekilde bastırılmaya çalışılıyor. Ama yazar, halkın mücadele geleneğini ve tarihin, asıl yönünü değil, ehl-i örf'ün zevklerini ve kafasını bir türlü çıkaramadığı belden aşağı fantazileri tarih diye yutturuyor. Mücadelenin üzerini örtüyor. Bugün olduğu gibi dün de tarih ricalinin zulmüne karşı, "*Yürü bre Hızır Paşal Senin de çarkın kırılır! Güvendiğim Padişahın! o da bir gün yıkılır*" diyen halk yığınlarının mücadele tarihidir. Çünkü halkın devrimci davası ölümsüzdür. Devrimcileri laf olsun diye mahkemelere çıkarıp, önceden verilmiş kararlarla zindanlara atmak veya asmak: İşte egemen sınıf adaleti ve tarihi budur. Pamuk, tarihi inkar ediyor. Çarpık bir tarih bilincine sahip olduğu yetmezmiş gibi, tarihi her gelenin oynayabileceği bir resim kağıdı sanıyor. Bazı burjuva medyası ise bu cahilliği "müthiş bir tarih bilgisi" diye göklere çıkarıyor. Doğru, halkın tarihine müthiş bir küfür ve iftira var romanda.

Toplumsal bilinçte tarih bilincinin iyiden iyiye yok edildiği böylesi devirlerde Orhan Pamuk gibiler, öyle anlaşıyor ki halkın belleğini tümünden "*tabula rasa*" zannediyorlar.

Pamuk, kırmızı kavramını, içe yansıyan bir ferahlık anlamında kullanıyor. Oysa, kırmızı-kızıl renk, islam öncesi sınıf mücadelelerinde bile bir simgedir. Hürremilik, Mazdekçilik, Babekilik, Babailik gibi bir çok halk tarikatı kızıl küllah giyer, kızıl bayrak ardından giderlerdi.

Yazar, sembollerde olduğu gibi, Doğu-Batı ayrımını da çarpıtıyor. Sahte bir Doğu-Batı çatışması ortaya çıkarıyor. Bütün bunları yazarın felsefik bakışından ayrı düşünemeyiz. Romanın ana teması da felsefik bakış üzerine şekilleniyor.

Roman, "*şimdi bir ölüyüm ben*" diye başlıyor. "*Ben doğmadan önce arkamda sınırsız bir zaman vardı.*" "*Ben öldükten sonra da bitip tükenmeyecek bir zaman...*" Ve sonsuzlukta bir "ben" gerçekliği yani sonsüalizmi iki karanlık zaman arasında baştan sona yansıyor romanda: Timur'un askerlerinin düşman sanıp ikiye bittiği, ama kendisinin öte dünyada neler olup bittiğini cenk alanında yeni ölmüş bir askerden öğrenmeye çalışan biri, öte tarafta insanın ikiye bölündüğünü sanıyor. Aynı şekilde, "*görmek bir çeşit hatırlamak olmuş*" ifadesinde gördüğümüz gibi Kantvari bir "*önsellik*" anlayışı ortaya seriliyor. Sonsüalizm, ruhçuluk, ultra öznelcilik, gizemcilik ve kaos, yazarın felsefik tercihi oluyor. Öte taraftan konuşan ölümler tam da yazar'ın felsefik bakışını yansıtıyorlar: Cennette varsayılan bakirelere, iri gözlü hurilere rastlayamaması ise işin eğlencesi bir yana tam anlamıyla postmodern bir zevk: Bir yanda mistisizmle, dinle cilveleşme, diğer tarafta absürd bir postmodern gülüş. Hatta yer yer iri göğüslü hurileri resmetmesini bilinçaltı anımsayan mefta Zarif Efendi nazarında Freudcu bile takılıyor yazar. **Yeni Hayat**'ta Dante'in, Rilke'nin şiirlerinden mistifiye bir son yaratan yazar, **Benim Adım Kırmızı**'da her şeyi mistifiye ediyor.

Kısacası yazar okuyucuya postmodern bir bakış; dünyayı değiştirmeyi bırakın, mistik takılın, sevişin, dinciliğe, ruhçuluğa eğilim gösterin diyor. İnsan, kendisi hakkında söylediklerine bakarak o insan hakkında karar vermemizin her zaman doğru olduğunu dayatıyor. Böylece ölenin de öldürenin de haklı duruma sokulduğu mistifiye edilmiş bir bakışın dayatması altında okuyucu eziliyor. Cinsel fantaziler ise romanın çimentosu durumunda. Aşk'da postmodern bakışın kurbanı oluyor ve kuşku içinde eritiliyor. Böylece, Pamuk, tarihten sonra aşkın da sonunu ilan ediyor, aşka şüpheci, pımpirikli bir bakış ortaya koyuyor: Aşkın yerine kendi çirkin duygularının hayvani fantezilerini geçiriyor. Romanı, burjuva medyasının öve öve bitirememesi ise burjuvazinin mistifikasyona ve ruhçuluğa verdiği önemden ve medet ummasından başka bir şey ifade etmiyor.

ATEŞ

Ihlamur kokulu dünyada,
sonbahar yaprakları
ağaçları terk etmeden önce,
rengarenk veda mektupları yazdılar,
sansürsüz,
renklerin türküsünü söylediler
hep bir ağızdan...

Sonsuz bir hışırtıya kesmiş bedeniyle,
asırları çifte koşmuş,
yılların sırtını toprağa vurmuş,
nice destanlara ad olmuş,
direngenliğe,
savaşçılığa, isyankarlığa,
zulme ve ihanete,
ve de sadakate
tarih durmuş,
ikibin küsür yıllık
görmekli bir çınardı koro şefi...

Fonda,
göçmen kuşların zılgıtları eşliğinde,
görselliğiyle,
mutluluğun resmini çizmenin
kıvancı vardı gökyüzünde...

Vadi boylarında,
sarp yamaçları yutarak,
dorukları fethederek,
her yanı sara sara gelen sis;
buğulu, egzotik bir hava verdi sonbahara...

Romantizmin rüzgarında,
kendinden geçeni
sarı kızıl yapraklar,
eğilip sulara,
sevgilerini fısıldadılar hoyratça.
Akıp geçtikçe zaman
dereler çağılısında,
daha ihtiraslı kurulan
aşk cümlelerinin şiddetiyle,
tertemiz gönüllerin, engin berraklığının
derinliğine daldılar.
Sevdalar bir,
özlemler bir,
hayaller bir olmuştu artık...
Uzun karanlık
ve
çetin kış gecelerinde,
sıkı sınıksıkı sarıldılar.
Yılın,
sıkıcı karanlık yarısı
ve tüm kötülüklerin kaynağı olan,
ifriti ruhlarının gücü yetmeyecekti
kenetlenmiş yürekleri ayırmaya...

Bereketli ve aydınlık
yaz günleri geride bırakılmış olsa da,
bir diğeri gizlenmişti yarınların ardına.
Gizi gizden,
sırı sırdan çıkarmanın
en büyük yardımcısı;
ATEŞTİ
Sert hayat şartlarında.
Düşünce duygu ve Bedeniyle
ATEŞE durmuşlara...

GÖKHAN KAYA
18.2.1999

MERHABA

Yoluna devam edenler... Merhaba, kirlenmemiş şafağın gül yüzlü mavzerlileri, susturulmamış zindanların sabır ve umut peygamberleri, çatal genç bilgeleri. "Gök-yüzü ve lale" ve sabır dağının arsız amansız havarileri. Merhaba, gülüşünden çocukluğu alınmış ve öfke karası gözleriyle sürgün semtlerinin çığılığına terk edilmiş çocukların kederli yurdu, ey Kürdistan!

Ey suskunlar, çıkar suskunları, geçmiş utangaçları, bir karış yarara ruhunu boğduranlar, tezgah mahsurluları, verilen sözlerin ebedi borçluları ve yaralı onurunu gizlemek için yüreğini, kahredici sözlerin; başını da pervasız bir teslimiyetin boyunduruğuna uzatanlar.

Adios!

Çünkü bencil ve ahlaksız bir kaosun orta yerinde canına ot tıkanan biziz. Kan ter içinde çırpınarak yetişmeye çalıştığı beş günlük ömrünün kölesi haline getirilsin diye her zulme reva görülen ve sırf kendi onurunun yabancısı kalsın diye ruhuna ve benliğine kemalizmin en amansız engizisyonları çöktürülen biziz.. Konuştuğu her Kürtçe kelime karşılığında para cezası kesilen, jandarma karakollarında kan işitilen, ar ve namusuyla oynanan, ağzı örülü mağalarda köz ve duman fırtınalarında dirhem dirhem boğdurulan, katledilen, sürgün edilen, ormanları ve köyleri cayır cayır yakılan, başı kesilip köy meydanlarında teşhir edilen, kaybedilen, katledilen biz!

Uğursuz ve aşağılık şehir eşkiyalarını örgütleyip devlet kasasıyla besleyen ve halkının başına bir caniler ordusu musallat edip, Kürd'e ve devrimciye yurdunu yaşanmaz kılan onlar, yani sömürgeci-faşist devletin yediden yetmişe bütün kurumları ve deveyi hamuduyla yutan tekelci burjuvaziyle onun lümpen taşeronları.

Bu yüzden, ne bir Kürt olarak, ne de bir sosyalist olarak, bu azılı sistemin vahşetinden beslenen bu sırtlanlar kav-

miyle kardeşliğin kıyısından bile geçilmez diyorum. Bu yüzden bu ilk yazıya bir merhabayla başladım.

* * *

Ezilen, sömürülen ve horlanan sınıfların kurtuluşu gibi kutsal bir davanın, şimdilik yenilmiş de olsa bir avunmanı olmak, insanlaşma serüvenini terketmekten başka ne olabilir ki!

Ulus, hatta insan yerine bile konmayan mazlum halkımın ve bağrına dört başlı zulüm hançerleri saplanan cennet harabesi ülkemin, yine benim kanım ve canımla arsız hayasız bir uluslararası tezgaha çekilişine itiraz etmenin yeryüzündeki bütün lanetlerini üstleniyorum, benim olsun bu günahkarlık. Beni, insanlığımla yüzleştirecek günahlar başım gözüm üsütne. Ama sizi, içi kan ağlarken yüzü siyah siyah sırtan o acayip canlılar olarak asla unutmayacağım. Geleceğin yalvaçları, insan mahirleri ve yaşamının en temiz gökyüzülülere, yani bu bahtsız mirasın kenar semt ve yıkılmış köy çocukları da unutmayacak..

Buna inanın...

Çünkü;
Göğsümüzdeki yangın,
Irmak bakışlıdır.

Kök salmış çaprazını toprağa bağ-
lılığımız
Ve topraktır,
Alnımızda çoraklaşan ömür,
Ateşin hırçın yüzü
Ve mansurca gülüşü,
Dardadır...

Ey şahmeran yalnızlığım,
Susma!

Gecenin yoldaşları,
İssız beddualılar,
Aldatılmış Ays'ın oğulları!
Elleri, dudakları kanatılmış,
Güneş Yalnızları,
İsaiah mansurları!
Ağlayın,
Bulutları yağmalanmış gökyüzü
mü örtecek yaranızı?

Ağlayın
Ve sonsuz bir ahitle besleyin,
Oluk oluk açılmış daranızı.

Toprak,
Bizden soğuşumsa yoldaşlar
Ve ahımızda,
Yeşermiyorsa umutsuzluğumuz;
Ellerimizin ıssızlığını kimse anlamayacaktır
Ki,
Biz Yorgun köklerin
Koparılmış
Ve nefsi darasından,
Yolunmuş kuraklığıyız.
Mutsuz varisleriyiz,
Ki
Teslimiyet tarihinin hesabı bizden sorula!
Ve hala sürmekte,
İkiyüzlü çağ,
Yüreğimizde mahsur kalmış parola!
Gövdemizdeki ölü,
Aldatılmışlığımızdır,

Aşk değil!
Uzağız sevdâ sürgünlerine,
Uzağız gök mavisine
Ve bizi,
Nefretinde boğacak,
Lanetli şehir.

Zeynel ABİDİN

* * *

ÜÇ AĞIZ ÜZERİNE

Uzun Yürüyüş dergisinin 1. Kitap olarak çıkan sayısında Mustafa Öz'ün "Üç Ağız" başlıklı yazısına dair okuyucular ve yazara aktarmak istediklerim var.

Yazar bu yazıda insanları söylemlerine göre üçe ayırıyordu. 1. Grubu lümpen sokak ağzı, 2. Grubu militan ağzı ve 3. Grubu ise bilim ve sanat ağzı olarak adlandırıyordu. Lümpen-sokak ağzı için yazar şunları söylüyor; "Toplumdaki kişilerin çoğunluğu bu ağızla konuşmaktadırlar. Bunların ağızlarında dillerinde ölçü yoktur. Bunlar, esen yele, açılıp kapanan havaya

göre istedikleri gibi konuşurlar. Konuşmalarının önü sonu yoktur bu ağızlıların. Hatta başkalarından güzel sözler bile bu ağızlılarca bozulur. Çarpık ağızlıların çoğunluğu, toprakla hayvancılıkla, küçük ticaretle uğraşırlar. Bu ağızlıların çokları, keseri hep kendi yönlerine yonttukları için burada mantık süzgeci, düşünce özü ve yapısı da bulunmaz. Genellikle bu ağız “sürü” ağızıdır. Başkaları ne söylerse, birileri de aynı şeyi konuşurlar.”

Evet pek çoğunun şairane anlatım gücü yoktur. “Ölçü”de bulamazsınız pek çoğunda. Hatta küfür kullanımı oldukça yaygındır. Ama “istedikleri gibi konuşurlar” diyor yazar. Hayır istedikleri gib konuşmazlar. Acılarını yaşadıklarını dillendirmedikçe sistemin acımasız çarkları arasında daha da acımasızca ezilirler. Akşama kadar sayılı sözcük kullanımıyla tümceler kurarlar. Akşamsa televizyanda düzeysiz programlarla günleri noktalanır. Beyinleri kemiren, uyuşturan parıltılı hayatlar sergilenir onlar bulgur aşlarını kaşıklarken. İstenen durumda budur zaten. Dillendirilmiyorsa yaşamları bir nedeni var elbet. Çünkü onlar yüksek sesle konuşmaya başladığında birilerinin dolar şatoları yerle bir olacak.

Bir de dilleri tel örgüler ardında olanlar var. Daha çocukluğunda ağızından, bilincinden, yüreğinden dılı sökülmeye çalışılmış Kürtler var. Hele heledede metropole sürülmüşse bir yandan kullanamadığı yasak ağıt dili, diğer yanda zulmün sembolü bilmediği ama kullanmak zorunda olduğu onun olmayan bir dil.

Ama hatırlatılması gereken bir nokta var. Üreten metropollerin varoşlarında köylerde güzel günlere asıl hasreti büyütenler de konuşacak. Haykırırcasına konuşacaklar. Kendi dilleriyle dillerine, ellerine takılan prangaları kırarak konuşacaklar. Ama bugün halklarımız bulundukları konumdan daha ileri olmalıydı yaşanan çelişkiler bu denli uzlaşmaz ve açıkça ortadayken diyorsak o zaman yıllardır mücadele veren anlayışların oturup “onlardan neyi öğrenebildik ve ne verebildik” diye bir değerlendirme yapması sanırım ciddi bir zorunluluktur.

Ve siz sayın yazar! Halklarımızı ne

kadar tanıyorsunuz bilmiyorum ama yaşadığınız şehrin varoşlarına uzanın. Köylere gidin. Onlarla, bir paragrafları dillerini anlatığınız insanlarla konuşun. Ağızlarından çıkandan çok insani öze göre tanıyın. Marks’ın, Lenin’in, Mao’nun dillendirdiklerini size bir Kürt ana anlatacak. Faşizmi size en iyi bir tutsak anası dillendirecek. Belki güzel tümcelerle değil ama kendi diliyle! Çocuklarını hücrelere sokmamak için cezaevleri önünde haykıran analar, her türlü devlet baskısına rağmen gerillaya evini, sofrasını açan yasak ülkenin çocuklarını bilirim “bu halk adam olmazcı” aydınların suratına tokat gibi inmekte.

Yazarın ikinci ağız olarak adlandırıldığı “militan ağız” için yazıdan şu alıntıyı aktarıyorum:

“Bu ağız küçük burjuvalarla politikleşmiş kişilerde bulunur. Militan ağız bireyseldir, bencildir. Bunda hep birinci şahıs fiilleri kullanılır. ‘Ben yaptım, ben ettim, ben çıktım’ gibi militan ağızda daha çok sloganlaşmış sözler kullanılır. Taraflı oldukları için oyunları, düzenleri, yalanları, üç kağıtçılıkları bu ağızın ürünleri olarak soyabiliriz. Genelde bu kokmuş ağız, çürük basit kişiliklere sahiptir.”

Öncelikle yazarın politikleşmeden anladığı nedir? Yaşamda iki yön var. Ya insanlığın yanındasın yani aydınlığın ya da insanlıktan uzaklaştırılmaya çalışanın yani karanlığın.

Karanlığın içinde doğuyor insanlar. Sistem sahiplerinin kitlelere yaşam diye algılattıkları sistemde durmadan ölüyorlar. Yaşamı sokakta farklı yaşıyorlar ders kitaplarında farklı öğreniyorlar. Çirkefliğe, yabancılaşmış ilişkilere, alınıp satılabilen ‘insanlara’ tanık oluyorlar. Bu noktada ya yaşamı kabullenerek tek tercihmiş gibi görünen karanlık içerisinde dolar kokusuna göre yol alarak yaşamlarını sürdürecekler ya da karanlığı algılayarak aydınlığa doğru bahar doğumlarının kokusuna göre yürüyecekler. Yani her iki yönün de yaşamada politik bir karşılığı var ve kimse tarafından tarafsız olmak gibi lüksü de yok.

Yazarın aktardığım alıntıda kastettiği devrimci yönde politikleşmek, herşeyden önce düşleriyle tüm insanlığı kuçak-

layabilen insanlar için böylesine genel bir söylemi dillendirme hakkına sayın yazar da dahil hiç kimsenin hakkı olmadığını düşünüyorum. Çünkü yaşamda çok şey bilen ve tüm işi konuşma olanlarla, sıkı sıkıya pratiğe tutunup bilincini teorik, kültürel birikimle yeterince doyurmayanlara sıkça rastlarız. Olması gereken teori ve pratiğin diyalektiği ise de umut ikinci grupta. Ve birinci grubun ikinci grubu topa tutmasına göz yumulmamalı. Özellikle birinci grubu kalabalaklaştıran küçük burjuva aydınlar pratiğin öğreticiliğine sık sık davet edilmeli.

“Böyle ağızlılardan yazarlarda çıkmaktadır ortalıklara. Bu kişilerin yazdıkları da ağızlarının aynısıdır. Çok laf eden ağızlar, toptancı olduklarından tümdengelimci ve slogancı deyişlerle inandırıcılık yolunu tutarlar; ‘ahlaki’ görünürler” diye devam ediyor yazar ikinci ağıza. Böyle yazarlar var ya da yok sorunu değil konu. Olacaklarda! Fakat yazın ve yayıncılık konusunda en iyiye giden yolun anahtarı doğru eleştiri ve alternatif üretim olabilir anca. **Uzun Yürüyüş Dergisi** ise işte tam da bu noktada sosyalist basına yeni bir anlayış getirmesiyle önem kazanır.

Taraf olmak zorunluluk. Fakat güneşe taraf olmasının sorumluluğu ağı Güneşe taraf olan yaşamını ve her türlü pratiğini aydınlatabilmeli üretimiyle. Yazarın dillendirdiği “Üç Ağız” tarzındaki yazılar değiştirme çabasından çok uzak olmakla birlikte daha çok alay etme niteliği taşıyor.

Yazar, üçüncü ağız için ise şunları söylüyor.

“Üçüncü ağıza geldiğimiz de, bu ağız bilim ve sanat ağızıdır. Bu ağızda doğal dilden ziyade ‘simgesel dil’ yer alar. Böylesine çok açılmayan ağızlar, beyinden akan düşünceleri ortaya sererken “im”lerle ifade ederler. Bunların amacı, kişileri, toplumları, dünyayı değiştirmektir. Yeryüzündeki mimari, heykel, resim, büyük romanlar, öyküler bu ağızlarca ortaya konmuş ve dünyamızı aydınlatmışlardır.

Bunları, düşünce ve yazılarında, eylemlerinde diyalektik olgularla hareket

etmişler ve önlerine çıkan sorunları da kıyaslayarak, tartışarak, eleştirel bakışla dünya insanlarının önüne çıkmışlardır. Yeni düşünceleriyle hem insanlığın önünü açmışlar, hem de onların zekalarını geliştirmişlerdir”

Yazıdan aktardığım alıntının bilim ve sanat emekçileri için yanlış bir söylem olduğu kanısında değilim. Fakat tüm yazı boyunca beni rahatsız eden tümdengilimci mantık burada da benzer bir rahatsızlık ve beraberinde soru işaretleri getiriyor. Bilim ve sanata bakış kıstası ne olmalı? Yine ikinci ağız tarafı olmasıyla yazar tarafından suçlandığına göre güzel ağızı temsil eden bilim ve sanat ağzının tarafsız, olması gerektiği mi anlatılmaya çalışılıyor?

Kendi taraflı bakış açınla söz konusu bilim ve sanat olsa da ya için insanlığın yanandınız ya da karşısında! Üçüncü bir konumlanmış olanağı yaşamam hiçbir alanında yok. Tabii ki tam da bu noktada bilim ve sanat insan emeği, üretkenliği ise, insan emeğinin ise sınıflar yoluyla sömürü altında olduğuna göre sınıflar üstü bir sanat ve bilimin olmayacağını anlarız. Sanat özün de muhalif bir yön taşır. Muhalif olması adına bir resamın yalnızca yürüyen kitleleri, grev alanını çizmesi gerekmiyor. Örneğin bir doğa resmi, onu izleyeninde içinde insani anlamda duygular uyandırabilir. İnsanlıktan uzak bir sistemde böyle bir tabloda muhalifler ya da bir yazın ürünü kapitalizmin çürük yozlaşmış ilişkilerini dillendirebiliyorsa, devrimcilerin yaşamını ya da sosyalizimi dillendiren bir yapıt kadar muhalif yön taşıyordur. Bu noktada Gote'nin “Genç Werther'in Açıkları” adlı yapıtını anımsıyayım. Yayınlandığı dönem bu yapıt yüzünden intiharlar gündeme geldiğinde Almanya'da devlet yapıtın toplatılması kararını vermiş. Gote'nin olaya ilişkin söylemi ise oldukça doğru. (Tam olarak aktaramıyorum) Hatırladığım kadarıyla “Sizin politikalarınız yüzünden onca insan öldürülürken aşk için ölen birkaç insan niçin bu denli sizi rahatsız etti? (Okuduğum kaynağı hatırlayamadım ve sağlıklı bir alıntı yapamadığım için özür diliyorum ama anlatımın usumda kalan

özü tam olarak buydu)

Yazarın tümdengilimci söylemlerini nif veridiği rahatsızlıktan söz etmiştim, Anlayışına göre her devrimcinin kaba, slogancı olduğunu iddia etmek ne derecede vahim bir yanlış ise, her bilim adamının (bu ataerkil sözcüğü bilim insanı olarak kullanılmasına doğru bulduğumu belirtmeliyim)bilimi insani temellere göre kullanacağına emin olmak ta aynı derecede yanlıştır. Bilimin genel doğrularında bir taraflılık olmaz gibi görülsede, bilimsel doğruların yaşımda kimler için kullanıldığı oldukça önemli. Örneğin atomun parçalanması gibi hem teknolojiye hem de felsefi düşüncede oldukça önemli olan bir gelişme halkların üzerinde patlayan atom bombası olabiliyor. Nükleer enerji doğanın katledilmesi fermanı haline getirilebiliyor. Ya da egemen anlayış geniş kitlelere aşıladığı tüketim kültürüyle insanların teknolojik ürünlerden ihtiyaçları doğrultusunda faydalanılmasının önüne geçebiliyor. Asgari ücretle çalışan bir insan evinde çamaşır elle yıkarken cep telefonunu birincil ihtiyacı olarak görme yanılgısına düşebiliyor. Örnekler çoğaltılabilir.

“Üç Ağız” başlıkla yazı şu şekilde bitiyor.

“Özetle pis ağızlılar çevremizi iyice sarmışlardır. Üçüncü ağızlılarda çok yükseklerde yuva yapmışlardır, oralara ulaşmak her kişinin harcı olmamaktadır. Bu ikisinin arasında bocalayan aydınlığa tutkun ağızlılar, ne yapacaklarını bilmemektedirler...”

Aydınlığa tutkun ağızlılar yaşamdan aldığını düşünce sözgecinden geçirerek karanlığın zefiriliğinde aydınlığın peşine düşenlerdir. Düşünceleri eksiğiyle yanlışyla yaşam pratiklerin de yansır. Ve onlar için aslolan söylemden önemli olan yaşam pratiğidir. Halklarımızı tanıyarak onlara dışarıdan bakmak yerine içlerinden, sofralarından, kondularından yaşamı kavrar ve bilimsellikte buluştururlar. Aldıkları insani özü insanlığın peteğine akıtırılar. Onlar “ne yapacaklarını bilmiyor” diye kimse kaygılanmasın!

Gülizar CAN

MERHABA

İnsana yaraşan bu sıcacık kelimeyi esen yele bırakıyoruz, sesimizi alıyor insana taşıyor, sonra korkuyoruz, sesimiz boşlukta asılı kalır mı diye. Hayır diyoruz karanlığa inat olmalı, birileri “MERHABA”mızı “Merhaba”sı yapacak birileri! Sonra sıcacık ezgiler, vurmali dondurucu soğuklarla yüreğimize.

Ve bu umutla üretiyoruz, sesleniyoruz. Bir umut yalnızca bir umut insana neler yaptırabilir bilir misiniz? Bilirsiniz elbet amaç gözetin, bilinçli İNSAN emeğinin, insana yabancılaştırılmasına inat insandan yana emeğimizi, birikimimizi paylaşıyoruz, emeğimizi paylaşmanızı umuduyla!...

İnsan, eğer gerçekten isterse yapamayacağı yoktur insan, insan kimliğine sahip çıkarsa değiştiremeyeceği çarpıklık olamayacağı, inancıyla çıkıyoruz yola. Kültürel-Felsefi-Bilimsel yani insandan yana üretimlerimizi paylaşalım diye!..

Bir kibrit yakımı aydınlıkla bozuluyor önce karanlık. Ama kibrit sönüyor. O an bir çift göz, bitti sandığı umuduyla bakıyor. Bir kibrit daha yakmaya çalışıyoruz. Ama rüzgar öyle şiddetli ki!

Sıcacık bir dokunuşla irkiliyoruz. Sonra bir ses, bir ses daha var. Biliyor-duk, birileri olmalıydı.

Sonrasında bir ateş yakıyoruz, büyük bir ateş! Gözlerimize bakmakla ve gözlerimizin içindeki o uçsuz bucaksız maviyi görmekle doğuyor güneş ve rüzgar ateşi söndüremiyor. Çaresiz sesimizi taşıyor.

Ve bir merhabanın közü şimdi karanlığı parçalayan büyük bir ateş!

MERHABA

Hasat zamanı bir çağrı! İzmir'de Üniversite öğrencilerinin üretimlerini paylaşmak, bir kollektif çalışmayla alternatif kurgulayabilmek adına yaptıkları bir çağrının adı HASAT ZAMANI.

İnsanın özüne yabancı olmayı bünyesine katarak akan, insan üzerindeki baskıyı, sömürüyüde sularına katarak sürükleyip atacak olan coşkun ırmağa bir yağmur damlası gibi düştük.

Bir üniversite dergisi hazırladık. Ama yaşamı üniversiteyle sınırlamadan. Kadın üzerine, sinema üzerine, hücreler üzerine, YÖK üzerine söyleyeceklerimiz vardı. Şiirle, öyküyle dillendireceklerimiz. Aslında karanlığı betimledik. Karanlığı aydınlık zannedene seslendik. Ve bir çağrı yaptık yola çıkmak için zorunluluklar dünyasından özgürlükler dünyasına.

Anti-demokratik, anti-bilimsel öğretim gördüğümüz kışlalarda beyni felç edilmeye çalışılan gençliğin özgür düşünceye, taratışmaya soru sormaya, irdelemeye götürecek bir dergiydi istemimiz. Amatör çalışmalarımız ve olanca eksikliğimize karşın kolektif üretimimizi "merhaba" mızla uzattık insana.

Hasat Zamanı Dergisi

* * *

BASINA VE KAMUOYUNA

Faşist Türk Devleti, başta işçi sınıfının olmak üzere toplumun tüm kesimlerine karşı yürüttüğü baskı ve şiddet politikasına her gün bir yenisini daha eklemektedir.

Emekçi halka ve onun temsilcileri olan devrimci tutsaklara yönelen bu saldırının tek amacı vardır. O da sindirip korkutarak teslim almaktır. Devletin bu saldırıyla uzun vadede hedeflediği bir bütün olarak emekçi halkın teslimiyetidir.

Faşist devlet toplumun tüm kesimlerini kapsayan saldırılarının hayata geçmesi için öncelikle cezaevlerinin ve devrimci tutsakların teslim alınması gerektiğini çok iyi biliyor. Bu nedendir ki, son bir yıldır F tipi olarak adlandırılan hücre cezaevlerini gündeme getirmiştir.

F tipi hücre cezaevleri; devrimci tutsakları katı bir tecrit ve izolasyona tabi tutarak politik teslimiyete, pişmanlığa zorlama, kişiliक्सizleştirme ve ideallerinden kopararak teslim almanın bir aracı olarak faşist devlet tarafından gündeme getirilmiştir.

Faşizim Türkiye'de emekçi halka

yönelik yürüttüğü; ekonomik, siyasi, politik ve askeri saldırılarından başarılı çıkmayı F Tipi hücre sistemine geçmeye bağlamaktadır.

Başbakan devletin bu arzusunu her vesileyle şöyle ifade etmektedir; "Cezaevlerine hakim olmadan, bu ekonomik programı uygulayamayız", "Cezaevlerinde asayiş sağlanmadan, toplumda asayiş sağlayamayız." demektedir. Bu açıklamalarla tüm saldırıların içinde en önemlisinin F. Tipi zindan saldırısı olduğunu belirtiyor. Bu saldırı gerçekleştirildiği takdirde, diğer saldırılarında önü açılmış olacaktır.

Bu nedenle, ülkenin birçok yerinde F. Tipi cezaevlerinin yapımı tamamlanmıştır. Devlet, uzunca bir süredir bu uygulamaya geçmenin hazırlığını ve provasını yapmaktadır. Yakın zamanda yaşadığımız, Ulucanlar katliamı, Burdur ve Bergama saldırıları, bu provanın örnekleridir. Cezaevlerinde yaşanan bu saldırıda devrimci irade zaferle çıkmıştır. Bu irade ve toplumdan gelen tepkilerden kaynaklı devlet bu uygulamayı zamana yaymayı tercih etmiştir.

Bugün Erzurum cezaevinde tamamen, Elazığ ve Kartal cezaevlerinde hücre uygulamasına kısmen geçilmiştir.

Devrimci tutsakların F Tipi hücre saldırısına yanıtı kesin ve nettir. "Öleceğiz ama hücrelere girmeyeceğiz." diyerek, mücadelenin startını vermişlerdir.

Faşist devletin F Tipi cezaevleri temelinde tüm halka yönelik yürüttüğü kapsamlı saldırılara karşı bir duruşun simgesi olarak TKP (ML), DHKP-C ve TKİP davası tutsakları 20 Ekim'den itibaren Süresiz Açlık Grevine (SAG) başladılar. Bu direniş bir süre sonra Ölüm Orucu eylemine dönüştürülecektir.

Bütün bu gelişmeler gösteriyor ki, önümüzde zor ve çetin bir süreç vardır.

Bizler bulunduğumuz alanda, cezaevlerinden aldığımız işaretle kavgaya hazırlanmalı ve devletin devrimci tutsaklara yönelik saldırılarına, devrimci bir duruşla karşı koymalıyız. Bu saldırıları boşa çıkarmak için seferber olmalıyız. Bugün açısından en acil görevimiz budur.

Bielefeld Siyasi Tutsaklarla Dayanışma Platformu olarak cezaevlerindeki Süresiz Açlık Grevini ve her türlü devrimci direnişi selamlıyor ve sahiple-niyoruz. Bugün yürütülen SAG (Süresiz Açlık Grevi) direnişini destekliyoruz. Ve bu direnişlerde devrimci, komünist, tutsakların yanında olduğumuz belirtiyoruz.

Faşist devlet zindanlarda yükselen direnişi dikkate almalı ve tutsakların tüm taleplerini acilen kabul etmelidir. Devlet F Tipi zindan uygulamasından vazgeçmeli ve tutsaklara insanca yaşama olanağı sağlanmalıdır. Aksi halde yaşanacaklardan bizzat sorumludur.

Bizler Siyasi Tutsaklarla Dayanışma Platformu olarak; bugün bağıra bağıra gelen faşist saldırı ve katliamlara karşı daha yüksek bir birlik oluşturmak ve bu saldırılara karşı ortak bir mücadele hattı örmek için, bütün duyarlı insanları, demokratik kurum-kuruluşu ve dernekleri birlikte ortak mücadeleye çağırıyoruz.

Devrimci tutsaklar onurumuzdur. Onuruna sahip çık! Ülkede yaşanan ve yaşanacak ola insanlık dışı olaylara seyirci kalma! Çünkü gerçek yaşamda seyirci yoktur. Zindanlarda yükselen çığlığı duy ve gereğini bugünden yap. Yarın çok geç kalmış olabilirsin. Unutmayın ki, buralardan sesiz çoğunluğun sesi olmak, onların haklı mücadelesine omuz vermek bizim için vazgeçilmezdir. Aksi halde yaşanacak olan insanlık dışı saldırıların sorumluluğu, insanım diyen herkesindir.

SAG ve Ölüm Orucu Direnişini destekliyoruz!

Devrimci tutsakların tüm haklı talepleri derhal kabul edilmelidir!

Hücreler ölümdür izin vermeyeceğiz!

Zindanlar yıkılsın tutsaklara özgürük!

Yaşasın devrimci dayanışma

**Siyasi Tutsaklarla Dayanışma Platformu /Bielefeld
21 Ekim 2000**

Okurlarımıza, Dostlarımıza ve Tüm Duyarlı İnsanlara!
HER KATILIM BİR MEVZİ, HER MEVZİ BİR GEDİĞİ AŞMAK İÇİNDİR

İnsanları limon gibi ezip posasını çıkaran emperyalist-kapitalist sistemin envai türlü oyunları ve saldırılarıyla yüzyüze insanlık. Bu sistem, bağımlı ülkelerde daha barbar ve vahşi. Gericiliğin her biçimindeki rengine yüzünü boyayarak çıkıyor karşımıza. Gelineen noktada artık, insan olma ile olmama arasındaki -yaşam ile ölüm- bir çelişmeye kadar genişlemiştir. Kısaca insanlık, kendi yaşamını ve geleceğini kazanma mücadelesi içinde olmalıdır. Ya var olan karanlığın kutsanmasında eriyecek ya da örgütlü gücünden yeni özgürlükler kazanarak yaşamını özgürleştirecektir.

Şimdi insanım diyen herkese soruyoruz! Çocuklarınıza yaşanılacak bir dünya bırakmak istiyor musunuz?.. İnsan olmanın onuruyla başınızı dik tutabiliyor musunuz?.. Dışınızda kanayan acılar karşısında duyarlılıklarınızı tanıyor musunuz?.. Hücreleri, sokakları, işsizleri, açları ve asalakça yaşayan patronları, bürokratları gözlemliyor musunuz?..

Ve soruyoruz! Neresindesiniz çemberin?

En başta Uzun Yürüyüş okurlarına, dostlarına ve tüm duyarlı insanlara sesleniyoruz. Kendi onursal kavganıza sahip çıkın. Devrimci olan her değer, yarının kazanılmasında çemberin bu yanındaki ileri mevzilerdir. Bu mevzilerin yaşaması, bu kavganın kendi sesini yükseltmesi anlamına gelir. İnsan canıyla ölçüme vurulan değerlerle yaratılmış olan bu direniş, umut mevzileri korunmalıdır.

Korumak, yaratılan değerleri ileri taşımak, katılım ve fedakarlıkla olanaklıdır. Uzun Yürüyüş ve bunun gibi onlarca sosyalist mevzi, ağır faturalar ödüyor. Bundan dolayı da hiçbir pişmanlık duymadığı gibi acı edebiyatı da yapmıyor. Sadece duyarlılıkları törpülenmiş insana anımsatmalarda bulunarak soruyor! Yanımızda mısınız?

Ne yazık ki bu soruya gözü pek, canlı, açık ve yüreklendirici cevaplar bulmak giderek zorlaşmakta. İnsanın verimli ve devrimci etkinlikleri üzerindeki baskılar, kısımlar deryası oluşturuyor. Ve her geçen gün koyulaşan gerici-lik yeni araçlarla karşımıza çıkıyor. Peşpeşe toplatılan birçok sosyalist dergi, yayın akışını ya kesmek ya da aksatmak zorunda kalıyor ve sürdürenlerin yaşadığı sıkıntıları yazmaya sayfalar yetmez. Cephemiz dar, dostluklarımız hesaplı, sıkıntılarımız fazla. Zihinlerimiz grupsal kaygılarla çevrili ve çıkış yollarını zorlamada yetersizlikler alabildiğine yaygın. Laf edenimiz çok ama el uzatmaya gelince, içler acısı bir vurdumduymazlık içindeyiz. Her yerimiz kanıyor ve kanayan yerlerimize bir neşter daha vurmak yerine, bir küçük tampon yapmayı göze alan insanlara ihtiyaç var. Devrim, insanlığın kurtuluşu içindir ve ona katılmak insanın en yüce eylemidir. Bu soylu eylemde, insanım diyen herkesi omuz vermeye çağırıyoruz. Hücredekine, grevdekine, dernektekine, sendikadakine, eylemdekine, boykottakine ve dergidekine; yani hayatın her alanında direnenlere omuz vermeye çağırıyoruz.

Karşı devrim cephesinin, emperyalist barbarlığın, devrimleri nasıl bastırdığını ve yeri geldiğinde nasıl birlikte hareket ettiklerini iyi anlayalım. Bunu çok iyi kavrayıp devrim cephesinin çıkar birlikteliğini geliştirmenin gayreti içinde olmakla işe başlayalım. Aynı devrimci kökleri sıkıca kavrayıp cepheyi genişletelim.

Kapitalizm bir yandan insanın maddi değerlerini iç ederken, bir yandan da kendi pazar ihtiyaçları için çebimizdeki son kuruşu da harcatan bir cazibeyle dikiliyor önümüze. Ama insanın onursal kavgasında yer edinen Uzun Yürüyüş gibi dergilere üçyüz-beşyüz bin lirayı fazla görüp "alamayan"lar, suni tüketim ürünlerine tutsak olmuş bir durumda... Ayda bir-iki dergiye para ödemekten şikayetçi olanların günlük alışkanlıkları insanı ürkütüyor. Duyarsızlıklarla yoğrulmuş ve kendisine yabancılaşmış olanlar bir yana; devrimci, ilerici, demokrat geçinen kaç insan bir lokmasını paylaşma ihtiyacı duyuyor? Bir lokmayı paylaşmak, yoksul insanın en büyük erdemiydi. Gel gör ki, kimi 'lüks' alışkanlıkların kırıntılarını dahi özenle sakınanlar, insanın doğasından giderek uzaklaşıyor.

Biz Uzun Yürüyüş'ün yaşaması, büyümesi inancı ve çabasıyla, halkından ve dostlarından başka dayanacağı kaleleri olmadığından, dergimizin ekonomik olarak güçlendirilmesi için herkesi göreve çağırıyoruz. Amaç daha düzenli, daha verimli, daha güçlü bir yayın faaliyetini yürütmek; daha fazla kitleye giderek daha çok aydınlanma sağlamaktır.

Sistemin önümüze diktiği zorlukları aşmanın en içten, en samimi, en geçerli yollarından biri, her değer kendi kaynağından beslenmesidir. Bir küçük çaba, bir büyük eylemi hedefe kilitleyebilir. Herkesi küçük çabayı göstermeye çağırıyoruz.

Kendi eylemini yaratamayan insan gerçek anlamda kendisini tanımlamış olamaz. Kendi eylemini yaratmak ise zorunlulukları bilince çıkarmayla başlar. Kendi değerlerimizi yeniden kazanmak, kendi eylemimizi yaratmak ve ona katılmakla olanaklıdır. Bu aynı zamanda kendimiz olanı sahiplenmek ve onu yaşatmaktır.

Baskılara, yok etmelere, sindirmelere, ezip geçmelere karşı en etkili karşı duruş; insanın yaratıcılığı ve onun emekçi ellerinin kenetlenmesidir. Gerçek bir dayanışma mevsimi, ancak tutarlı duyarlılıklar sayesinde gelebilir. Özgürleştirici iklimler yaratma gayreti içinde kalarak bu sese, bu mevziye sahip çıkalım. Özgürlüklerimizi kazanma yolunda uzun yürüyüşler eylemeye cüret edelim...

Not: Bir önceki sayımızda yayınladığımız çağrımızı güncelliğini koruduğu için tekrar yayınlıyoruz.

UZUN YÜRÜYÜŞ DERGİSİ

O ÇOCUKLAR

Açlık grevi işçilerine

hey... yağız tüy zemheri
hey... Temmuz kadar sıcak
ilkem

Yeni çocuklar veriyorum sana
gözleri utkun sabahlarda
bedenin de kurt kapanı açlıklar
bedeli ağır bir hayat

al... senin olsun bütün bunlar
zencefil kokulu düşlerim
delişmen aşklarım
ve vuruşkan baharlarım senin
olsun

sıcaklığı bastı hücremi
Ağustos'un
içimde deyya gibi Fırat kanar
kollarım Dicle kadar yorgun
ve o çocuklar etiyorsa günbe gün
ben nasıl susarım bir kıyıda
nasıl dimer acılarımı emen
arzuların
hey... kızılık
su tanesi

renk cümbüşü
hey... kıvılcım
kar tanesi
afroditi

hey... benim ilkem
arsız tenim
gül ereğim
hey... namılu uyan artık